

Latviešu valoda 1.–9. klasei

Mācību priekšmeta programmas paraugs

Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002
Kompetenču pieeja mācību saturā

SKOLA 2030

Latviešu valoda 1.–9. klasei

Mācību priekšmeta programmas paraugs

Mācību priekšmeta programmas paraugs ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts) ietvaros.

Mācību satura izstrādi pirmsskolas, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pakāpē Projektā vadīja **Dace Namsone** un **Zane Oliņa.**

Mācību priekšmeta programmas parauga izstrādi un sagatavošanu publicēšanai Projektā vadīja **Sanita Lazdiņa** un **Arvils Šalme.**

Mācību priekšmeta programmas paraugu izstrādāja **Aelita Andrejeva**, **Egina Birzgale**, **Ance Jaks**, **Samanta Kavrusa**, **Linda Krastiņa**, **Diāna Laiveniece**, **Solvita Pošeiko**, **Elita Stikute**, **Inguna Teilāne**, **Vineta Vaivade** (autoru grupas vadītāja), **Iveta Vīduša**, **Sandra Zariņa**.

Mācību priekšmeta programmas paraugu izvērtēja ārējie eksperti: mācību satura recenzentes **Signe Berga** un **Ilga Otto** un zinātniskā recenzente **Linda Lauze**.

Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN **978-9934-540-47-9**

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā.

SKOLA 2030

Saturs

Ievads **4**

Mērķis un uzdevumi **7**

Mācību saturs **8**

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni **11**

Ieteikumi mācību darba organizācijai **14**

Mācību satura apguves norise **15**

1. klase **17**

2. klase **55**

3. klase **85**

4. klase **116**

5. klase **147**

6. klase **173**

7. klase **199**

8. klase **224**

9. klase **251**

Pielikumi **280**

1. pielikums. Mācību priekšmetu programmu paraugos lietotie kodi **280**

2. pielikums. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi **281**

3. pielikums. Skolēnam attīstāmie ieradumi latviešu valodas mācību priekšmetā **287**

4. pielikums. Latviešu valodas mācību priekšmeta programmas tematu pārskats **288**

5. pielikums. Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi **290**

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Ievads

Mācību priekšmeta programmas struktūra

Mācību priekšmeta programmas paraugs latviešu valodā (turpmāk – programma) ir veidots, lai palīdzētu skolotājiem īstenot Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumos Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" (turpmāk – standarts) noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus valodu mācību jomā.

Programmā iekļauti:

- mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi;
- mācību saturs;
- mācību satura apguves norise;
- mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni;
- ieteikumi mācību darba organizācijai.

Katrā programmas tematā ir ietverti plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, to apguvei aptuveni paredzētais laiks, ieteicamās mācību metodes un nepieciešamie mācību līdzekļi. Apkopojošs mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu uzskaitījums pievienots 5. pielikumā.

Programmā mācību saturs ir veidots atbilstoši standartā noteiktajiem valodu mācību jomas plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, no tiem atvasinot mācību priekšmetā apgūstamos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus katrā klasē.

Mācību satura apguves norisē parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apguvē, izpratnes veidošanā, kā arī prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā. Ieteicamā mācību satura apguves norise veidota ar detalizētiem tematiem. Katrā tematā ir norādīti plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, to skaitā **ziņas** (apraksta nozīmīgākās temata apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratne par mācību jomas lielajām idejām), **prasmes**, **vērtībās balstīti ieradumi** un **kompleksi sasniedzamie rezultāti** (standartā noteiktie rezultāti, kas raksturo skolēna spēju koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās). Katra temata ietvarā iekļauti arī nozīmīgāko skolēna darbību piemēri, kas izmantojami šo rezultātu sasniegšanai. Latviešu valodas mācību priekšmeta tematu pārskats pievienots 4. pielikumā.

Programma veidota, paredzot, ka mācību priekšmetu "Latviešu valoda" un "Literatūra" apguvei tiks atvēlētas 624 mācību stundas 1.–3. klasē, 490 mācību stundas 4.–6. klasē, 315 mācību stundas 7.–9. klasē. Skolotājs pēc saviem ieskatiem var dalīt stundu skaitu proporciju starp abiem mācību priekšmetiem. Skolai ir iespējams mācību darbu organizēt arī citādi, saskaņā ar standartu par 10 % (par 25 % valsts ģimnāzijām) samazinot vai palielinot stundu skaitu mācību priekšmetā. Ieteikumi mācību darba organizācijai atrodami programmas sadaļā "Ieteikumi mācību darba organizācijai".

Programmas paraugam ir ieteikuma raksturs. Skolotāji var izvēlēties šo programmu vai arī pēc šī parauga izstrādāt savu programmu.

Mācību satura un pieejas akcenti

Pamatizglītības satura īstenošanas mērķis ir vispusīgi attīstīts un lietpratīgs skolēns, kurš ir ieinteresēts savā intelektuālajā, sociāli emocionālajā un fiziskajā attīstībā, dzīvo veselīgi un droši, mācās ar prieku un interesi, sociāli atbildīgi līdzdarbojas sabiedrības norisēs un uzņemas iniciatīvu, ir Latvijas patriots.

Lietpratība jeb kompetence ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas reālās dzīves mainīgajās situācijās. Tā ir spēja adekvāti lietot mācīšanās rezultātu noteiktā kontekstā (izglītības, darba, personiskajā vai sabiedriski politiskajā). Lietpratība jeb kompetence ir kompleksa – tā ietver zināšanas, izpratni, prasmes un ieradumus, kas balstīti vērtībās un saistīti ar motivāciju un gribu.

Lai katrā mācību priekšmetā ikvienam skolēnam nodrošinātu mūsdienīgas lietpratības izglītību, būtiski ikvienam skolotājam neatkarīgi no mācību priekšmeta plānot un vadīt skolēna mācīšanos, izvirzot skaidrus sasniedzamos rezultātus, izvēloties atbilstošus un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbalstošu un attīstošu atgriezenisko saiti un iespēju mācīties iedziļinoties – skaidrot darbību gaitu, domāt par mācīšanos un sasniegto rezultātu; veidot fiziski un emocionāli drošu mācību vidi; regulāri sadarboties ar kolēģiem, kopīgi plānojot mācību satura īstenošanas soļus un sekojot katra skolēna attīstības dinamikai, un veikt nepieciešamos uzlabojumus mācību procesā, ņemot vērā katra skolēna individuālās mācīšanās un attīstības vajadzības.

Latviešu valodas mācību programma 1.–9. klasei veidota, ņemot vērā vairākus mācību satura un pieejas akcentus.

- Valodu jomas mācību priekšmetos skolēns apgūst visas valoddarbības prasmes (lasīt, rakstīt, runāt, klausīties), veido izpratni par valodas nozīmi saziņā, apgūst valodas struktūru, izpratni par tekstu un tekstveidi. Atbilstoši šiem mērķiem arī veidoti skolēnam sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā, iekļaujot lielās idejas šādās trīs satura vienībās: 1) saziņa kontekstā, 2) teksts un tekstveide, 3) valodas struktūra. Valodas apguves plānošana atspoguļo valodniecības nozarē 21. gs. pastāvošo izpratni par jēdzienu *valoda*: tā ir gan valodas sistēma un iekšējā struktūra, gan arī tās daudzveidīgais lietojums (valoda kā darbība).
- Saskatot līdzīgo un atšķirīgo starp vairākām apgūstamām valodām, skolēni dziļāk izprot valodniecības jēdzienus, dažādu valodas parādību funkcionalitāti un nozīmi praktiskās valodas lietojuma situācijās. Tāpēc būtu īpaši rosināma noteiktas skolas visu valodu skolotāju sadarbība, meklējot kopīgus saskares punktus gan valodu mācību priekšmetu satura, gan izmantoto pieeju plānošanā.
- Liela nozīme kā pamatizglītības standartā, tā arī latviešu valodas mācību programmā ir piešķirta mācību procesa posmam (valodu izglītībā šo posmu dēvē par iedevumu), kurā skolēni gūst zināšanas un jaunu pieredzi – klausoties, lasot un vērojot. Jo vairāk skolēni dzirdēs, izlasīs un ievēros (skolā, uz ielas, teātrī, muzejā, lielveikalā un citviet), jo satura ziņā bagātāks un daudzveidīgāks būs viņu radītais teksts runā un rakstos, tostarp digitālajā vidē.
- Teksts ir līdzeklis, kurā tiek uzkrāta un tālāk nodota informācija, idejas, pieredze, viedokļi. Literatūras un citu tekstu lasīšana, izzināšana ir skolēnu domāšanas, zināšanu un pasaules izpratnes pamats. Mūsdienās par tekstiem nav uzskatāmi vienīgi tie, kas ir tradicionālajā iespiestajā formā, tie atrodami arī elektroniskajā vidē kā rakstveidā, tā arī mutvārdos. Teksti var būt atšķirīgi arī struktūras jeb formāta ziņā. Tie var būt izteikti ar vārdiem teikumos un rindkopās (nepārtraukti teksti), piemēram, stāsts, paziņojums, vēstule, raksts preses izdevumā u. c. Šādi teksti var mīties ar grafikiem, tabulām, diagrammām, kartēm u. tml. (jaukta formāta teksti). Tie var būt multimodāli teksti, kuros ir izmantoti gan verbāli, gan vizuāli līdzekļi.
- Daudzveidīgu tekstu izmantošana īpaši pieaug digitālajā komunikācijā, sociālajos medijos un cita veida elektroniskajā saziņā, kas ir bērnu un jauniešu ikdiena. Prasmes, kuras ir nepieciešamas, lai lasītu verbālu (vārdisku) tekstu, atšķiras no prasmēm, kuras nepieciešamas, apgūstot multimodālus tekstus. Tāpēc latviešu valodas un literatūras stundās būtiski ir attīstīt teksta izpratnes un veidošanas prasmes, strādājot gan ar tradicionāliem, gan ar daudzveidīgajiem mūsdienu tekstiem. Tas veicinās skolēnu prasmi tekstos ātrāk un dziļāk saprast teksta galveno domu, nolūku un emocionālo noskaņu.

Šie piemēri, kas atklāj tekstu daudzveidību, apgūstami pamatizglītības posmā pa klašu grupām.

1.–3. klase	afiša, apraksts, apsveikums, atskaite, diagramma, dzejolis, filma, ielūgums, instrukcija, īsziņa, kalendārs, karte, komentārs, komikss, luga, mutvārdu saruna, (kārtības, spēles) noteikumi, pasaka, (TV, pasākuma) programma, plakāts, (ēdiena) recepte, reklāma, sludinājums, stāsts, tradicionālā un mūsdienu folklora (anekdote, nostāsts, tautasdziesma u. c.), vēstījums, privātā vēstule
4.–6. klase	anketa, anotācija, dienasgrāmata, (produkta) etiķete, infografika, informatīva lapa, informatīvs buklets, intervija, e-pasta vēstule, lietišķā vēstule, vēsturisks dokuments, video/filmas teksts
7.–9. klase	aforisms, atsauksme, *CV* (dzīvesgājums), emuārs, eseja, grafiti teksts, iesniegums, konspekts, kopsavilkums, motivācijas vēstule, pārskats, pārspriedums, paskaidrojums, pieteikums, recenzija, romāns, scenārijs, ticējums, vizītkarte, zīmīte

- Jaunais saturs, ko skolēns ir apguvis lasot, klausoties vai vērojot, padziļināti tiek saprasts, ja to izmanto, pašam radot savu tekstu (mutvārdos vai rakstu formā). Jauniegūtā informācija, kas tiek apstrādāta un ar pašradītu tekstu nodota citiem, vislabāk saglabāsies arī skolēna atmiņā.
- Pamatskolas beigu posmā tiek piedāvāti temati, kuru ietvaros skolēni analizē tekstus un pēc noteiktiem valodas kritērijiem nosaka tajos atklāto un slēpto nolūku, ziņas un avota ticamību. Šie medijpratības jautājumi turpmāk padziļinātā veidā iekļauti vidusskolas mācību priekšmeta programmā. Informācijas apstrāde, izmantojot dažādus grafiskos līdzekļus, tostarp digitālos rīkus, un informācijas kritiska izvērtēšana ir temati, kurus latviešu valodas skolotājam ieteicams plānot kopā ar sociālās un pilsoniskās jomas, kā arī ar tehnoloģiju jomas kolēģiem.

- Mācību priekšmeta programmā īpaša uzmanība ir pievērsta teksta tapšanas posmiem: melnraksta veidošanai, atgriezeniskās saites iegūšanai no skolotāja un klasesbiedriem, teksta uzlabošanai un tīrraksta veidošanai, koncentrējoties uz teksta tapšanas procesu kā nozīmīgu mācību darba sastāvdaļu.
- Mācību priekšmeta programmā ir piedāvāts tematiskais princips, lai skolēniem atklātu jēgpilnu mācīšanos reālās valodas lietojuma situācijās, kas saistītas ar noteiktu saziņas kontekstu. Lielāko tematu daļu ir izvēlējušies paši skolēni. Atlasīti temati, kuri var palīdzēt skolēniem veidot vērtībās balstītus ieradumus un attīstīt caurviju prasmes, piemēram, prasmi formulēt savu viedokli, vārdos izteikt emocijas, saziņā izturēties ar cieņu pret atšķirīgu viedokli, veidot dialogu konfliktsituācijās. Ar kontekstu saistītie temati iekļauj tādas vērtības kā brīvība un neatkarība, ģimene, vietējā valodu un kultūrvide, latviešu valoda kā valsts valoda, tradīcijas, mīlestība, draudzība, darbošanās prieks, laika pavadīšana u. c.
- Latviešu valodas mācību saturā saglabāta nozīmīgāko gramatikas likumu apguve, pievēršot uzmanību to jēgas un lietojuma apzināšanai. Mācību priekšmeta programmā likts uzsvars uz skolēna pieredzes aktivizēšanu, lai skolotāja vadībā nostiprinātu zināšanas par noteiktu valodas parādību un lietošanas prasmes dažādās komunikatīvās situācijās.
- Saskaņā ar mācību priekšmeta programmas izstrādē izmantoto pieeju par latviešu valodas apguvi jādomā starpdisciplināri. Tas nozīmē skolotāju sadarbību ne tikai savas (valodu) mācību jomas ietvaros, bet arī ar citu mācību jomu skolotājiem. Latviešu valodas apguve turpinās arī citās stundās kā tekstpratība (ietver lasīšanas stratēģijas, vārdu, jēdzienu un teksta padziļinātu izpratni), mācību jomas terminu apgūšanu, zinātnisku tekstu lasīšanu, domu izklāstu par konkrētu jautājumu u. c. Darbs ar valodu turpinās arī literatūras stundās, tāpēc literatūras kā mākslas veida un latviešu valodas ciešā saistība paliek nemainīga.

Mērķis un uzdevumi

Valodu mācību jomas apguves mērķis skolēnam ir valodas pratība – skolēns ir ieinteresēts valodu apguvē, izprot latviešu valodas un mazākumtautību valodu lomu nacionālās identitātes veidošanā un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā, izprot latviešu valodas kā valsts valodas lomu integrācijā Latvijas sabiedrībā un izglītības ieguvē, svešvalodu lomu starpkultūru saziņas nodrošināšanā, skolēns lieto valodas kā domāšanas, izziņas, saziņas un radošās izpausmes līdzekli, skaidri, saprotami, literāri pareizi un atbilstoši saziņas situācijai pauž savas domas, jūtas un uzskatus mutvārdos un rakstu formā, uztver, saprot, analizē un interpretē informāciju, jēdzienus, faktus un idejas dažādu formātu un žanru tekstos, izmanto lasītprasmi sevis emocionālai un intelektuālai bagātināšanai.

Latviešu valodas mācību priekšmeta apguves mērķis ir lietot latviešu valodu kā domāšanas, izziņas, saziņas un radošās izpausmes līdzekli, skaidri, saprotami, pareizi un atbilstoši saziņas situācijai paust savas domas, jūtas un uzskatus mutvārdos un rakstu formā, uztvert, saprast, analizēt un interpretēt informāciju, jēdzienus, faktus un idejas dažādu formātu un žanru tekstos, izmantot lasītprasmi sevis emocionālai un intelektuālai bagātināšanai, kā arī izprast latviešu valodas nozīmi Latvijas sabiedrībā un izglītības ieguvē.

Latviešu valodas mācību priekšmeta uzdevumi ir dot skolēniem iespēju:

- attīstīt un pilnveidot valoddarbības prasmes (lasīšanu, klausīšanos, runāšanu, rakstīšanu);
- veidot izpratni par latviešu valodas sistēmu, rosinot iedziļināties un praktiski darboties valodas jautājumu izzināšanā;
- attīstīt un padziļināt saziņas prasmi dažādos valodas lietojuma kontekstos, formālās un neformālās saziņas situācijās;
- veidot izpratni par dažādu informācijas avotu izvērtēšanas nepieciešamību un iespējām, rosinot izvēlēties uzticamus avotus un pamatot savu izvēli;
- attīstīt un veicināt lasītprasmi, padziļinot izpratni par daudzveidīgu žanru un satura tekstiem, tostarp digitālajā vidē;
- attīstīt prasmi veidot dažādu žanru tekstus mutvārdos un rakstu formā, noformējot tos gramatiski un stilistiski precīzi;
- veidot interesi par latviešu valodas attīstības jautājumiem, valodas apguves daudzveidīgām iespējām;
- patstāvīgi pilnīgot savas valodas prasmes un pilnvērtīgi lietot latviešu valodu citu mācību priekšmetu apguvē;
- veicināt caurviju prasmju attīstību un ētiskās vērtībās balstītu ieradumu veidošanos, iekļaujot latviešu valodas apguvē ar noteiktu saziņas kontekstu saistītus tematus un dziļās mācīšanās pieejas uzdevumus.

Mācību saturs

Mācību saturs ir veidots, fokusējoties uz skolēnam būtiskāko, lai veidotos lietpratība (kompetence) kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts ilgākā periodā. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar mācību satura būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb lielajām idejām (Li), kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā. Lielās idejas veido obligātā mācību satura strukturālo ietvaru; tām atbilstoši aprakstītas prasības mācību satura apguvei jeb plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, pabeidzot noteiktu izglītības pakāpi.

Valodu mācību jomas lielās idejas (V.Li.) visām apgūstamajām valodām – latviešu valodai, mazākumtautību valodām un svešvalodām – ir kopīgas un atspoguļo nozīmīgākās likumsakarības valodu apguvē un to lietojumā, uzsver gan valodu savstarpējo saikni, gan to saistību ar citām jomām (literatūru, sociālajām zinībām) un palīdz skolēnam veidot pēctecību, sākot no pirmsskolas līdz vidusskolas beigu posmam, kā arī skaidrāk saprast, ko viņš mācās un kur viņam šīs zināšanas un prasmes noderēs dzīvē.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti grupēti atbilstoši trim satura vienībām – saziņa kontekstā, teksts un tekstveide un valodas struktūra –, un attiecīgi formulētas arī atbilstošās lielās idejas.

Saziņa kontekstā

- Mēs sazināmies klausoties, lasot, runājot un rakstot, lai uzzinātu un sniegtu informāciju, paustu emocijas un veidotu attiecības. (V.Li.1.1.)

Šī lielā ideja ir balstīta valodas sociālajā funkcijā, uzsverot valodu kā saziņas līdzekli. Neatkarīgi no tā, kurā valodā mēs sazināmies, šī ir universāla valodas funkcija – mūsu teiktajam vai rakstītajam ir adresāts, kurš klausās vai lasa. Ar valodas palīdzību mēs ne tikai iegūstam vai sniedzam informāciju, zināšanas un faktus, paužam savas emocijas, jūtas, šaubas u. tml., bet arī veidojam attiecības. Prasmīga saziņa ir ceļš uz veiksmīgu sadarbību. Ja valodā mēs izsakāmies pietiekami skaidri, argumentēti, bez liekvārdības, atbilstoši situācijai un ar cieņu pret saziņas partneri, veidojas veiksmīgas gan privāta, gan profesionāla rakstura attiecības un sadarbība. 21. gs. saziņa daudzos gadījumos notiek e-vidē, tāpēc valodu jomas mācību saturā ir iekļauti teksti digitālajā vidē, kā arī saziņas situācijas sociālajos medijos un tiešsaistē.

- Katrai saziņas situācijai ir konteksts, kas nosaka teksta saturu, formu un ietekmē noteiktu valodas līdzekļu izvēli. (V.Li.1.2.)

Saziņa nav abstrakta; saziņā ir vismaz divi saziņas partneri, kuri runā/raksta par noteiktu tematu. Komunikācija notiek arī konkrētā laikā un vietā, izmantojot tieša kontakta saziņu vai kādu noteiktu saziņas kanālu: elektroniski ar viedtālruņa vai datora palīdzību, ar pasta starpniecību u. tml. Šie visi saziņas komponenti ietekmē, ko un kā mēs sakām vai rakstām. Tāpēc valodu jomas saturā svarīgi ir variēt ar saziņas situācijām, iekļaujot jautājumus un uzdevumus par saziņu ar dažāda vecuma un/vai interešu cilvēkiem formālās un neformālās, mutvārdu un rakstveida saziņas situācijās, tiešā saskarsmē vai izmantojot sociālos un sabiedriskos medijus. Tādā veidā tiek attīstīta valodas lietpratība, jo daudzveidīgās saziņas situācijas paredz dažādu valodas līdzekļu izmantojumu gan leksikas, gan arī sintaktisko konstrukciju izvēlē.

- Dzimtā valoda ir citu valodu apguves pamats, savukārt citas valodas palīdz labāk saprast dzimto valodu. (V.Li.1.3.)

Neatkarīgi no tā, vai skolēns apgūst latviešu valodu, mazākumtautību valodu vai svešvalodas, svarīgi ir pilnvērtīgi attīstīt dzimto valodu. Latvijas kontekstā skolēniem tā ir latviešu, krievu, poļu, ukraiņu, lietuviešu vai vēl arī citas, retāk lietotas, ģimenes valodas. Latvijā paralēli dzimtās valodas apguvei būtiski ir pēc iespējas ātrāk un kvalitatīvāk ar satura ziņā bagātu, daudzveidīgu iedevuma daļu apgūt latviešu valodu, lai mazākumtautību skolēni būtu tikpat konkurētspējīgi izglītības ieguvē un darba tirgū kā tie, kuriem latviešu valoda ir dzimtā valoda. Tas attiecas arī uz skolēniem, kuri nāk no reemigrējušām ģimenēm vai ģimenēm ar atšķirīgu lingvistisko vidi. Pamatizglītības valodu mācību jomas standartā ir formulēti skolēnam plānotie sasniedzamie rezultāti, kas balstīti mūsdienu atziņās par valodām kā vērtīgu resursu, nevis problēmu skolēnu izaugsmes procesā. Skolēnu lingvistiskais repertuārs (vairāku valodu prasme) ir izmantojams kā latviešu, tā arī citu valodu un mācību priekšmetu apguvē.

Teksts un tekstveide

- Valoda un teksti mums palīdz izzināt un saprast pašiem sevi, apkārtējo vidi un kultūru. (V.Li.2.1.)

Šī lielā ideja uzsver lasīšanas nozīmi un dažādus literāros un informatīvos tekstus kā avotu, kas ļauj skolēniem iepazīt pašiem sevi, saprast savas domas, izjūtas, vērtības, sapņus,

mērķus un cerības. Lai skolēniem lasīšana sagādātu prieku un kļūtu par ieradumu, svarīgi ir ļaut izvēlēties un mācību procesā izmantot daudzveidīgus tekstus, kas spētu aizraut kā meitenes, tā zēnus ar dažādām interesēm un spējām. Tekstu daudzveidība ir iekļauta gan pamatizglītības valodu mācību jomas standartu skolēniem sasniedzamo rezultātu formulējumos, gan mācību priekšmetu programmās, kurās ir paredzēta tekstu izvēle. Tāpat lasīšanas/klausīšanās process ir svarīgs sabiedrības, apkārtējās vides un kultūras izziņā, tāpēc saturā, īpaši latviešu valodas mācību programmā, paredzēta aktīva skolēniem tuvākās vides izpēte (uzraksti skolas, ielas/pagasta publiskajā telpā, intervijas par valodu lietojumu ģimenē un ārpus tās u. tml.).

- Teksta radīšana ir jēgpilns process, kura laikā autors izmanto savu un citu pieredzi, rada jaunu informāciju; plāno, veido, pilnveido un prezentē tekstu. (V.Li.2.2.)

Šajā atziņā uzsvars likts uz teksta radīšanu kā procesu, kura laikā mācīšanās notiek, arvien uzlabojot un pilnveidojot savu tekstu, iepazīstot klasesbiedru rakstīto, komentējot vai saņemot komentārus par sava teksta saturu, valodu un noformējumu. Tāpēc gan pamatizglītības valodu mācību jomas standartā, gan arī mācību priekšmetu programmās ir paredzēts, ka teksta radīšanas procesam ir jāatvēl laiks. Vispirms ir jāaktivizē sava pieredze, citu radītu tekstu lasīšana un izpēte, lai ģenerētu idejas, ko un kā rakstīt. Tālāk svarīgs posms ir teksta un rakstīšanas procesa plānošana un tikai tad pirmā melnraksta izveide. Nozīmīgs ir teksta pilnveidei atvēlētais laiks; šajā posmā skolēni tiek rosināti ar katru mācību gadu kļūt patstāvīgiem, izmantojot dažādus valodas pārbaudes avotus un rīkus, tostarp digitālos. Skolēniem jāmācās prezentēt vai publiskot savu tekstu, piešķirot rakstīšanas procesam lielāku jēgu un motivāciju.

Valodas struktūra

- Valodas ir sistēmiskas: skaņas un rakstzīmes veido vārdus, vārdi veido teikumus un izteikumus. (V.Li.3.1.)

Valodas sistēmas izpratne skolēnos jāveido pakāpeniski un atbilstoši viņu vecumposmam, nepārslogojot ar filoloģiska rakstura valodas jautājumu apguvi. Lielā ideja atklāj atziņu, ka valodā nekas nav nejaušs un katrā valodā ir sava sistēma. Valoda tika radīta, lai cilvēki sazinātos un paustu emocijas, bet valodnieki visas valodas parādības sakārtoja sistēmā, veidojot katrai valodai atbilstošu aprakstu (gramatisko sistēmu). Gramatika tika radīta nevis tāpēc, lai apgrūtinātu valodas apguvi, bet lai palīdzētu saskatīt kopsakarības un saprast, kā valodas sistēmas noteikti elementi tiek grupēti līmeņos un kā tie savstarpēji ir saistīti. Salīdzinot latviešu valodu ar citām valodām, skolēni pamanīs, ka ikvienas valodas mutvārdu formā ir noteiktas skaņas, savukārt rakstībā – burti (hieroglifi vai citas rakstzīmes), ka vārdi valodas mutvārdu formā veido izteikumus, kuri ir sintaktiski brīvāk formulēti, un rakstu formā – teikumus un ka saistīti izteikumi mutvārdu formā veido runu, dialogus un saistīti teikumi rakstu valodā – tekstu.

- Radoši darbojoties ar skaņām, vārdiem un teikumiem, mēs veidojam izpratni par valodu un tās uzbūvi. (V.Li.3.2.)

Valodas sistēmas apguve pamatskolas posmā nozīmē dziļāku valodas parādību izpratni, kas panākama, praktiski darbojoties ar valodu, pēc piemēriem izsakot pieņēmumus, eksperimentējot ar jaunu vārdu izveidi, netradicionālu vārdu vai vārdu savienojumu izvēli, teksta noformējumu papildinot ar vizuāliem līdzekļiem. Radoši darboties nozīmē, ka nav vienas pareizas receptes, kā mācīt valodu. Skolotājs un skolēni tiek rosināti vairāk eksperimentēt un darboties (grupējot, vizualizējot, iestudējot, pašiem meklējot, definējot u. tml.), tad atziņas un atklājumi ir noturīgāki un pats mācīšanās process kļūst aizraujošāks un individuālāks.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā un no tiem atvasinātie sasniedzamie rezultāti mācību priekšmeta programmā ir kompleksi – galarezultāts veidojas darbībā, kura ietver gan valodu mācību jomas zināšanas, izpratni un pamatprasmes, gan caurviju prasmes, gan vērtībās balstītus ieradumus. Katra mācību priekšmeta skolotāja atbildība ir attīstīt, integrēt šīs satura dimensijas mācību procesā, pievēršot uzmanību gan skolēna spējai saskaņoti lietot zināšanas un prasmes daudzveidīgās situācijās, gan caurviju prasmju apguvei un ieradumu nostiprināšanai.

Ieradumi un caurviju prasmes

Ieradumi, kas balstīti ētiskās vērtībās (tādās kā atbildība, centība/uzcītība, drosme, godīgums, gudrība, laipnība, līdzcietība, mērenība, savaldība, solidaritāte, taisnīgums, tolerance), ir attīstāmi caur katra mācību priekšmeta satura prizmu. Apgūstot latviešu valodas saturu, kas saistīts ar gramatiku, pareizrakstību, tekstveidi vai saziņas prasmi, vienlaikus svarīgi uzsvērt noturīgu ieradumu veidošanos, piemēram, atbildību pret uzrakstīto vai pateikto, tolerantu attieksmi pret atšķirīgiem viedokļiem, uzskatiem u. tml., lai skolēni ārpus mācību procesa un pēc skolas pabeigšanas valodas pratības jautājumos būtu izstrādājuši automatizētas darbības un viņos būtu iesakņojušās ētiskās vērtības, kas ir pamats personības tapšanā.

Caurviju prasmju apguve un izmantošana ikdienā ir nozīmīgs priekšnoteikums dziļākas izpratnes veidošanai latviešu valodas mācību priekšmetā. Vingrinoties izmantot caurviju prasmes mācību priekšmetam specifiskos veidos un situācijās, skolēns vienlaikus iegūst vispārīgas prasmes, kuras varēs izmantot visu dzīvi.

Mācību priekšmeta programmas saturā 1.–9. klasei ir iekļautas skolēnu darbības caurviju prasmju attīstīšanai:

- kritiskās domāšanas un problēmrisināšanas attīstīšana, skolēniem analizējot un izvērtējot dažāda veida informāciju un situācijas, apzinoties ar valodas apguvi vai pašu valodas sistēmu saistītās problēmsituācijas un piedāvājot vienkāršus vai kompleksus risinājumus;
- jaunrades spēju attīstīšana, piedāvājot skolēniem iespējas izpausties, gan veidojot netradicionālus informatīvus un literārus tekstus, gan ģenerējot daudzveidīgas idejas ar valodas jaunradi saistītos tematos;
- pašvadītas mācīšanās plānošana, pastāvīgi aicinot skolēnus veidot atgādnes vai citus grafiskos, vizuālos līdzekļus individuālai valodas tematu apguvei un reflektēt par notiekošo klasē un savā individuālajā valodas apguves ceļā, piemēram, domājot par jaunu vārdu iegaumēšanas paņēmieniem, iekļaujot saziņas tematus par emociju izpausmēm valodā;
- sadarbības veicināšana, piedāvājot tematus un uzdevumus, kas rosina skolēnus domāt par saziņu kā pamatu veiksmīgai sadarbībai;
- pilsoniskās līdzdalības attīstīšana uzdevumos un nelielos projektos, kuros skolēni iesaistās vietējās kopienas valodu, kultūras un citu norišu izziņā, piedāvājot idejas latviešu valodas vides uzlabošanai vai palīdzībai tiem, kuriem ir grūtības latviešu valodas apguvē;
- digitālās pratības attīstīšana, paredzot gan darbu ar tekstiem, vārdnīcām un citiem resursiem digitālajā vidē, gan digitālo rīku iekļaušanu multimodālu latviešu valodas tekstu izveidē.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi, pievienoti 2. pielikumā. Skolēnam attīstāmie ieradumi latviešu valodas mācību priekšmeta apguvē pievienoti 3. pielikumā.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi

Viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, īstenojot mūsdienīgu izglītību, kuras rezultāts ir patiesa izpratne, pārnese, spēja izmantot skolā apgūto neierastās situācijās un lietpratība, ir esošās vērtēšanas prakses pārvērtēšana, atbilstoši saskaņojot vērtēšanas mērķi, formu un saturu.

Vērtēšanas uzsvars mainās no skolēna mācību sasniegumu novērtēšanas uz vērtēšanu, lai uzlabotu mācīšanos. Tā ir efektīvas atgriezeniskās saites sniegšana skolēnam, dodot viņam iespēju un laiku uzlabot savu sniegumu atbilstoši plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem un vērtēšanas kritērijiem.

Vērtēšana primāri ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa, kas ļauj plānot gan skolotājam, gan skolēnam uzlabojumus mācību procesā, nevis tikai vērtējuma izlikšana, piemēram, atzīmes veidā.

Vērtēšanas uzsvaru maiņa ir svarīga arī skolas līmenī. Kļūst nozīmīgi veidot sistēmas, kuras ļauj sekot līdzi katra skolēna izaugsmei un sniegt atbalstu tieši tajā laikā un vietā, kur tas ir nepieciešams.

Vērtēšanai Pamatizglītības standartā ir noteikti pamatprincipi.

1. Sistēmiskuma princips – mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru un pamatotu, noteiktā secībā veidotu darbību kopums.
2. Atklātības un skaidrības princips – pirms mācību snieguma demonstrēšanas skolēnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa mācību snieguma vērtēšanas kritēriji.
3. Metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas metodiskos paņēmienus.
4. Iekļaujošais princips – mācību snieguma vērtēšana tiek pielāgota ikviena skolēna dažādajām mācīšanās vajadzībām, piemēram, laika dalījums un ilgums, vide, skolēna snieguma demonstrēšanas veids, piekļuve vērtēšanas darbam.
5. Izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā skolēna individuālā mācību snieguma attīstības dinamika.

Vērtēšanas norises laiku mācību procesā un biežumu, saturu, uzdevuma veidu, vērtēšanas formu un metodiskos paņēmienus, vērtēšanas kritērijus, vērtējuma izteikšanas veidu un dokumentēšanu izvēlas atbilstoši vienam no trim vērtēšanas mērķiem – diagnosticējošā, formatīvā vai summatīvā vērtēšana. Informācija par tiem ir apkopota tabulā.

Vērtēšanas veidi / Vērtēšanas aspekti	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķi	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) mācību procesa plānošanai un pilnveidei, piemēram, turpmāko plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei.	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un skolotājam, lai uzlabotu skolēna sniegumu un plānotu turpmāko mācību procesu. Veicināt skolēna mācību motivāciju attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes, iesaistot viņu vērtēšanas procesā.	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus mācību rezultāta novērtēšanai un dokumentēšanai. Summatīvās vērtēšanas rezultātus var izmantot, lai uzlabotu skolēna sniegumu, izvērtētu mācību procesā izmantotās metodes, pieņemtu lēmumus par turpmāko darbu.
Norises laiks mācību procesā un biežums	Ieteicams veikt temata, mācību kursa vai mācību gada sākumā.	Veic mācību procesa laikā. Skolotājs to organizē pēc nepieciešamības.	Veic mācīšanās posma (piemēram, temata, vairāku tematu vai temata loģiskās daļas, mācību gada, izglītības posma vai pakāpes) noslēgumā.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācīšanās posmā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, kas būtiski nepieciešami turpmākā mācību satura apguvē.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma laikā.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma noslēgumā.
Vērtēšanas uzdevumu veidi	Uzdevuma veidu skolotājs izvēlas atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam. Tas var būt, piemēram, atbilžu izvēles uzdevums, īso atbilžu uzdevums, strukturēts uzdevums, esejas tipa uzdevums, uzdevums, kurā skolēns var demonstrēt savu sniegumu darbībā vai izstrādājot produktu.		
Vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	Mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti. Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, darbs ar tekstu, demonstrējums, vizualizēšana, eseja, projekts, diskusija u. tml.		
Vērtētājs	Skolotājs un/vai skolēns atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.		
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā skolotājs atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam, vērtēšanas formai un metodiskajam paņēmienam. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu skolēna pašvadītas mācīšanās prasmes.		
Vērtējuma izteikšanas veids un dokumentēšana	Vērtējumu izsaka, dokumentē un komunicē atbilstoši mērķauditorijai (piemēram, skolēns, kolēģis, atbalsta personāls, skolas vadība, vecāks), lai mērķtiecīgi atbalstītu skolēna mācīšanos un sekotu līdzi skolēna sniegumam ilgtermiņā. Vērtējumu var izteikt apguves līmeņos, procentos, punktos, ieskaitīts/neieskaitīts u. tml.		Vērtējumu 1.–3. klasē izsaka apguves līmeņos atbilstoši nozīmīgākiem plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem mācību jomā, 4.–9. klasē vērtējumu izsaka 10 ballu skalā katrā mācību priekšmetā.

Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni

Mācību priekšmeta programmā tematu ietvaros izdalīti četru veidu skolēnam plānotie sasniedzamie rezultāti: ziņas, prasmes, komplekss sasniedzamais rezultāts, vērtībās balstīti ieradumi. Plānojot vērtēšanu, skolotājam svarīgi izvēlēties skolēnam plānotajam sasniedzamajam rezultātam atbilstošus, kritērijus, metodiskos paņēmienus un vērtēšanas formas.

Ziņu apguve parāda skolēna izpratni. Tā attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, kas parasti sākas ar darbības vārdiem *apraksta*, *skaidro*, *pamato* u. c. Piemērs: pamatizglītības latviešu valodas standartā viens no skolēnam plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem, beidzot 6. klasi, ir definēts šādi: "Nosaka visu patstāvīgo vārdu piederību vārdšķirai." Savukārt mācību programmā viena no ziņām skan šādi: "Vārdu iedalījums vārdšķirās liecina, ka valodā pastāv noteikta sistēma, kuru ir aprakstījuši valodnieki." Plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns parāda, veicot uzdevumus, risinot problēmas, piedaloties sarunās vai diskusijās u. tml. To vērtē atbilstoši kritērijiem.

Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā (grupē, plāno, atpazīst, veido, izmanto, papildina, analizē, raksta u. tml.). Prasmju formulējuma piemērs 8. klases mācību programmas apguvē: "Izvēlas situācijai atbilstošu uzrunas formu un pamato savu izvēli (*Saziņa kontekstā*). Veido ekspresinterviju: formulē precīzus jautājumus, sniedz skaidras atbildes uz jautājumiem (*Teksts un tekstveide*). Korekti lieto pieturzīmes teikumos ar uzrunu rakstītā tekstā (*Valodas struktūra*)." Prasmes vērtē, izmantojot snieguma līmeņa aprakstu konkrētās prasmes apguvei.

Kompleksu sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns demonstrē darbībā, piemēram: "Labo un pilnveido savu tekstu, sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta saturu un noformējumu. Prot strādāt individuāli un sadarboties teksta pilnveides laikā."

Kompleksa sasniedzamā rezultāta vērtēšanai izmanto dažādas formas – rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, individuāls vai grupas projekts u. c. Kompleksam sasniedzamajam rezultātam raksturīgs vairāku pazīmju kopums, ko vērtē, izvirzot atbilstošas snieguma vērtēšanas dimensijas un ar katru dimensiju saistītus kritērijus. Kompleksu sasniedzamo rezultātu vērtē, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu.

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā; tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laikā, īpaši situācijās, kas ietver izvēles iespējas. Ieraduma formulējuma piemērs 1.–3. klašu posmā: "Rakstīt glīti, skaidri un salasāmi, attīstot prieku par spēju pierakstīt sev nepieciešamo un interesanto informāciju." Tas uzsver tādas vērtības kā centība un atbildība. Ieradumus vērtē, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu.

Ieteikumi mācību darba organizācijai

1. Satura starpdisciplinaritāte

Latviešu valodas mācību programmā visās klasēs ir vērojama satura starpdisciplinaritāte, kas izpaužas gan valodas apguves tematos, gan apgūstamajās prasmēs. Piemēram, 5. klasē temats par pasaules valodām, valodas izcelšanos un valodas funkcijām ir saistīts ar sociālās jomas tematu par sabiedrības izcelšanos un vizuālajā mākslā attīstāmo prasmi vizualizēt ideju tā, lai tiktu uzsvērta tās galvenā doma; temats par uzvārdiem saistīts ar tādiem vēstures tematiem kā dzimtbūšanas atcelšana, uzvārdu došana u. tml. Regulāri latviešu valodas tematos ir vērojama sasaiste ar datorikas saturu: rakstot un noformējot dažādu žanru tekstus digitālajā vidē (elektroniski, kā arī tiešsaistē, piemēram, *CV* vai iesniegumu 9. klasē), rosinot skolēnus izmantot elektroniskās vārdnīcas, mājaslapas, valodas pārbaudes rīkus, iestudējot kādu dialogu, filmējot to, lai analizētu u. tml. Latviešu valodas mācību programmā, plānojot apgūt un dziļāk izprast noteiktas gramatikas parādības, skolēnus rosina salīdzināt noteiktus gramatikas jautājumus ar citām skolēniem zināmajām valodām. Saikne ar mācību jomu *kultūras izpratne un pašizpausme mākslā* īpaši izpaužas literāro un folkloras tekstu izmantošanā (lasīšanā, analīzē), sākot jau ar 1.–3. klašu posmu, kurā latviešu valoda un literatūra tiek apgūta integrēti. Arī vecākajās pamatizglītības klasēs skolēni tiek mudināti pievērst uzmanību mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, analizējot valodu, kultūras kanonam, latviešu kultūras tradīciju salīdzināšanai ar citu kultūru tradīcijām u. tml. Savukārt informācijas avotu, faktu ticamības izvērtēšana, iesaistīšanās sociālo mediju satura veidošanā ir valodu mācību jomas medijpratības temats, kurš kopīgs ar sociālās un pilsoniskās jomas saturu.

2. Stundu sadalījums/grafiks

Latviešu valodas apguvē, īpaši pamatizglītības posmā, svarīga ir regularitāte: regulāra lasīšanas un rakstīšanas prasmju izkopšana, daudzveidīgu informatīvo un literāro tekstu iepazīšana un lasīšanas stratēģiju izkopšana, lai tas būtu stabils pamats, apgūstot arī citus mācību priekšmetus. Tā kā pieeja latviešu valodas apguvē ir balstīta uz skolēnu pieredzes aktivizēšanu un izmantošanu latviešu valodas jēgpilnā lietojumā, šis ceļš paredz padziļinātu mācīšanos, skolēniem pašiem atklājot un darot. Tāpēc satura apguvē ir ieteicams plānot dubultstundas, lai skolēni varētu koncentrēties uz noteiktu tematu, izvairoties no fragmentārisma.

3. Dažādas mācību darba organizācijas formas

Stundu plānojuma sadaļā pieteiktā pieeja latviešu valodas apguvē nosaka, ka latviešu valodas mācību programmā ir iekļautas daudzveidīgas darba organizācijas formas: skolas un vietējās pagasta/pilsētas bibliotēkas, muzeju, tūrisma informācijas centru, uzņēmēju apmeklējums, skolas un pilsētas/pagasta valodas zīmju fotografēšana (lingvistiskās ainavas iepazīšana) un analīze, nelielu pētījumu veikšana par savas ģimenes, dzimtas, apkārtējās vides valodām un kultūru (tīmeklī – par citām pasaules valodām), dialogu izspēle un analīze (piemēram, darba intervija), personīgās dienasgrāmatas rakstīšana un ierakstu veikšana klases izveidotajā blogā jeb emuārā u. c.

Mācību satura apguves norise

Šajā sadaļā parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apguvē, izpratnes veidošanā, prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā.

Mācību satura apguves norise valodu mācību jomas programmās aprakstīta, grupējot plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus trīs mācību satura vienībās atbilstoši lielajām idejām:

- saziņa kontekstā;
- teksts un tekstveide;
- valodas struktūra.

Katras satura vienības ietvarā iekļauta šāda informācija:

- klase un attiecīgās mācību satura vienības nosaukums (izcelts un iekrāsots);
- mācību satura vienības apguves pārskats;
- plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti;
- mācību satura apguves norise – nozīmīgākās skolēna darbības atbilstoši katrai attiecīgās mācību satura vienības sasniedzamo rezultātu apakšgrupai.

Plānojot mācības, mācību satura vienības (atšķirībā no citiem mācību priekšmetiem, kuru mācību priekšmetu programmu paraugi strukturēti tematos) apgūstamas integrēti. Skolotājs izvēlas tematu kā kontekstu atbilstošu mācību satura elementu apguvei no katras mācību satura vienības.

Latviešu valodas mācību priekšmeta apguvei ieteicamo tematu pārskats ievietots 4. pielikumā.

Programmā lietoto kodu skaidrojums dots 1. pielikumā.

Programmā aiz katrai klasei plānotā mācību satura norādīta iespējamā **starppriekšmetu saikne** ar citiem mācību priekšmetiem un lielākoties piedāvāts arī **metodiskais komentārs** skolēna mācīšanās pieredzes paplašināšanai un padziļināšanai attiecīgajā klasē, piemēram, ieteikumi mācību ekskursijām, pētniecības projektiem u. c.

Mācību satura apguves norise ietver:

1) katrā mācību gadā apgūstamos tematus;
2) tajos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus;
3) procentuāli apguvei paredzēto laiku;
4) skolēna darbības sasniedzamo rezultātu apguvei;
5) tematu apguvei izmantojamos mācību līdzekļus un metodiskos paņēmienus.

Temata ietvara struktūras paraugs

Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums

Ieteicamais laiks temata apguvei

Temata pārskats – tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un apguves pamatojums.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
Nozīmīgākās temata apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratne par mācību jomas lielajām idejām. Iekavās norādīts kods standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulā, uz kuru lielo ideju attiecas konkrētā ziņa.	Mācību priekšmetam specifiskās un vispārīgās jeb caurviju prasmes, kuras skolēns apgūs attiecīgajā tematā.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
Skolēna spēja koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās. Iekavās norādīts kods no standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulas.	Vērtībās balstīti ieradumi, kuru attīstīšanai plānots pievērst pastiprinātu uzmanību attiecīgajā tematā.
Jēdzieni – nozīmīgākie jēdzieni, par kuriem skolēns gūs izpratni tieši šajā tematā.	
Teksti – temata apguvē izmantojamie teksti: **lasa, klausās, vēro, izmanto** – uzskaitīti temata apguvē nozīmīgākie tekstu veidi un žanri, kurus izmanto tekstpratības attīstīšanai; **veido** – uzskaitīti temata apguvē nozīmīgākie tekstu veidi un žanri, kurus izmanto tekstveides attīstīšanai.	

Temata apguves norise

Temata vienuma nosaukums **Temata vienuma nosaukums** **Temata vienuma nosaukums**	Tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvei nepieciešamās skolēna darbības. Tabula veidota, grupējot apgūstamos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus un katrai sasniedzamo rezultātu grupai jeb temata vienumam piedāvājot nepieciešamās skolēna darbības. Tabulā nav uzskaitītas visas iespējamās skolēna darbības, nav norādīts uzdevumu skaits, vingrināšanās ilgums vai intensitāte. Galvenā uzmanība pievērsta skolēna darbību veidiem un būtībai.

Mācību līdzekļi – temata apguvē izmantojamo mācību līdzekļu uzskaitījums.

Starppriekšmetu saikne – norāda, kā skolēns apgūs ar attiecīgo tematu saistītus sasniedzamos rezultātus kontekstā ar citiem mācību priekšmetiem.

Metodiskais komentārs – attiecīgā mācību priekšmeta nozīmīgu saturisku vai metodisku jautājumu skaidrojums, kas aktuāls tieši šī temata apguvē.

1. klase

1.1. Es esmu skolēns Kā lasīt un rakstīt vārdus?	1.2. Gads un svētki Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	1.3. Mana raibā ikdiena Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	1.4. Reiz es būšu... Kā veidot aprakstu?	1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	1.6. Parastais un neparastais Ko es zinu? Ko es protu?

1.1. Es esmu skolēns. Kā lasīt un rakstīt vārdus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 25 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Atkārtot un pilnveidot pirmsskolā apgūtās prasmes – lasītprasmi, rakstītprasmi (pirmsābeces periodā).

Attīstīt prasmi klausīties un runāt, kā arī adaptēties mācību vidē, lai sagatavotos ābeces periodam.

Paplašināt priekšstatu par dažādu runas darbības veidu izmantošanu saziņas procesā.

Pilnveidot izpratni par skaņu/burtu attiecībām valodā.

Apgūt visus rakstītos burtus, vārdu rakstību pēc dzirdes.

Turpināt lasīšanas prasmju pilnveidi.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Mēs sazināmies ar valodu. Pasaulē ir daudz valodu, bet katram ir sava dzimtā valoda. Skolā mēs mācāmies latviešu valodu, lai vēl labāk prastu lasīt, pareizi rakstīt, ieklausīties citos un stāstīt citiem. (V.Li.1.) • Sazinoties ievērojam pieklājību. (V.Li.1.) • Informāciju var pierakstīt ne tikai ar vārdiem, bet arī atveidot to shēmās, tabulās, attēlos, fotogrāfijās, ceļazīmēs. (V.Li.1.) • Mēs lasām, lai uzzinātu par pagātnes notikumiem, bagātinātu savu pieredzi un emocionālo pasauli. (V.Li.2.) • Skaņas un burti veido vārdus, vārdi veido teikumus. (V.Li.3.) • Katram iespiestajam burtam atbilst rakstītais burts. (V.Li.3.) • Ir svarīgi iemācīties pareizi pierakstīt vārdus, jo burtu maiņa vārdos maina to nozīmi. (V.Li.3.) • Cilvēku vārdus un uzvārdus pieraksta ar lielo sākuma burtu. (V.Li.3.) • No zināmajiem vārdiem var darināt jaunus vārdus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Zina, ka ir dažādas valodas. Zina, ka ikvienam cilvēkam ir sava dzimtā valoda. • Mācās jautāt, lai noskaidrotu vārdu un frāžu nozīmi tekstā. • Sniedz saziņas situācijai atbilstošo informāciju par sevi, vecākiem, vecvecākiem, par mīļdzīvniekiem. • Izsaka savu viedokli, pamatojot to ar dzirdēto, lasīto un paša pieredzi. • Uztver dažādā tempā un tembrā runātu tekstu (klasesbiedrus, skolotāju, vecākus, audio vai videoierakstu). • Atšķir zināmo no nezināmā, atceras, atbild uz jautājumiem. • Klausās un saprot skolotāja instrukcijas. • Veido dialogus un ievēro saziņas kultūru zināmās situācijās. • Pazīst un lasa savu vārdu un uzvārdu dažādos pieraksta veidos (iespiestie burti, rakstītie burti). • Lasa precīzi vienzilbes, divzilbju un vairākzilbju vārdus. **Teksts un tekstveide** • Mācās lasīt un/vai klausīties. • Pēc attēla un virsraksta nosaka, par ko būs teksts. • Izdomā tekstam virsrakstu un turpinājumu. • Lasa un pieraksta informāciju tabulā. • Veidojot dzimtas koku, mācās atsevišķus verbālus un grafiskus domu un ideju pieraksta veidus. • Veido apsveikumus klasesbiedriem dzimšanas/vārda dienā, izmantojot zināmos burtu veidus un citas rakstzīmes. • Veido stāstījumu pēc attēliem, nepabeigtiem teikumiem, iesaistot stāstījumā noteiktus vārdus, vārdu savienojumus, dažādus teikumus. • Sacer un min mīklas, skaidro sakāmvārdus. • Mācās rakstīt rakstīto burtu elementus. • Ieņem pareizu ķermeņa stāvokli rakstot un lasot. • Saprot terminus *virsraksts*, *autors*, *teksts*, *teikums*, *vārds*, *zilbe*, *skaņa*; atklāj savu sapratni, skaidrojot tos saviem vārdiem. • Izprot, ka burti ir simboli valodas skaņu pierakstīšanai. **Valodas struktūra** • Mācās rakstīt ierobežotā laukumā (piemēram, līnijkopās trīslīniju sistēmas burtnīcās) mazos un lielos rakstītos burtus *i*, *ī*, *l*, *ļ*, *u*, *ū* , *n*, *ņ*, *m*, *a*, *ā*, divskaņus *ui*, *ai*, *au*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus. • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta, rakstot ievēro vārdu robežas.

Ziņas	Prasmes
	• Raksta pēc parauga savas ģimenes cilvēku vārdus un uzvārdus, dzīvnieku vārdus ar lielo sākumburtu. Pamato lielo sākumburtu lietojumu. • Mācās rakstīt vārdus ar dubultajiem līdzskaņiem. • Pārveido mīļdzīvnieka/mājdzīvnieka nosaukumu un/vai vārdu pamazināmā formā. • Darina dzīvnieku mazuļu nosaukumus. • Skaidro vārdu, vārdu savienojumu, teikumu nozīmi, saista tos ar atbilstošu attēlu vai citu vizuālo informāciju. • Saklausa skaņas vārdā, nosaka skaņu secību vārdā. • Nosaka zilbju skaitu vārdā. • Saklausa vārdu skaitu teikumā. • Saklausa un atšķir īsus vārdus no gariem.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Spriež par valodas nozīmi cilvēku dzīvē, lietojot terminus *dzimtā valoda* un *valsts valoda*. (VL.3.1.1.1.) • Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Iesaistās saziņā par dzirdēto, lasīto vai novēroto, sasaistot to ar personisko pieredzi. Ievēro saziņas tematu un dalībniekus. (VL.3.1.1.4.) • Pamana valodas un saziņas atšķirības formālās un neformālās saziņas situācijās. Ievēro šīs atšķirības, iesaistoties saziņā. (VL.3.1.1.8.) • Raksta pēc parauga apsveikumu, arī digitālajā formā. (VL.3.2.1.5.) • Veido saprotamu, skaidri uztveramu, ar personisko pieredzi saistītu mutvārdu runu; reaģē uz klausītāju jautājumiem. (VL.3.2.1.8.) • Saprotami izrunā visas latviešu valodas skaņas un skaņu savienojumus. Nošķir patskaņus, divskaņus un līdzskaņus. (VL.3.3.1.3.) • Ievēro skaņu un burtu atbilsmi vārdu izrunā un rakstībā. Pareizi raksta vārdus skaidrajā pozīcijā, vārdus ar dubultajiem līdzskaņiem. Īpašvārdu rakstībā lieto lielos sākumburtus. (VL.3.3.1.4.)	• Veido ieradumu rakstīt glīti, skaidri un salasāmi, attīstot prieku par spēju pierakstīt sev nepieciešamo un interesanto informāciju. (Tikumi – centība, atbildība; vērtības – darba tikums, latviešu valoda) • Veido ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē. (Tikumi – godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu rūpēties par savu veselību, rakstot ieņemot pareizu ķermeņa pozu, pareizi turot rakstāmpiederumu un novietojot burtnīcu. (Tikums – atbildība; vērtība – dzīvība)

Jēdzieni: vēstījums, apsveikums, dzimtā valoda, mātes valoda, valsts valoda, virsraksts, autors, teksts, teikums, vārds, zilbe, valodas skaņa, īsais patskanis, garais patskanis, divskanis, līdzskanis, atgādne, vārda pamazināmā forma, burts, lielais sākumburts, iespiestais burts, rakstītais burts.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto dzejoli, stāstu, mīklu, sakāmvārdu, parunu, tabulu, shēmu (dzimtas koks);
- veido apsveikumu, vizītkarti, mīklu, tekstu tabulā vai shēmā.

Temata apguves norise

Es un citi skolā. Iepazīsimies! Vārdi iepazīstoties. Mans vārds	• Lieto dažādus sasveicināšanās un pieklājības vārdus un frāzes; mācās atšķirt, kurus vārdus, frāzes lieto klasē ar skolotāju, kurus ar draugiem. • Nosauc savu vārdu un uzvārdu, uzklausa klasesbiedru vārdu un uzvārdu. • Atceras un izmanto klasesbiedru sniegto informāciju, spēlējot grupas saliedēšanas spēles; atmin klasesbiedru vārdus pēc pirmās un pēdējās skaņas vārdā, pēc dažām skaņām vārdā. • Nosauc klasi un skolu, kurā mācās, skolotāja vārdu un uzvārdu. • Gan saklausot, gan lasot atšķir īsus personvārdus no gariem personvārdiem. • Nosaka zilbju skaitu vārdos. • Pazīst un raksta pēc parauga savu vārdu un uzvārdu dažādos pieraksta veidos; meklē burtus datora tastatūrā. • Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par skolēnu ikdienu, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. • Attīsta rokas sīko muskulatūru, veicot daudzveidīgas darbības (veidošana, plēšana, vēršana, locīšana u. c.) un vingrinājumus ierobežotā laukumā rakstīšanas mehānisma veidošanai; izmanto atgādni par pareizu ķermeņa stāvokli lasot un rakstot, pareizu rakstāmpiederumu satvērienu. • Veido savu vārda karti, izmantojot atbilstošus materiālus un darba līdzekļus, un prezentē to, stāstot klasesbiedriem sava vārda iegūšanas vēsturi, paužot savu attieksmi pret to. • Veido klases vārdu koku. • Veido apsveikumus klasesbiedriem dzimšanas un vārda dienā, izmantojot zināmos burtus un citas rakstzīmes.
Iepazīsim savu skolu! Stāstīšana un rakstīšana	• Lasa uzrakstus skolā un klasē, mācību līdzekļu un piederumu nosaukumus. • Atmin telpu nosaukumus, mācību līdzekļu un piederumu nosaukumus pēc pirmās un pēdējās skaņas vārdā, pēc dažām skaņām vārdā. • Skaidro vārda nozīmi ar atbilstošu attēlu. • Mācās palūgt, atvainoties, izspēlējot lomu spēles. • Raksta pēc parauga telpu un mācību piederumu nosaukumus dažādos pieraksta veidos. • Gan saklausot, gan lasot atšķir īsus vārdus no gariem; nosaka zilbju skaitu vārdos. • Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par skolu, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. • Sacer un min mīklas par skolas telpām un mācību piederumiem. • Veido stāstījumu par skolu vai klases telpu, stāstījumā iesaistot noteiktus vārdus – mācību priekšmetu, līdzekļu, telpu nosaukumus vai attēlos redzamo. • Attīsta rokas sīko muskulatūru, veicot vingrinājumus rakstīšanas mehānisma veidošanai ierobežotā laukumā. • Saliek attēlu – puzli (klases telpa) pirkstu muskulatūras attīstīšanai un stāsta par to.
Mana valoda Valodas tuvākajā apkārtnē. Teikums	• Klausās audioierakstus vai vēro videoierakstus, kuros dzirdami cilvēki, kas runā dažādās valodās. • Pārrunā, kurās valodās runā paši, kurās ģimenes locekļi un kaimiņi; secina, ka pasaulē ir dažādas valodas, cilvēki zina vienu vai vairākas valodas, bet katram ir sava dzimtā valoda. • Pēc virsraksta prognozē teksta tematu. • Veido stāstījumu par pasaules valodām, tekstā iesaistot vārdus (valodu nosaukumus, jēdzienus *dzimtā valoda*, *mātes valoda*, *tēva valoda*, *vecmāmiņas*, *radinieku*, *kaimiņu valoda* u. c.); izmanto diagrammas par pasaules valodām. • Klausās un lasa dzejoļus un tautasdziesmas par valodu; atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. • Pēta valodu: klausās, lasa tekstus; secina, ka tie veidoti no teikumiem, bet teikumi – no vārdiem. • Saskata, ka lielais burts teikuma sākumā un pieturzīme beigās nosaka teikuma robežas. • Nosaka vārdu skaitu teikumā. • Attīsta rokas sīko muskulatūru, veicot vingrinājumus rakstīšanas mehānisma veidošanai ierobežotā laukumā.

Mans ceļš uz skolu Stāstīšana. Valodas skaņas. Zilbes. Vārdi	• Lasa un raksta transporta līdzekļu nosaukumus, to nozīmi atklāj ar atbilstošu attēlu. • Spēlē vārdu/attēlu atmiņas spēles vai domino. • Salīdzina vārdus pēc garuma; saklausa valodas skaņas vārdos. • Atmin vārdus pēc valodas skaņu skaita; nosaka zilbju skaitu vārdos. • Veido teikumus, atbildot uz jautājumiem, turpinot iesāktus teikumus, iesaistot noteiktus vārdus – transporta līdzekļu nosaukumus. • Stāsta par savu ceļu uz skolu, par satiksmes noteikumu ievērošanu, izmantojot attēlus. • Skaidro pazīstamāko ceļazīmju nozīmi. • Meklē kartē vai plānā, kur atrodas skola un mājas. • Pēc attēla vai virsraksta prognozē, par ko būs teksts. • Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par drošību uz ielas, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. • Attīsta rokas sīko muskulatūru, veicot vingrinājumus rakstīšanas mehānisma veidošanai ierobežotā laukumā; izmanto atgādni par pareizu ķermeņa stāvokli lasot un rakstot un pareizu rakstāmpiederumu satvērienu. • Saliek attēlu – puzli (ielas skats) pirkstu muskulatūras attīstīšanai un stāsta par attēlu.
Aiz loga Stāstīšana. Zilbes un vārdi	• Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par skolas apkārtni, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. • Vēro apkārtni aiz skolas loga, veido teikumus par redzēto. • Vēro skatu no savas mājas loga, veido stāstījumu par redzēto. • Pārī stāsta un klausās klasesbiedra stāstījumu; atstāsta dzirdēto klasē, salīdzina stāstījumos kopīgo un atšķirīgo. • Turpina nepabeigtos teikumus. • No zilbēm veido vārdus – skolas apkārtnē redzamos nosaukumus (*vārti*, *šūpoles* u. tml.), salīdzina vārdus pēc to garuma. • Attīsta rokas sīko muskulatūru, veicot vingrinājumus rakstīšanas mehānisma veidošanai ierobežotā laukumā; izmanto atgādni par pareizu ķermeņa stāvokli lasot un rakstot un pareizu rakstāmpiederumu satvērienu. • Zīmē skatu, kuru redz pa skolas vai mājas logu; zīmējuma ietvaru rotā ar apgūtajiem rakstīto burtu elementiem; ieraksta zīmējumā vārdus, kas attiecas uz tajā attēloto.
Skolas ikdiena Noteikumi, pienākumi un tiesības. Stāstīšana. Dienasgrāmata. Vārdu saīsinājumi	• Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par skolu, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. • Izdomā vai izvēlas tekstam piemērotu virsrakstu. • Lasa noteikumus, kuri jāievēro skolā. • Turpinot nepabeigtos teikumus, skaidro, kāpēc noteikumi jāievēro un kādas ir sekas, ja tos neievēro. • Lasa teikumus, kuros vienkāršā valodā formulēti skolēnu pienākumi un tiesības; kārto teikumus divās grupās (mani pienākumi, manas tiesības). • Klasē kopīgi veido atgādnes par noteikumiem, pienākumiem un tiesībām. • Lasa savu stundu sarakstu, atbild uz jautājumiem par to. • Lasa citas klases stundu sarakstu un salīdzina stundu sarakstos kopīgo un atšķirīgo. • Veido no zilbēm dienu nosaukumus un mācību priekšmetu nosaukumus. • Turpina nepabeigtos teikumus, stāstot, ko dara katrā mācību stundā. • Mācās pēc parauga iekārtot dienasgrāmatu un veikt tajā pierakstus. • Mācās saīsināt vārdus, pierakstot mācību priekšmetu nosaukumus. • Attīsta rokas sīko muskulatūru, veicot vingrinājumus rakstīšanas mehānisma veidošanai ierobežotā laukumā; izmanto atgādni par pareizu ķermeņa stāvokli lasot un rakstot un pareizu rakstāmpiederumu satvērienu.

Dzimtas koks Vārdi un uzvārdi. Valodas skaņas un burti *i, ī, l, ļ, u, ū*; divskanis *ui*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus, vēro videoierakstus par dažādu ģimeņu ikdienu; atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto, redzēto. • Atceras vecāku sniegto informāciju par sava vārda iegūšanu, stāsta to klasesbiedriem, klausās viņu stāstījumus. • Saliek no "Kustīgā alfabēta" burtiem un patstāvīgi raksta savu vārdu un uzvārdu. • Pazīst savas ģimenes locekļu vārdus un uzvārdus dažādos pieraksta veidos un lasa tos. • Raksta pēc parauga vecāku, vecvecāku vārdus un uzvārdus. • Pēc parauga mācās zīmēt dzimtas koka vienkāršotu struktūru un pierakstīt tajā iegūto informāciju. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *i*, *ī*, *l*, *ļ*, *u*, *ū*, divskani *ui*, burtu savienojumus (piemēram, *li*, *lu* u. tml.). • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Mūsu mīļdzīvnieki Vārdi un mīļvārdiņi. Stāstīšana. Valodas skaņas un burti *n, ņ, m*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus, vēro videoierakstus par mājdzīvniekiem, atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto, redzēto. • Stāsta par ģimenes mīļdzīvnieku vai tā neesamību, mācoties pamatot ģimenes lēmumu; klausās klasesbiedru stāstījumos, uzdod jautājumus par dzirdēto. • Zīmē mīļdzīvnieka siluetu/portretu. • Stāsta par savu zīmējumu, uzdod jautājumus par klasesbiedru zīmējumiem. • Lasa (veido no zilbēm/atmin, izmantojot noteiktas skaņas/burtus) mīļdzīvnieka vārdu un nosaka tā piederību konkrētai sugai. • Spēlē domino, atmiņas loto u. c. spēles ar dažādu dzīvnieku nosaukumiem. • Izdomā un saliek no "Kustīgā alfabēta" burtiem mīļdzīvnieku vārdus. • Pēc parauga veido mīļdzīvnieku nosaukumus un vārdus pamazināmajā formā. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *n*, *ņ*, *m*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus (piemēram, *un*, *nu*, *mini* u. c.). • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Lauku sētā Dzīvnieku un to mazuļu nosaukumi. Patskaņi un burti *a, ā*; divskaņi *ai, au*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus, vēro videoierakstus par dzīvniekiem un dzīvi laukos, atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto, redzēto. • Lasa (veido no zilbēm/atmin, izmantojot noteiktas skaņas/burtus) mājputnu un mājlopu nosaukumus, grupē tos. • Spēlē domino, atmiņas loto u. c. spēles ar dažādu mājdzīvnieku nosaukumiem. • Izdomā mājputniem un mājlopiem vārdus un saliek tos no "Kustīgā alfabēta" burtiem. • Pēc parauga veido mājdzīvnieku nosaukumus pamazināmajā formā. • Darina dzīvnieku mazuļu nosaukumus. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *a*, *ā*, divskaņus *ai*, *au*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus (piemēram, *mani*, *mamma*) un īsus teikumus (piemēram, *Mamma mani mīl*.). • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta. • Ievieto vārdos trūkstošos patskaņu burtus un divskaņus. • Spēlē spēli: savieno dzīvnieka nosaukumu ar viņa balss izpausmes atdarinājumu valodā.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Svešvalodas	Ģimenes locekļu nosaukumi, mājdzīvnieki, valodas.
Sociālās zinības	Adaptācija skolas telpās, drošība ceļā uz skolu, skolēnu tiesības un pienākumi, noteikumi skolā.
Dabaszinības	Skolas apkārtne, mājdzīvnieki.
Vizuālā māksla	Teksta izkārtojums noteiktā laukumā, grafiskie līdzekļi teksta pierakstam, galda kartes noformēšana, zīmējumi.
Dizains un tehnoloģijas	Līnija; darbs ar šķērēm un līmi, vingrinājumi pirkstu muskulatūras attīstīšanai.
Datorika	Valodas/burtu spēles tīmekļa vietnēs tiešsaistē un citos formātos.
Sports un veselība	Pareizs ķermeņa stāvoklis lasot un rakstot, roku, acu un ķermeņa vingrinājumi.

Metodiskais komentārs

Rakstot burtu elementus ierobežotā laukumā, skolēni sagatavojas rakstīto burtu apguvei uz līnijas. Vienlaikus skolēni mācās orientēties gan telpā, gan mācību līdzekļos, izprotot jēdzienus *pa labi*, *pa kreisi*, *vidū*, *augšā*, *apakšā*, *uz augšu*, *uz leju*, *malā* u. c. Mācās lasīt informāciju stundu sarakstā un veikt pierakstus dienasgrāmatā.

Veicot rakstu darbus, svarīgi:

- lai skolēniem būtu pareiza ķermeņa poza: kājas balstās uz grīdas, ceļu locītavas veido taisnu leņķi; atstarpe starp galda virsmu un krūtīm ir tik liela, lai cauri tai brīvi ietu bērna dūre; mugura taisna, galva nedaudz paliekta uz priekšu;
- lai būtu pareizs rakstāmrīka (pildspalvas, zīmuļa u. tml.) turēšanas veids: pirksti ir tikai nedaudz saliekti un brīvi aptver pildspalvu; rādītāja pirksts ir tikai viegli uzlikts uz pildspalvas (apmēram 2 cm virs lodītes gala);
- lai pareizi ir novietota burtnīca: labās rokas apakšdelms un rakstāmā rinda veido taisnu leņķi.

  Vēlamais raksta slīpums ir 65 grādi.

Burtu elementu un burtu rakstītmācīšana ir uzsākta pirmsskolā, kur māca arī ievērot pareizu ķermeņa pozu, pareizu rakstāmrīka turēšanas veidu un burtnīcas novietojumu. 1. klasē skolotājs turpina vērst uzmanību šiem jautājumiem, norāda uz atbilstošām atgādnēm. Ja skolēns ir iemācījies nepareizi un uzreiz nespēj savus ieradumus mainīt, skolotājs neuzstāj; daļai bērnu nepieciešams tikai atgādinājums.

Skolotājs, katrā stundā mērķtiecīgi vērojot, diagnosticē sākotnējo valodas un runas, lasītprasmes un rakstītprasmes attīstības līmeni, nepieciešamības gadījumā iesaista logopēdu, speciālo pedagogu.

Skolēni jau pirmsskolā apguvuši rakstītos burtus, taču, iespējams, ne visus. Daži skolēni nav rakstījuši neierobežotā laukumā, tāpēc svarīgi pirmajos mēnešos nostiprināt un attīstīt katra individuālo prasmes līmeni. Progress un snieguma līmenis tieši šajā periodā – 1. klases sākumā – skolēniem var kardināli atšķirties, tāpēc svarīgi veicināt katra individuālo attīstību rakstīšanas un lasīšanas apguvē, strādājot ar diferencēto pieeju.

7.–9. apakštemats iesāk ābeces periodu. Ābeces periodā skolēni turpina vingrināties lasīt un klausīties ar dažādiem mērķiem. Pakāpeniski tiek apgūti rakstītie burti, veidojot burtu savienojumus, kā arī rakstot tos uz līnijām. Ar katru nākamo burtu skolēni apgūst prasmi rakstīt zilbes, īsus vārdus un teikumus. Apgūstot jaunus burtus, skolēni mācās uztvert un lietot jēdzienus *īsais* un *garais patskanis*, *divskanis*, *līdzskanis*, nostiprina pirmsskolā apgūtos jēdzienus *burts* un *valodas skaņa*. Skolēniem jāizprot, ka burts ir valodas skaņas apzīmējums rakstos, ka burts var neatbilst skaņai un otrādi. Ābeces periodā vēl nemāca burtu nosaukumus, tāpēc burtus nosauc tāpat kā skaņas.

Mācot rakstītos burtus, skolotājs demonstrē to rakstību uz tāfeles, vienlaikus komentējot veicamās darbības: nosauc burtu elementus un rakstīšanas virzienu – īsa/gara taisna svītra no augšas uz leju; svītra ar lociņu augšā/apakšā; svītra ar cilpu; ovāls; pusovāls. Sākotnēji skolotājam ieteicams burtus kopā ar skolēniem "rakstīt gaisā", uz lapas bez līnijām, tikai tad uz līnijām. Viens no nosacījumiem rokraksta attīstībā ir rakstīšanas regularitāte, tāpēc šiem vingrinājumiem jāatvēl aptuveni 6–8 minūtes katrā latviešu valodas stundā.

Ābeces periodā īpaši nozīmīgi ir strādāt ar skolēniem gan nelielās grupās, gan individuāli, attīstot lasīšanas un rakstīšanas pamatiemaņas un vienlaikus veidojot prieku par saviem sasniegumiem – katru jauno izlasīto vai uzrakstīto vārdu un teikumu.

1.1. Es esmu skolēns Kā lasīt un rakstīt vārdus?	1.2. Gads un svētki Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	1.3. Mana raibā ikdiena Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	1.4. Reiz es būšu... Kā veidot aprakstu?	1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	1.6. Parastais un neparastais Ko es zinu? Ko es protu?

1.2. Gads un svētki. Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 25 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot priekšstatu par dažādu runas darbības veidu izmantošanu saziņas procesā.

Nostiprināt izpratni par skaņu/burtu attiecībām valodā.

Iemācīties nosaukt, lasīt un rakstīt uz līnijām visus lielos un mazos alfabēta burtus, ciparus, pieturzīmes.

Apgūt vārdu rakstību pēc dzirdes un sākotnējas teikumu rakstības prasmes, lai turpmāk valodas prasmes (īpaši lasīšanu un rakstīšanu) varētu izmantot kā līdzekli dažādu mācību priekšmetu apguvē, kā arī ikdienā.

Turpināt lasīšanas prasmju pilnveidi.

Mācīties atrast tekstā (tostarp – ar vizuālo noformējumu) galveno informāciju; nošķirt, kas ir zināms/nezināms, patiess/izdomāts.

Mācīties lietot lielos sākumburtus īpašvārdos un pamatot to lietojumu.

Mācīties izprast atšķirību starp pamata un kārtas skaitļa vārdiem, pierakstīt un izlasīt datumu.

Mācīties izteikt novēlējumu, rakstīt ielūgumu un apsveikumu pēc parauga, lai to varētu darīt patstāvīgi.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lasot dažādus tekstus, mēs izzinām apkārtējo pasauli (laika ritējumu, saulgriežus, mūsu valsti, svētku tradīcijas) un sasaistām ar to, ko mēs jau esam zinājuši iepriekš. (V.Li.1.) • Lai mēs labāk saprastu izlasīto tekstu, svarīgi ir mācīties uzdot jautājumus un meklēt atbildes uz jautājumiem. (V.Li.1.) • Lai lasīšana sagādātu prieku, svarīgi ir meklēt grāmatas, kuras mūs interesē un kuras var mums sagādāt dažādas izjūtas. (V.Li.1.) • Pilsētu, upju un ezeru nosaukumus rakstām ar lielo sākuma burtu. (V.Li.3.) • Informāciju var pierakstīt ne tikai teikumos, bet arī kartēs, shēmās, tabulās. (V.Li.3.) • Teikumi pēc izteikuma mērķa ir dažādi: ar teikumu palīdzību mēs varam uzdot jautājumus, rosināt veikt dažādas darbības, izdomāt novēlējumus. Šādu teikumu beigās jāliek jautājuma vai izsaukuma zīme. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās lasīt un/vai klausīties ar atšķirīgiem mērķiem (saprot teksta tematu, atšķir būtisko no nebūtiskā, klausās/lasa un vizualizē). • Uzdod dažādus jautājumus par lasīto, dzirdēto, nezināmo; atceras, atbild uz jautājumiem par lasīto, atstāsta to tuvu tekstam vai brīvi. • Izsaka savu viedokli par svētku izjūtām, gaidām, vēlmēm, par piederību savai valstij. • Mācās saistīt tekstu ar informāciju, kura ir attēlos, ilustrācijās, noformējumā. • Mācās vērtēt informāciju pēc vienkāršiem kritērijiem – zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama – un salīdzina to ar personisko pieredzi. • Mācās aizpildīt tabulu, izmantojot informāciju kartē. **Teksts un tekstveide** • Mācās mutvārdos un rakstu formā ielūgt vienaudžus uz svētkiem, uzklausīt vai izlasīt ielūgumu; ielūgumu, apsveikumu radoši noformē. • Prot mutvārdos apsveikt vienaudžus svētkos un atbildēt uz apsveikumu. • Strukturē domas, mācās vizuāli atveidot secīgus notikumus atbilstoši tematam. • Pazīst, nosauc un lasa gadalaiku un mēnešu nosaukumus dažādos pieraksta veidos. • Mācās pierakstīt datumu, norādot dienu un mēnesi. • Mācās saskatīt tekstā galvenos vārdus, kam ir nozīme sižetā. • Atstāsta tekstu, iekļaujot galvenos vārdus; nosauc dzirdētā vai lasītā literārā tekstā tēlus un stāsta par tiem; īsi raksturo un izsaka savas domas par tēlu rīcību. • Stāsta par ziemas saulgriežu svinēšanas tradīcijām. • Mācās no galvas izteiksmīgi runāt literāros darbus vai to fragmentus. • Iestudē nelielu lugu. **Valodas struktūra** • Mācās rakstīt mazos un lielos burtus *e*, *ē*, *s*, *š*, *r*, *o*, *k*, *ķ*, *p*, *b*, *t*, *d*, *z*, *ž*, *j*, *c*, *č*, *v*, *g*, *ģ*, *f*, *h*, līdzskaņus *dz*, *dž*, divskaņus *ie*, *ei*, *o*, *oi*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus un īsus teikumus, ciparus, pieturzīmes. • Raksta pilsētu, upju, ezeru nosaukumus ar lielo sākumburtu; pamato lielo sākumburtu lietojumu. • Nosaka, kādu pieturzīmi lieto teikuma beigās; atrod tekstā teikumus ar dažādām pieturzīmēm to beigās. • Lasa teikumus ar atbilstošu intonāciju; vingrinās stāstījuma, jautājuma, izsaukuma teikumu lasīšanā un rakstīšanā. • Atšķir pamata skaitļa vārdus (*viens*, *divi* utt.) un kārtas skaitļa vārdus (*pirmais*, *otrais* utt.) nozīmi. • Saprot un lieto terminus *virsraksts*, *autors*, *teksts*, *teikums*, *vārds*, *zilbe*, *skaņa*. • Izprot, ka burti ir zīmes valodas skaņu pierakstīšanai. • Apgūstot jaunus burtus, mācās uztvert un lietot jēdzienus *īsais*, *garais patskanis*, *divskanis*, *līdzskanis*.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Piedalās sarunās; pauž savu viedokli un uzklausa citu viedokli. (VL.3.1.1.5.) • Atrod informāciju tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama. Salīdzina ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Stāsta par dzirdēta vai lasīta teksta notikumiem, īsi raksturo personas, sasaistot stāstījumu ar personīgo pieredzi. (VL.3.2.1.2.) • Raksta pēc parauga ielūgumu un apsveikumu. (VL.3.2.1.5.) • Izmanto burtus un citas rakstzīmes sava teksta veidošanā un radošā noformēšanā. (VL.3.2.1.6.) • Saprotami izrunā visas latviešu valodas skaņas un skaņu savienojumus. (VL.3.3.1.3.) • Nošķir patskaņus, divskaņus un līdzskaņus. (VL.3.3.1.3.) • Ievēro skaņu un burtu atbilsmi vārdu izrunā un rakstībā. Pareizi raksta vārdus skaidrajā pozīcijā. Īpašvārdu rakstībā lieto lielos sākumburtus. (VL.3.3.1.4.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	Veido ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: ielūgums, vārda nozīme, stāstījuma teikums, jautājuma teikums, izsaukuma teikums, pieturzīme teikuma beigās (punkts, jautājuma zīme, izsaukuma zīme), īsais patskanis, garais patskanis, domu karte.	
Teksti: • lasa, klausās, izmanto dzejoli, stāstu, tautasdziesmu, mīklu, sakāmvārdu, parunu; • veido domu karti, apsveikumu, ielūgumu, shēmu, teksta atstāstu, stāstījumu par saulgriežu svētku tradīcijām, stāstījumu pēc attēlu sērijas.	

Temata apguves norise

Daudz laimes dzimšanas dienā! Ielūgums un novēlējums. Patskaņi un burti *e*, *ē*; divskaņi *ie*, *ei*	• Ar skolotāja atbalstu veido (nosaucot/rakstot) domu karti "Svētki", atzīmējot tajā, ko var svinēt; secina, ka ikviens svin dzimšanas dienu. • Klausās literāru darbu fragmentus par svētkiem, dzimšanas dienas svinēšanu, uzdod tematiskus jautājumus. • Noskaidro nezināmo vārdu nozīmi, pārrunā, kā jaunos vārdus varētu atcerēties. • Atstāsta tekstu, raksturo personāžus, izsaka viedokli par viņu rīcību. • Izdomā ielūguma tekstu un mutvārdos aicina klasesbiedrus uz svētkiem; izdomā un mutvārdos izsaka novēlējumu dzimšanas dienā. • Kopā ar skolotāju noskaidro, ka dzimšanas diena ir arī Latvijai. • Klausās literāru tekstu fragmentus, no kuriem uzzina, kādi ir valsts simboli un svētku tradīcijas. • Kopā ar skolotāju lemj, kā skolā gatavosies valsts svētkiem un svinēs tos; domā un mutvārdos izsaka novēlējumu Latvijai dzimšanas dienā. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *e*, *ē*, divskaņus *ie*, *ei*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus (piemēram, *lelle*, *lieli*) un īsus teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Latvijas pilsētas Karte. Līdzskaņi un burti *s*, *š*, *r*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus, vēro videoierakstus par dažādām Latvijas vietām, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto un vēroto. • Kopā ar skolotāju pēta Latvijas karti; lasa pilsētu, ezeru, upju nosaukumus; saliek no "Kustīgā alfabēta" burtiem šos nosaukumus. • Mācās aizpildīt tabulu, izmantojot informāciju kartē. • Noskaidro, kur dzimuši klasesbiedri un viņu vecāki; klasē veido karti, kurā atzīmē dzimšanas vietas. • Stāsta par savu ģimeni. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *s*, *š*, *r*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus (piemēram, *māsa*, *šalle*, *sala*) un īsus teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Kas vēl ir Latvijā? Stāstījums, saruna. Patskanis un burts *o*; divskaņi *o*, *oi*; līdzskaņi un burti *k*, *ķ*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus un vēro videoierakstus, attēlus par Latvijas dabu, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto un vēroto. • Meklē pēc nosaukumiem kartē minētās vietas. • Stāsta par savu mīļāko vietu Latvijā, pamato savu viedokli. • Vingrinās izprast atšķirību starp trijām dažādām valodas skaņām, kuras apzīmē ar burtu *o*. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *o*, *k*, *ķ*, divskaņus *o*, *oi*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus (piemēram, *ola*, *no*, *kas*) un īsus teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.

Svētku gaidās Stāstījums, saruna. Līdzskaņi un burti *p*, *b*, *t*, *d*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus un vēro videoierakstus par gatavošanos Ziemassvētkiem, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto un vēroto. • Mācās no galvas dzejoli vai izdomā savu dzejoli par Ziemassvētkiem. • Kopā ar klasesbiedriem iestudē nelielu lugu. • Vingrinās atšķirt pēc skanējuma līdzīgos līdzskaņus *p* un *b*, *t* un *d*. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *p*, *b*, *t*, *d*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus (piemēram, *pele*, *debesis*) un īsus teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Dažādie Ziemassvētki Tautasdziesma, dzejolis, dziesmas teksts. Līdzskaņi un burti *z*, *ž*, *dz*, *dž*	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus un vēro videoierakstus par atšķirīgām Ziemassvētku tradīcijām, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto un vēroto. • Sadarbojoties ar mūzikas skolotāju, mācās Ziemassvētku rotaļas un dziesmas; secina, ka dziesmas teksts ir tautasdziesma vai dzejolis, kuru var gan izlasīt, gan izdziedāt. • Vingrinās lasīt vārdus, kuros ir līdzskaņi *dz* un *dž*. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *z*, *ž*, burtu savienojumus, kuri apzīmē līdzskaņus *dz*, *dž*, citus burtu savienojumus, vienkāršus vārdus un īsus teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Ziemassvētki klāt! Ielūgums un apsveikums. Teikuma beigu pieturzīmes	• Klausās, lasa literāru darbu fragmentus un vēro videoierakstus par Ziemassvētku svinēšanu, atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus par dzirdēto, lasīto un vēroto. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā ciparus un burtu savienojumus, vienkāršus vārdus un īsus teikumus ar apgūtajiem burtiem, izmantojot dažādas teikuma beigu pieturzīmes. • Raksta un noformē ielūgumu vecākiem uz klases pasākumu, lietojot atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. • Iepazīstas ar dažādiem ielūgumiem iespiestā un digitālā formātā; vēro, komentē (patīk/nepatīt) tos un pamato savu viedokli. • Izpēta apsveikumus, kas ģimenē saņemti Ziemassvētkos. • Darbojoties mācību grupā, iepazīstina klasesbiedrus ar apsveikumiem, izlasa tos, ja var; pievērš uzmanību apsveikumu tekstos teikumu beigu pieturzīmēm; izsaka pieņēmumus, kādos gadījumos lietota izsaukuma zīme. • Raksta un noformē apsveikumus Ziemassvētkos skolotājiem, klasesbiedriem, vecākiem un noformē tos; izmanto dažādus burtus un citas rakstzīmes sava teksta veidošanā un radošā noformēšanā; lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.

Gads un gadalaiki Gadalaiku nosaukumi. Līdzskaņi un burti *c*, *č*, *v*	• Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par gadu, gadalaikiem, uzdod tematiskus jautājumus. • Noskaidro nezināmo vārdu nozīmi tekstos; izvēlas, kurus jaunos vārdus grib atcerēties, un pieraksta tos. • Atstāsta tekstu, raksturo personāžus, izsaka viedokli par viņu rīcību. • Min mīklas. • Klausās audioierakstu un vēro videomateriālu vai tematiskus attēlus ar dažādām gadalaikiem raksturīgām ainavām; saskata un nosauc kopīgo un atšķirīgo tajās. • Lasa gadalaiku nosaukumus dažādos pieraksta veidos; mācās shematiski atveidot gadalaiku maiņu (laika līnija, gada aplis); pamato izvēlēto pieraksta veidu un tajā attēloto gadalaiku secību. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *v*, *c*, *č*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus un īsus, pēc izteikuma mērķa dažādus teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.
Kalendārs Mēnešu nosaukumi, datumi un dienas. Līdzskaņi un burti *j*, *g*, *ģ*	• Klausās un lasa literāru darbu fragmentus par gadu, mēnešiem, nedēļas dienām; uzdod tematiskus jautājumus; noskaidro nezināmo vārdu nozīmi. • Atstāsta tekstu, raksturo personāžus, izsaka viedokli par viņu rīcību. • Min mīklas. • Skatās video materiālu par gadalaikiem un papildina izveidotās gadalaiku maiņas shēmas ar atbilstošo mēnešu nosaukumiem. • Salīdzina mēnešu nosaukumu rakstību latviešu valodā un angļu (vai citā) valodā; secina, kurā valodā mēnešu nosaukumus raksta ar lielo un kurā – ar mazo burtu. • Lasa mēnešu nosaukumus dažādos pieraksta veidos. • Raksta pēc parauga/patstāvīgi gadalaiku un mēnešu nosaukumus ar rakstītajiem burtiem. • Noformē klasē pie sienas piestiprināmas mēneša nosaukumu atgādnes. • Mācās nosaukt precīzu konkrētās dienas datumu; raksta datumu pēc parauga. • Vingrinās pazīt un izrunāt pareizi pamata un kārtas skaitļa vārdus (no 1 līdz 20). • Lieto kārtas skaitļa vārdus, spēlējot spēles, kā arī ikdienas norisēs (klasē, ēdamzālē, skolas autobusā, ekskursijā, sporta stundā), kad nepieciešams apzināt skolēnu skaitu vai secību konkrētajā situācijā. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *j*, *g*, *ģ*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus un īsus, pēc izteikuma mērķa dažādus teikumus, mācoties formulēt un pierakstīt arī jautājuma teikumus. • Veido atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • Noraksta no rakstīta un iespiesta teksta.

Saulgriežu svētki Apraksts. Līdzskaņi un burti *f*, *h*	• Klausās tautasdziesmas par dažādiem saulgriežu svētkiem, mācās uztvert informāciju par šo svētku nosaukumiem; izmantojot personīgo pieredzi un dzirdēto informāciju, secina, kādos gadalaikos četri svētki (Ziemassvētki, Lieldienas, Jāņi, Miķeļi) tiek svinēti. • Papildina iepriekšveidoto gadalaiku/mēnešu shēmu ar saulgriežu svētku nosaukumiem, veidojot plakātu. • Pēc izvēles stāsta par vieniem no savā ģimenē svinamajiem saulgriežu svētkiem. • Mācās izteiksmīgi runāt no galvas paša izvēlētu tautasdziesmu vai dzejoli par saulgriežu svētkiem; pēc izvēles sacer savu dzejoli. • Klausās saulgriežu rotaļu instrukcijas; mācību grupā vienojoties, izvēlas rotaļu, iet izvēlētajā rotaļā, ievērojot tās noteikumus. • Vingrinās rakstīt ierobežotā laukumā mazos un lielos rakstītos burtus *f*, *h*, burtu savienojumus, vienkāršus vārdus un īsus, pēc izteikuma mērķa dažādus teikumus. • Veido mācību atgādnes par katru burtu (iespiestais burts, rakstītais burts, zīmējums, patskanis vai līdzskanis). • No burtu atgādnēm veido savu atgādni – alfabētu, salīmējot burtu atgādnes alfabēta secībā, un secina, ka apgūti visi alfabēta burti; pārrunā klasē, kad un kā šo atgādni izmantot. • Pēc parauga/patstāvīgi raksta svētku nosaukumus ar rakstītajiem burtiem un izlasa uzrakstīto. • Klasē kopīgi veido viena mēneša kalendāru (gadalaiks, datums, laikapstākļi, klases kopīgie plāni, svētki, dzimšanas dienas, iespaidi/izjūtas u. c.).

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Svešvalodas	Gadalaiku, mēnešu, nedēļas dienu nosaukumi.
Sociālās zinības	Svētki: valsts svētki, svētki ģimenē un klasē; saulgriežu svētki, Ziemassvētku tradīcijas. Valsts simboli.
Dabaszinības	Latvijas upes, ezeri, pilsētas; vietas Latvijas kartē; gads, gadalaiki.
Matemātika	Kalendārs, datums, kārtas skaitļi.
Dizains un tehnoloģijas, vizuālā māksla	Ielūguma, apsveikuma, atgādņu noformēšana.
Mūzika	Ziemassvētku dziesmas un rotaļas.
Sports un veselība	Pareizs ķermeņa stāvoklis lasot un rakstot; roku, acu un ķermeņa vingrinājumi.

Metodiskais komentārs

2. temata ietvaros skolēni turpina un pabeidz ābeces perioda uzdevumus, pakāpeniski apgūstot visus mazos un lielos burtus un burtu savienojumus rakstīt uz līnijām ierobežotā laukumā, kā arī turpina vingrināties lasīt un klausīties ar dažādiem mērķiem.

Apgūstot katru nākamo burtu (1.–3. apakštemats), skolēni mācās rakstīt zilbes, īsus vārdus un teikumus, mācās uztvert un lietot jēdzienus *īsais*, *garais patskanis*, *divskanis*, *līdzskanis*. Mācot burtus *e*, *ē*, jāvērš uzmanība, ka tie apzīmē gan šauros, gan platos patskaņus *e*, *ē*, savukārt burts *o* apzīmē trīs atšķirīgas valodas skaņas – īso un garo patskani *o* un divskani *uo*.

Skolēni mācās lietot lielos sākumburtus pilsētu, upju, ezeru nosaukumos un pamatot to lietojumu.

Skolēni apgūst prasmi izteikt novēlējumu un viedokli par svētku izjūtām, piederību savai valstij.

4.-6. apakštemata apguvē skolēni mācās rakstīt ciparus un pieturzīmes – punktu, jautājuma zīmi, izsaukuma zīmi – uz līnijām, izprotot to lietojumu teikuma beigās.

Apgūst arī prasmi rakstīt ielūgumu un apsveikumu pēc parauga.

7.-9. apakštemata apguvē mācās strukturēt un vizuāli attēlot informāciju par laika ritējumu un saulgriežu svētkiem, iepazīst, veido, lieto kalendāru un mācās noteikt un pierakstīt datumu.

Īpaša uzmanība jāpievērš līdzskaņu *dz*, *dž* un divskaņu saklausīšanai un pareizrakstībai.

Mutvārdu runas attīstīšanai ieteicams izmantot dažādus pareizrunas vingrinājumus, pareizrakstībai – krustvārdu mīklas, uzdevumus, kuros jāatrod trūkstošie burti u. c. Īpaši svarīgi tas ir skolēniem, kuriem dzimtā valoda nav latviešu valoda.

1.1. Es esmu skolēns	1.2. Gads un svētki	1.3. Mana raibā ikdiena	1.4. Reiz es būšu...	1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām	1.6. Parastais un neparastais
Kā lasīt un rakstīt vārdus?	Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	Kā veidot aprakstu?	Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	Ko es zinu? Ko es protu?

1.3. Mana raibā ikdiena. Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 11 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Vingrināties dažādu teikumu pēc izteikuma mērķa lasīšanā un rakstīšanā.

Mācīties saskatīt un izmantot pretējas nozīmes vārdus.

Mācīties saskatīt un saklausīt vārdus, kuri teikumā atbild uz jautājumiem *kas?*, *kāds?*, *ko dara?*.

Vingrināties veidot vārdu pamazināmās formas pēc parauga.

Mācīties raksturot literāros tēlus, lai iegūto pieredzi izmantotu paša sacerētu tekstu veidošanā un uzlabošanā, arī sadarbojoties ar klasesbiedriem un skolotāju.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Literārā darbā autors parasti apraksta, kā izskatās personāži, savukārt viņu raksturs visbiežāk atklājas sarežģītās situācijās. Vērojot, kā personāži (literārie tēli) rīkojas dažādās situācijās, mēs varam precīzāk noteikt to rakstura īpašības. (V.Li.2.) • Teksta veidošanā mēs izmantojam stāstījuma, jautājuma, izsaukuma teikumus, jo tādā veidā mēs stāstām, noskaidrojam nezināmo, aicinām darboties, izsakām novēlējumus vai paužam emocijas. (V.Li.2.) • Teksta radīšana ir jēgpilns process, kura laikā autors izmanto savu un citu pieredzi, radot jaunu informāciju. (V.Li.2.) • Lai labi uzrakstītu kādu tekstu, ir jāplāno; to var apspriest arī ar citiem, tad tas ir jāraksta, jāpilnveido un, ja nepieciešams, arī jāprezentē. (V.Li.2.) • Savas domas un izjūtas mēs varam izteikt precīzāk un saziņas partnerim saprotamākā formā, ja lietojam vārdus ar pretēju nozīmi, ja zinām vārdu pamazināmās formas. Jo vairāk vārdu zinām, jo brīvāk jūtamies saziņā ar cilvēkiem. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās lasīt un/vai klausīties ar dažādiem mērķiem (saprot teksta tematu, atšķir būtisko no nebūtiskā, klausās/lasa un vizualizē). • Sniedz saziņas situācijai atbilstošu informāciju par savu ikdienu, draugiem. • Pamana un nosauc savas, citu cilvēku un literāro tēlu paustās emocijas. • Uztver dažādā tempā un tembrā runātu tekstu (klasesbiedrus, skolotāju, vecākus), arī audio vai videoierakstā. • Mācās saistīt tekstu ar informāciju, kura atklājas attēlos, ilustrācijās, noformējumā. • Mācās vērtēt informāciju pēc vienkāršiem kritērijiem – zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama – un salīdzina ar personisko pieredzi. **Teksts un tekstveide** • Lasa literāru darbu un raksturo tā literāros tēlus. • Veido secīgu stāstījumu atbilstoši noteiktam tematam, attēlam, attēlu sērijai. • Mācās atstāstīt lasītu/dzirdētu tekstu. • Mācās veidot domu karti. • Raksta savu tekstu – drauga aprakstu. • Lasa paša uzrakstīto; ar skolotāja un klasesbiedru palīdzību noskaidro, kas nepieciešams, lai uzlabotu rakstīto, un veic nepieciešamos uzlabojumus. **Valodas struktūra** • Mācās izprast uzdevumu nosacījumus. • Mācās pazīt un saskatīt pretējas nozīmes vārdus. • Mācās lasīt un rakstīt stāstījuma, jautājuma, izsaukuma teikumus. • Mācās noteikt valodas skaņu veidus vārdos. • Raksta savu draugu vārdus ar lielo sākumburtu; pamato lielo sākumburtu lietojumu. • Raksta turpinājumu teikumam; ir ieinteresēts rakstīt burtus un vārdus glīti, salasāmi. • Noraksta vārdus un teikumus no rakstīta un iespiesta teksta. • Mutvārdos un rakstos pareizi lieto diennakts daļu nosaukumus. • Mācās rakstīt pēc dzirdes skaidrajā pozīcijā. • Pārveido rotaļlietas nosaukumu un vārdu pamazināmā formā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties vienkāršas uzbūves tekstus, saprot tos kopumā, nosaka darbojošās personas. Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Iesaistās saziņā par dzirdēto, lasīto vai novēroto, sasaistot to ar personisko pieredzi. Ievēro saziņas tematu un dalībniekus. (VL.3.1.1.4.) • Pamana un nosauc saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas ikdienas runas situācijās un tekstos. (VL.3.1.1.7.) • Atrod tekstā informāciju. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma; interesanta/garlaicīga; ticama/mazticama. Salīdzina ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Stāsta par dzirdēta vai lasīta teksta notikumiem, īsi raksturo personas, sasaistot stāstījumu ar personīgo pieredzi. (VL.3.2.1.2.) • Raksta pēc parauga nelielus, ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus. (VL.3.2.1.4.) • Ņemot vērā skolotāja un klasesbiedru ieteikumus, labo un pilnveido savu tekstu. (VL.3.2.1.7.) • Skaidro aprakstoši vārda nozīmi tekstā. (VL.3.3.1.1.) • Nošķir patskaņus, divskaņus un līdzskaņus. (VL.3.3.1.3.) • Īpašvārdu rakstībā lieto lielos sākumburtus. (VL.3.3.1.4.) • Saskata jaunu vārdu darināšanas iespējas, darina vārdus un izmanto tos savos tekstos. (VL.3.3.1.5.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Veido ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, veido ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem. (Tikumi – tolerance, laipnība, līdzcietība; vērtība – cilvēka cieņa)
Jēdzieni: apraksts, literārs tēls, literārā tēla raksturojums, pretējas nozīmes vārdi, komikss, atslēgvārds (galvenais vārds).	
Teksti: • lasa, klausās, izmanto stāsta fragmentu, tautasdziesmu, mīklu, sakāmvārdu; • veido komiksu, stāstījumu, aprakstu, teksta atstāstu, literārā tēla raksturojumu.	

Temata apguves norise

Mana diena Literārā tēla raksturojums. Īpašības vārdi ar pretēju nozīmi	• Ar skolotāja atbalstu un vizuālo materiālu palīdzību izveido diennakts apli, izmantojot darbību kartītes. • Stāsta par savu dienas režīmu, sasaistot to ar konkrētu diennakts laiku; pretstata jēdzienus *diena/nakts*. • Lasa/klausās klasesbiedru lasījumā L. Paegles pasaku "Diena un nakts". • Ar skolotāja atbalstu izdomā, nosauc un grupē īpašības vārdus, kas raksturo abas diennakts daļas; saskata pretējas nozīmes īpašības vārdus. • Pēc parauga/patstāvīgi raksta īpašības vārdu pārus ar pretēju nozīmi. • Lasa/klausās klasesbiedru lasījumā P. Raudas pasaku "Ačgārnā princese"; ilustrē tēlus. • Mācās raksturot pasakas tēlus (izskats; rakstura īpašības, rīcība, kas norāda uz rakstura īpašībām); mācās izteikt savas domas par literāro varoņu rīcību. • Zīmē komiksu par pasakas galvenā tēla vai savu dienu, uz kura pamata veido stāstījumu, ierakstot tajā svarīgākos darbības vārdus. • Mācās izdomāt pretējas nozīmes darbības vārdu pārus, grupējot tos tabulā (*skola/mājas*). • Pēc parauga/patstāvīgi raksta diennakts daļu nosaukumus, pretējas nozīmes vārdus. • Vingrinās rakstīt vienkāršus teikumus gan patstāvīgi, gan norakstot no rakstīta un iespiesta teksta.
Mani draugi Satura atstāsts. Atslēgvārdi	• Lasa/klausās klasesbiedru lasījumā literāru darbu fragmentus par draugiem, draudzību; atbild uz jautājumiem par lasīto/dzirdēto (*kas? kāds? ko dara?*). • Saskata tekstā situāciju, kurā atklājas literārā tēla raksturs; pamatojoties uz literārā tēla rīcību, veido tā raksturojumu (*kāds?*). • Veido atslēgvārdu sarakstu. • Mācās atstāstīt, izmantojot atslēgvārdus *draugs*, *izskats*, *īpašības* (*kas? kāds? ko dara? kā dara?*). • Mācās veidot domu karti par savu draugu: vārds, vecums, izskats, viena vai divas rakstura īpašības, kopīgas intereses. • Pēc izveidotās domu kartes stāsta par savu draugu. • Mācās rakstīt īsu tekstu, izmantojot domu karti un noteiktus teikumu sākumus. • Lasa paša uzrakstīto tekstu. • Sadarbojoties mazā mācību grupā, precizē, papildina un uzlabo savu tekstu.
Manas rotaļlietas Stāstījums mutvārdu un rakstu formā	• Piedalās sarunā klasē, atbildot uz jautājumu, ar kādām rotaļlietām spēlējas brīvajā laikā. • Izvēlas savu mīļāko rotaļlietu, patstāvīgi/pēc parauga raksta tās vārdu/vārdu kopā ar nosaukumu; stāsta par rotaļlietu (kā tā nonākusi mājās, kāpēc tā ir laba rotaļlieta u. c.). • Lasa/klausās klasesbiedru lasījumā literāru darbu fragmentus par rotaļlietām; atbild uz jautājumiem par lasīto/dzirdēto. • Iejūtas rotaļlietas tēlā un stāsta par vienu dienu savas rotaļlietas dzīvē. • Mācās rakstīt īsu tekstu, izmantojot domu karti un noteiktus teikumu sākuma modeļus. • Lasa paša uzrakstīto tekstu. • Sadarbojoties mazā mācību grupā, precizē, papildina un uzlabo savu tekstu. • Ar skolotāja atbalstu kopā ar klasesbiedriem veido rotaļlietu stāstu grāmatu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Dabaszinības	Diennakts, diennakts daļu nosaukumi, pulkstenis.
Matemātika	Diennakts daļu secība, pulkstenis.
Dizains un tehnoloģijas vai vizuālā māksla	Pasaku ilustrācijas, komikss.
Sports un veselība	Dienas režīms.

Metodiskais komentārs

Šajā tematā īpaši svarīgi ir mācīties raksturot literārā darba tēlus, pievēršot skolēnu uzmanību to ārējā izskata atveidojumam un – būtiskākais – noteiktu situāciju aprakstam tekstā, kad personāžiem ir kaut kādā veidā jārīkojas. Skolēniem tiek lūgts atstāstīt šo rīcību, komentēt, vērtēt (*vai tie rīkojās labi*, *atbilstoši*, *nepareizi; kā darītu tu* u. tml.).

Nākamais solis ir rosinājums skolēniem nosaukt īpašības vārdus, ar kuriem viņi varētu raksturot literāros tēlus pēc tikko analizētās rīcības. Šajā kontekstā vislabāk ir mācīt skolēniem vārdus – īpašības vārdus, lietvārdus, darbības vārdus – ar pretēju nozīmi. Šādam tēlu raksturojumam jābūt nesasteigtam, jo tas veidos pamatu turpmākajām stundām literatūras mācību priekšmetā no 4. klases. Literārie tēli, viņu raksturs, rīcība ir jāanalizē tā, lai skolēniem iedotu precīzus paraugus, kā tas jādara. Tie kalpos kā pamats jebkura nākamā literārā darba analīzē. Šāda tēlu analīzes struktūra palīdzēs skolēniem veidot arī viņu draugu raksturojumu, balstoties uz reālu situāciju un raksturotās personas rīcības izpratni.

Iepriekš aprakstītie uzdevumi psiholoģiski stiprinās arī pašus skolēnus, jo attīstīs viņos kritisko domāšanu un analītiskās prasmes: kā vērtēt cilvēkus, kas ir laba, godīga rīcība, kāda rīcība nav pieņemama u. tml.

2. apakštemata apguves ietvaros, pirms skolēni pēc domu kartes stāsta par savu draugu, skolotājam ieteicams pierakstīt skolēniem redzamā veidā aptuveno stāstījuma secību (*Manu draugu/draudzeni sauc... Viņam/viņai ir 7 gadi...* utt.).

Iepriekš minētie soļi nodrošinās pašu skolēnu veidoto tekstu dziļāku saturu un precīzāku īpašības vārdu un darbības vārdu izvēli savā runā.

1.1. Es esmu skolēns	1.2. Gads un svētki	1.3. Mana raibā ikdiena	1.4. Reiz es būšu...	1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām	1.6. Parastais un neparastais
Kā lasīt un rakstīt vārdus?	Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	Kā veidot aprakstu?	Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	Ko es zinu? Ko es protu?

1.4. Reiz es būšu... Kā veidot aprakstu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 11 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties saskaņot gramatisko dzimti cilvēka vārdam un profesijas nosaukumam.

Nostiprināt prasmi lietot lielos sākumburtus teikuma sākumā un cilvēku vārdos, lietot atbilstošu pieturzīmi teikumu beigās.

Lasīt un klausīties tekstu fragmentus par profesijām, lai paplašinātu vārdu krājumu, izzinātu profesiju pasauli un varētu sniegt saziņas situācijai atbilstošu informāciju par saviem vecākiem un sevi, veidojot stāstījumu par nākotnes profesiju un savu izvēlēto profesiju.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Informāciju var iegūt lasot, klausoties gan dažādus literāros, gan informatīvos tekstus, sarunājoties ar cilvēkiem, vērojot videoierakstus. (V.Li.1.) • Dažādi teksti mums palīdz paplašināt vārdu krājumu, izzināt profesiju pasauli un veidot priekšstatus par savu izvēlēto profesiju. (V.Li.2.) • Vārdi teikumā saistās cits ar citu, tiem ir saskanīgas formas. (V.Li.3.) • Vārdi – profesiju nosaukumi – teikumā maina formu, ja runājam par sievietēm, vīriešiem un vienu vai vairākām personām. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās lasīt un klausīties ar dažādiem mērķiem (saprot teksta tematu, atšķir būtisko no nebūtiskā, klausās/lasa un vizualizē). • Sniedz saziņas situācijai atbilstošo informāciju par saviem vecākiem un sevi (profesija, nodarbošanās jomas, vēlmes). • Izsaka savas domas un uzklausa citus par nākotnes profesiju. • Uztver dažādā tempā un tembrā runātu tekstu (klasesbiedrus, skolotāju, vecākus), arī audio vai videoierakstā. • Mācās saistīt tekstu ar informāciju, kas atklājas attēlos, ilustrācijās, noformējumā; mācās vērtēt informāciju pēc vienkāršiem kritērijiem – zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama – un salīdzina ar personisko pieredzi. **Teksts un tekstveide** • Veido stāstījumu pēc attēla atbilstoši tematam, izmantojot noteiktus teikumu sākumus; izvēlas vai izdomā stāstījuma virsrakstu. • Balstoties uz mutvārdu stāstījumu, raksta noteiktas profesijas aprakstu. **Valodas struktūra** • Mācās atšķirt dzimti un skaitli, saistot lietvārdu ar ievadfrāzēm *tas ir*, *tā ir*, *tie ir*, *tās ir*. • Pazīst un lasa profesiju nosaukumus dažādos pieraksta veidos, skaidro šo profesiju pārstāvju pienākumus. • Mācās noteikt valodas skaņu veidus vārdos. • Mācās rakstīt vārdus – profesiju nosaukumus – un vienkāršus teikumus. • Raksta vārdus, ievērojot vārdu robežas. • Lieto lielo sākumburtu cilvēku vārdos. • Raksta turpinājumu teikumiem; ir ieinteresēts rakstīt burtus un vārdus glīti, salasāmi. • Mācās rakstīt pēc dzirdes skaidrajā pozīcijā. • Mācās izprast uzdevuma nosacījumus.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties vienkāršas uzbūves tekstus un skatoties videosižetus, saprot tekstu kopumā, nosaka darbojošās personas, darbības vietu, laiku un galveno domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Iesaistās saziņā par dzirdēto, lasīto vai novēroto, sasaistot to ar personisko pieredzi. Ievēro saziņas tematu un dalībniekus. (VL.3.1.1.4.) • Atrod tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs, informāciju. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma; interesanta/garlaicīga; ticama/mazticama. Salīdzina ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Veido stāstījumu. (VL.3.2.1.3.) • Nošķir patskaņus, divskaņus un līdzskaņus. (VL.3.3.1.3.) • Ievēro skaņu un burtu atbilsmi vārdu izrunā un rakstībā. Pareizi raksta vārdus skaidrajā pozīcijā; īpašvārdu rakstībā lieto lielos sākumburtus. (VL.3.3.1.4.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Veido ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, veido ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem. (Tikumi – tolerance, laipnība, līdzcietība; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot savus mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: lietvārds, lietvārda dzimte, lietvārda skaitlis, informācijas avots, vārdnīca.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto dzejoli, stāstu, videoierakstu; • veido stāstījumu, profesijas aprakstu, stāstījumu par nākotnes profesiju.	

Temata apguves norise

Manu vecāku nodarbošanās Profesiju nosaukumi. Teikums	• Lasa, klausās literāru darbu fragmentus par dažādām profesijām. • Stāsta par savu vecāku profesijām, klausās klasesbiedru stāstījumos; uzdod tematiski saistītus jautājumus; saskata kopīgo un atšķirīgo savā un citu klasesbiedru stāstījumos par vecāku profesijām. • Pēc parauga mācās pierakstīt profesiju nosaukumus. • Lasa vienkāršus teikumus par vecāku profesijām. • Pieraksta jaunos vārdus, kopā ar skolotāju noskaidro to nozīmi; patstāvīgi skaidro vārdus, lai pārliecinātos, ka ir sapratuši to nozīmi. • Vingrinās teikumu sākt ar lielo burtu un lietot punktu stāstījuma teikuma beigās. • Mācās patstāvīgi pierakstīt savu vecāku profesiju nosaukumus. • Spēlē profesiju nosaukumu loto, domino, atmiņas, vārdu skaidrojuma (piemēram, "*Alias*") u. c. spēles.

Dažādība profesiju pasaulē Lietvārdu saskaņojums gramatiskajā dzimtē	• Skatās, vēro, klausās atšķirīgus informācijas avotus par dažādām nodarbošanās jomām un ar tām saistītajām profesijām. • Nosaka divus vai trīs jaunos vārdus, kurus vēlētos iemācīties; kopā ar skolotāju noskaidro precīzu šo vārdu nozīmi; veido savu vārda skaidrojumu; ieraksta jaunos vārdus savā vārdnīcā. • Mācās pamanīt darbības, saskatīt darbību secību un to seku likumsakarības. • Mācās saskatīt kādai profesijai nepieciešamās apgūstamās zināšanas un prasmes, raksturo tās; izsaka viedokli, vai izvēlētos šo profesiju, pamatojot atbildi. • Ar skolotāja palīdzību veido tabulu: *Profesijas nosaukums/Kas jāzina/Kas jāprot*. • Klasē pārdomā jautājumus, kurus uzdot kādas profesijas pārstāvim. • Uzaicina uz klasi kādu no skolas darbiniekiem (pavāri, medmāsu, garderobisti) vai kādu no vecākiem un lūdz pastāstīt par savu profesiju; tikšanās laikā jautā, precizē interesējošo informāciju par konkrēto profesiju. • Lasa un raksta profesiju nosaukumus. • Stāsta par attēlos redzamajiem profesiju pārstāvjiem. • Raksta profesiju nosaukumus kopā ar paša izdomātu personvārdu atbilstoši attēlā redzamajai personai. • Raksta īsus vienkāršus teikumus ar cilvēka personvārdu un viņa profesiju atbilstoši attēlā redzamajam (piemēram, *Māra ir šuvēja. Andis ir mūziķis.*); saskaņo profesijas nosaukumu ar personas vārdu. • Grupē lietvārdus – profesiju nosaukumus, cilvēku personvārdus – pēc gramatiskās dzimtes pazīmes.
Mans sapņu darbs Īsa teksta veidošana	• Mācās argumentēt nākotnes profesijas izvēli, saskatīt profesijai nepieciešamās apgūstamās zināšanas un prasmes. • Pārī sarunājas par savas nākotnes profesijas izvēli, īsi raksturojot, kas konkrētās profesijas pārstāvim jāzina un jāprot. • Pēc parauga raksta izvēlētās profesijas nosaukumu; mācās rakstīt teikuma turpinājumu (piemēram, *Reiz es būšu…*, *Mana nākotnes profesija būs…*). • Spēlē dažādas ar profesijām saistītas spēles: lomu spēles, galda spēles, vārdu skaidrojuma spēles (piemēram, "*Alias*", "Uzmini vārdu!"). • Mācās rakstīt īsu tekstu, izmantojot noteiktus teikumu sākumus. • Lasa paša uzrakstīto tekstu. • Sadarbojoties mazās mācību grupās, precizē, papildina un uzlabo savu tekstu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Darbs un profesijas, to nozīme sabiedrībā.
Datorika	Informācijas iegūšana tīmeklī.

Metodiskais komentārs

Viens no būtiskākajiem šī temata uzdevumiem ir paplašināt skolēnu vārdu krājumu ar profesiju nosaukumiem, ar to raksturojošiem vārdiem, turpinot bagātināt skolēnu leksiku ar jauniem lietvārdiem, īpašības vārdiem, darbības vārdiem. Ļoti nozīmīgi to ir sākt jau no 1. klases, lai skolēni izvairītos no vispārīgiem vārdiem (*labs*, *slikts*, *strādā* u. tml.), to vietā lietojot jaunus, iepriekš aktīvajā vārdu krājumā neizmantotus vārdus. Tiklīdz skolēni paši prot rakstīt, skolotājam jārosina, lai bērni veidotu mazu vārdnīcu un regulāri to papildinātu ar jauniem vārdiem, kurus pēc izvēles katrs individuāli gribētu iemācīties un lietot. Tas mudinās arī skolēnu radītajos tekstos izteikties precīzāk un daudzveidīgāk.

Tematā skolēni mācās veidot aprakstu. Tam var palīdzēt spēle “Uzmini vārdu!”. Skolēns izvēlas profesijas nosaukumu un veido tās aprakstu, neminot nosaukumu. Pāriniekam vai klasei jācenšas uzminēt, kas ir aprakstītā profesija.

1.1. Es esmu skolēns	1.2. Gads un svētki	1.3. Mana raibā ikdiena	1.4. Reiz es būšu...	1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām	1.6. Parastais un neparastais
Kā lasīt un rakstīt vārdus?	Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	Kā veidot aprakstu?	Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	Ko es zinu? Ko es protu?

1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām. Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 13 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties atrast un izmantot informāciju, kas ir uz grāmatas vāka un titullapā.

Atšķirt prozā un dzejā rakstītus literāros tekstus, gūstot izpratni par valodas izteiksmes atšķirībām šajos literatūras veidos.

Iepazīt bibliotēkas lietošanas iespējas un noteikumus, attīstot vēlmi to apmeklēt bieži.

Veidot ieradumu lasīt grāmatas un veikt pierakstus (piezīmes) par izlasīto, lai attīstītu prasmi mācīties un organizēt sevi darbam, lai bagātinātu vārdu krājumu un mācītos izmantot veiktos pierakstus mutvārdu runā vai rakstos.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lasot grāmatas, mēs uzzinām daudz jauna un bagātinām savu valodu. (V.Li.1.) • Literārie un folkloras teksti ir daudzveidīgi: dzejoļi, stāsti, pasakas, tautasdziesmas, mīklas, anekdotes u. c. (V.Li.2.) • Uz grāmatas vāka un titullapā atrodama informācija par darbu: autors, darba nosaukums, dažkārt arī izdevējs, izdošanas vieta un gads. (V.Li.2.) • Par grāmatām veidotie pieraksti (piezīmes) palīdz mums labāk atcerēties grāmatas saturu. (V.Li.2.) • Vārdus var grupēt pēc dažādām pazīmēm, arī pēc to lietojuma, piemēram, vārdi, kuri nosauc dzīvas būtnes, vārdi, kuri nosauc priekšmetus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Lasa anekdotes, pasakas, sakāmvārdus, mīklas. • Mācās no galvas izteiksmīgi runāt īsus literāros darbus. • Mācās atšķirt dzeju no prozas teksta. • Mācās izteikt savu attieksmi (patīk/nepatīk, interesanti/neinteresanti) par dzirdētā un lasītā saturu. • Mācās saistīt tekstu ar informāciju, kas atrodama attēlos, ilustrācijās, noformējumā; mācās vērtēt informāciju pēc vienkāršiem kritērijiem – zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama – un salīdzina ar personisko pieredzi. • Uztver un nosauc savas, citu cilvēku un literāro tēlu emocijas. **Teksts un tekstveide** • Nolasa un pastāsta būtiskāko informāciju par grāmatu, izmantojot tās vāku un titullapu. • Prognozē grāmatas saturu, domājot par tās virsrakstu. • Formulē un pieraksta savas domas (veic pierakstus/piezīmes) par lasīto grāmatu. • Raksta pasaku vai anekdoti; noformē (ilustrē) to. • Ar skolotāja atbalstu veido klases pasaku vai anekdošu grāmatu. • Mācās ilustrēt dzirdēta/izlasīta literāra teksta saturu, lai veicinātu prasmi noteikt galveno domu, uztvert sižetu. • Lasa paša uzrakstīto tekstu; ar skolotāja un klasesbiedru palīdzību noskaidro, kas nepieciešams, lai pilnveidotu rakstīto, un veic nepieciešamos uzlabojumus. **Valodas struktūra** • Noskaidro nezināmo vārdu nozīmi, uzdodot jautājumus un izmantojot informāciju vārdnīcā. • Atpazīst un izmanto pretējas nozīmes vārdus emociju raksturošanai. • Grupē vārdus pēc dažādām pazīmēm (lietvārda dzimte, dzīva būtne vai priekšmets; personvārds, vietvārds). • Mācās noteikt valodas skaņu veidus vārdos. • Mācās rakstīt vienkāršus stāstījuma un jautājuma teikumus; raksta turpinājumu teikumiem. • Pareizi raksta vārdus, ievērojot vārdu robežas; ir ieinteresēts rakstīt burtus un vārdus glīti, salasāmi. • Mācās rakstīt pēc dzirdes skaidrajā pozīcijā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties vienkāršas uzbūves tekstus un skatoties videosižetus, saprot tekstu kopumā, nosaka darbojošās personas, darbības vietu, laiku un galveno domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Pamana un nosauc saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas ikdienas runas situācijās un tekstos. (VL.3.1.1.7.) • Atrod tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs, informāciju. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma; interesanta/garlaicīga; ticama/mazticama. Salīdzina ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Izmanto teksta virsrakstu un galvenos vārdus, nosaka teksta tematu un galveno domu, salīdzina ar citu viedokli un secina par kopīgo un atšķirīgo. (VL.3.2.1.1.) • Raksta pēc parauga nelielus, ar personisko pieredzi un izdomu saistītus tekstus. (VL.3.2.1.4.) • Ņemot vērā pedagoga un klasesbiedru ieteikumus, labo un pilnveido savu tekstu. (VL.3.2.1.7.) • Aprakstoši skaidro vārda nozīmi tekstā vai dara to, izmantojot sinonīmus un antonīmus. Lieto vārdnīcu. (VL.3.3.1.1.) • Ievēro skaņu un burtu atbilsmi vārdu izrunā un rakstībā. Pareizi raksta vārdus skaidrajā pozīcijā. Īpašvārdu rakstībā lieto lielos sākumburtus. (VL.3.3.1.4.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot savus mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums) • Veido ieradumu korekti pārjautāt un precizēt jautājumu vai citu informāciju, ja to nav sapratis. (Tikumi – gudrība, atbildība; vērtība – latviešu valoda)
Jēdzieni: anekdote, mīkla, tautasdziesma, sakāmvārds, pasaka, dzejolis, stāsts, bibliotēka.	
Teksti: • lasa, klausās, izmanto anekdoti, mīklu, dzejoli, pasaku, stāsta fragmentu; • veido anekdoti, pasaku, mīklu, pierakstu (piezīmes) par lasīto/dzirdēto literāro darbu.	

Temata apguves norise

No smiekliem līdz asarām Bibliotēka. Anekdote, humoristisks stāsts	• Izsaka savas domas, par ko cilvēki smejas; ar skolotāja atbalstu veido domu karti "Smiekli"; secina, ka smieklīgs var būt arī literārā darba saturs. • Aptaujā klasesbiedrus un dalās pieredzē par lasītajiem un dzirdētajiem darbiem, kas likuši smieties. • Iepazīstas ar skolas bibliotēku, tās iekārtojumu, lietošanas noteikumiem, grāmatām, kuras varētu interesēt. • Izvēlas bibliotēkā grāmatu, īsi komentējot klasē savu izvēli. • Veido sarunu klasē par to, kā tiek gūts pirmais priekšstats par grāmatu, kā tiek veikta grāmatas izvēle bibliotēkā vai grāmatu veikalā. • Noskaidro, kuros iespiestajos periodiskajos izdevumos publicētas anekdotes; izvēlas un lasa anekdotes. • Pārraksta anekdoti uz A4 formāta lapas un vizuāli noformē to. • Kopīgi veido klases anekdošu krājumu. • Izteiksmīgi atstāsta anekdoti; izspēlē anekdotes pārī, uzstājas klasē. • Izsaka pieņēmumu, kas ir anekdote, un salīdzina ar skaidrojumu vārdnīcā.
Pasaku kamoliņš Pasaku žanri: dzīvnieku, brīnumu un sadzīves pasakas	• Klausās dažādu žanru latviešu tautas pasakas; secina, kas sadzīves pasakās izraisa smieklus. • Mācās saskatīt kopīgo un atšķirīgo sadzīves pasakās un anekdotēs. • Izsaka pieņēmumus, kas ir pasaka, kā to var raksturot (līdzīgi, kā tas veikts ar anekdotes žanru). • Mācās saskatīt tekstā vārdus, kas nosauc priekšmetus un dzīvas būtnes; izraksta vārdus, atbilstoši grupējot tos. Pārrunā klasē, kā priekšmets var kļūt par dzīvu būtni; secina, ka literāros darbos un folkloras tekstos iespējama tēlu personifikācija (priekšmeti darbojas kā dzīvas būtnes, lielākoties kā cilvēki). • Lasa fragmentu no A. Kivirehka grāmatas "Oskars un lietas", vērojot, kā galvenais varonis sazinās ar citiem tēliem – priekšmetiem. • Klausās/lasa cittautu sadzīves pasakas; mācās saskatīt kopīgo un atšķirīgo latviešu tautas un cittautu pasakās. • Ieraksta burtnīcās 1–3 pazīmes, kas ir kopīgas iepazītajām latviešu un cittautu pasakām, un 1–3 pazīmes, kas tajās atšķirīgs. • Noskaidro nezināmo vārdu nozīmi, uzdodot jautājumus un ar skolotāja atbalstu izmantojot vārdnīcu.
Riti raiti, valodiņa! Dzejolis, skaitāmpants, mīkla. Piezīmes	• Pēta, lasa dzejoļu un stāstu grāmatas skolas bibliotēkā; meklē nepieciešamo informāciju un ieraksta to darba lapā: autors, valoda (oriģinālvaloda vai tulkojums), grāmatas nosaukums, mākslinieks, izdošanas vieta un gads, lappušu skaits. • Izvēlas grāmatu, pēc kuras virsraksta prognozē tās saturu; lasa grāmatu, salīdzinot tās saturu ar izteikto pieņēmumu. • Pēc skolotāja dota parauga (galvenie varoņi; kas, kad, kur notika; notikuma beigas u. c.) veido piezīmes par izlasīto grāmatu. • Pēc veidotajiem pierakstiem izsaka savas domas par grāmatu. • Klasē izteiksmīgi lasa/runā izvēlētos dzejoļus vai stāstu fragmentus. • Izsaka attieksmi pret lasīto/runāto/dzirdēto; vērtē grāmatu pēc tā, vai bija interesanti lasīt/klausīties; pamato savu vērtējumu. • Min latviešu tautas mīklas. • Mācās rakstīt jautājuma teikumus; lieto pareizu teikuma beigu pieturzīmi. • Sadarbībā ar klasesbiedriem sacer oriģinālas mīklas. • Izdomā, pieraksta un ilustrē savas mīklas. • Kopīgi veido klases mīklu krājumu. • Uzdod klasesbiedriem savas mīklas un min viņu izdomātās mīklas. • Vienojas par sacensību "Mīklu minēšanas čempionāts" norisi, noteikumiem un uzvarētāju noteikšanu. • Aktīvi un apzināti piedalās klases "Mīklu minēšanas čempionātā". • Gatavojas anekdošu/pasaku pēcpusdienai vecākiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Uzvedības noteikumi sabiedriskās vietās (bibliotēkā).
Vizuālā māksla	Ilustrācijas, grāmatas mākslinieks/ilustrators, teksta noformējums.
Teātra māksla	Izteiksmīga runa, lasīšana (dzejolis, prozas teksts), publiska uzstāšanās.

Metodiskais komentārs

2. apakštemata apguvē skolotājs rosina skolēnus domāt par anekdoti vai pasaku, kurā priekšmeti attēloti kā dzīvas būtnes un kāda šādam paņēmienam nozīme teksta satura atklāsmē.

3. apaksštemata apguvē skolotājs skaidro, kā skolēniem veidot savas mīklas:

- kuru priekšmetu/dzīvu būtni izvēlēties kā atminējumu;
- kā raksturot priekšmetu/dzīvu būtni;
- kāds ir priekšmeta pielietojums, kur un kā to izmanto u. tml.

5. temata apguves laikā skolēni turpina apgūt prasmi izprast uzdevuma nosacījumus.

1.1. Es esmu skolēns	1.2. Gads un svētki	1.3. Mana raibā ikdiena	1.4. Reiz es būšu...	1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām	1.6. Parastais un neparastais
Kā lasīt un rakstīt vārdus?	Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	Kā veidot aprakstu?	Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	Ko es zinu? Ko es protu?

1.6. Parastais un neparastais. Ko es zinu? Ko es protu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Iegūt, analizēt un apkopot informāciju no dažādiem avotiem – literāriem tekstiem; informatīviem tekstiem grāmatās, enciklopēdijās, tīmeklī; videomateriāliem, kā arī aptaujājot vecākus.

Pilnveidot prasmi tekstā atšķirt pēc lietojuma un nozīmes vārdus, kuri nosauc dzīvas būtnes, priekšmetus, parādības, īpašības, darbības.

Lasīt/klausīties literāru tekstu fragmentus par vasaru un vasaras saulgriežu svētkiem, stāstīt par brīvā laika pavadīšanas iespējām vasarā.

Iepazīt dažādu personīgo dienasgrāmatu paraugus, lai rosinātu skolēnus rakstīt savu dienasgrāmatu, attīstot viņu pašrefleksijas prasmes, spēju paust un aprakstīt savas izjūtas, pieredzi un padziļinot prasmi formulēt domas teikumos un tekstā kopumā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Iegūto informāciju var labāk saprast un izmantot savu tekstu veidošanā, ja to strukturē domu kartē vai apkopo tabulā. (V.Li.1.) • Enciklopēdiju šķirkļi sniedz galveno, svarīgāko informāciju par izgudrotājiem un viņu paveikto. (V.Li.1.) • Rakstot personīgo dienasgrāmatu, mēs varam paši labāk saprast sevi, mūsu emocijas, to iemeslus un varam labāk atcerēties, kas ar mums ir noticis. Izsakot to vārdos, mēs sakārtojam domas un mācāmies tās aizvien precīzāk noformulēt tekstā. (V.Li.2.) • Latviešu valodā, tāpat kā citās valodās, ir vārdi, kuri nosauc dzīvas būtnes, priekšmetus un parādības, vārdi, kuri nosauc darbības, un vārdi, ar kuru palīdzību mēs raksturojam cilvēkus, parādības, priekšmetus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās lasīt un klausīties tekstu ar dažādiem mērķiem: saprot teksta tematu, atšķir būtisko no nebūtiskā, vizualizē iegūto informāciju. • Prezentē apkopoto materiālu par kāda priekšmeta vēsturi. • Mācās vērtēt savu un klasesbiedru rakstu darbu, prot izteikt savas domas un uzklausīt citus. • Stāsta par brīvā laika pavadīšanas iespējām vasarā; izsaka savu viedokli, uzklausa citu domas, komentē dzirdēto. • Mācās saistīt tekstu ar informāciju, kas ir attēlos, ilustrācijās, noformējumā. • Vērtē informāciju pēc vienkāršiem kritērijiem – zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama – un salīdzina ar personisko pieredzi. **Teksts un tekstveide** • Raksta par kāda priekšmeta vēsturi un veido īsu prezentāciju. • Veido vienkāršu stāstījumu par kādu izgudrojumu. • Veido secīgu stāstījumu par noteiktu tematu; stāsta par vasaras saulgriežu svinēšanas tradīcijām. • Stāsta par lasītā vai dzirdētā teksta galvenajiem notikumiem, raksturo tajā minētās personas. • Pēta dažādu dienasgrāmatu piemērus; plāno, kā rakstīt savu dienasgrāmatu. • Veido tematisku domu karti un īsu izlasītā/dzirdētā teksta apkopojumu. • Lasa paša uzrakstīto tekstu, ar skolotāja un klasesbiedru palīdzību noskaidro, kas nepieciešams, lai uzlabotu rakstīto, un pilnveido tekstu. • Ar izpratni lasa uzdevuma nosacījumus. **Valodas struktūra** • Veido vārdu – veicamo darbu – sarakstu. • Mācās atrast un izmantot vārdus, kuri nosauc darbības, un vārdus, kuri nosauc priekšmetus; mācās saprast lietvārdu un darbības vārdu nozīmi valodā. • Mācās saskatīt tekstā vārdus, kuri nosauc īpašības; atšķir pretējas nozīmes īpašības vārdus. • Pazīst valodas skaņu veidus vārdos. • Raksta un lasa vārdus un vienkāršus stāstījuma, jautājuma, izsaukuma teikumus. • Raksta pēc dzirdes skaidrajā pozīcijā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Ir ieinteresēts sarunās paust savu viedokli un uzklausīt citu viedokļus, pamana viedokļu atšķirības. (VL.3.1.1.5.) • Atrod informāciju tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma; interesanta/garlaicīga; ticama/mazticama. Salīdzina ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Stāsta par dzirdēta vai lasīta teksta notikumiem, īsi raksturo personas, sasaistot stāstījumu ar personīgo pieredzi. (VL.3.2.1.2.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. Veido stāstījumu un raksta vēstījumu. (VL.3.2.1.3.) • Ņemot vērā pedagoga un klasesbiedru ieteikumus, labo un pilnveido savu tekstu. (VL.3.2.1.7.) • Ievēro skaņu un burtu atbilsmi vārdu izrunā un rakstībā. (VL.3.3.1.4.) • Pareizi raksta vārdus skaidrajā pozīcijā. Īpašvārdu rakstībā lieto lielos sākumburtus. (VL.3.3.1.4.) • Nosaka lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu un skaitļa vārdu piederību vārdšķirai. Skaidro šo patstāvīgo vārdu nozīmi saviem vārdiem. (VL.3.3.1.6.) • Saviem vārdiem skaidro teikuma virslocekļu nozīmi, izmantojot paša radītus piemērus. Izmanto teksta veidošanā stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumus, sakārtojot vārdus loģiskā secībā. (VL.3.3.1.7.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Veido ieradumu paveikt mācību uzdevumus līdz galam, pildīt tos, rūpīgi izlasot vai noklausoties izpildes noteikumus. (Tikumi – centība, atbildība; vērtība – darba tikums) • Attīsta ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot savus mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: enciklopēdija, šķirklis, dienasgrāmata, kopsavilkums, novēlējums.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto bērnu enciklopēdiju, videosižetu, personīgo dienasgrāmatu, tautasdziesmu, teiku, stāsta fragmentu; • veido kopsavilkumu, enciklopēdijas šķirkli, veicamo darbu sarakstu, informāciju tabulā, stāstījumu, domu karti, novēlējumu.	

Temata apguves norise

Tad piedzimu es un... Stāstījums	• Noskaidro savu dzimšanas gadu, zīmē laika līniju, lai ierakstītu tajā dažādus notikumus. • Izsaka pieņēmumus, kas laikposmā kopš skolēna dzimšanas ir mainījies (vecāku dzīvē, Latvijā, pasaulē). • Pārī izvēlas vienu jomu un pieraksta jēdzienus, par kuriem stāsta klasesbiedriem (piemēram, *sadzīves tehnika*: *trauku mazgājamā mašīna*, *mājas roboti* utt.). • Ar skolotāja palīdzību uzzina, kas noticis/atklāts Latvijā un pasaulē šajā gadā. • Secina, ka lietas un pasaule mainās; izsaka savas domas un izjūtas par šo procesu un mācās tās pamatot. • Kopā ar skolotāju izstrādā jautājumus vecākiem par to, kas mainījies viņu dzīves laikā. • Jautā vecākiem, kas mainījies viņu dzīves laikā, un pieraksta atbildes. • Iepazīstina klasesbiedrus ar iegūto informāciju; spriež klasē par kopīgo; mutiski formulē divus vai trīs apgalvojumus. • Raksta nelielu kopsavilkumu par kopīgo (piemēram, *Mūsu vecākiem bērnībā nebija mobilā telefona. Kādreiz Latvijas nauda bija lati un santīmi.* u. c.). • Prognozē, kas varētu mainīties pēc 10 gadiem; izsaka savas domas par to, vai varētu mainīties valoda. • Klausās skolotāja lasījumā fragmentus no dažādos laikos sarakstītiem literāriem darbiem. • Secina, ka valoda mainās, mēģinot pamatot ar konkrētiem dzirdētajiem piemēriem; izsaka pieņēmumus, kāpēc valoda mainās un kas to ietekmē.
Izgudrojumi ap mums Enciklopēdijas šķirklis. Informācijas apkopojums	• Klausās/lasa tekstus par izgudrojumiem; atbild uz jautājumiem par dzirdēto/lasīto; izsaka savas domas par konkrētajiem izgudrojumiem. • Lasa bērnu enciklopēdijās par izgudrojumiem, skatās videomateriālus; noskaidro nezināmos vārdus; izsaka savas domas par lasīto/redzēto. • Izvēlas no literārajiem darbiem vai bērnu enciklopēdijām informāciju par vienu izgudrojumu; veido šķirkli šim izgudrojumam (nosaukums, uzdevums, ilustrācija, autors, izgudrošanas laiks un vieta). • Prezentē klasē enciklopēdijas šķirkli par izvēlēto izgudrojumu. • Ar skolotāja atbalstu kopīgi veido enciklopēdijas šķirkli.
Parastu lietu nozīmīgums Apraksts. Lietvārdi un darbības vārdi	• Veido vārdu sarakstu ar mājsaimniecībā veicamajiem ikdienas darbiem; secina, kuri sadzīves priekšmeti, ierīces šos darbus atvieglo. • Patstāvīgi/pēc parauga raksta atbilstošus darbības vārdu un lietvārdu savienojumus (piemēram, *kausiņš smeļ zupu*; *veļasmašīna mazgā drēbes* u. tml.); nolasa uzrakstīto vārdu savienojumus klasē. • Mācās saskatīt atšķirību starp lietvārdiem un darbības vārdiem. • Klasē vienojas par sadzīves (tehnikas) priekšmeta izpētes vērtēšanas kritērijiem. • Mācību grupā vienojas par sadzīves (tehnikas) priekšmetu, par kuru kopā ar vecākiem veic izpēti (izgudrojuma autors, vieta un laiks utt.). • Stāsta grupas biedriem no vecākiem iegūto informāciju; uzklausa citu stāstījumus. • Kopīgi grupā veido (raksta, zīmē) prezentācijas materiālu un prezentē to klasē. • Vērtē citu mācību grupu darbu pēc kritērijiem, par kuriem iepriekš vienojušies; veic savas grupas darba pašvērtējumu. • Vēro videoierakstu par atkritumu šķirošanas un otrreizējās pārstrādes nozīmi; stāsta, kā mājās šķiro atkritumus, kā to dara skolā. • Iztēlojas, ko interesantu/saistošu var izdarīt ar parastiem sadzīves priekšmetiem kā otrreiz izmantojamiem.

Kad spīdēs saule un lietus līs Mīklas. Vārdi, kas nosauc un raksturo parādības	• Klausās un lasa tautasdziesmas, teikas un stāstu fragmentus par laikapstākļiem, dabas parādībām vasarā; atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus par dzirdēto un lasīto. • Saskata tekstā vārdus, kas nosauc parādības, to īpašības un darbību (piemēram, *pūš auksts vējš*). • Veido un raksta teikumus par dabas parādībām vasarā. • Izmantojot īpašības vārdus, sacer un min mīklas par dabas parādībām vasarā.
Manas vasaras ieceres Pieraksti dienasgrāmatā. Plāns	• Klausās un lasa literāru darbu fragmentus, vēro videoierakstus par bērnu piedzīvojumiem vasarā; atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus par dzirdēto un lasīto. • Izsaka idejas, ko darīt vasaras brīvdienās; pārrunā klasē, vai ieceres var īstenot jebkuros laikapstākļos. • Izteiktās idejas kārto tabulā – laika pavadīšanas iespējas brīvā dabā un telpās. • Veido stāstījumu un raksta savu tekstu par vasaras iecerēm. • Sadarbojoties mazā mācību grupā, labo, papildina un pilnveido savu tekstu. • Izsaka pieņēmumus, ar ko atšķiras skolēna dienasgrāmata no personīgās dienasgrāmatas. • Lasa dažus personīgo dienasgrāmatu fragmentus vai blogus (emuārus) tīmeklī, izsaka domas; kāpēc cilvēki veic šādus ierakstus. • Vienojas klasē par dienasgrāmatas rakstīšanu vasarā. • Plāno, kā veikt ierakstus “Vasaras dienasgrāmatā” (izjūtas, iespaidi par notikumiem, ceļojumiem, pasākumiem, svētkiem, laikapstākļiem, izlasītām grāmatām u. c.) un kā ilustrēt to (zīmējumi, ielīmes, fotogrāfijas u. tml.).
Līgo! Kalendārs. Īsziņa	• Izmanto 2. temata apguves laikā veidoto shēmu/plakātu par gadu, gadalaikiem un saulgriežu svētkiem; secina, kuri ir vasaras mēneši un kuri saulgriežu svētki svinami vasarā. • Pēta kalendāru, nosakot, kad tiek svinēti tradicionālie latviešu svētki Jāņi. • Klausās un lasa tautasdziesmas, stāstu fragmentus par vasaras saulgriežu tradīcijām; atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus par dzirdēto un lasīto. • Stāsta, kā ģimenē tiek svinēti vai kāpēc netiek svinēti Jāņi. • Informāciju, kas gūta no lasītā un iepriekšējās pieredzes, apkopo domu kartē. • Atkārto, kā jāraksta novēlējums un kura pieturzīme jāliek teikuma beigās. • Uzraksta un, ja iespējams, nosūta klasesbiedriem un skolotājai īsziņu ar novēlējumu, kā pavadīt vasaru.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”)

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Izgudrojumi, tehnoloģijas un attīstība; tautas tradīcijas; brīvā laika pavadīšana.
Dabaszinības	Dabas parādības, laikapstākļi.
Dizains un tehnoloģijas	Otrreiz izmantojamās lietas, atkritumu šķirošana, tehnikas sasniegumi; blogi (emuāri).

2. klase

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	**2.2. Fantāzijas pasaulē** Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	**2.3. Prieka un joku pasaulē** Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	**2.4. Piedzīvojumu pasaulē** Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	**2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē** Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	**2.6. Dažādu notikumu pasaulē** Ko es zinu? Ko es protu?

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē.

Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Veidot izpratni par latviešu valodas un citu valodu nozīmi, to daudzveidību, par zīmju valodu.

Pilnveidot prasmi un attīstīt vēlmi sarunāties ar pazīstamiem pieaugušajiem un vienaudžiem par lasīto, dzirdēto un redzēto, jautājot, atbildot uz jautājumiem un izsakot attieksmi.

Pilnveidot prasmi uztvert un pierakstīt sev nepieciešamo dzirdēto un lasīto informāciju domu kartē un tabulā.

Zināt alfabētu un mācīties to izmantot informācijas ieguvē un apstrādē.

Veidot prasmi lasīt ar izpratni mācībām un savām interesēm atbilstošus tekstus, mācoties noteikt teksta tematu, galveno domu, virsraksta saistību ar saturu.

Attīstīt prasmi veidot tekstu (afišu, plakātu), ievērojot vārdu pareizrakstību un lietojot atbilstošas pieturzīmes teikuma beigās.

Nostiprināt zināšanas par tādiem jēdzieniem kā *skaņa*, *burts*, *zilbe*, *vārds*, *teikums*, lai sāktu apzināties, ka valoda ir sistēma, kurā tās elementi (*vārdi*, *vārdu savienojumi*, *teikumi*) ir savstarpēji saistīti.

Veidot izpratni par to, ko nosauc lietvārdi (personas, dzīvas būtnes, priekšmetus, vielas, dabas parādības), par lietvārda iedalījumu sugas vārdos un īpašvārdos, īpaši pievēršot uzmanību pareizrakstībai un veicinot precīzu lietvārdu un ar lietvārdiem saistītu vārdu lietojumu skolēnu aktīvajā vārdu krājumā.

Veidot izpratni par uzrunu, tās lietojumu tekstā; rakstos pievērst uzmanību uzrunas atdalīšanai ar pieturzīmi teikuma sākumā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Valodai ir vairākas funkcijas jeb uzdevumi. Nozīmīgākās ir domāšanas, saziņas un emociju izteikšanas funkcija. (V.Li.1.) • Saziņā ir būtiski izteikt un pamatot savu viedokli, izteikt savu attieksmi, uzklausīt citu viedokli neaizvainojot un nepazemojot. (V.Li.1.) • Katram cilvēkam ir dzimtā valoda (vai vairākas). (V.Li.1.) • Latviešu valoda Latvijā ir valsts valoda. (V.Li.1.) • Afiša un plakāts ir teksta žanri, kuru galvenais uzdevums ir paziņot par kādu pasākumu, reklamējot to un aicinot cilvēkus piedalīties. (V.Li.2.) • Alfabēts ir noteiktā secībā sakārtoti burti. To izmanto, lai ātrāk atrastu vajadzīgo informāciju, veidotu vārdnīcas un sarakstus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās meklēt sev nepieciešamo informāciju (piemēram, par valodu atšķirībām) dažādos avotos, tostarp tīmeklī, enciklopēdijā, vārdnīcā. • Saprot redzēto un dzirdēto informāciju, mācās sistematizēt to; aizpilda tabulu par iegūto informāciju un stāsta par to citiem, izmantojot ierakstus tabulā. • Piedalās saziņā par dzirdēto, lasīto, atbild uz jautājumiem un mācās uzdot jautājumus un izteikt savu attieksmi. **Teksts un tekstveide** • Ar skolotāja atbalstu nosaka lasītā teksta tematu, virsraksta un temata saistību, galveno domu tekstā. • Veido afišu un plakātu. • Veido kopsavilkumu un secinājumus. **Valodas struktūra** • Zina un izmanto alfabētu darbā ar vārdnīcu un savas vārdnīcas izveidē. • Mācās rakstīt pareizi vārdus skaidrajā pozīcijā un īpašvārdus – personu un ģeogrāfisku vietu nosaukumus. • Pieraksta iegūto informāciju vienkāršos teikumos. • Raksta teikumus ar uzrunu teikuma sākumā; atdala uzrunu ar komatu un lieto atbilstošu pieturzīmi teikuma beigās. • Mācās atrast vārda nozīmes skaidrojumu vārdnīcā un izmantot jaunos vārdus sava vārdu krājuma bagātināšanā. • Mācās skaidrot vārdu nozīmes aprakstoši vai izmantojot sinonīmus. • Mācās izprast no literārās valodas atšķirīgos vārdus tuvākajā apkārtnē, apzināties, ka tie bagātina valodu, skaidrot to nozīmi vai aizstāt ar sinonīmu. • Saprot, ko nosauc lietvārdi un kāda ir lietvārdu nozīme valodā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Spriež par valodas nozīmi cilvēku dzīvē, lietojot terminus *dzimtā valoda* un *valsts valoda*. (VL.3.1.1.1.) • Skaidri un apzināti lasa savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Iesaistās saziņā par lasīto, dzirdēto vai novēroto, sasaistot to ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.4.) • Atrod nepieciešamo informāciju tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs. (VL.3.1.1.9.) • Saklausa un skaidro ģimenē vai tuvākajā apkārtnē saklausīto, no literārās valodas atšķirīgus vārdus. (VL.3.3.1.2.) • Nosaka lietvārdu piederību vārdšķirai. (VL.3.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu paveikt mācību uzdevumus līdz galam, pildīt tos, rūpīgi izlasot vai noklausoties izpildes noteikumus. (Tikumi – centība, atbildība; vērtība – darba tikums) • Veido ieradumu ar cieņu izturēties pret Latvijas valsts simboliem un tautas tradīcijām, censties izprast to nozīmi. (Tikumi – atbildība, gudrība; vērtība – Latvijas valsts)
Jēdzieni: valsts valoda, zīmju valoda, sarunvalodas vārds, temats, galvenā doma, afiša, plakāts, alfabēts, uzruna, secinājums.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto daiļliteratūras tekstu, mācību un populārzinātnisku tekstu, vārdnīcu, domu karti, tabulu, alfabētu; • veido plakātu, afišu, aptauju, domu karti, secinājumus, kopsavilkumu.	

Temata apguves norise

Kas ir valoda? Valoda – zīmju sistēma	• Klausās dažādas skaņas dabā un cilvēku runu, lai izprastu skaņu nozīmi informācijas ieguvē un saziņas veidošanā. • Salīdzina un secina, kā dzīvnieku sazināšanās ar skaņām atšķiras no cilvēka runas (verbālās saziņas); formulē mutiski divus vai trīs apgalvojumus, ieraksta tos burtnīcā; samaina darbus savā starpā, labo un precizē uzrakstīto. • Pauž viedokli par to, kāpēc cilvēkiem ir vajadzīga valoda; klasē noskaidro, ka ar valodas palīdzību cilvēki sazinās un izsaka domas, emocijas. • Sižeta lomu rotaļās izspēlē dažādas saziņas situācijas. • Skatās zīmju valodā ierakstītas pasakas/dziesmas; kopīgi secina, ka cilvēki sazinās arī ar noteiktu zīmju palīdzību. • Iemācās parādīt dažus vārdus/frāzes/teikumus zīmju valodā, paskaidro tos klasesbiedriem.
Cik dažādas ir valodas! Valodu daudzveidība. Alfabēts. Vārda nozīme	• Izmantojot savu pieredzi, min piemērus par atšķirībām dažādās valodās (izruna/alfabēta burtu skaits/rakstība u. tml.); pēc skolotāja rosinājuma izsaka pieņēmumus, pēc kādām pazīmēm var salīdzināt valodas. • Ar skolotāja palīdzību atrod informāciju un pēc pašu veidotiem kritērijiem pēta dažādas valodas. • Pārrunā klasē, kas ir alfabēts; kopā ar skolotāju noskaidro, kā var izmantot alfabētu. • Skaidro vārdu nozīmes; lieto sinonīmus vārdu nozīmju izteikšanai. • Meklē vārdnīcās vārdus atbilstoši skolotāja norādījumiem; lieto vārdnīcas, lai skaidrotu vārdu nozīmes un izraudzītos sinonīmus.

Cik dažādas ir valodas! Valodu daudzveidība. Vārda nozīme	• Papildina savu vārdnīcu ar jauniem vārdiem, kurus gribētu atcerēties un lietot; raksta šos vārdus pareizi. • Nosaka no literārās valodas atšķirīgos vārdus tuvākajā apkārtnē, ģimenē, literārajos darbos; spriež par valodas daudzveidību sabiedrībā. • Stāsta par uzzināto, uzdod jautājumus klasesbiedriem. • Strukturē informāciju domu kartē un/vai tabulā.
Iepazīsimies! Latviešu valoda Aptauja. Kopsavilkums un secinājumi	• Atrod tekstos personu un vietu nosaukumus; pievērš uzmanību lielā sākuma burta lietojumam vārdos. • Lasa tautasdziesmas, dzejoļus, stāstus par valodu, formulē galveno domu. • Veic pierakstus (izraksta nepieciešamo informāciju), strukturē informāciju tabulā un domu kartē. • Plāno aptauju "Mana dzimtā valoda": vienojas par aptaujas jautājumiem un uzraksta tos, izvēlas aptaujas respondentus; organizē aptauju. • Pastāsta par aptaujas rezultātiem, izmantojot noteiktas valodas konstrukcijas, piemēram, *aptaujā piedalījās…*, *aptauja notika* (*kad? kur?*) u. tml. • Uzrunā klasesbiedrus, precizējot informāciju par aptaujas rezultātiem; raksta teikumus ar uzrunu. • Izpēta citās aptaujās, kā tiek uzrunāti cilvēki un kā uzruna teikumos tiek atdalīta. • Lieto savos teikumos atbilstošas pieturzīmes; secina, kādas pieturzīmes jāliek teikumos ar uzrunu. • Pēc parauga raksta īsu apkopojumu (kopsavilkumu) par aptaujas laikā iegūto informāciju. • Atbildot uz skolotāja jautājumiem, mācās veidot secinājumus. • Pārrunā klasē, ar ko atšķiras kopsavilkums no secinājumiem; veido atgādnes par kopsavilkuma un secinājumu izveidi.
Katram sava dzimtā valoda, visiem viena latviešu valoda Afiša. Plakāts. Teksta saturs, valodas līdzekļi, izkārtojums	• Vēro un vērtē dažādu afišu/plakātu paraugus (kas patīk/nepatīk, kas šķiet neparasti, interesanti, vai viegli uztvert informāciju u. tml.), pamato savu vērtējumu; izsaka pieņēmumus par afišu/plakātu uzdevumu un nozīmi saziņā ar lasītāju. • Pēta teksta izkārtojumu, saturu un izmantotos valodas un vizuālos līdzekļus afišās/plakātos. • Mācību grupā apspriež plānotās afišas/plakāta uzdevumu – nolūku; vienojas par saturu. • Raksta vienkāršu afišas/plakāta tekstu, izmanto tā izveidē uzrunu, vietvārdus, ievērojot pareizrakstību. • Sadarbībā ar citām mācību grupām, uzlabo teksta saturu un tā valodu (izvēlēto vārdu precizitāte, domas izklāsta skaidrība, informācijas secība u. tml.). • Noformē afišu/plakātu atbilstoši iecerētajam mērķim. • Veido klasē afišu/plakātu izstādi, savstarpēji novērtē izveidotos darbus. • Veido atgādni par afišās/plakātos ietverto teksta uzbūvi un saturu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Toleranta attieksme pret citādo.
Dabaszinības	Skaņas dabā, putnu un dzīvnieku balsis, dzīvnieku saziņa.
Vizuālā māksla	Afišu, plakātu vizuālais noformējums (var vērtēt arī vizuālās mākslas stundās).
Datorika	Informācijas meklēšana tīmeklī.

Metodiskais komentārs

1. klasē skolēni jau ir mācījušies sniegt informāciju par sevi, veidot dialogu, izteikt viedokli, pamatojot to ar savu pieredzi un faktiem, prot izteikt savu attieksmi. Skolēni sāk izmantot vārdnīcas un interneta resursus informācijas atrašanai, kā arī mācās apkopot informāciju domu kartē, tabulā, uztvert un nodot informāciju, izmantojot attēlus, tabulas, domu kartes.

Skolēni vingrinās lasīt ar dažādiem mērķiem, atstāsta, prognozē tekstu, mācās noteikt tematu un galveno domu, raksturot savas un literāro tēlu izjūtas. Skolēni ir veidojuši stāstījumu, apsveikumu, novēlējumu, ielūgumu, komiksu, dzimtas koku, ir mācījušies pierakstīt informāciju tabulā.

Skolēni saprot, kas ir valodas skaņa, burts, zilbe, vārds, teikums, ir mācījušies rakstīt vārdus ar dubultajiem līdzskaņiem un vārdus skaidrajā pozīcijā. Skolēni zina, ka personu un citu dzīvu būtņu vārdi, kā arī pilsētu, upju, ezeru nosaukumi rakstāmi ar lielo sākuma burtu, ir vingrinājušies noteikt lietvārdu gramatisko dzimti un skaitli, prot noteikt tekstā vārdus, kuri nosauc īpašību, atšķir skaitļa vārdus pēc nozīmes (*viens* un *pirmais*). Skolēni prot pārveidot vārdus pamazināmajā formā, tādējādi sākot apgūt vārddarināšanas iespējas. 1. klasē skolēns prot atrast vārdus ar pretēju nozīmi.

2. klasē skolēni turpina mācīties noteikt teksta tematu un galveno domu. Skolotājam vajadzētu piedāvāt veidu, kā to darīt apzināti, pakāpeniski un precīzi formulējot savu domu.

Temata un galvenās domas izteikšanas prasmju apguves soļi

1.solis

Skolotājs piedāvā savu temata un/vai galvenās domas formulējumus un pārrunā klasē, kā tie atspoguļo tematu un/vai galveno domu.

2. solis

Skolotājs piedāvā vairākus temata un/vai galvenās domas formulējumus par tekstu. Skolēni izvēlas, pēc viņu domām, piemērotāko; pārrunā klasē savu izvēli un kopīgi vienojas par atbilstošāko.

3. solis

Skolotājs piedāvā skolēniem vienā vai divos vārdos pateikt un uzrakstīt, par kādu tematu ir teksts (piemēram, *teksts ir par valodu*). Kopīgi tiek secināts, ka šāds apgalvojums ir ļoti vispārīgs un nekonkrēts.

4. solis

Skolēni meklē tekstā vārdus, kas precizētu viņu iepriekšējo formulējumu, un papildina, konkretizē to (piemēram, *tekstā ir runa par cilvēka dzimto valodu).*

Skolēni tiek aicināti pārdomāt, ko autors ir gribējis pateikt ar tekstu. Skolotājs atkārtoti var piedāvāt savu variantu; skolēni izvēlas un kopīgi pārrunā, kā atšķirīgi formulēt teikumus par tematu un galveno domu (apgalvojuma teikumam jābūt vismaz pašā sākumā).

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	2.2. Fantāzijas pasaulē Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	2.3. Prieka un joku pasaulē Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	2.4. Piedzīvojumu pasaulē Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	2.6. Dažādu notikumu pasaulē Ko es zinu? Ko es protu?

2.2. Fantāzijas pasaulē. Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot prasmi meklēt sev nepieciešamo informāciju, ar skolotāja palīdzību formulējot nolūku un jautājumus, lai atklātu tematu un izmantotu noderīgus informācijas avotus.

Mācīties izteikt savu viedokli par tekstu mutvārdos un rakstiski.

Mācīties noteikt tekstā ievadu, galveno daļu un nobeigumu.

Rakstīt plānu, prezentēt savu darbu un iesaistīties saziņā ar klasesbiedriem par prezentēto materiālu.

Pilnveidot prasmi noteikt tematu, galveno domu rindkopās un visā tekstā daiļliteratūras un informatīva satura tekstā.

Mācīties saskatīt tekstā sinonīmus, antonīmus, vārdus tiešā un pārnestā nozīmē un izmantot tos savā tekstā un vārdu krājuma paplašināšanā.

Attīstīt radošumu, rakstot vēstījumu (pasaku un spoku stāstu).

Pilnveidot prasmi rakstīt ielūgumu un rediģēt to atbilstoši klasesbiedru un skolotāja ieteikumiem.

Saskatīt tekstā vārdus pamazināmajās formās (ar izskaņām *-ītis*/*-īte*, *-iņš*/*-iņa*) un veidot jaunus vārdus ar šīm izskaņām, saskatot vārdu nozīmes nianses.

Pilnveidot izpratni par lietvārda gramatisko dzimti un skaitli; mācīties saskatīt vienskaitliniekus un daudzskaitliniekus, veicinot to pareizu lietojumu.

Pilnveidot izpratni par uzrunu (uzrunas grupu); mācīties pareizi lietot pieturzīmes teikumos ar uzrunu teikuma sākumā un beigās.

Pilnveidot zināšanas par stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumiem, lai saprastu to lietojuma nozīmi un atšķirības.

Saskatīt tekstā teikumus ar saistītājvārdiem *bet* un *tomēr* un mācīties lietot pieturzīmes šo vārdu priekšā, lai varētu rakstiski paust savu domu atbilstoši valodas likumiem.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Skaidri zinot un precīzi formulējot informācijas ieguves nolūku un vajadzības, varēsim ātrāk atrast nepieciešamos informācijas avotus. (V.Li.1.) • Lai veidotu savu viedokli, iepriekš nepieciešams informāciju meklēt dažādos avotos, salīdzināt un vērtēt to. (V.Li.1.) • Saziņā ir būtiski gan izteikt un pamatot savu viedokli, paust attieksmi, gan uzklausīt citus saziņas dalībniekus. (V.Li.1.) • Vēstījums ir viens no teksta veidiem. Parasti vēstījums atbild uz jautājumiem *kas?*, *ko dara/darīja?*, *kur?*, *kad?*, *kā tas beidzās?*.(V.Li.2.) • Izdomājot stāstus un rakstot tos, attīstās fantāzija; iztēlē tiek uzburti tēli un notikumi, tiek attīstīta prasme izteikties un formulēt savas domas rakstu formā. (V.Li.2.) • Sinonīmi un antonīmi bagātina mūsu valodu un palīdz izteikties daudzveidīgāk, interesantāk, precīzāk un detalizētāk. (V.Li.3.) • Vārddarināšana ar vārdu pamazināmo formu izskaņām ir līdzeklis leksikas bagātināšanai. (V.Li.3.) • Pašu veidotās atgādnes palīdz labāk atcerēties, iegaumēt un saprast valodas likumsakarības. (V.Li.3.) • Latviešu valodā (tāpat kā citās valodās) ir noteikti vārdu un teikumu pareizrakstības likumi; to ievērošana atvieglo mutvārdu un rakstveida saziņu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Atrod un ar skolotāja atbalstu novērtē informāciju (jauna/zināma; interesanta/neinteresanta; saprotama/nesaprotama; vajadzīga/lieka; pilnīga/nepilnīga). • Meklē informāciju par interesējošiem tematiem bibliotēkā; mācās izvēlēties savām interesēm atbilstošu grāmatu lasīšanai, vērtēt to un ieteikt vienaudžiem. • Prot nosaukt grāmatas autoru, nosaukumu, izdošanas gadu, vietu; atšķirt dzeju no prozas, prognozēt, kāds varētu būt grāmatas saturs. • Mācās sniegt citiem iegūto informāciju, izmantojot paša veidotu vienkāršu plānu. • Mācās uzdot daudzveidīgus un precizējošus jautājumus, lai iegūtu sev interesējošu informāciju par lasīto/dzirdēto; atbild uz jautājumiem. • Mācās uzstāties klases auditorijā ar sagatavotu tekstu (daiļdarba fragmentu vai paša sacerētu). • Rakstiski izsaka un pamato savu viedokli, izmantojot vārdus *jo* un *tāpēc*, *ka*. **Teksts un tekstveide** • Saprot vecumposmam atbilstošu informatīvu un literāru tekstu. • Lasa izteiksmīgi, ievērojot loģiskās pauzes un teikuma intonāciju, pievēršot uzmanību pieturzīmēm teikuma beigās. • Mācās saskatīt rindkopas nozīmi tekstā, teksta plānveidību; nosaka ievadu, galveno daļu, nobeigumu. • Veido un pieraksta vienkāršu plānu. • Nosaka dzirdētā vai lasītā teksta un teksta rindkopas galveno domu, tematu, virsraksta un temata saistību. • Mācās vērtēt un izteikt viedokli par daiļdarbos attēloto personāžu rīcību. • Veido ielūgumu, izmantojot uzrunu un rakstot 2. personas vietniekvārdus ar lielo burtu. • Mācās sacerēt un rakstīt vēstījumu – spoku stāstu, pasaku. • Mācās saprast kopsakarības starp tekstu un tā ilustrācijām. • Mācās uzstāties ar vēstījumu klasē. **Valodas struktūra** • Atrod antonīmus un sinonīmus tekstā; mācās tos izmantot savā tekstā. • Mācās meklēt vārdu nozīmes skaidrojumus vārdnīcā un izmantot kontekstu vārda nozīmes skaidrošanai. • Saprot, kas ir stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumi. • Veido un raksta vienkāršus teikumus un lieto beigu pieturzīmes atbilstoši teikumu intonācijai. • Veido un raksta teikumus ar uzrunu vai uzrunas grupu teikuma sākumā un beigās. • Saskata tekstā lietvārdus; nosaka to gramatisko dzimti un skaitli; mācās pazīt vienskaitliniekus un daudzskaitliniekus. • Saprot saikļu *bet* un *tomēr* nozīmi teikumā; mācās to priekšā likt komatu. • Veido un lieto pareizrakstības atgādnes lielo sākumburtu lietošanai.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausās un saprot vienkāršas uzbūves tekstus, iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un apzināti lasa savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem, jautā pats. (VL.3.1.1.3.) • Iesaistās saziņā par lasīto, dzirdēto vai novēroto, sasaistot to ar personisko pieredzi. Ievēro saziņas tematu un dalībniekus. (VL.3.1.1.4.) • Atrod informāciju tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma; interesanta/garlaicīga; ticama/mazticama; salīdzina to ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. Veido stāstījumu un raksta vēstījumu. (VL.3.2.1.3.) • Raksta pēc parauga ielūgumu un apsveikumu, arī digitālajā formā. (VL.3.2.1.5.) • Ņemot vērā pedagoga un klasesbiedru ieteikumus, labo un pilnveido savu tekstu. (VL.3.2.1.7.) • Aprakstoši skaidro vārda nozīmi tekstā un dara to, izmantojot sinonīmus un antonīmus. (VL.3.3.1.1.) • Saskata jaunu vārdu darināšanas iespējas un darina jaunus vārdus teksta veidošanas vajadzībām. (VL.3.3.1.5.) • Nosaka lietvārdu piederību vārdšķirai. Skaidro lietvārdu nozīmi saviem vārdiem. (VL.3.3.1.6.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē; uzslavē klasesbiedrus un pamudina viņus darbībai. (Tikumi – godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu korekti pārjautāt un precizēt jautājumu vai citu informāciju, ja to nav sapratis; ir ieinteresēts par dzirdēto, uzdod papildjautājumus, sadarbojas ar klasesbiedriem. (Tikumi – gudrība, atbildība; vērtība – latviešu valoda)
Jēdzieni: sinonīms, antonīms; teksta ievads, galvenā daļa, nobeigums, rindkopa, stāstījuma plāns, vienskaitlis, daudzskaitlis, tēls.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto mīklu, ielūgumu, pasaku, spoku stāstu, vārdnīcu, interneta resursus, uzziņu literatūru; • veido afišu, ielūgumu, pasaku, spoku stāstu, mīklu, plānu.	

Temata apguves norise

No Miķeļiem līdz Mārtiņiem Informācijas meklēšana, apkopošana, vērtēšana. Vārda nozīme	• Ar skolotāja palīdzību formulē informācijas meklēšanas nolūku un jautājumus, uz kuriem paredzēts iegūt atbildes dažādos informācijas avotos. • Meklē, lasa uzziņu informāciju (tīmeklī, žurnālos, enciklopēdijās), kā arī jautā draugiem, ģimenes locekļiem u. c. par Miķeļdienas, veļu laika, Helovīna, Mārtiņu tradīcijām. • Atrod un izraksta no tekstiem nepieciešamo informāciju; apkopo divus vai trīs faktus, kuri par tradīcijām minēti vairākkārt, un stāsta par tiem klasē. • Nosauc dažādus informācijas avotus; pārrunā klasē, kurus informācijas avotus lieto, pamatojot savu izvēli. • Izstrādā kritērijus informācijas vērtēšanai; vērtē informāciju, izsaka savu viedokli rakstiski, izmantojot pamatojuma vārdus *jo*, *tāpēc*, *ka*. • Strādājot ar tekstu, meklē un skaidro vārdu nozīmes, izmantojot kontekstu un vārdnīcas; saskata vārdus ar līdzīgu vai pretēju nozīmi. • Meklē tekstos lietvārdus, nosaka to gramatisko skaitli; konstatē, ka ir lietvārdi, kuri lietojami vai nu tikai vienskaitlī, vai daudzskaitlī.

Saceram pasakas un spoku stāstus! Teksts. Temats un galvenā doma. Rindkopa. Plāns	• Meklē bibliotēkā grāmatas, kurās kā tēli darbojas briesmoņi, spoki, raganas, mošķi u. tml.; lasa pasakas un spoku stāstus. • Saskata un nosaka teksta tematu, pamato virsraksta atbilstību tematam. • Saskata un raksturo tekstā ietverto saziņas situāciju un tās dalībniekus. • Pēta, ar kādiem notikumiem sākas un beidzas pasakas, kuri notikumi atkārtojas, kuri tēli darbojas. • Izmanto vārdnīcas, lai skaidrotu nezināmo vārdu nozīmes. • Saskata pasakās galveno domu, ievadu, galveno daļu un nobeigumu; skaidro, pēc kādām pazīmēm noteica teksta galvenās daļas. • Raksturo pasakas tēlus (izskats; rakstura īpašības; rīcība, kas norāda uz rakstura īpašībām). • Saskata tekstā rindkopas, nosaka katrā rindkopā izteikto domu; veido teksta plānu un pieraksta to. • Atstāsta pasaku, izmantojot plānu. • Klausās pasakas audioierakstu, saklausa nepieciešamo informāciju; veido jautājumus par dzirdēto un atbild uz citu jautājumiem. • Vērtē klasesbiedru izdomātās pasakas/spoku stāstus, uz līmlapiņas uzrakstot trīs teikumus – stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumu. • Uzraksta sacerēto pasaku/spoku stāstu. • Apkopo pasakas/spoku stāstus klases “Pasaku/spoku stāstu grāmatā”.
Ķirbju svētki Afiša. Vēstījums. Ielūgums	• Pēta afišas, kas redzamas pilsētā/pagastā, un vērtē tās; pamato savu viedokli, izmantojot vārdus *jo* un *tāpēc*, *ka*. • Veido afišu Ķirbju svētkiem klasē atbilstoši iepriekš apspriestam afišas teksta uzbūves plānam. • Veido Ķirbju svētku dalībnieku sarakstu, kārtojot vārdus alfabēta secībā. • Aplūko dažādus ielūgumus; secina, kāda informācija tiek rakstīta ielūgumos (adresāts, uzaicinājuma teksts, pasākuma norises vieta un laiks, paraksts); pievērš uzmanību, kā ielūgumos raksta 2. personas vietniekvārdus. • Pēc parauga mācību grupā veido ielūgumu uz Ķirbju svētkiem. • Mācās rakstīt īsu vēstījumu par notikušajiem svētkiem, ievērojot ievadu, galveno daļu un nobeigumu, izmantojot teikumus ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, kurus saista saikļi *un*, *bet*, *tomēr*; vingrinās savā tekstā aizstāt vārdus ar līdzīgas nozīmes vārdiem. • Veido atgādnes par lielo sākumburtu lietošanu, pieturzīmēm teikuma beigās, vēstījumu un tā plāna izveidi.
Ceļā uz Ziemassvētkiem Mīklas. Antonīmi. Deminutīvi	• Lasa/klausās un min mīklas; saskata/saklausa mīklās pretējas nozīmes vārdus; apgūst terminu *antonīmi*. • Saskata vārdus pamazināmā formā un secina, kā tie tiek veidoti; pasvītro vārdu pamazināmajām formām raksturīgo izskaņu; izsaka pieņēmumus, kāpēc mīklās ir lietotas šādas formas. • Veido un pēc vēlēšanās pieraksta savas mīklas, iesaista mīklās antonīmus, skaitļa vārdus, vārdus pamazināmā formā; uzdod izveidotās mīklas klasesbiedriem. • Pēc vēlēšanās meklē dažādas uzdevumu mīklas (anagrammas, krustvārdu mīklas, joku mīklas u. tml.) tīmeklī, grāmatās, žurnālos un izraksta tās. • Apkopo interesantākās mīklas klases avīzē; organizē mīklu konkursu. • Stāsta, kādas afišas par Ziemassvētku pasākumiem ir pamanījuši/lasījuši un kurus pasākumus apmeklēs. • Veido ielūgumu vecākiem uz Ziemassvētku pasākumu (pēc vēlēšanās arī digitālajā formātā).

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Svētki, to svinēšana.
Datorika	Informācija tīmeklī.
Vizuālā māksla	Ilustrāciju veidošana.
Dizains un tehnoloģijas	Maskas/rotājumi, gaismekļi no ķirbjiem.

Metodiskais komentārs

Apakštemata ietvaros skolēniem jāveido afiša par Ķirbju svētkiem klasē. Skolotājam ieteicams norādīt, ka afišā jābūt informācijai, kas atspoguļo atbildes uz jautājumiem *kur?*, *kad?*, *cikos?*, *kas notiks/paredzēts?*, *kas aicināti/lūgti/gaidīti?*, *kas ir pasākuma organizētājs?*.

Pēc pasākuma skolēniem jāveido vēstījums par notikušajiem Ķirbju svētkiem. Pirms sākt rakstīt vēstījumu par šo pasākumu, skolēni var izmantot iepriekš sagatavotu svētku norises attēlu (fotogrāfiju) sēriju, kuru var veidot vizuālās mākslas stundā, attēlus kārtojot noteiktā secībā. Skolēni pamato izvēlēto attēlu secību un apraksta notikuma gaitu. Īpašu vērību pievēršama pirmajam un pēdējam attēlam, skolēniem pamatojot, kāpēc tieši šie attēli atrodas sākumā un beigās. Ja konkrētie attēli neatklāj notikuma sākumu un beigas, klasē pārrunā, kas varētu būt vēstījuma ievadā un nobeigumā.

Skolēni var kārtot secībā sagrieztu jau uzrakstītu vēstījuma tekstu un noteikt to daļas (ievadu, galveno daļu un nobeigumu). Skolēniem ir iespēja arī teksta ievadu un nobeigumu pārrakstīt citādi – saviem vārdiem mainot ievada un nobeiguma saturu. Iespējams piedāvāt tikai atsevišķas teksta daļas, un skolēni paši iesāk, turpina vai pabeidz tekstu.

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	2.2. Fantāzijas pasaulē Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	2.3. Prieka un joku pasaulē Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	2.4. Piedzīvojumu pasaulē Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	2.6. Dažādu notikumu pasaulē Ko es zinu? Ko es protu?

2.3. Prieka un joku pasaulē. Kas ir teikuma gramatiskais centrs?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 20 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot prasmi stāstīt par dažādiem notikumiem, attieksmi pret tiem un savām izjūtām, pamatojot savu viedokli.

Pilnveidot prasmi uzdot daudzveidīgus un precizējošus jautājumus, lai noskaidrotu interesējošu informāciju, dialoga partnera attieksmi un izjūtas.

Pilnveidot prasmi ar izpratni lasīt daiļliteratūras tekstu, saprast un skaidrot galveno domu, saskatīt temata, galvenās domas, vizuālās informācijas un virsraksta saistību; veidot prasmi noteikt daiļdarba emocionālo noskaņu.

Mācīties izmantot pārlūkošanas un caurlūkošanas stratēģiju informācijas atrašanai tekstā.

Mācīties saīsināt vārdus, pierakstot informāciju.

Rakstīt īsziņu, novēlējumu, mācīties rakstīt un noformēt privātu vēstuli; apgūt ortogrāfijas normu, ka apsveikumos, ielūgumos 2. personas vietniekvārdi un piederības vietniekvārdi, kas attiecināmi uz 2. personu, rakstāmi ar lielo sākuma burtu.

Noskaidrot, kas ir humors.

Pilnveidot prasmi rakstīt vēstījumu – humoristisku notikuma izklāstu.

Mācīties ievērot saziņā runas un rakstu kultūru.

Noteikt vārdus, kas teikumā atbild uz jautājumiem *kas?* un *ko dara/darīja/darīs?*; veidot izpratni par teikuma priekšmeta un izteicēja uzdevumu teikumā.

Veidot izpratni par to, kas ir īpašības vārdi, mācīties atrast tekstā un veidot pašam īpašības vārdu savienojumus ar lietvārdiem, lai pilnveidotu prasmi izteikties skaidrāk un precīzāk.

Mācīties saskatīt vārdus, kuru rakstība atšķiras no izrunas, pārbaudīt šo vārdu pareizrakstību, atcerēties šos pārbaudes paņēmienus un izmantot tos.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Mēs klausāmies, skatāmies un lasām, lai iegūtu informāciju, lai uzzinātu ko jaunu, lai atpūstos un gūtu pozitīvas emocijas, tāpēc šajā procesā izmantojam dažādas stratēģijas jeb paņēmienus, kā strādāt ar tekstiem. (V.Li.1.) • Apgūstot labu jautāšanas prasmi, mēs varam iegūt precīzāku un daudzveidīgāku informāciju. (V.Li.1.) • Teksts var sniegt ne tikai informāciju, bet arī izraisīt emocijas un veidot mūsu personisko attieksmi. (V.Li.2.) • Teikuma pamatā ir teikuma gramatiskais centrs, kas bieži ir izteikts ar lietvārdu un darbības vārdu. (V.Li.3.) • Ar īpašības vārdiem mēs varam precīzāk raksturot sevi un citus cilvēkus, emocijas, priekšmetus un dzīvas būtnes, notikumus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Prot novērtēt informāciju (jauna/zināma/precizējama). • Izmanto grafiskos līdzekļus (piemēram, domu karti), lai pierakstītu, apkopotu informāciju un iepazīstinātu ar to citus. • Mācās saklausīt dzirdētā literārā tekstā konkrētu informāciju, nošķir svarīgo no mazsvarīgā; mācās sasaistīt informāciju, ko uztver klausoties. • Mācās dialogā izteikt savas domas, emocijas un attieksmi pret redzēto, dzirdēto, kā arī uzklausīt citu viedokli. • Stāsta par sevi, mācās uzdot jautājumus, lai noskaidrotu interesējošu informāciju detalizētāk un precīzāk. • Iesaistās sarunā ar vienaudžiem un pazīstamiem pieaugušajiem par interesējošiem un ar personisko pieredzi saistītiem tematiem; ievēro runas kultūru, veidojot dialogus; mācās būt tolerants, uzklausot citu viedokli. • Mācās stāstīt par savu pieredzi, veidojot sarunu ar pieaugušajiem; ievēro pieklājības normas, uzrunājot pazīstamus un svešus cilvēkus, prot atvainojoties un pateikties. **Teksts un tekstveide** • Lasa pareizi un ar izpratni daiļliteratūras tekstu, jautā un atbild par tekstu, izmantojot jautājumus *kas?*, *ko dara?*, *kur?*, *kad?*, *kāpēc?*. • Pauž izpratni par teksta atslēgvārdiem un nozīmīgām detaļām; mācās izmantot caurlūkošanas stratēģiju konkrētas informācijas ieguvei tekstā. • Mācās noteikt literārā darba noskaņu; saprot kopsakarības starp dzirdētu/lasītu tekstu un tā ilustrācijām. • Mācās vērtēt un izteikt savu viedokli par daiļdarbu personāžu rīcību; formulē teksta galveno domu, nosaka dzirdētā vai lasītā teksta tematu, virsraksta un temata saistību; mācās prognozēt teksta saturu. • Mācās rakstīt īsziņu un privātu vēstuli, saskatot kopīgo un atšķirīgo abos teksta žanros. • Pilnveido prasmi aizpildīt vienkāršas aptaujas lapas, rakstot pareizi vienkāršus teikumus un vārdus skaidrajā pozīcijā. • Noskaidro, kas ir humors; mācās rakstīt vēstījumu par humoristisku notikumu. **Valodas struktūra** • Mācās noteikt teikuma gramatisko centru – teikuma priekšmetu, kurš atbild uz jautājumu *kas?*, un izteicēju, kurš atbild uz jautājumiem *ko dara/darīja/darīs?*. • Saprot, kas ir īpašības vārdi; atrod tekstā īpašības vārdus; veido vārdu savienojumus *īpašības vārds + lietvārds*. • Veido un pieraksta vienkāršus teikumus, salīdzina tos ar paraugu. • Mācās pareizi saīsināt vārdus. • Saskata tekstā sinonīmus; meklē sinonīmus un antonīmus konkrētiem vārdiem. • Saskata vārdus, kuru rakstība atšķiras no izrunas; mācās pārbaudīt šo vārdu pareizrakstību.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties vienkāršas uzbūves tekstus, saprot tekstu kopumā. Iesaistās saziņā par dzirdēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un apzināti lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Atrod informāciju tekstā, arī tabulās, domu kartēs. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama. Salīdzina ar personisko pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Nosaka teksta tematu un galveno domu, salīdzina ar citu viedokli un secina par kopīgo un atšķirīgo. (VL.3.2.1.1.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. Veido stāstījumu un raksta vēstījumu. (VL.3.2.1.3.) • Mācās saprast vārda nozīmi tekstā vai dara to, izmantojot sinonīmus un antonīmus. Saskata un skaidro vienozīmīgus un daudznozīmīgus vārdus. (VL.3.3.1.1.) • Ievēro skaņu un burtu atbilsmi vārdu izrunā un rakstībā. Pareizi raksta vārdus skaidrajā pozīcijā. (VL.3.3.1.4.) • Nosaka īpašības vārdu piederību vārdšķirai. Skaidro to nozīmi saviem vārdiem. (VL.3.3.1.6.) • Saviem vārdiem skaidro teikuma virslocekļu nozīmi, izmantojot paša radītus piemērus. Lieto teksta veidošanā stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumus, sakārtojot vārdus loģiskā secībā. (VL.3.3.1.7.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Veido ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra). • Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, veido ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem. (Tikumi – tolerance, laipnība, līdzcietība; vērtība – cilvēka cieņa)
Jēdzieni: teikuma gramatiskais centrs, teikuma priekšmets, izteicējs, īpašības vārds, īsziņa, privāta vēstule, teksta noskaņa, humors.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto stāstu, animācijas filmu, domu karti ar zīmējumiem un tekstu; • veido privāto vēstuli, vēstījumu par humoristisku notikumu, īsziņu, apsveikumu ar novēlējumu, ielūgumu, afišu.	

Temata apguves norise

Kas ir prieks? Informācijas ieguve. Teikuma uzbūve	• Uzraksta, kas sagādā prieku; sarunā noskaidro klasesbiedru viedokli un pastāsta par sevi; jautā ģimenes locekļiem un pieraksta, kas iepriecina viņus. • Kopīgi klasē veido tādu lietu, personu vai notikumu sarakstu, kas sagādā prieku vecākiem/pieaugušajiem, un populārāko personu/lietu/notikumu sarakstu, kas sagādā prieku pašiem. • Stāsta, kas sagādā prieku ikdienā – par mīļākajām spēlfilmām, animācijas filmām, grāmatām, spēlēm, vaļaspriekiem, svētkiem u. c.; uzdod jautājumus klasesbiedriem, atbild uz jautājumiem; salīdzina viedokļus. • Klausās audioierakstu/skatās animācijas filmu, lai iegūtu informāciju un paplašinātu izpratni par to, kas ir prieks. • Pārrunā redzēto/dzirdēto, salīdzina ar savu pieredzi, iesaistās sarunā ar klasesbiedriem. • Iepazīstas ar teikuma uzbūvi; noskaidro, kuri vārdi teikumā atbild uz jautājumu *kas?*, *ko dara?*, *ko darīja?*, *ko darīs?*. • Raksta teikumus par animācijas filmas un/vai dziesmas saturu; izveido tekstu un iepazīstina ar to klasesbiedrus. • Atrod teikuma virslocekļus un pārrunā, kāds ir to uzdevums teikumā; iemācās, ka teikuma priekšmeta un izteicēja kopīgais apzīmējums ir teikuma gramatiskais centrs. • Mācās saskatīt un pareizi uzrakstīt vārdus, kuru izruna atšķiras no rakstības.

Lasu un smejos Humors. Īpašības vārdi	• Vienojas un kopīgi noskatās spēlfilmu vai animācijas filmu, kurai raksturīgs humors, komiskums. • Pārrunā klasē redzēto – filmas nosaukumu, galvenos tēlus, notikumus, to vietu un laiku –, paužot savu viedokli, vērtējumu un pamatojot to; mācās izteikt, kādas izjūtas redzētais darbs raisījis, un raksturot filmas tēlu izjūtas. • Izvēlas fragmentu no prozas teksta vai dzejoli, kuram raksturīgs humors, komiskums; izteiksmīgi nolasa to klasē. • Pārrunā klasē smieklīgo prozas fragmentos un dzejoļos; izsaka viedokli, ar kādiem līdzekļiem autors panāk komiskumu. • Meklē lasītajos tekstos vārdu savienojumus, kuros ir lietvārds kopā ar īpašības vārdu, un izraksta tos. • Veido vārdu savienojumus *lietvārds + īpašības vārds* un iesaista tos paša sacerētā mutvārdu stāstījumā par kādu humoristisku atgadījumu. • Uzraksta stāstījumu (vēstījumu) par kādu humoristisku atgadījumu melnrakstā, izmantojot dažādus īpašības vārdus. • Iepazīstina ar melnrakstu klasesbiedru, papildina un precizē uzrakstīto. • Mācās saskatīt un pareizi uzrakstīt vārdus, kuru izruna atšķiras no rakstības.
Karnevāls Lasīšanas stratēģijas. Apsveikuma veidošana	• Meklē un lasa informāciju par karnevāliem. • Ar skolotāja atbalstu veic uzdevumus, kas pilnveido lasīšanas stratēģijas – pārlūkošanas un caurlūkošanas stratēģiju. • Caurlūkojot tekstu, veido domu karti vai veic piezīmes; pieraksta svarīgāko informāciju par karnevālu vēsturi, tradīcijām un stāsta par tām. • Veido atklātni un raksta apsveikumus ar novēlējumu Ziemassvētkos (piemēram, klasesbiedriem, draugiem, vecākiem, skolotājiem); meklē un ieraksta apsveikumā tautasdziesmu, kāda autora dzejoļa pantu vai paša sacerētu dzejoli; izmanto un pareizi raksta uzrunu un 2. personas vietniekvārdus. • Mācās saskatīt un pareizi uzrakstīt vārdus, kuru izruna atšķiras no rakstības.
Labo darbu un prieka diena Mutvārdu un rakstveida teksts. Privātā vēstule	• Pārī vai mācību grupā plāno labo darbu un prieka dienas norisi: sadala pienākumus, apspriež, kā vislabāk tos veikt; prezentē savu darbu klasē. • Veido afišu labo darbu un prieka dienai, rediģē un pilnveido to. • Veido ielūgumu uz labo darbu un prieka dienas pasākumiem. • Stāsta par vienu pasākumu labo darbu un prieka dienā. • Pārrunā klasē, kā veidot rakstveida tekstu (vēstuli) pēc mutvārdu stāstījuma. • Raksta vēstuli draugam citā pilsētā vai novadā par vienu pasākumu labo darbu un prieka dienā. • Veido atgādni par privātas vēstules rakstīšanas nosacījumiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Izpratne par sevi un citiem; citādais un atšķirīgais; sociāli atbildīga attieksme; tikumiskās vērtības.
Vizuālā māksla, dizains un tehnoloģijas	Apsveikuma atklātne.

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	2.2. Fantāzijas pasaulē Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	2.3. Prieka un joku pasaulē Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	2.4. Piedzīvojumu pasaulē Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	2.6. Dažādu notikumu pasaulē Ko es zinu? Ko es protu?

2.4. Piedzīvojumu pasaulē. Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 20 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties stāstīt/atstāstīt un rakstīt, izmantojot daudzveidīgus atbalsta materiālus pēc izveidotā plāna, attēliem, domu kartes, atslēgvārdiem.

Mācīties uzstāties klasē ar stāstījumu skaidri, saprotami un plānveidīgi, sasaistot to ar savu pieredzi.

Pētot grāmatas satura rādītāju, prognozēt tās saturu.

Mācīties noteikt teksta daļas – ievadu, galveno daļu, nobeigumu –, rindkopas un atrast atslēgvārdus.

Pilnveidot prasmi pareizi rakstīt īpašvārdus, uzmanību pievēršot grāmatu un filmu nosaukumiem.

Pilnveidot radošās rakstīšanas prasmi, sacerot un rakstot piedzīvojuma stāstu.

Pilnveidot prasmi saskatīt teikumā lietvārda un īpašības vārda savienojumus un savā tekstā veidot šādus vārdu savienojumus.

Pilnveidot prasmi pareizi rakstīt lietvārdus un īpašības vārdus gan skaidrajā, gan neskaidrajā pozīcijā.

Pilnveidot prasmi saskatīt darbības vārdus, noteikt gramatisko laiku, skaitli un ar tiem saistītos personu vietniekvārdus; saskatīt darbības vārdus – sinonīmus un antonīmus – un izmantot tos sava teksta veidošanā.

Pilnveidot prasmi noteikt vienkāršā teikumā virslocekļus – teikuma priekšmetu, kurš atbild uz jautājumu *kas?*, izteicēju, kurš atbild uz jautājumiem *ko dara/darīja/darīs?* – un teikuma paplašinājumu, izprast tā nozīmi domas izteikšanā.

Saskatīt teikumā divus vienlīdzīgus teikuma locekļus ar saistītājvārdiem *un*, *vai*.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai veidotu savu viedokli, iepriekš nepieciešams meklēt nozīmīgu informāciju dažādos avotos, vērtēt to, apkopot un salīdzināt citus viedokļus. (V.Li.1.). • Attēli, domu kartes, atslēgvārdi palīdz atcerēties informāciju un labāk to izklāstīt. (V.Li.1.) • Nozīmīgs ir teikuma paplašinājums, kas palīdz precizēt un izvērst teikumā ietverto domu. (V.Li.3.) • Darbības vārdi tekstā izsaka darbību, norisi, tie palīdz uztvert darbības, norises laiku un norāda uz darbības veicēju. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Informācijas atrašanai izmanto satura rādītāju. • Prot nosaukt grāmatas autoru, nosaukumu, formulē teksta galveno domu, nosauc atslēgvārdus, izstāsta nozīmīgākos notikumus, raksturo literāros tēlus pēc skolotāja piedāvātā parauga. • Formulē virsrakstu lasītajam tekstam pats vai izvēlas no piedāvātajiem virsrakstiem; mācās prognozēt teksta saturu; vērtē un izsaka savu viedokli par literāro tēlu rīcību. **Teksts un tekstveide** • Atstāsta tekstu detalizēti un kopumā; stāsta, izmantojot atslēgvārdus, domu karti, plānu, attēlus. • Raksta piedzīvojumu stāstu – vēstījumu, plānojot ievadu, galveno daļu un nobeigumu, izdomājot sižeta līniju. • Raksta, apzināti izvēlas vārdus, lai precīzi un tēlaini izteiktu domu, lieto sinonīmus un antonīmus (īpašības vārdus, darbības vārdus). **Valodas struktūra** • Mācās noteikt teikumā vienlīdzīgus teikuma locekļus un to saistītājvārdus. • Iekļauj savā tekstā vienkāršus nepaplašinātus un vienkāršus paplašinātus teikumus ar uzrunu un vienlīdzīgiem teikuma locekļiem. • Raksta pareizi īpašvārdus – grāmatu un filmu nosaukumus. • Atrod tekstā darbības vārdus, kuri apzīmē noteiktu darbību; nosaka darbības vārda laiku (tagadne, pagātne, nākotne), skaitli, personu. • Mācās pareizi rakstīt darbības vārdus; pārbauda to pareizrakstību.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Izmanto teksta virsrakstu un galvenos vārdus, nosaka teksta tematu un galveno domu, salīdzina ar citu viedokli un secina par kopīgo un atšķirīgo. (VL.3.2.1.1.) • Stāsta par dzirdēta vai lasīta teksta notikumiem, īsi raksturo personas, sasaistot stāstījumu ar personīgo pieredzi. (VL.3.2.1.2.) • Pirms teksta veidošanas izplāno to, strukturē domas un idejas. Raksta vēstījumu ar apraksta elementiem. (VL.3.2.1.3.) • Veido saprotamu, skaidri uztveramu, ar personisko pieredzi saistītu mutvārdu runu. Reaģē uz klausītāju jautājumiem. (VL.3.2.1.8.) • Aprakstoši skaidro vārda nozīmi tekstā vai dara to, izmantojot sinonīmus un antonīmus. Saskata un skaidro viennozīmīgus un daudznozīmīgus vārdus. (VL.3.3.1.1.) • Nosaka lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu piederību vārdšķirai. Skaidro šo patstāvīgo vārdu nozīmi saviem vārdiem. (VL.3.3.1.6.) • Saviem vārdiem skaidro teikuma virslocekļu nozīmi teikumā, izmantojot paša radītus piemērus. Izmanto teksta veidošanā dažādus teikumus pēc izteikuma mērķa, sakārtojot vārdus loģiskā secībā. (VL.3.3.1.7.)	• Attīsta ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Veido ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, attīsta ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem. (Tikumi – tolerance, laipnība, līdzcietība; vērtība – cilvēka cieņa)
Jēdzieni: teikuma paplašinājums, personu vietniekvārdi, darbības vārda laiks, skaitlis, persona, teikuma locekļi, vienlīdzīgi teikuma locekļi, saistītājvārds, satura rādītājs, piedzīvojumu stāsts, fantastikas literatūra.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto literāru tekstu; • veido vēstījumu ar apraksta elementiem, domu karti ar attēliem un tekstu.	

Temata apguves norise

Piedzīvojumi ikdienā Piedzīvojumu stāsts	• Stāsta par attēliem, kuros redzami dažādi piedzīvojumi *(Kas notiek? Kur notiek? Kas piedalās? Vai paši/draugi ir bijuši šādā situācijā? Vai gribētu būt? Kāpēc?*). • Izdomā katram attēlam virsrakstu un uzraksta tos. • Aizpilda tabulu, vērojot attēlus un rakstot vārdus, kas atbild uz jautājumiem *kas?*, *ko dara?*. • Iesaista tabulā ierakstītos vārdus savos teikumos par piedzīvojumu tematiku. • Noskatās animācijas filmu, pārrunā galvenos notikumus, izsakot savu attieksmi pret filmas tēlu rīcību. • Apspriež un izspēlē klasē animācijas filmā novērotās saziņas situācijas. • Izdomā nosaukumus piedzīvojumu stāstiem; ieraksta idejas "domu zirneklī" par to, kas varētu notikt vienā no stāstiem. • Stāsta klasē izdomāto piedzīvojumu stāstu.

Piedzīvojumi ikdienā Vēstījuma plāns. Teikuma paplašinājums	• Pārrunā, kādus drošības noteikumus pārkāpa iepriekš lasīto stāstu un skatīto animācijas filmu varoņi savos piedzīvojumos. • Mācību grupā izstrādā rīcības plānu vienai no apspriestajām situācijām (piemēram, "Ko darīt, ja satiec huligānus?", "Ko darīt, ja virtuāls sarunu biedrs vēlas satikties?"); pēc vēlēšanās to ilustrē; prezentē izveidoto plānu klasē. • Izspēlē situāciju, kā nepieciešamības gadījumā lūgt palīdzību vai izsaukt palīdzības dienestu. • Izmantojot attēlu sēriju, sakārto tos pareizā notikumu (vēstījuma) secībā; nosaka vēstījuma uzbūvi (ievads, galvenā daļa, nobeigums). • Raksta vēstījumu pēc attēliem vienkāršos nepaplašinātos teikumos; papildina teikumus ar citiem vārdiem (veido paplašinājumu). • Pārrunā klasē teikuma paplašinājuma jēdzienu. • Pārbauda vēstījumu, atbildot uz noteiktiem jautājumiem (*Vai ievads, galvenā daļa un nobeigums ir rakstīts jaunā rindkopā? Vai teikuma pirmais vārds ir iesākts ar lielo sākuma burtu? Vai teikumu beigās ir lietota pareizā pieturzīme? Vai īpašvārdi ir uzrakstīti ar lielo sākuma burtu?*).
Ceļojums nākotnē Fantastikas literatūra. Darbības vārda laiks, skaitlis un persona	• Izvēlas fantastikas literatūras žanra darbu vai tā fragmentu un izlasa to; iesaka to izlasīt klasesbiedriem, pamatojot savu viedokli. • Lasa kopīgi klasē izvēlētu fantastikas žanra darba fragmentu; pārrunā, kad norisinās darbība (nākotnē); pamato apgalvojumu ar piemēriem no teksta; izsaka pieņēmumus par to, kādas ir fantastikas literatūras žanra pazīmes. • Teksta fragmentā atrod lietvārdus, īpašības vārdus un nosaka to gramatisko dzimti un skaitli, nostiprinot izpratni par lietvārda un īpašības vārda jēdzienu. • Atrod tekstos darbības vārdus un, kopīgi klasē pārrunājot, secina, kādas gramatiskās pazīmes ir darbības vārdiem (laiks, skaitlis, persona). • Vingrinās darbības vārda laika, skaitļa, personas noteikšanā: piedalās spēlē "Pasaki vairāk!", nostiprinot izpratni par teikuma priekšmeta un izteicēja savstarpējo saistījumu. • Mācību grupā piedalās spēlē, padziļinot izpratni par darbības vārda gramatisko laiku.
Piedzīvojumu meklētāji Satura rādītājs. Tēla raksturojums	• Lasa un klausās informatīva satura tekstu, saskata un saklausa tekstā galveno informāciju; veido daudzveidīgus jautājumus par lasīto, dzirdēto. • Izsaka savu viedokli par lasīto un dzirdēto, izmantojot pamatojuma vārdus *jo* un *tāpēc*, *ka*; vingrinās rakstīt šādus teikumus. • Izpēta un pārrunā klasē informatīva izdevuma saturu; noteiktas informācijas atrašanai izmanto satura rādītāju. • Veic pierakstus par informatīva izdevuma saturu, sagatavo par to stāstījumu; prezentē darbu klasē. • Lasa tekstu par piedzīvojumu meklētājiem. • Izpēta teksta dalījumu rindkopās, izdomā rindkopām virsrakstus, atrod atslēgvārdus, pievērš uzmanību izcēlumiem tekstā, ja tādi ir. • Raksturo klasē viena piedzīvojumu meklētāja tēlu; pārrunā tā attēlošanas īpatnības tekstā, veido šī tēla raksturojumu.
Tas tik bija piedzīvojums! Vienlīdzīgi teikuma locekļi	• Iepazīstas ar literāru darbu fragmentiem, kuru saturā ir kāds piedzīvojuma elements; īsi pastāsta klasē par vienu no piedzīvojumiem. • Literāro tekstu fragmentos atrod teikumus, kuros saikļi *un*, *vai*, *bet*, *tomēr*, *taču* saista vienlīdzīgus teikuma locekļus; pārrunā, kas ir teikuma locekļi, kurus teikuma locekļus sauc par vienlīdzīgiem. • Izpēta, kā tekstu fragmentos lietotas pieturzīmes teikumos ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem. • Ar skolotāja atbalstu atbilstoši tematam piedāvā dažādus vārdu savienojumus, ar kuriem skolēni rakstiski veido teikumus, izmantojot vienlīdzīgus teikuma locekļus un to saistītājvārdus. • Raksta vēstījumu "Tas tik bija piedzīvojums!". • Izveido klases piedzīvojumu grāmatu; pēc vēlēšanās lasa to kopā ar ģimenes locekļiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Dažādas ar personisko drošību saistītas situācijas; pieklājīgas uzvedības noteikumi.
Vizuālā māksla	Zīmējumi.

Metodiskais komentārs

2. apakštemata apguves beigās skolēniem var piedāvāt spēli "Pasaki vairāk!" ar mērķi vingrināties un nostiprināt prasmi noteikt darbības vārda formu gramatisko laiku, skaitli un personu. Spēlē vienā grupā piedalās trīs skolēni. Iepriekš tiek sagatavotas lapiņas, uz kurām uzrakstīts darbības vārds kopā ar darbības veicēju. Divi skolēni pamīšus velk lapiņas un nosaka darbības veicēja dzimti (ja tas iespējams) un darbības vārda formas laiku, skaitli un personu. Ja kāda no gramatiskajām pazīmēm tiek noteikta nepareizi, skolēns atliek lapiņu atpakaļ. Uzvar tas, kurš sakrājis visvairāk lapiņu. Procesu pārrauga trešais spēles dalībnieks. Uzvarētājs spēlē ar trešo dalībnieku.

Lai papildus nostiprinātu skolēnu izpratni par darbības vārdu gramatisko laiku, tiek piedāvāta spēle mācību grupā. Iepriekš tiek sagatavotas lapiņas ar dažādiem teikumiem. Katrs spēles dalībnieks velk vienu teikumu, atrod tajā darbības vārdu un nosauc to; skolēns izdomā savu teikumu ar šo darbības vārdu, pēc tam pārveido teikumu citā laikā, atbilstoši mainot darbības vārda formu.

3. apakštemata apguves ietvaros skolēniem jāizpēta kāda informatīva izdevuma (ieteicams, žurnāla) saturs. Skolotājs var rosināt skolēnus šī uzdevuma izpildē sagatavot atbildes uz noteiktiem jautājumiem.

- Kur var atrast informāciju par žurnāla saturu?
- Kā ātri var atrast noteiktu rakstu?
- Par ko tiek rakstīts žurnālā?
- Kā tiek izmantoti teksta izcēlumi?
- Kā ilustrācijas un attēli palīdz saprast konkrētu tekstu?

4. apakštematā pēc literāra darba izlasīšanas skolēni klasē stāsta par kādu tekstā aprakstīto piedzīvojumu; skolotājs klausās un pieraksta dažus teikumus, kuriem ir tieša saistība ar valodas mācības tematu "Vienlīdzīgi teikuma locekļi". Skolēni izvēlas dažus no dotajiem piemēriem un kopā ar skolotāju pārrunā, kas ir teikuma locekļi un kuri no tiem ir vienlīdzīgi. Ar jautājumu palīdzību, skolēni pakāpeniski nonāk pie secinājuma, ka vārdi teikumā atbild uz dažādiem jautājumiem. Papildus teikuma priekšmetam un izteicējam ir teikuma paplašinājums, un visi vārdi, kas atbild uz noteiktu jautājumu, ir teikuma locekļi. Vienlīdzīgus teikuma locekļus noskaidro, atrodot teikumā vārdus, kas atbild uz vienu un to pašu jautājumu. Dziļāku izpratni par teikuma locekļiem un to gramatiskajām pazīmēm 2. klasē vēl neapskata.

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	2.2. Fantāzijas pasaulē Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	2.3. Prieka un joku pasaulē Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	2.4. Piedzīvojumu pasaulē Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	2.6. Dažādu notikumu pasaulē Ko es zinu? Ko es protu?

2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē. Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot prasmi meklēt informāciju dažādos avotos (tostarp tīmeklī), atlasīt, izvērtēt un apkopot informāciju pēc noteiktiem kritērijiem, pamatojot savu izvēli.

Mācīties izmantot pārlūkošanas, caurlūkošanas un detalizētas lasīšanas un klausīšanās stratēģijas, lai veiktu konkrētu mācību uzdevumu.

Pilnveidot prasmi izteikt un pamatot savu viedokli, izmantojot faktus, lietojot vārdus un frāzes *manuprāt*; *es domāju, ka*; *pēc manām domām* sava viedokļa izteikšanai un pareizas pieturzīmes teikumos ar šādām konstrukcijām.

Lasīt, klausīties un saprast populārzinātniskus mācību tekstus, ievērot vārdus vai vārdu savienojumus, kuri sniedz galveno informāciju; atstāstīt teksta saturu kopumā un detalizēti.

Skaidrot vārdu (īpaši retāk lietotu svešvārdu) nozīmi kontekstā vai ar vārdnīcas palīdzību.

Izmantojot iegūto informāciju, pilnveidot prasmi veidot personas aprakstu.

Saskatīt ar priedēkļiem un piedēkļiem atvasinātus vārdus, pilnveidot izpratni par vārda nozīmi un nozīmes maiņu, atvasinot jaunus vārdus.

Saskatīt salikteņus un tajos izmantotos vārdus; skaidrot salikteņu nozīmi un izmantot tos savā tekstā.

Pilnveidot izpratni par skaitļa vārdu; atšķirt pamata un kārtas skaitļa vārdus, liekot punktu aiz cipariem, kuri apzīmē kārtas skaitļa vārdus.

Pilnveidot prasmi pareizi rakstīt skaitļa vārdus, pārbaudīt to pareizrakstību.

Saskatīt tekstā lietvārdu, īpašības vārdu un skaitļa vārdu kopīgās pazīmes, lai pilnveidotu sākotnējo izpratni par vārdšķirām un to gramatiskajām kategorijām.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai varētu pilnvērtīgi izmantot informāciju, tā ir jāapzina, jāapkopo un jāstrukturē. (V.Li.1.) • Lai izvērtētu informāciju, ir jāizveido informācijas vērtēšanas kritēriji. (V.Li.1.) • Lai mūsu paustā informācija un viedoklis citiem būtu saprotams, tai jābūt viegli uztveramai, loģiskai un secīgai. Bieži vien tāpēc lietojam vārdus un frāzes *manuprāt*; *es domāju, ka*; *pēc manām domām*. (V.Li.1.) • Apraksta galvenais uzdevums ir atklāt kādas personas, dzīvas būtnes vai priekšmeta ārējās pazīmes un būtiskākās īpašības. (V.Li.2.) • Jaunus vārdus var darināt ar priedēkli un piedēkli, tādā veidā precizējot, mainot vai iegūstot jaunu vārda nozīmi. Jauni vārdi rodas, arī veidojot salikteņus. (V.Li.3.) • Lai norādītu uz skaitliskiem faktiem informatīvā un lietišķā tekstā, izmantojam skaitļa vārdus. (V.Li.3.) • Latviešu valodā (tāpat kā citās valodās) ir noteikti vārdu un teikumu pareizrakstības likumi. To ievērošana atvieglo rakstveida saziņu un liecina par rakstītāja kultūru. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās meklēt informāciju dažādos avotos, tostarp tīmeklī; mācās veidot kritērijus informācijas izvērtēšanai un pamatot izvēlētos kritērijus. • Stāsta, sarunājas, sniedz informāciju, izsaka un skaidro savu viedokli; mācās uzklausīt citu viedokli, to atbalstīt vai pret to iebilst, pamatojoties uz faktiem un atsaucoties uz informācijas avotu. • Atstāsta un stāsta par izlasīto detalizēti un kopumā. • Mācās saprast, ka dažādu uzdevumu izpildei darbā ar tekstu jāizvēlas piemērota lasīšanas vai klausīšanās stratēģija. • Lasa savām vajadzībām un interesēm atbilstošu populārzinātnisku, mācību un informatīvu tekstu, izmanto satura rādītāju enciklopēdijās un citos uzziņu materiālos, lai atrastu nepieciešamo informāciju. **Teksts un tekstveide** • Raksta personas aprakstu, izmantojot iegūtos faktus. • Mācās pēc parauga veidot paveiktā darba aprakstu; iepazīstina ar savu darbu klasesbiedrus, sniedzot pamatojumu iegūtajiem rezultātiem. **Valodas struktūra** • Izprot salikteņu veidošanu kā vienu no vārddarināšanas veidiem; mācās saskatīt salikteņus tekstā un noteikt to daļas; ievēro salikteņu pareizrakstību. • Mācās skaidrot vārdu, īpaši jaunapgūtu svešvārdu, nozīmi aprakstoši un izmantojot vārdnīcas; veido savu tekstu, apzināti izmantojot jaunus vārdus. • Atrod tekstā skaitļa vārdus, pilnveido prasmi atšķirt pamata skaitļa vārdus no kārtas skaitļa vārdiem. • Pareizi raksta skaitļa vārdus; mācās aiz kārtas skaitļa vārdiem, kas apzīmēti ar ciparie m, likt punktu. • Mācās apzināti izmantot lietvārdus, īpašības vārdus, skaitļa vārdus un darbības vārdus savā tekstā un saprast to lietojuma nozīmi. • Mācās saskatīt un veidot vārdus ar piedēkļiem. • Sava viedokļa izteikšanai lieto vārdus un frāzes *manuprāt*; *es domāju, ka*; *pēc manām domām*; mācās lietot pieturzīmes teikumos ar šādām konstrukcijām. • Raksta vienkāršus paplašinātus teikumus.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties vienkāršas uzbūves tekstus, saprot tekstu kopumā, nosaka darbojošās personas, darbības laiku, vietu un galveno domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un apzināti lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Atrod informāciju tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs. Vērtē to pēc vienkāršiem kritērijiem: zināma/nezināma, interesanta/garlaicīga, ticama/mazticama. Salīdzina to ar personīgo pieredzi. (VL.3.1.1.9.) • Izmanto teksta virsrakstu un galvenos vārdus, nosaka teksta tematu un galveno domu, salīdzina ar citu viedokli un secina par kopīgo un atšķirīgo. (VL.3.2.1.1.) • Stāsta par lasīta vai dzirdēta teksta notikumiem, īsi raksturo personas, sasaistot stāstījumu ar savu personīgo pieredzi. (VL.3.2.1.2.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. Veido stāstījumu un raksta vēstījumu ar apraksta elementiem. (VL.3.2.1.3.) • Veido saprotamu, skaidri uztveramu, ar personisko pieredzi saistītu mutvārdu runu. Reaģē uz klausītāju jautājumiem. (VL.3.2.1.8.) • Nosaka lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu un skaitļa vārdu piederību vārdšķirai. Skaidro šo patstāvīgo vārdu nozīmi. (VL.3.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē. (Tikumi – godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot savus mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: populārzinātnisks raksts, pamata skaitļa vārds, kārtas skaitļa vārds, saliktenis, priedēklis, piedēklis, izskaņa, vārddarināšana, svešvārds.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto populārzinātnisku rakstu, vārdnīcu, enciklopēdiju, uzziņu literatūru; • veido mācību darbības/veiktā darba aprakstu, kolāžu.	

Temata apguves norise

Izgudrojumi mūsu ikdienā Informācijas ieguve un salīdzināšana. Vārdu atvasināšana. Salikteņi	• Apkopo "domu zirneklī" vārdam *gudrs* radniecīgus vārdus; ar skolotāja palīdzību noskaidro, kā tiek izmantoti vārddarināšanas paņēmieni latviešu valodā, kā rodas jauni vārdi. • Skaidro nozīmes atšķirības dažādi atvasinātiem vārdiem ar vienu sakni. • Kopīgi izvēlas vārdus no teksta un veido radniecīgus, jaunus vārdus; skaidro šo vārdu nozīmi, meklē tos vārdnīcā un salīdzina savu nozīmes skaidrojumu ar vārdnīcā doto nozīmi vai nozīmēm. • Iesaista izveidotos vārdus teikumos. • Mācību grupā pārrunā un veido sarakstu, nosaucot lietas, bez kurām dzīvē nevar iztikt; prezentē sarakstu klasē. • Secina, ka konkrētas lietas kāds ir atklājis vai izgudrojis, ka izmantojam cilvēku izgudrojumus un reizēm arī savus. • Izvēlas vismaz divus nosaukumus no grupā izveidotā saraksta un noskaidro, kas šīs lietas ir izgudrojis; stāsta par tām klasē, izmantojot faktus (konkrētu, patiesu informāciju) un atklājot avotus, no kuriem ieguva šo informāciju. • Meklē informāciju par interesantiem izgudrojumiem pasaules vēsturē, pirms tam noskaidrojot, kur varētu meklēt šādu informāciju; atrod informāciju vismaz divos dažādos veidos (piemēram, tīmeklī un enciklopēdijā). • Salīdzina informācijas ieguves veidus un secina, kādas ir atšķirības. • Pārrunā klasē, ko nozīmē jēdziens *fakts*.

Izgudrojumi mūsu ikdienā Informācijas ieguve un salīdzināšana. Vārdu atvasināšana. Salikteņi	• Izraksta no izvēlētā informācijas avota faktus; atrod tajos skaitļa vārdus (tostarp ar ciparie apzīmētos), izrunā tos pareizi un apgūst pareizrakstību. • Organizē klasē "Gudrinieku apspriedi" un raksta definīcijas priekšmetiem/reālijām, kas izteikti ar salikteni; pēta, kas šiem vārdiem kopīgs; noskaidro, ka salikteņi veidoti no diviem atšķirīgas nozīmes vārdiem, un nosauc šos vārdus. • Uzzina, ka no diviem atšķirīgas nozīmes vārdiem darinātus vārdus sauc par salikteņiem; saviem vārdiem formulē definīciju jēdzienam *saliktenis*. • Nosauc priekšmetus, dabas parādības u. c. klasē, skolā vai tuvākajā apkārtnē, kuras apzīmē ar salikteni, pieraksta šos vārdus (pēc vēlēšanās nofotografē priekšmetus/reālijas, demonstrē attēlus); pārbauda izvēlēto vārdu pareizrakstību. • Atrod salikteņus tekstos par izgudrojumiem; skaidro salikteņu nozīmi, vēro un iegaumē šo vārdu pareizrakstību.
Viņi bija izgudrotāji un atklājēji Skaitļa vārdi. Svešvārdi	• Pārrunā klasē, kas ir izgudrotāji, vai jebkurš cilvēks ikdienā var kļūt par izgudrotāju; pamato savu viedokli ar piemēriem. • Pēta enciklopēdijas un meklē informāciju par slaveniem izgudrotājiem; atlasa būtiskākos faktus un īsi dalās ar iegūto informāciju. • Izvēlas un lasa populārzinātniskus tekstus (vai to fragmentus) par izgudrotājiem un izgudrojumiem; atrod tekstos atslēgvārdus, atstāsta īsumā vai detalizēti tekstu, balstoties uz atslēgvārdiem. • Atrod izvēlētajos tekstos nezināmus svešvārdus; skaidro tos pēc konteksta, jautā par tiem klasesbiedriem vai meklē skaidrojumu vārdnīcā. • Pēta paša vai skolotāja izvēlētu tekstu un atrod tajā skaitļa vārdus; pārrunā klasē, kādas atšķirības saskata skaitļa vārdos (nozīme, vārda sastāvs); klausās tekstu un pieraksta skaitļa vārdus. • Spēlē dažādas valodas spēles, nostiprinot izpratni par skaitļa vārdu nozīmi un lietojumu valodā. • Izvēlas kādu izgudrotāju vai atklājēju un ar skolotāja atbalstu veido par viņu plašāku aprakstu.
Kāpēcīši Kolāža. Radošais rakstu darbs	• Pēta skolotāja piedāvātās kolāžas; saviem vārdiem skaidro, kas ir kolāža. • Veido kolāžu vai cita veida vizuālo materiālu par tematu "Kas ir kāpēcis?"; prezentē to klasesbiedriem, atklājot izpratni par vārda *kāpēcis* nozīmi un raksturojot savu kāpēci. • Mācību grupā raksta uz lapām desmit jautājumus, kuri sākas ar jautājamo vārdu *kāpēc*; pārbauda pieturzīmi šo teikumu beigās. • Klasē kopīgi izvēlas desmit jautājumus; pārī meklē atbildi uz pieciem izvēlētiem jautājumiem; stāsta par atbildēm klasē; individuāli uz vienu jautājumu atbild rakstiski. • Stāsta par savu ieceri radošam rakstu darbam "Reiz dzīvoja Kāpēcis"; veido domu karti vai plānu. • Raksta lietvārdus, īpašības vārdus, darbības vārdus, kurus izmantos savā radošajā darbā, un veido kartotēku; piedāvā to klasesbiedriem. • Raksta radošu darbu "Reiz dzīvoja Kāpēcis"; izmanto arī klasesbiedru veidoto vārdu kartotēkas.
Kas izgudrots Latvijā? Pētījums: gaita un apraksts	• Nosauc pazīstamus cilvēkus no Latvijas un pārrunā klasē, kāds ir viņu devums sabiedrībai (ko ir atklājis vai izgudrojis). • Stāsta par faktiem un izsaka savu viedokli par iegūto informāciju (kas bijis zināms, kas ir atklājums/jaunums, vai tas liekas interesanti, kādas izjūtas izraisa u. tml.); viedokļa izteikšanai lieto vārdus un frāzes *manuprāt*; *es domāju*, *ka*; *pēc manām domām*. • Raksta teikumus, ar kuriem izsaka savu viedokli un kuros lieto vārdus un frāzes *manuprāt*; *es domāju*, *ka*; *pēc manām domām*; pārrunā klasē, kādas pieturzīmes jālieto šādos teikumos. • Lasa skolotāja sagatavotu tekstu, kas saistīts ar atklājumiem Latvijā, lai veiktu teksta valodas pētījumu. • Pārrunā mācību grupā, ko tekstā var pētīt (piemēram, salikteņus, nesaprotamos vārdus, lietvārdus, skaitļa vārdus, darbības vārdus utt.); izvēlas īsa pētījuma saturu, pārrunājot, ko grib noskaidrot pētījumā, kā sadalīs pienākumus, kāds būs pētījuma plāns; ar skolotāja atbalstu iegūst skaitliskos datus, salīdzina tos un secina, ko ir atklājuši. • Mācās pierakstīt pētījuma un savas darbības gaitu, izmantojot skolotāja sniegto atbalstu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Dabaszinības	Novērojums un tā aprakstīšana.
Matemātika	Skaitļi un cipari.
Vizuālā māksla	Kolāža.

Metodiskais komentārs

1. apakštemata apguves sākumā skolēni apkopo "domu zirneklī" vārdam *gudrs* radniecīgus vārdus, piemēram, *pārgudrs*, *gudrot*, *izgudrot*, *izgudrojums*, *izgudrotājs*, *gudrinieks*, *gudrība*, *gudrītis*, *gudrelis* u. c. Ar skolotāja palīdzību skolēni noskaidro, kāpēc iespējams veidot tik daudz vārdu, kura daļa šiem vārdiem kopīga, kādu funkciju veic citas vārdu sastāvdaļas, kā tās sauc. Svarīgi apzināties, ka vārda sastāvdaļām ir liela nozīme vārddarināšanas procesā; radot jaunus vārdus un izmantojot tos runā, tiek bagātināta valoda.

"Gudrinieku apspriedē" uzsvars likts uz tādu vārddarināšanas paņēmienu kā salikteņu veidošana, piemēram, *laikraksts*, *trīsstūris*, *divritenis*, *tālrunis*, *automašīna*, *mugursoma*, *cukurtrauks*, *putekļsūcējs*, *grāmatplaukts* utt. Skolēni, saviem vārdiem pasakot skaidrojumu, to formulē vienkāršos teikumos, piemēram, *"Ledusskapis ir auksta vieta. Tajā glabājas pārtikas produkti."* u. tml.

2. apakštemata apguvē, nostiprinot prasmes lietot skaitļa vārdus, skolēnus var iesaistīt valodas spēlēs, piemēram, skolēni sadalās komandās un pieraksta uz lapas vai tāfeles skolotāja nosauktos pamata un kārtas skaitļa vārdus ar vārdiem un cipariem. Uzvar komanda, kura precīzi un pareizi pierakstījusi visvairāk vārdu.

Citai valodas spēlei "Man ir..." iepriekš jāsagatavo kartītes ar skaitļa vārdiem, un tie var atkārtoties uz vairākām kartītēm; katram spēles dalībniekam pēc kārtas jāpaņem viena kartīte un jāsavāc noteikta veida skaitļa vārdi (piemēram, tikai pamata skaitļa vārdi no *viens* līdz *desmit* u. tml.).

2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	2.2. Fantāzijas pasaulē Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	2.3. Prieka un joku pasaulē Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	2.4. Piedzīvojumu pasaulē Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	2.6. Dažādu notikumu pasaulē Ko es zinu? Ko es protu?

2.6. Dažādu notikumu pasaulē. Ko es zinu? Ko es protu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties reflektēt un apkopot informāciju par savu mācību darbību un vērtēt to pēc izveidotajiem kritērijiem; veikt kopsavilkumu, formulēt secinājumus un stāstīt par savu mācību darbību.

Mācīties stāstīt par savu ieceri, nodomu kāda uzdevuma veikšanai.

Lasīt un klausīties daiļliteratūras tekstu, mācoties uztvert pārnestā nozīmē izteikto virsrakstu, galveno domu un valodas tēlainās izteiksmes līdzekļus: epitetu, salīdzinājumu, personifikāciju.

Pilnveidot vārdu krājumu; mācīties saskatīt teksta veidošanā izmantotos valodas līdzekļus – sinonīmus, antonīmus, deminutīvus, daudznozīmīgus vārdus, salīdzinājumus – un izmantot sava teksta veidošanā.

Pilnveidot prasmi rakstīt vēstījumu ar apraksta elementiem par kādu priekšmetu vai parādību.

Nostiprināt sapratni par teikumu, teikuma virslocekļiem un paplašinājumu, par to nozīmi teikumā.

Veidot un rakstīt vienkāršus paplašinātus teikumus, ievērojot apgūtās interpunkcijas normas: pieturzīme teikuma beigās, pieturzīme, kas atdala uzrunu, pieturzīme saikļu *bet*, *tomēr*, *taču* priekšā.

Nostiprināt prasmi rakstīt vārdus pareizi gan skaidrajā, gan neskaidrajā pozīcijā, ievērojot apgūtās ortogrāfijas normas un izmantojot apgūtos paņēmienus pareizrakstības pārbaudei.

Veidot atgādnes atbalstam mācību procesā un lietot tās.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai gan vēstījums un apraksts ir atšķirīgi teksta veidi un katram ir savas uzbūves likumības, bieži šie teksta veidi pārklājas, savienojas, papildina viens otru. (V.Li.2.) • Lai uzrakstītu tekstu, ir nepieciešams strādāt ar ieceri (kam es gribu ko pateikt), zināt teksta uzbūves principus un izvēlēties piemērotus valodas līdzekļus, kā arī prast tekstu uzrakstīt, ievērojot ortogrāfijas un interpunkcijas normas. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās apkopot informāciju un pastāstīt par savu mācību darbību (kā tiek veikti uzdevumi, kas sagādā grūtības, kā ar tām tiek/netiek galā, kāda palīdzība būtu nepieciešama u. tml.); mācās uzlabot savu mācību darbību, jautāt, uzzināt klasesbiedra viedokli, konsultēties ar klasesbiedriem un skolotāju. • Mācās izvirzīt kritērijus savas mācību darbības izvērtējumam un pastāstīt par to klasesbiedriem, ar skolotāja palīdzību meklējot atbildes uz jautājumiem, kā uzlabot savu mācību procesu. **Teksts un tekstveide** • Lasa detalizēti, skaidrojot pārnestā nozīmē izteikto virsrakstu, teksta galveno domu, valodas tēlainos izteiksmes līdzekļus: epitetus, salīdzinājumus, personifikācijas. • Mācās veidot vēstījumu ar apraksta elementiem par kādu priekšmetu vai parādību, izmantojot atsevišķus valodas tēlainās izteiksmes līdzekļus. **Valodas struktūra** • Pareizi raksta vārdus skaidrajā un neskaidrajā pozīcijā, pamatojot to pareizrakstību. • Veido teikumus ar apgūtajām konstrukcijām atbilstoši pareizrakstības normām. • Atrod teikumos teikuma priekšmetu, izteicēju un teikuma paplašinājumu (vārdus, kas atbild uz noteiktiem jautājumiem); prot saviem vārdiem pastāstīt par virslocekļu un teikuma paplašinājuma nozīmi tekstā. • Atrod tekstā sinonīmus, antonīmus, salīdzinājumus un mācās pastāstīt par to nozīmi tekstā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties vienkāršas uzbūves tekstus, saprot tekstu kopumā, nosaka darbojošās personas, darbības laiku, vietu un formulē galveno domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto. (VL.3.1.1.2.) • Skaidri un apzināti lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Ir ieinteresēts veidot savu viedokli un uzklausīt citu viedokļus, sarunās pamana viedokļu atšķirības. (VL.3.1.1.5.) • Izmanto teksta virsrakstu un galvenos vārdus, nosaka teksta tematu un galveno domu, salīdzina ar citu viedokli un secina par kopīgo un atšķirīgo. (VL.3.2.1.1.) • Pirms teksta veidošanas izplāno to, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. Veido stāstījumu (vēstījumu) ar apraksta elementiem. (VL.3.2.1.3.) • Veido saprotamu, skaidri uztveramu, ar personisko pieredzi saistītu mutvārdu runu. Reaģē uz klausītāju jautājumiem. (VL.3.2.1.8.) • Apraksto skaidro vārda nozīmi tekstā vai dara to, izmantojot sinonīmus un antonīmus. Saskata un skaidro viennozīmīgus un daudznozīmīgus vārdus. (VL.3.3.1.1.) • Nosaka lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu, skaitļa vārdu piederību vārdšķirai. Skaidro šo patstāvīgo vārdu nozīmi saviem vārdiem. (VL.3.3.1.6.) • Saviem vārdiem skaidro teikuma virslocekļu nozīmi, izmantojot paša veidotus piemērus. Izmanto savā tekstā stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumus, sakārtojot vārdus loģiskā secībā. (VL.3.3.1.7.)	• Attīsta ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē. (Tikumi – godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu paveikt mācību uzdevumus līdz galam, pildīt tos, rūpīgi izlasot vai noklausoties izpildes noteikumus. (Tikumi – centība, atbildība; vērtība – darba tikums) • Attīsta ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot savus mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: deminutīvs, valodas tēlainās izteiksmes līdzekļi – epitets, salīdzinājums, personifikācija, vārda pārnestā nozīme, vēstījums ar apraksta elementiem.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto daiļliteratūras darbu, pasaku, vārdnīcu; • veido vēstījumu ar apraksta elementiem, apkopojumu (kopsavilkumu).	

Temata apguves norise

Lietas un parādības ap mani Vārdu krājums. Deminutīvs	• Mācību grupā pārrunā un izsaka pieņēmumus par vārdu *lieta/priekšmets* un *parādība* nozīmi; pēta vārdnīcas vai skolotāja piedāvātos šķirkļus un salīdzina ar iegūto informāciju. • Grupā nosauc un raksta piemērus lietām/priekšmetiem un parādībām, izmantojot dažādu mācību priekšmetu tekstus. • Grupā diskutē, kā varētu strukturēt lietu/priekšmetu un parādību nosaukumus; iepazīstina klasi ar grupas variantu, pamato tā izveides principus un priekšrocības. • Veido lietu/priekšmetu un parādību sarakstu pēc alfabēta, kārtojot tajā vārdus pēc izvēlētā principa. (Pēc vēlēšanās ilustrē trīs lietas/priekšmetus vai/un parādības.) • Veido vārdu savienojumus *īpašības vārds + lietvārds*, kurš nosauc lietu/priekšmetu vai parādību, raksturojot tās precīzāk un detalizētāk; pārrunā klasē konkrēto īpašības vārdu nozīmi. • Veido vārdu savienojumus *lietvārds + darbības vārds*; pārrunā klasē, kā mainās lietu/priekšmetu un parādību uztvere, kad to nosaukumiem pievieno darbības vārdus. • Lietu/priekšmetu un parādību nosaukumiem meklē sinonīmus, antonīmus, veido pamazināmās formas, atvasina jaunus vārdus, skaidro to nozīmi; strādā ar vārdnīcām vai skolotāja sagatavotajiem šķirkļiem. • Veido atgādnes par vārdu pareizrakstību.
Kad lietas atdzīvojas Tēlainās izteiksmes līdzekļi: epitets, salīdzinājums, personifikācija	• Lasa dzejoļus vai prozas fragmentus, kuros ir tēlaini apzīmētāji jeb epiteti, salīdzinājumi, personifikācijas; pārrunā klasē, kā tēlainās izteiksmes līdzekļus uztver un saprot; stāsta, kuri spilgti izteikumi patīk, pamatojot savu viedokli. • Papildina daļēji aizpildītu tēlainās izteiksmes līdzekļu tabulu ar skolotāja iepriekš sagatavotiem piemēriem. • Iztēlojas, kad un kur lietas/priekšmeti atdzīvojas un sarunājas; min piemērus, izmantojot literāros darbus, animācijas filmas, teātra izrādes u. tml. • Izvēlas 5–7 lietu/priekšmetu vai parādību nosaukumus un izdomā ar tiem salīdzinājumus, pievienojot epitetus. • Raksta radošo darbu “Kad lietas atdzīvojas”, iztēlojoties, kā lietas/priekšmeti vai parādības varētu pārvērsties par dzīvām būtnēm; pēc izvēles ilustrē savus darbus. • Meklē savā tekstā vienkāršus teikumus un atrod tajos teikuma priekšmetu un izteicēju, nosaka teikuma paplašinājumu (vārdus, kas atbild uz noteiktiem jautājumiem); pārrunā klasē, kāda tiem nozīme teksta veidošanā. • Pievērš uzmanību savā teksta interpunkcijai un pareizrakstībai; precizē un labo to.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”)

Starppriekšmetu saikne

Datorika	Tīmeklī izvietotās informācijas ticamība.
Vizuālā māksla	Ilustrācija.

Metodiskais komentārs

Temata apguves noslēgumā, rakstot radošo darbu " Kad lietas atdzīvojas", kā metodi var izmantot rakstīšanas semināru, kas pazīstama kritiskās domāšanas pieejā.

Rakstīšanas semināra laikā skolēni gatavojas rakstīšanai, raksta, sarunājas par to, ko raksta, lasa to, ko uzrakstījuši, jautā klasesbiedriem par to, ko viņi uzrakstījuši, atbild uz jautājumiem par savu darbu. Radošā darba izpildes laikā skolēni apzinās, ka

- rakstīšana ir process, kurš sākas ar ieceri, pārdomām, ko un kāpēc rakstīšu;
- rakstīšana ir individuāls process, kuru īstenot palīdz sadarbība ar klasesbiedriem;
- savs darbs ir jāpilnveido, jāveic tā rediģēšana;
- atrašanās t. s. "rakstnieka krēslā" ir ne tikai pagodinājums, bet arī atbildība par to, ko esi uzrakstījis.

Sākot semināru, skolēni kopīgi pārrunā un atceras, kādus vēstījumus un aprakstus jau ir veidojuši. Ja iespējams, skolēns ir apkopojis savus rakstu darbus un var tajos ieskatīties, pārī kopīgi ar klasesbiedru izlasīt, pastāstīt, kas paticis, ko varēja paveikt labāk.

Skolēni apskata un pārrunā atgādnes par vēstījuma un apraksta veidošanu, lai nostiprinātu izpratni par vēstījumu un aprakstu.

Radošam darbam katrs gatavojas individuāli, pārdomā šos (un arī citus) jautājumus.

- Par kuru lietu vai parādību es gribētu rakstīt? Kāpēc?
- Kādas dzīvas būtnes īpašības es gribētu tai piešķirt? Kāpēc?
- Ko mana izvēlēta lieta vai dzīva būtne varētu darīt (neparastu, brīnumainu)?

Skolēni mācību grupā pārrunā atbildes uz jautājumiem, cits citu komentē, iesaka, precizē, uzslavē.

Katrs skolēns individuāli raksta sava radošā darba plānu, konsultējoties ar izraudzīto klasesbiedru.

Katrs individuāli raksta sava darba ievadu, pastāsta to citiem klasesbiedriem grupā, cits citu komentē, iesaka, precizē, uzslavē.

Skolēni raksta vēstījumu ar apraksta elementiem par tematu "Kad lietas atdzīvojas", arvien konsultējoties ar klasesbiedru; abi kopīgi rediģē darbus, nekautrējoties prasīt padomu citiem klasesbiedriem un skolotājam.

Pēc tam kad vēstījums ir uzrakstīts, klasē var organizēt t. s. "rakstnieka krēslu".

Skolēni izsaka vērtējumu gan par savu, gan klasesbiedru uzrakstītajiem darbiem pēc izveidotajiem kritērijiem vai arī brīvā formā.

3. klase

3.1. Es – valodu detektīvs Kā pētīt savu un citu valodu?	**3.2. Uzdrīksties sapņot!** Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	**3.3. Pārsteidzošā pasaule** Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	**3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna** Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	**3.5. Radu jauno un nebijušo!** Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	**3.6. Joki un jokošana** Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

3.1. Es – valodu detektīvs. Kā pētīt savu un citu valodu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Padziļināt prasmi stāstīt par savu dzimto valodu un valodu mācīšanās pieredzi.

Attīstīt prasmi vērtēt savu un citu personu runu pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem.

Mācīties plānot, īstenot un izvērtēt nelielu pētījumu par valodu; veidot anketu pētījumam un iegūto informāciju izmantot valodas izpētē.

Pilnveidot prasmes izmantot caurlūkošanas stratēģiju lasīšanas procesā, apzinoties dažādas iespējas teksta labākai izpratnei (konteksts, vārdnīca, jautājumi klasesbiedriem u. c.).

Pilnveidot prasmi skaidrot vārda nozīmi pēc konteksta, meklēt vārdu nozīmes skaidrojumus vārdnīcās, izmantot sev noderīgus paņēmienus jaunu vārdu iegaumēšanā.

Attīstīt prasmi sarunāties par savu mācību darbību, lai to izvērtētu un pilnveidotu.

Pilnveidot prasmi rakstīt radošu tekstu, labot un pilnveidot tekstu atbilstoši izstrādātiem kritērijiem.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Latvijā latviešu valoda cilvēkiem var būt dzimtā valoda, ģimenes valoda, valsts valoda, otrā valoda, svešvaloda. (V.Li.1.) • Latvijā cilvēkiem dzimtā valoda var būt arī cita – ne tikai latviešu valoda. (V.Li.1.) • Cilvēkiem, kuri bērnībā runā citā valodā, latviešu valodā var būt akcents. (V.Li.1.) • Lai pētījums būtu kvalitatīvs, tas ir jāplāno, secīgi jāīsteno un jāizvērtē. (V.Li.2.) • Kopā izstrādāti kritēriji ir nepieciešami un noder, veidojot gan mutvārdu runu, gan radošu rakstveida darbu. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās veikt pētījumu: plānot, īstenot un izvērtēt pētījumu par valodu. • Mācās formulēt savu viedokli un izteikt to citiem. • Runā saklausāmi, saprotamā tempā un saprotamos teikumos; ievēro sarunā iepriekš kopīgi izveidotus noteikumus, valodas un pieklājības normas. • Mācās novērtēt informāciju pēc noteiktiem kritērijiem. **Teksts un tekstveide** • Apzināti veido saprotamu, loģisku domu karti ar vārdiem, vārdu savienojumiem, īsiem teikumiem, lai apkopotu informāciju un iepazīstinātu ar to citus. • Caurlūko tekstu, lai atrastu nepieciešamo informāciju. • Ar skolotāja atbalstu veido anketu un izmanto iegūto informāciju pētījumā. • Raksta dzejoli, stāstu par reāliem vai iztēlotiem notikumiem, ievērojot to secību un atklājot detaļas. • Mācās izstrādāt spēļu noteikumus. • Prot pierakstīt sev svarīgas piezīmes. • Prot aizpildīt kopīgi izveidotu anketu. **Valodas struktūra** • Saklausa un saskata atšķirības latviešu valodas skanējumā/rakstībā dažādu cilvēku runā. • Meklē vārdu nozīmes skaidrojumus tekstā, attēlā, shēmā, mācību literatūrā, vārdnīcā u. c.; attīsta paņēmienus, kas atvieglo jaunu vārdu atcerēšanos. • Mācās pēc konteksta saprast no literārās valodas atšķirīgos vārdus (latviešu valodas izloksnēs vai latgaliešu rakstu valodā) tuvākajā apkārtnē, skaidrot to nozīmi vai aizstāt tos ar sinonīmu. • Atpazīst un pareizi raksta lietvārdus, darbības vārdus, īpašības vārdus un skaitļa vārdus. • Veic izveidotā teksta pareizrakstības pārbaudi.

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Spriež par valodas nozīmi cilvēku dzīvē, lietojot jēdzienus *dzimtā valoda*, *mātes valoda*, *valsts valoda*, *ģimenes valoda*, *otrā valoda*, *svešvaloda*. (VL.3.1.1.1.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. (VL.3.2.1.3.) • Saklausa un skaidro ģimenē vai tuvākajā apkārtnē lietotos, no literārās valodas atšķirīgos vārdus, piemēram, sarunvalodas vārdus, izlokšņu vārdus, citu valodu ietekmē radušos vārdus. (VL.3.3.1.2.)	• Attīsta ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē (Tikumi – godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot savus mutvārdu vai rakstveida tekstus. (Tikumi – atbildība, centība, gudrība; vērtība – darba tikums) • Attīsta ieradumu ar cieņu izturēties pret Latvijas valsts simboliem, censties izprast to nozīmi. (Tikumi – atbildība, godīgums; vērtības – kultūra, latviešu valoda, Latvijas valsts)
Jēdzieni: ģimenes valoda, literārā valoda, izloksne, latgaliešu rakstu valoda, skaitāmpants, literārs teksts, informatīvs teksts, saziņas situācija, saziņas temats, saziņas dalībnieki, konteksts, anketa, akcents.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto literāru un informatīvu tekstu, videofragmentu. • veido vienkāršu plānu, plakātu, kartīti vārda skaidrošanai, domu karti, anketu, dzejoli vai īsu stāstu par reāliem vai izdomātiem notikumiem, valodas spēles noteikumus.	

Temata apguves norise

Kā mēs varam pētīt valodas? Domu karte, plāns, vērtēšanas kritēriji. Kopsavilkums	• Lasa dažādu bērnu detektīvu autoru darbus (fragmentus), noskaidro, kas ir izmeklēšana, kā tā notiek; skatās fragmentus no detektīvfilmām. • Uzklausa klasē citu viedokļus, apkopo idejas; veido domu karti par to, ko saprot ar vārdiem *valodu detektīvs*; diskutē, kas jāatspoguļo domu kartē; savstarpēji vērtē domu kartes. • Lasa skolotāja sagatavotus teksta fragmentus par valodu ģimenē, konkrētajā apvidū, par izloksnēm un apvidvārdiem; izmantojot caurlūkošanas stratēģiju; skaidro vai meklē vārdnīcās nesaprotamos vārdus. • Veido teksta satura vienkāršo plānu vai domu karti. • Iepazīstas ar izlokšņu vārdiem, noskaidro to nozīmi un vai tos lieto tuvākajā apkārtnē. • Iepazīstas ar dažādām anketām, pārrunā anketu veidošanas nosacījumus. • Ar skolotāja atbalstu izdomā anketas jautājumus par tuvākajā apkārtnē lietotajām valodām. • Aptaujā vecākus, vecvecākus, kaimiņus ar mērķi uzzināt, kuri no literārās valodas atšķirīgi vārdi tiek lietoti tuvākajā apkārtnē. • Apkopo iegūto informāciju, veido izpētīto vārdu kartītes, noskaidrojot un uzrakstot vārda atbilsmi latviešu literārai valodai vai aizstājot to ar sinonīmu. • Kopīgi klasē izstrādā darba plānu, kā pētīt valodas savā tuvākajā apkārtnē (valoda ģimenē, kaimiņu valoda, vārdi un izteikumi, kurus saprot konkrētā apvidū, izloksne u. c.). • Kopā ar skolotāju izstrādā vērtēšanas kritērijus: vienojas, kam darba gaitā pievērsīs īpašu uzmanību, kā noformēs darbu, kāds būs darba apjoms utt.; pārrunā, kāda nozīme iepriekšējam plānam un vērtēšanas kritēriju izveidei. • Mācību grupā veido kopsavilkumu (plakātu) "detektīvu priekšniekam" par paveikto darbu "izmeklēšanā", pētot valodas; izmanto vārdus *pirmkārt*, *otrkārt* utt., rediģē un uzlabo tekstu; prezentē darbu klasē. • Izvērtē paveikto pētījumā par valodām pēc iepriekš klasē izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.

Mana valoda Dzimtā valoda. Valsts valoda	• Skolēni piedalās "prāta vētrā" par jēdzieniem *literārā valoda, dzimtā valoda, ģimenes valoda, mātes/tēva valoda, valsts valoda, otrā valoda, svešvaloda*; pārrunā katru no jēdzieniem, min piemērus, kur šos vārdus izmanto. • Iepazīstas ar dažādu autoru darbiem, kas rakstījuši par savu dzimto valodu; atstāsta izlasīto pēc kopīgi izveidota plāna. • Pēta savu valodu, mājās uzzinot, kādus neparastus vārdus ir runājis agrā bērnībā, ko tie nozīmēja; uzdod klasesbiedriem minēt šos vārdus. • Kopīgi izveido klases skolēnu skaidrojošo "Bērnu valodas vārdnīcu", vārdus sakārtojot alfabēta secībā. • Atbild uz jautājumiem par savu šībrīža latviešu valodu. • Atceras un stāsta, ko ir dzirdējis par valsts valodu. • Raksta pārdomas par savu dzimto valodu vai valsts valodu; ja vēlas, ilustrē savas pārdomas. • Pārskata un labo savu uzrakstīto pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem, kļūstot par savas valodas pētnieku: atrod tekstā vārdus, kuru izruna neatbilst rakstībai, pārskata pieturzīmju lietojumu teikumos utt. • Iepazīstas ar dažādu autoru darbiem (arī dziesmu tekstiem un videofragmentiem), kas rakstījuši/runājuši latviešu valodas izloksnēs vai latgaliešu rakstu valodā, cenšoties saskatīt un izprast no literārās valodas atšķirīgo vārdu nozīmi.
Meklējam valodas Latvijā Alfabēts. Vārdi dažādās valodās	• Pārrunā, kāpēc jāmācās valodas, kuras valodas un kāpēc tiek apgūtas skolā. • Noskaidro klasē, kuras valodas prot klasesbiedri, kā viņi tās ir mācījušies; raksta īsu kopsavilkumu par sarunā dzirdēto. • Lasa tekstus par dažādām valodām un to lietotājiem Latvijā; mācās izrakstīt no teksta faktus un stāstīt par tiem; pārbauda vārdu pareizrakstību un punktu aiz ciparieem, kuri apzīmē kārtas skaitļa vārdus. • Veido un kārto Latvijā sastopamo valodu sarakstu alfabēta secībā. • Pēc vienošanās meklē vienādas nozīmes vārdus dažādās valodās vai arī meklē noteiktus vārdus kādā vienā valodā, kuru lieto Latvijā; pārrunā rezultātu ar klasesbiedriem, salīdzina un novērtē rezultātus. • Pēta dažādas tulkojošās vārdnīcas. • Rīko klasē sacensības "Kurš ātrāk sameklēs vārdu vārdnīcā?". • Mācību grupā organizē nelielu projektu "Cik valodās varam lasīt?"; kopīgi veido nelielu dialogu latviešu valodā starp "valodas detektīviem", tulko dialogu citās zināmās valodās un pieraksta tos; pēc vienošanās izteiksmīgi nolasa dialogus pārējām grupām.
Pētām vārdu Vārda nozīme un pareizrakstība	• Pēta dažādus tekstus, meklējot vārdus, kuri nav saprotami; noskaidro to nozīmi, veido kartotēku ar vārdu skaidrojumiem. • Pārbauda uz kartītēm uzrakstīto vārdu pareizrakstību; grupē tos atbilstoši piederībai pie vārdšķiras. • Meklē vai paši izdomā dažādus skaitāmpantus, kuros ir nesaprotami vārdi (piemēram, *enik benik sikel sā* u. tml.); skaidro to nozīmi pēc izjūtas vai asociācijām. • Lasa un pēc parauga sacer dzejoļus vai stāstus, kuros ir vārdu spēles. • Mācību grupā izdomā vienkāršu valodas spēli un izstrādā šai spēlei noteikumus. • Izspēlē jaunradīto valodas spēli savā grupā, iepazīstina ar spēli citas grupas. • Precizē valodas spēles noteikumus un pieraksta tos, pārbauda pierakstītā satura skaidrību un vārdu/teikumu pareizrakstību.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Svešvaloda	Valodu līdzības.
Sociālās zinības	Noteikumi, sadarbība; ģimene, kaimiņi, novadnieki, tauta, valsts.
Vizuālā māksla	Ilustrācijas.
Mūzika	Dziesmas par valodu.
Datorika	Informācija digitālajā vidē.

Metodiskais komentārs

1. klasē skolēni ir mācījušies, ka ir dažādas valodas un ka ikvienam cilvēkam ir sava dzimtā valoda. Jau 1. klasē lietoti jēdzieni *valoda*, *latviešu valoda*, *dzimtā valoda*, *mātes valoda*.

2. klasē skolēni pilnveidojuši 1. klasē gūtās zināšanas par dzimto/-ajām valodu/-ām un valsts valodu, veidojuši izpratni par latviešu valodas un citu valodu nozīmi, daudzveidību, tostarp zīmju valodu.

3. klasē, uzsākot pirmā temata apguvi, skolēni tiek aicināti iejusties valodu detektīva lomā, iepriekš klasē noskaidrojot, kas ir detektīvs, ko pēta, izmeklē detektīvs, kādā ziņā no viņa varētu atšķirties valodu detektīvs, ko var pētīt un izmeklēt valodu detektīvs. Diskusijas rezultāts katram skolēnam jāatspoguļo domu kartē, kuras savstarpēji izvērtē, akcentējot to, cik precīzi un detalizēti atklājas valodas detektīva būtība un uzdevumi.

Pirmais temats galvenokārt paredz rosināt skolēnu interesi par katra skolēna ģimenē lietotajām valodām, ļaujot tuvāk iepazīt citam citu un veidot tolerantu attieksmi pret citādo, izturēties ar cieņu pret cilvēkiem, kaut arī viņu latviešu valodā ir vērojams citas valodas (vai izloksnes) akcents. Tematā varētu sniegt ieskatu Kurzemē un Latgalē lietotajās izloksnēs, tostarp latgaliešu rakstu valodā, lai atklātu, ka cilvēki Latvijas novados runā un raksta ne tikai latviešu literārajā valodā, bet arī atšķirīgi no tās.

Iepazīties ar dažādu valodas izlokšņu skanējumu var tīmekļa vietnē https://valoda.lv/valsts-valoda/dialekti/

Izmantojot uzskatāmas diagrammas, ieteicams skolēniem parādīt, kāda ir latviešu valodas vieta pasaules valodu vidū.

2. apakštemata apguvē viens no skolēnu uzdevumiem, sniedzot atbildes uz noteiktiem jautājumiem (piemēram, vai valodā vienmēr lieto pieklājīgus vārdus, kādus jaunus vārdi apgūti no nesen izlasītas grāmatas u. c.), ir izvērtēt savu šībrīža latviešu valodas prasmi.

Ja latviešu valoda skolēniem nav dzimtā valoda, skolotājs var noskaidrot, kad ir uzsākts mācīties latviešu valodu, vai tā sagādā grūtības, kāpēc utt.

Skolēni ir mudināti pilnveidot prasmi strādāt ar interneta vārdnīcu https://tezaurs.lv, kā arī sinonīmu vārdnīcu, lai regulāri papildinātu savu vārdu krājumu un censtos izteikties/rakstīt precīzāk un daudzveidīgāk. Vārdu krājuma papildināšana ir ļoti nozīmīga skolēnu tekstpratības attīstīšanā arī citos mācību priekšmetos, lai attīstītu ieradumu noskaidrot nozīmīgus jaunos vārdus un jēdzienus, censtos tos iegaumēt un lietot savā leksikā.

3.1. Es – valodu detektīvs Kā pētīt savu un citu valodu?	**3.2. Uzdrīksties sapņot!** Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	3.3. Pārsteidzošā pasaule Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	3.5. Radu jauno un nebijušo! Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	3.6. Joki un jokošana Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

3.2. Uzdrīksties sapņot! Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Nostiprināt zināšanas par lietvārdu, nosakot tā gramatiskās kategorijas (dzimti, skaitli, locījumu) un pamatformu, mērķtiecīgi izmantojot lietvārdus savā tekstā un nostiprinot to pareizrakstības prasmes.

Iesaistīties saziņā, izprotot situāciju un izmantojot dažādus līdzdalības un ieinteresētības veidus.

Pilnveidot teksta pārlūkošanas un caurlūkošanas prasmes, lai veiktu dažādus mācību uzdevumus.

Pilnveidot prasmi verbālu un vizuālu informāciju uztvert kā veselumu.

Pilnveidot prasmes veidot strukturētu tekstu, īpašu vērību pievēršot ievadam un nobeigumam.

Pilnveidot prasmi apzināti strādāt pie teksta izveides dažādos tā tapšanas posmos, rakstot uzmetumu, melnrakstu, tīrrakstu.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Iesaistoties sarunā, savu līdzdalību mēs paužam jautājot, precizējot, iebilstot, piekrītot, izsakot savu viedokli un attieksmi. (V.Li.1.) • Verbālā un vizuālā informācija ir cieši saistīta un papildina viena otru. (V.Li.1.) • Teksta izveidē liela nozīme ir teksta ievadam un nobeigumam. (V.Li.2.) • Lai uzrakstītu kvalitatīvu tekstu, ir jāraksta uzmetums, melnraksts un tīrraksts. (V.Li.2.) • Grāmatas nosaukums, anotācija un satura rādītājs sniedz pamata informāciju par grāmatas saturu. (V.Li.2.) • Lai teksts būtu vieglāk uztverams un pārskatāms, teksta noformēšanā svarīgs ir virsraksta novietojums un atkāpes rindkopu sākumā. (V.Li.2.) • Lietvārdi nosauc priekšmetus, dzīvas būtnes, dabas parādības, vielas un norišu apzīmējumus, tiem ir gramatiskā dzimte, skaitlis, locījums. (V.Li.3.) • Ikvienam ir iespēja papildināt un bagātināt savu vārdu krājumu, ja to dara mērķtiecīgi, piemēram, sagatavojot mutvārdu runu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Iesaistās sarunā par konkrētu tematu, jautājot, precizējot, iebilstot, piekrītot, izsakot savu viedokli un attieksmi. • Veido saprotamu, skaidri uztveramu, ar personīgo pieredzi saistītu mutvārdu runu atbilstoši saziņas mērķim un dalībniekiem. • Caurskatot un pārskatot mācās lasīt dažādus tekstus un meklēt tajos noteiktu informāciju. • Klausās, lasa, uztver un saista kopā verbālu un vizuālu informāciju; skaidro, kāda nozīme vizuālajai informācijai teksta izpratnē. • Zina, kāda satura un veida grāmatas ir bibliotēkā; veido mācību priekšmetam atbilstošas literatūras sarakstu. • Izmanto satura rādītāju, nosaukumu un anotāciju, lai iegūtu priekšstatu par grāmatas saturu. • Nosauc lasāmās grāmatas autoru, nosaukumu, mākslinieku, uzraksta nepieciešamos datus par grāmatu; ievēro pareizrakstības nosacījumus. **Teksts un tekstveide** • Saprot ievada un nobeiguma nozīmi teksta veidošanā un izpratnē. • Prot atstāstīt, mainot darbības vārdu laiku, personu, iekļaujot stāstījumā nozīmīgas detaļas un atslēgvārdus; prognozē teksta turpinājumu un nobeigumu. • Veido instrukcijas un spēļu noteikumus; labo un pilnveido instrukciju tekstu. • Ievēro teksta pārskatāmības un saprotamības nosacījumus. • Mācās izmantot sava teksta pilnīgošanai uzmetumu un melnrakstu; stāsta, kas un kāpēc ir mainījies teksta tīrrakstā. • Raksta nelielus ar personīgo pieredzi un izdomu saistītus tekstus, noformējot tos atbilstoši teksta adresātam, žanram un pareizrakstības nosacījumiem. • Ar skolotāja un klasesbiedru atbalstu mācās izmantot vairākas stratēģijas, lai radītu idejas savam tekstam. • Prot veidot pasākuma afišu un programmu, nošķirot afišā un programmā ietverto informāciju un ievērojot plānveidību notikumu uzskaitījumā, norādot dalībniekus un viņu pienākumus. **Valodas struktūra** • Uzdod par lietvārdiem teikumā dažādus jautājumus, atrod tekstā lietvārdus dažādos locījumos, nosaka to dzimti un skaitli locījumā, pārveido lietvārdus pamatformā. • Raksta vārda pārbaudes formu, lai zinātu pareizrakstību. • Mācās pierakstīt pulksteņa laiku. • Pareizi raksta skaitļus no 1 līdz 100 ar vārdiem.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Iesaistās saziņā par dzirdēto, lasīto vai novēroto, sasaistot to ar savu pieredzi. Ievēro saziņas tematu un dalībniekus. (VL.3.1.1.4.) • Ir ieinteresēts veidot savu viedokli un uzklausīt citu viedokļus, pamana viedokļu atšķirības. Piedalās sarunās, pauž savu viedokli un uzklausa citu viedokli. (VL.3.1.1.5.) • Raksta pēc parauga nelielus, ar personīgo pieredzi un fantāziju saistītus tekstus, noformējot tos atbilstoši teksta adresātam, žanram un pareizrakstības nosacījumiem. (VL.3.2.1.4.) • Ņemot vērā pedagoga un klasesbiedru ieteikumus, labo un pilnveido savu tekstu. (VL.3.2.1.7.) • Saskata tekstā lietvārdus, kas nosauc priekšmetus, dzīvas būtnes, dabas parādības, vielas un norises, un prot pārveidot tos dažādos locījumos, pamatformā. (VL.3.3.1.6.)	• Veido ieradumu korekti pārjautāt un precizēt jautājumu vai citu informāciju, ja to nav sapratis. (Tikumi – gudrība, atbildība; vērtība – latviešu valoda) • Attīsta ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra)
Jēdzieni: lietvārda locījums, pamatforma, atkāpe, uzmetums, melnraksts, tīrraksts, mutvārdu runa, programma, instrukcija, subtitri.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto literāru darbu; • veido tekstu, kura pamatā personiskā pieredze vai fantāzija, pārdomu logu, pasākuma afišu, programmu, instrukciju.	

Temata apguves norise

Kad esmu viens Temats, virsraksts, galvenā doma. Lietvārda dzimte, skaitlis, locījums, pareizrakstība	• Lasa dažādu autoru darbus par bērnu nodarbēm vienatnē; nosaka teksta un rindkopu galveno domu, virsraksta un temata saistību; meklē tekstā atbildes uz skolotāja jautājumiem, izsaka savas pārdomas par notikumiem un galvenajiem varoņiem darbos. • Klasē iesaistās sarunā par to, ko domā un dara bērni, kad ir vieni; savas pārdomas vizuāli attēlo kā filmas kadrus. • Kopīgi veido klases filmu "Ko es daru, kad palieku viens"; ja vēlas, raksta subtitrus. • Pārrunā ar klasesbiedriem dažādus brīvā laika pavadīšanas veidus, secina, ka viens no tiem ir grāmatu lasīšana. • Apmeklē skolas bibliotēku, lai uzzinātu, kāda satura un veidu grāmatas tajā atrodas. • Izvēlas mācību priekšmetu un ar bibliotekāra vai skolotāja atbalstu meklē noderīgas grāmatas; izveido to sarakstu, pievēršot uzmanību grāmatu nosaukumu pareizrakstībai, izdošanas gada un izdevniecības pierakstam. • Lasa grāmatu anotācijas (4. vāka tekstus); pārrunā, kas ir anotācija, un formulē anotācijas definīciju. • Mācību grupā veido anotāciju grāmatai pēc izvēles un vienošanās; ja nepieciešams, veido atgādni. • Uzzina, kādas grāmatas lasa klasesbiedri, kāda bijusi viņu izvēle; iesaka lasītās grāmatas citiem, stāstot par savu grāmatu pēc iepriekš kopīgi izveidota plāna. • Pārrunā klasē, kā klasesbiedri ir uzstājušies, kā tas iespaidojis interesi par konkrēto grāmatu. • Lasa dažādus tekstus par tematu "Kad esmu viens", pievērš uzmanību lietvārdiem; grupē lietvārdus pēc dzimtes un skaitļa, pārveido tos pamatformā; secina, ka lietvārdi ir lokāmi vārdi. • Izdomā un raksta tiešos (slēgtos) un netiešos (atklātos) jautājumus par tekstu un uzdod tos citiem. • Skaidro lietvārdu pareizrakstību, ievēro vārdus, kuru rakstība atšķiras no izrunas un raksta šo vārdu formas skaidrajā pozīcijā.

Mana ikdiena Lietvārdu nozīme, lietvārdu pamatforma	• Risina skolotāja izveidotu krustvārdu mīklu par dažādiem ikdienā veicamiem darbiem un izklaidēm, nonākot pie vārda *pienākumi*. • Izmanto grāmatas satura rādītāju, nosaukumu un anotāciju, lai noskaidrotu tās saturu. • Lasa literārus darbus, kuros runāts par pienākumiem ikdienā, par centību, atbildību, prieku, ko sagādā kāda darba veikšana un rezultāts; izsaka savas domas par izlasīto; stāsta, sasaistot ar personīgo pieredzi. • Tekstos saskata lietvārdus, kuri nosauc priekšmetus, dzīvas būtnes, dabas parādības, vielas un norises; grupē lietvārdus pēc gramatiskajām pazīmēm (dzimte, skaitlis vai locījums); pārveido lietvārdus pamatformā. • Klausās un lasa tekstus par to, kāda bija skola pagātnē, salīdzina ar savu personīgo pieredzi; pārrunā klasē, kas skolā patīk un kas nepatīk. • Izmantojot zīmējumu "Mana sapņu skola", izsaka savas domas klasē par to, kādā skolā vēlētos mācīties. • Raksta priekšlikumus skolas vadītājam, ko skolā vēlētos, varētu mainīt, ieteikt, uzlabot utt., izmanto teikuma sākuma konstrukcijas *Es gribētu, lai...*, *Es vēlētos, lai...*
Prieks kopā būt! Pasākumu afiša un programma	• Izsaka un pieraksta idejas, ko klasē, skolā var darīt kopā ar klasesbiedriem, organizējot ikdienas norises un svētkus. • Iepazīstas ar dažādu pasākumu programmām, to struktūru, valodu. • Izdomā un veido programmu klases vakaram (sporta, mūzikas, deju, atjautības, spēļu utt. pasākumam); pārbauda programmas teksta saprotamību, secīgumu, vārdu pareizrakstību un teikumu izveidi, īpašu vērību pievēršot skaitļa vārdiem, kuri norāda uz pulksteņa laiku; vingrinās to pierakstīt pareizi. • Veido atgādnes par skaitļa vārdu no 1 līdz 100 pareizrakstību. • Izvērtē piedāvātās pasākuma programmas un kopīgi izvēlas vienu; veido afišu pasākumam, sadala pienākumus, sagatavo un īsteno pasākuma programmu klasē.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Sadarbība, skola, pienākumi; cieņa, centība, atbildība.
Vizuālā māksla	Ilustrācijas, zīmējums "Mana sapņu skola".
Datorika	Subtitru veidošana filmai.

Metodiskais komentārs

Turpinot pilnveidot zināšanas par lietvārdu grupēšanu pēc vārdšķirai raksturīgajām gramatiskajām pazīmēm, skolēni mācās apgūt arī plašākas reāliju grupas, kuru pārstāvjus nosauc lietvārdi, kā arī pilnveido prasmi atrast tekstā lietvārdus locījumu formās, kuras atbild uz dažādiem jautājumiem.

Skaitļa vārda jēdzienu un to iedalījumu pēc nozīmes – pamata un kārtas skaitļa vārdus – skolēni apgūst jau 2. klasē, savukārt 3. klasē pilnveido zināšanas par pareizrakstību, punkta lietošanu aiz arābu cipariem, kuri apzīmē kārtas skaitļa vārdus.

Īpaša uzmanība jāpievērš vēstījuma tipa tekstu veidošanai. Vēstījumā rakstītājam, kurš stāsta par personiski pieredzētiem vai izdomātiem notikumiem vai notikumu, jāmāca ievērot notikuma vai notikumu norises secību. Tas nozīmē, ka pirms teksta veidošanas svarīgs vai nu iepriekš dots, vai arī kopīgi izveidots plāns, dažkārt arī balstvārdi, balstvārdu savienojumi vai jautājumi, uz kuriem skolēns atbild loģiskā secībā u. c.

Atsevišķas temata norises darbības iespējams veikt ciešā sadarbībā ar citu priekšmetu skolotājiem. Piemēram, 2. apakštemata apguves sākumā, kad skolēni tiek rosināti savas pārdomas par nodarbēm vienatnē attēlot kā filmas kadrus, būtu nepieciešams vizuālās mākslas skolotāja atbalsts, bet, ja kopīgi veidotajai klases filmai “Kad esmu viens” skolēni vēlas subtitrus, tas izdarāms ar datorikas skolotāja padomu un palīdzību.

2. apakštemata apguves noslēguma posmā būtu vēlams jau iepriekš vizuālās mākslas stundā uzzīmēt darbu “Mana sapņu skola”, kurš idejiski palīdzētu skolēniem izteikt savas domas par to, kādai būtu jābūt skolai, kurā viņi vēlētos mācīties.

Skolēni iepazīstina klasesbiedrus ar savām izlasītajām grāmatām, veido grāmatu izstādi, pievieno ilustrācijas; katrs, kurš vēlas, sagatavo stāstījumu par grāmatas autoru un neparastākajiem notikumiem vai atgadījumiem viņa dzīvē.

3.1. Es – valodu detektīvs	3.2. Uzdrīksties sapņot!	3.3. Pārsteidzošā pasaule	3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna	3.5. Radu jauno un nebijušo!	3.6. Joki un jokošana
Kā pētīt savu un citu valodu?	Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

3.3. Pārsteidzošā pasaule. Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Lasot tekstu, noteikt sižeta galvenās līnijas (notikumus), darbojošās personas, raksturot galvenos tēlus (izskats un rakstura īpašības, rīcība un attieksmes), izteikt savu viedokli un attieksmi, formulēt netiešos (atvērtos) jautājumus un atbildēt uz tiem, izteikt pieņēmumu un prognozi.

Veidot izpratni, kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums, lai varētu apzināti savā tekstā izmantot dažāda apjoma vienkāršus teikumus.

Pilnveidot prasmi noteikt vārda sastāvu (sakni un galotni), kā arī saskatīt jaunu vārdu darināšanas veidus pēc biežāk lietotajiem vārddarināšanas modeļiem, tādā veidā bagātinot vārdu krājumu un pilnveidojot prasmi pareizi rakstīt vārdus.

Padziļināt izpratni par īpašības vārdu, lai attīstītu prasmi saskatīt un izmantot savā tekstā īpašības vārdus; lietot pozitīvas emocijas raisošus īpašības vārdus komunikācijā ar klasesbiedriem.

Pilnveidot prasmi ievērot rakstītāja kultūru, rakstot ielūgumu un apsveikumu, īsziņu, sludinājumu, ceļojuma maršrutu.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Teksta analizē mēs nosakām sižeta galvenās līnijas (notikumus), darbojošās personas, raksturojam galvenos varoņus (izskatu un rakstura īpašības, rīcību un attieksmi), izsakām savu viedokli un attieksmi, formulējam jautājumus un atbildam uz tiem. (V.Li.2.) • Rakstot ielūgumu, apsveikumu un privātu vēstuli, jāievēro īpaši teksta veidošanas noteikumi. (V.Li.3.) • Ir vienkārši nepaplašināti teikumi un vienkārši paplašināti teikumi. Jebkuru nepaplašinātu teikumu ir iespējams pārveidot un paplašināt, lai papildinātu un precizētu domu. (V.Li.3.) • Vārdu krājumu var paplašināt, apgūstot un veidojot jaunus vārdus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Nosaka tekstā sižeta galvenās līnijas (notikumus), darbojošās personas, raksturo galvenos varoņus (izskatu un rakstura īpašības, rīcību un attieksmi), izsaka savu viedokli un attieksmi, formulē jautājumus un atbild uz tiem. • Iesaistās saziņā, ievērojot saziņas tematu, vietu un dalībniekus, prognozē, kam jābūt, lai notikums būtu izdevies un iepriecinātu tā dalībniekus. • Mācās izmantot detalizētās klausīšanās stratēģiju. **Teksts un tekstveide** • Atrod nepieciešamo informāciju, kas ir ietverta tekstā, attēlā, kartē, atgādnē, sarakstā un vērtē to. • Mācās izmantot meklēšanas rīkus (piemēram, atslēgvārdus tekstā, hipersaites tīmeklī), lai atrastu informāciju par konkrētu tematu. • Mācās uzstāties klases auditorijā, izteiksmīgi lasot iepriekš sagatavotu daiļdarba fragmentu. • Shematiski attēlo notikumu secību lasītā tekstā, izmanto ilustrācijas vai citu vizuālo materiālu, lai izskaidrotu galveno domu/ideju. • Rakstot privātu vēstuli (arī elektroniski), ievēro vēstules formu: uzrunu, ievadfrāzes, galveno daļu, nobeiguma frāzes, parakstu, laika un vietas norādes. • Raksta apsveikumu elektroniski, pievieno vizuālu informāciju; ievēro valodas līdzekļu lietojuma nosacījumus un apsveikuma formu, iekļaujot nepieciešamos elementus (*kam raksta?*, *ko novēl?*, *kas raksta?*). • Prot uzrakstīt nelielu instrukciju (recepti) pēc parauga. • Izmanto skolotāja un klasesbiedru palīdzību, lai noskaidrotu, kas nepieciešams teksta uzlabošanai. • Raksta īsziņu, sludinājumu, apraksta ceļojuma maršrutu. **Valodas struktūra** • Atrod tekstā un veido vienkāršus nepaplašinātus un vienkāršus paplašinātus teikumus; saprot teikumu paplašināšanas nolūku; attīsta izpratni par teikuma gramatisko centru. • Veido vārdus pēc biežāk lietotajiem vārddarināšanas modeļiem; saskata vārda sakni un galotni pirmatnīgos vārdos; mācās saskatīt vārdu radniecību un nozīmes saistījumu. • Nošķir tekstā patstāvīgas nozīmes vārdus, kuri nosauc īpašības; saskata vārdu savienojumos īpašības vārdus; zina, ka īpašības vārdi teikumā ir saistīti ar lietvārdiem, kas atbild uz dažādiem jautājumiem un ir atšķirīgos locījumos. • Izmanto īpašības vārdus savā tekstā, precizējot un paplašinot izteikto domu; pievērš uzmanību īpašības vārdu pareizrakstībai.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Skaidri un ar sapratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumu. (VL.3.1.1.3) • Atrod informāciju tekstā, arī tabulās, shēmās, diagrammās, domu kartēs. (VL.3.1.1.9.) • Raksta privātu vēstuli, ielūgumu un apsveikumu, arī digitālajā formā. (VL.3.2.1.5.) • Saskata jaunu vārdu darināšanas iespējas, darina vārdus sava teksta veidošanas vajadzībām. (VL.3.3.1.5.) • Saskata tekstā lietvārdus, kas nosauc priekšmetus, dzīvas būtnes, dabas parādības, vielas un norises, un prot pārveidot tos dažādos locījumos, pamatformā. (VL.3.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, attīsta ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem. (Tikums – tolerance, laipnība, līdzcietība; vērtība – cilvēka cieņa)
Jēdzieni: vienkāršs nepaplašināts teikums, vienkāršs paplašināts teikums, vārda sastāvs, sakne, galotne, pirmatnīgs vārds, atvasināts vārds, radniecīgi vārdi, tēlains izteiciens, brīnumpasaka, teika, sludinājums, recepte, ceļojuma maršruts.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto daiļliteratūras teksta fragmentu, brīnumpasaku, teiku, ceļojuma maršrutu, sludinājumu; • veido recepti, apsveikumu, ielūgumu, privātu vēstuli, īsziņu, sludinājumu, tūrisma maršruta aprakstu, vēstījumu.	

Temata apguves norise

Prieks par to, kas ir tepat Literāra tēla raksturojums. Vienkārši nepaplašināti un vienkārši paplašināti teikumi	• Izsaka savas domas par to, kas ir prieks, izvēloties ideju ģenerēšanas veidu: izstrādājot domu karti, meklējot atslēgvārdus, vizualizējot u. tml. • Lasa dažādu autoru darbus par to, kas bērniem sagādā prieku, par laimi būt kopā ar sev mīļiem cilvēkiem. • Tekstos nosaka sižeta līnijas (notikumus), darbojošās personas, raksturo personāžus (izskatu un rakstura īpašības); mācās raksturot literāru tēlu rīcībā un attieksmē pret citiem; izsaka savu viedokli un attieksmi; mācās formulēt atvērtos jautājumus un atbildēt uz tiem. • Izvēlas fragmentu, kuru vēlas lasīt priekšā citiem; pamato savu izvēli un nolasa fragmentu. • Raksta īsu pārdomu tekstu par to, kas ir prieks, sasaistot stāstījumu ar savu pieredzi. • Pēta uzrakstīto teikumu uzbūvi; secina, ka teikumu uzbūvi nosaka teikuma gramatiskais centrs. • Uzzina, ka ir vienkārši nepaplašināti teikumi un vienkārši paplašināti teikumi; meklē vienkāršus nepaplašinātus teikumus savā tekstā un pārveido tos par vienkāršiem paplašinātiem teikumiem. • Raksta vienkāršus nepaplašinātus un vienkāršus paplašinātus teikumus, nosaka šajos teikumos teikuma priekšmetu un izteicēju.

Pārsteigumi Vārda sastāvs. Pirmatnīgi vārdi, radniecīgi vārdi, vārdu darināšana	• Klausās un lasa dažādus tekstus; atceras, ka var veidot jaunus vārdus no sev zināmajiem vārdiem. • Atrod vārda sakni un galotni pirmatnīgos vārdos, piedēkļus atvasinātos vārdos; saskata vārdu radniecības un nozīmes saistījumu; vārda sastāva mācību saista ar vārda krājuma bagātināšanu un pareizrakstības prasmju pilnveidi. • Lasa dažādu tautu brīnumpasakas, prognozē to sižeta turpinājumu un nobeigumu. • Lasa izcelšanās teikas; atstāsta teikas, nosaka atslēgvārdus un nozīmīgas satura detaļas; dalās pārdomās ar klasesbiedriem, kā labāk atcerēties teksta sižetu. • Iepazīstas ar dažādiem ceļojuma maršrutiem; plāno un veido ceļojuma maršrutu, kurā virtuāli aicina piedalīties draugus; izdomā darbības, kas raisītu prieku un patīkami pārsteigtu; pievērš uzmanību īpašvārdu rakstībai. • Pēta sludinājumus par ekskursijām; raksta savu sludinājumu par ekskursiju. • Stāsta klasē par sev interesantiem/nozīmīgiem svētkiem; lasa un secina, kā dzimšanas dienas svin citi; lasot pievērš uzmanību īpašības vārdiem tekstā, to nozīmei un saistībai ar lietvārdu, tēlainiem izteicieniem. • Raksta teikumus, kuros izmanto īpašības vārdus, saskatot īpašības vārdu saistību ar lietvārdu. • Stāsta klasē, kā gribētu svinēt savu dzimšanas dienu, kā sava drauga dzimšanas dienu; pārrunā, kādas pieklājības normas jāievēro viesos. • Raksta privātu vēstuli savam draugam, pastāstot, kā iecerējis svinēt savu dzimšanas dienu; ievēro vēstules rakstīšanas noteikumus; raksta īsziņu par šo tematu; salīdzina vēstuli ar īsziņu; pārrunā klasē kopīgo un atšķirīgo vēstulei un īsziņai.
Pārsteidzu un iepriecinu citus! Ielūgums, apsveikums. Ēdiena recepte	• Iepazīstas ar dažādiem ielūgumu un apsveikumu paraugiem, pārrunā klasē to satura, teksta izkārtojuma īpatnības un pareizrakstības nosacījumus. • Rakstiski (arī elektroniski) ielūdz draugu uz savu dzimšanas dienu. • Raksta (arī elektroniski) apsveikumu draugam dzimšanas dienā. • Vēro dažādus ēdiena recepšu paraugus. • Izdomā un uzraksta kāda neparasta ēdiena recepti dzimšanas dienas svinībām. • Pilnveido uzrakstīto tekstu pēc klasesbiedru un skolotāja ieteikumiem, veido teksta tīrrakstu (var arī elektroniski).

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”)

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Ģimene, svētki.
Dabaszinības	Teikās aprakstītie ģeogrāfiskie objekti.
Matemātika	Sastāvdaļu daudzums un svars receptē.
Dizains un tehnoloģijas	Ielūgums, apsveikums, ēdiena recepte.

3.1. Es – valodu detektīvs	3.2. Uzdrīksties sapņot!	3.3. Pārsteidzošā pasaule	3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna	3.5. Radu jauno un nebijušo!	3.6. Joki un jokošana
Kā pētīt savu un citu valodu?	Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna. Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot lasītprasmi, iegūstot informāciju, kuru tālākajā darbībā apkopo un izmanto teksta temata un galvenās domas atsegšanai.

Mācīties pierakstīt informāciju, veikt piezīmes, kuras izmanto uzstājoties.

Sagatavot publisko runu un pēc uzstāšanās izvērtēt to pēc noteiktiem kritērijiem.

Veidojot savu radošo darbu, attīstīt prasmi pierakstīt tiešo runu un uzrunu, kā arī pilnveidot prasmi rakstīt un noformēt, labot un pilnveidot rakstveida darbu atbilstoši valodas normām.

Pilnveidot prasmi savā tekstā izmantot sinonīmus un antonīmus.

Noteikt tekstā darbības vārda nenoteiksmi un vienkāršos gramatiskos laikus; ievērot darbības vārdu nenoteiksmes pareizrakstību.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Piedalīties saziņā par dzirdēto, lasīto vai redzēto ir vieglāk, ja informāciju var sasaistīt ar savu personisko pieredzi. (V.Li.1.) • Jaunrades procesā svarīgi izmantot zināšanas par valodas bagātināšanas iespējām un pareizrakstības likumiem. (V.Li.1.) • Radošo darbu rakstīšanā sava teksta pilnīgošanai svarīgi veidot uzmetumu un melnrakstu, uzklausīt klasesbiedru ieteikumus. (V.Li.2.) • Notikumu izklāstam tagadnē, pagātnē un nākotnē izmanto darbības vārdu dažādos gramatiskajos laikos. • Dialoga atveidei rakstiski izmanto tiešo runu un piebildi. Rakstot tiešo runu un piebildi, jāievēro noteikti pareizrakstības likumi. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Iesaistās saziņā, ievērojot saziņas tematu un dalībniekus, sadarbojoties ar klasesbiedriem, precizējot informāciju, izsakot savu viedokli un attieksmi. • Klausās un apkopo informāciju, stāsta par to mutvārdos un rakstveidā. • Veido mutvārdu runu atbilstoši nosacījumiem. **Teksts un tekstveide** • Izmanto skolotāja un klasesbiedru palīdzību, lai noskaidrotu, kas nepieciešams teksta uzlabošanai. • Saskata literārajā tekstā aprakstītos notikumus, atrodot tekstā konkrētu informāciju; uztver tekstā izteikto domu, mācās to formulēt. • Mācās izmantot sava teksta pilnīgošanai uzmetumu un melnrakstu; pievērš uzmanību tam, kā mainās teksts no uzmetuma līdz tīrrakstam. • Sava teksta veidošanai izmanto piemērotus valodas līdzekļus. • Mācās uzstāties klases priekšā, ievērojot runas prasības (ievadu, galveno daļu, nobeigumu) atbilstoši formulētajam tematam, runas situācijai atbilstošu izteiksmi, skaidru izrunu, runas ātrumu un intonāciju, lai uzsvērtu teiktā jēgu. • Mācās saskatīt daiļdarbos vārdus, kuri rada noteiktu noskaņu. **Valodas struktūra** • Saskata tekstā darbības vārdus gan pamatformā, gan vienkāršajos laikos; savā tekstā izmanto daudzveidīgus darbības vārdus, to sinonīmus un antonīmus.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Iesaistās saziņā par lasīto un dzirdēto. (VL.3.1.1.2.) • Ir ieinteresēts veidot un paust savu viedokli un uzklausīt citu viedokļus, pamana viedokļu atšķirības. (VL.3.1.1.5.) • Veido saprotamu, skaidri uztveramu, ar personisko pieredzi saistītu mutvārdu runu. (VL.3.2.1.8.) • Pamana un nosauc saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas ikdienas runas situācijās un tekstos. (VL.3.1.1.7.) • Nosaka vienkārša teksta uzbūves galvenās daļas (ievadu, galveno daļu, nobeigumu). Raksta pēc parauga nelielus, ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus, noformējot tos atbilstoši teksta adresātam, žanram un valodas normām. (VL.3.2.1.4.) • Skaidro aprakstoši vārda nozīmi tekstā vai dara to, izmantojot sinonīmus un antonīmus. (VL.3.3.1.1.)	• Attīsta ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē. (Tikumi – godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra)
Jēdzieni: darbības vārda nenoteiksme, darbības vārda vienkāršie laiki – tagadne, pagātne, nākotne, tiešā runa, piebilde, monologruna, apakšvirsraksts, neverbālie saziņas līdzekļi, kartotēka.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto stāstu, piedzīvojumu literatūras paraugu; • veido ar personisko pieredzi vai fantāziju saistītu radošo darbu, komiksu, pierakstus par mācību jautājumiem, literārā varoņa raksturojumu.	

Temata apguves norise

Piedzīvojumi manā dzīvē Dialogs. Darbības vārds	• Ar skolotāja atbalstu darina no vārda *dzīvot* citus vārdus, nonākot pie vārda *piedzīvojums*; nosaka darināto vārdu vārdšķiru. • Kopīgi klasē noskaidro, ar ko atšķiras vārds *piedzīvojums* no vārda *pārdzīvojums*. • Apkopo klasesbiedru izteikto informāciju un izklāsta to; mācās rakstiski apkopot dzirdēto, lietojot konstrukcijas: *klasesbiedrs izstāstīja, ka...*, *klasesbiedrs domā, ka...*, *viņš/viņa uzskata, ka...* • Veido pierakstus par kādu interesantu piedzīvojumu, saskata tekstā darbības vārdus; nosaka darbības vārdu pamatformu, pievēršot uzmanību galotnei *-t*, *-ties* nenoteiksmē, gramatisko laiku skaitli, personu. • Pievērš uzmanību vārdu nozīmei; saskata sinonīmus un antonīmus, izmanto sinonīmus un antonīmus vārdu nozīmes skaidrošanai. • Papildina komiksu “Kas ir piedzīvojums? Draugu saruna”, kas uzzīmēts vizuālās mākslas stundā, ar īsu dialogu.

Piedzīvojumi kopā ar stipriem cilvēkiem Darbības vārda vienkāršie laiki	• Klausās un lasa dažādu cilvēku stāstus par saviem piedzīvojumiem; vēro attēlus, videofragmentus par piedzīvojumiem reālajā pasaulē; izsaka savas domas par redzēto un dzirdēto. • Izdomā interesantu pagātnes notikumu vai piedzīvojumu nākotnē kopā ar kādu reālu personu; klasē kopīgi veido un pieraksta plānu, gatavo nelielu mutvārdu runu (uzstāšanos) par šo piedzīvojumu; pievērš uzmanību darbības vārdu lietošanai vienkāršajos laikos. • Pārveido un uzraksta savu stāstu, lietojot darbības vārdus citā darbības vārda vienkāršajā laikā (piemēram, kas mainīsies pēc 10 gadiem, kas notika iepriekš u. c.).
Piedzīvojumi, kurus varu izdzīvot kopā ar literāriem varoņiem Teksta noskaņa, tēlu raksturojums	• Lasa dažādu autoru darbus, kuros aprakstīti piedzīvojumi, un nosaka tajos noskaņu, izmantojot īpašības vārdus (jautra, skumīga, rotaļīga u. c.); meklē vārdus un citus valodas vai vizuālos līdzekļus, kas rada šo noskaņu. • Veido domu pierakstu, atklājot savu attieksmi, ko vēlētos papildināt vai mainīt literāro tēlu piedzīvojumu aprakstos. • Salīdzina izlasīto ar savu pieredzi, meklē līdzīgo un atšķirīgo. • Min pasaku un stāstu personāžus pēc skolotāja izveidotiem raksturojumiem. • Veido un stāsta klasē literāra tēla raksturojumu; izdomā situāciju, kurā izpaustos šī tēla rīcība; pievērš uzmanību darbību laikam un aprakstam. • Izpēta paraugu un raksta sava izdomātā tēla raksturojumu; pārskata un pēc skolotāja ieteikumiem labo savu tekstu. • Veido atgādnes savu pareizrakstības prasmju pilnveidei. • Patstāvīgi lasa grāmatas par piedzīvojumiem; izprot teksta virsraksta, apakšvirsrakstu, nodaļu, satura izkārtojumu; tekstā nosaka atslēgvārdus, kas sniedz galveno informāciju. • Atstāsta teksta sižetu, formulē galveno domu.
Fantāziju pasaulē Radošs rakstu darbs. Piebilde tiešās runas priekšā	• Iztēlojas sevi kopā ar kādu no literārajiem tēliem, fantazē un stāsta, kā risinātos notikumi; izmanto iepriekš veidoto literārā tēla aprakstu. • Raksta radošu rakstu darbu pēc skolotāja dota parauga par fantāzijas pasauli (zemūdens dzīlēs, kosmosā, uz citas planētas, krāsu, mūzikas valstībā u. c.); iekļauj tekstā īsus dialogus, mācās rakstīt tiešo runu ar piebildi tās priekšā.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Vizuālā māksla	Komikss "Kas ir piedzīvojums? Draugu saruna".

Metodiskais komentārs

Svarīgi pievērst uzmanību ne tikai mutvārdu runas prasmju attīstīšanai, bet arī mācīt ievērot klausītāja kultūru.

Klausīšanās kultūru raksturo šādas pazīmes:

- nepārtrauc runātāju;
- klausās uzmanīgi;
- izrāda interesi, skatās uz runātāju;
- apzinās klausīšanās mērķi.

Klausoties skolēna mutvārdu runu, klasesbiedriem noteikti jādod klausīšanās laikā veicams uzdevums, piemēram:

- vērtēt klasesbiedra mutvārdu runu pēc noteiktiem kritērijiem;
- vērtēt dzirdētās informācijas ticamību, svarīgumu, izmantojamību, zināma/jauna u. c.;
- izdomāt jautājumus runātājam;
- ievērot klausītāja kultūru.

Idejas projektiem

Temata apguves laikā no plastilīna veido figūriņas (gan reāli pastāvošus tēlus, gan fantāzijā radītus), no kurām noslēgumā veido kopīgu videofragmentu (ar skolotāja palīdzību) vai stāstu par klases piedzīvojumu fantāziju pasaulē.

Veido plakātu par dažādiem literāro tēlu piedzīvojumiem.

Kopīgi veido grāmatu par fantāziju pasauli un piedzīvojumiem.

3.1. Es – valodu detektīvs Kā pētīt savu un citu valodu?	3.2. Uzdrīksties sapņot! Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	3.3. Pārsteidzošā pasaule Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	3.5. Radu jauno un nebijušo! Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	3.6. Joki un jokošana Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

3.5. Radu jauno un nebijušo! Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties veidot reklāmu digitālā formātā.

Pilnveidot mutvārdu runas prasmes, piedaloties mācību intervijā, jautājot un atbildot uz jautājumiem.

Veidot pierakstus (tabulu par faktiem) un izmantot tos savā stāstījumā.

Mācīties veidot prezentācijas tekstu.

Pilnveidot informācijas meklēšanas prasmes un reflektēt par šo procesu.

Pilnveidot lasīšanas un lasītā uztveres prasmes, lasot lugu tekstus, novērtējot remarku lomu un vērojot, kā iespiestajos lugu tekstos tiek atveidota tiešā runa.

Nostiprināt izpratni par vārda tiešo un pārnesto nozīmi, lai precīzāk, skaidrāk un izteiksmīgāk paustu savu domu.

Mācīties izprast jēdzienu *frazeoloģisms*, veicinot frazeoloģismu izmantošanu valodā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Veidojot prezentāciju atbilstoši digitālās vides nosacījumiem, jāpievērš uzmanība specifiskai teksta uzbūvei un noformējumam, kā arī valodas līdzekļu lietojumam. (V.Li.1.) • Jaunrades procesā svarīgi izmantot visas zināšanas par valodas bagātināšanas līdzekļiem un pareizrakstības likumiem. (V.Li.2.) • Tekstveide ir process, kura laikā tiek strukturētas domas un idejas; šajā procesā teksts var tikt vairākkārt uzlabots, ņemot vērā ieteikumus. (V.Li.2.) • Remarkas lugās palīdz precīzāk un skaidrāk uztvert dialogu starp lugas tēliem un iejusties lugas vidē. (V.Li.2.) • Vārda tiešā un pārnestā nozīme ir atrodama vārdnīcās. Vārda daudznozīmība palīdz radīt tēlainu un asociācijām bagātu tekstu. (V.Li.3.) • Frazeoloģismi ir izteicieni, kuros visai frāzei piemīt pārnestā nozīme. Valodā tie tiek lietoti, lai precizētu un paspilgtinātu savu domu. (V.Li.3)	**Saziņa kontekstā** • Mācās veidot prezentācijas tekstu, domājot par digitālās vides prasībām tā veidošanā. • Mērķtiecīgi meklē un apkopo informāciju, lai sagatavotos teksta veidošanai; vērtē informāciju, salīdzina ar personīgo un klasesbiedru pieredzi; noformulē savu patstāvīgo viedokli un pauž to citiem. • Mācās iesaistīties intervijā kā intervētājs un intervijas sniedzējs. • Jautā un atbild uz jautājumiem par tekstu, skaidri parādot izpratni par tekstu un atsaucoties uz to. **Tekstveide** • Mācās lasīt lomās lugas tekstu, ievērojot remarkās doto informāciju. • Veido "dubulto dienasgrāmatu", prot pierakstīt sev svarīgas piezīmes. • Atpazīst vienkārša teksta kompozīcijas galvenās daļas (ievadu, galveno daļu, nobeigumu) un novērtē to nozīmi teksta sižeta veidojumā. • Veido reklāmu e-vidē. • Mācās rakstīt pārspriedumu, domājot par būtiskiem dzīves jautājumiem. **Valodas struktūra** • Saskata vārdu daudznozīmību, skaidro konkrēto vārdu nozīmi kontekstā un meklē nozīmju skaidrojumu vārdnīcā. • Mācās atrast frazeoloģismus un skaidrot to nozīmi. • Pilnveido tekstu, pievēršot uzmanību ortogrāfijas un interpunkcijas jautājumiem.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Ir ieinteresēts veidot savu viedokli un uzklausīt citu viedokļus. Piedalās sarunās, pauž savu viedokli un uzklausa citu viedokli. (VL.3.1.1.5.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. (VL.3.2.1.3.) • Nosaka vienkārša teksta uzbūves galvenās daļas (ievadu, galveno daļu, nobeigumu); raksta pēc parauga nelielus, ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus, noformējot tos atbilstoši teksta adresātam un žanram. (VL.3.2.1.4.) • Saskata un skaidro viennozīmīgus un daudznozīmīgus vārdus. Lieto vārdnīcu. (VL.3.3.1.1.)	• Attīsta ieradumu korekti pārjautāt un precizēt jautājumu vai citu informāciju, ja to nav sapratis. (Tikumi – gudrība, atbildība; vērtība – latviešu valoda) • Attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra)
Jēdzieni: frazeoloģisms, teksta rediģēšana, reklāma, remarka, vārda daudznozīmība.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto informatīvu tekstu par meklēšanas rīkiem (atslēgvārds, hipersaite), lugas tekstu, frazeoloģismu vārdnīcu; • veido trīsdaļīgu tekstu, "dubulto dienasgrāmatu" savām piezīmēm, atgādni, stāstu.	

Temata apguves norise

Laiks Daudznozīmīgi vārdi. Frazeoloģismi	• Izsaka savas domas klasē, ko nozīmē jēdziens *laiks*, kas traucē un kas palīdz plānot laiku; stāsta par laiku, kad ir aizņemts, un brīvo laiku. • Izmantojot vārdu *laiks*, mācās saskatīt vārda daudznozīmību, tiešo un pārnesto nozīmi, vārddarināšanas iespējas (arī salikteņu darināšanu), vārdu savienojumu ar īpašības vārdu izveidi. • Skolotāja piedāvātajos tekstu fragmentos mācās skaidrot leksiski nedalāmus vārda savienojumus; kopīgi noskaidro, ka šādus vārda savienojumus sauc par frazeoloģismiem. • Lasa tekstu fragmentus ar mērķi iegūt informāciju, kas ir laiks; meklē atbildes uz jautājumiem, kādi rodas lasot, un uzdod jautājumus klasesbiedriem; pārrunā, apkopo izlasīto informāciju – veido "dubulto dienasgrāmatu". • Pārrunā kāda literāra personāža dienas gaitas; raksta, ko tas dara, darīja, darīs. • Pievērš uzmanību teikumu veidošanai un teikumu beigu pieturzīmēm; nosaka teikuma virslocekļus un paplašinājumu. • Papildina literārā personāža dienas gaitas ar komentāriem, ko vēlētos ieteikt viņa rīcībā. • Raksta īsu aprakstu "Kas ir laiks?". • Iepazīstas ar klasesbiedru uzrakstīto; veido kopīgus secinājumus par tematu "Kas ir laiks?".

Kā būtu, ja... Stāsts. Teksta daļas	• Iztēlojas un stāsta klasē, kāda būtu dzīve bez ierastām reālijām (piemēram, elektrības, mašīnām, telefona u. c.). • Raksta stāstu "Diena bez..."; pievērš uzmanību vārdu pareizrakstībai un pārbaudei, pārveidojot vārdus skaidrajā pozīcijā, lielajiem sākumburtiem īpašvārdos, teikumu beigu pieturzīmēm. • Ievēro, ka lietvārdus var aizstāt ar noteiktiem vietniekvārdiem; mācās un nosauc personu vietniekvārdus vienskaitlī un daudzskaitlī. • Labo un papildina uzrakstīto stāstu; mācās lietot saikli *ja*, kas ievada teikumu. • Iztēlojas, kāda būtu dzīve uz neapdzīvotas salas, kur viss jāsagādā pašam; piedāvā klasē dažādus problēmas risinājumus. • Lasa dažādu literāru tekstu fragmentus, skatās videofragmentus par dažādām neparastām lietām un komentē tos. • Tekstos saskata kompozīcijas galvenās daļas, novērtē to nozīmi un savstarpējo saistību. • Par izlasīto/redzēto veido "pārdomu logu".
Ko es varu izgudrot? Reklāmas teksts. Intervija	• Izsaka priekšlikumus, kā no zināmām lietām/priekšmetiem var veidot kaut ko jaunu, kā jauni izgudrojumi var palīdzēt mācībās un ikdienas darbos. • Darina izgudrojumu apzīmēšanai jaunus vārdus no sev zināmajiem vārdiem, veido salikteņus; pārveido vārdus skaidrajā pozīcijā, lai pārbaudītu to pareizrakstību; raksta vārdus ar dubultajiem līdzskaņiem. • Rada savu stāstu par lietu/priekšmetu, kuru ir izdomājis, un uzraksta to; pārbauda savu tekstu, labo un papildina. • Vēro dažādas reklāmas; veido sava izgudrojuma reklāmu, iesaista tajā vienu frazeoloģismu, izmantojot frazeoloģismu vārdnīcu. • Precizē, labo un raksta reklāmu digitālajā formātā. • Piedalās kā respondents improvizētā klases TV ziņu raidījumā, kurā klasesbiedri kā raidījuma dalībnieki uzdod jautājumus un saņem atbildes par izgudrojumu. • Apspriež prezentācijas teksta veidošanas nosacījumus; veido prezentāciju par izgudrojumu, iekļaujot tajā savam tekstam piemērotu frazeoloģismu. • Prezentē izgudrojumu klasē; dalās pārdomās par prezentācijas gatavošanas procesu, analizējot to (resursi, drošība, ticamība, veiktās darbības).

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Dienas režīms, veselīgs dzīvesveids.
Matemātika	Laika mērvienības, mērvienību saīsinājumi.
Vizuālā māksla	Ilustrācijas.
Dizains un tehnoloģijas	Prezentācija, reklāma digitālajā vidē.

Metodiskais komentārs

Uzmanību šajā tematā jāpievērš jaunu vārdu darināšanai, dubultajiem līdzskaņiem vārdos, personu vietniekvārdu izmantošanai lietvārdu vietā, lai dažādotu teksta saturu, pamata un kārtas skaitļu pareizrakstībai.

Stratēģija "Dubultā dienasgrāmata"

Dubultā dienasgrāmata veicina jēgpilnu lasīšanu, kuras laikā skolēns apzināti analizē tekstu un sasaista lasīto ar savām pārdomām. Šis paņēmiens rada dialogu ar tekstu un ir labs pamats diskusijas uzsākšanai. Skolēniem lūdz lasīt tekstu un izrakstīt vairākus, piemēram, piecus, viņuprāt, būtiskus faktus un par tiem uzrakstīt savu komentāru.

Uzdevumu skolēni veic tabulās, kur ailēs FAKTS un KOMENTĀRS ieraksta atbilstošu informāciju.

Kreisajā pusē izraksta tos faktus, kas visvairāk iespaidoja, samulsināja, atgādināja personisko pieredzi, iepriecināja, pārsteidza u. tml. Labajā pusē raksta komentārus par faktiem – kāpēc tos izrakstīja, kādas tie raisa asociācijas, kādi jautājumi radās u. tml.

Metode "Pārdomu logs"

Darbam nepieciešama lapa, kuru sadala 4 daļās (kā loga rūtīs).

Katrā rūtī ieraksta virsrakstu.

Zīmēju	Rakstu vārdus un izteicienus
Atziņas	Manas izjūtas

- Pirmajā rūtī zīmē redzes gleznu, saistītu ar tekstu.
- Otrajā rūtī raksta vārdus vai izteicienus, kurus gribētu atcerēties. Skolotājs var dot arī konkrētu uzdevumu, piemēram, izrakstīt īpašības vārdus, kas raksturo galveno varoni.
- Trešajā rūtī raksta no teksta gūtās atziņas.
- Ceturtajā rūtī apraksta savas izjūtas, lasot tekstu.

Kad "pārdomu logi" aizpildīti, skolēni strādā pārī, iepazīstinot viens otru ar savu darbu un pārrunājot meklē līdzīgo un atšķirīgo.

3. klasē skolēni tehnoloģiju stundās vai integrēti dažādos mācību priekšmetos mācās veidot *Power Point* prezentācijas:

- prezentāciju veidošanas pamatprincipus (vienots noformējuma dizains/stils, burtu izmērs, teksta apjoms, krāsu skaits, laika limits);
- prezentācijas slaidu izkārtojumu un to elementus (virsraksts, teksts u. c.);
- slaidu ievietošanu, rediģēšanu un dzēšanu;
- viena līmeņa aizzīmētu sarakstu;
- prezentācijas apskates režīmu;
- prezentācijas slaidrādi.

Ja skolēni prezentāciju mācās veidot datorikas stundās, latviešu valodas skolotājs iesaka izmantot latviešu valodas stundās plānoto saturu, kā tas ir paredzēts 3. apakštematā. Šāds uzdevums nevar tikt uzdots kā mājasdarbs, jo prezentācijas veidošanas prasmes jāapgūst skolotāja vadībā.

3.1. Es – valodu detektīvs Kā pētīt savu un citu valodu?	3.2. Uzdrīksties sapņot! Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	3.3. Pārsteidzošā pasaule Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	3.5. Radu jauno un nebijušo! Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	3.6. Joki un jokošana Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

3.6. Joki un jokošana. Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties uztvert humoru literāros tekstos, saskatīt valodas līdzekļus, ar kuru palīdzību humors tiek atklāts; raksturot izjūtas, kuras izraisa humoristisks teksts.

Mācīties sasaistīt verbālo un vizuālo informāciju humoristiskos tekstos, skaidrojot savstarpējo saistību.

Mācīties veidot savu radošo tekstu grāmatu, domājot par nosaukumu, grāmatas dizainu, sadarbojoties un vienojoties klasē par kopīgu darbu.

Sniegt sākotnēju izpratni par autortiesību jautājumiem, veidot atsauces par izmantoto materiālu.

Pilnveidot prasmi pārskatīt, caurskatīt un detalizēti izskatīt dažādus tekstus un vizuālo materiālu, attīstīt prasmi jautāt un atbildēt uz jautājumiem, izteikt savu viedokli par tekstu.

Pilnveidot prasmi izvērtēt savu mācību darbību ilgākā laikposmā, lai mācītos atbilstoši novērtēt savas zināšanas un prasmes.

Pilnveidot prasmi rakstot ievērot soļus (posmus), lai tie kļūtu par ieradumu rakstīšanas procesā.

Veidot tekstu, ar sapratni izmantojot zināšanas par ortogrāfijas un interpunkcijas likumiem un izvēloties pēc nozīmes precīzus vārdus.

Rakstīt joku stāstu, mērķtiecīgi domājot par to, kas rada komismu joku stāstā, kādas ir literāro tēlu emocijas un izpausmes.

Pamanīt atšķirības mutvārdu un rakstītos tekstos, lai runā un rakstu darbos spētu izvēlēties atbilstošu žanru un valodas līdzekļus.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Rakstot joku stāstu, tā kvalitāti nosaka ideja, prasme izveidot smieklīgus tēlus un notikumus. Svarīga ir stāsta idejas izveide, notikumu plānošana, sadarbība ar klasesbiedriem, kā arī satura, stila un pareizrakstības pilnveide. (V.Li.2.) • Humoru tekstā rada smieklīgs notikums (pārpratums), smieklīgi, īpatnēji personāži, situācijai neatbilstoši izteikumi un rīcība. (V.Li.2.) • Verbālo informāciju bieži vien papildina, precizē, paskaidro, sagatavo uztveršanai vizuālā informācija. (V.Li.2.) • Mutvārdu teksts un rakstu darbs atšķiras gan pēc mērķa un saziņas situācijas, gan arī pēc izmantotajiem valodas līdzekļiem. (V.Li.2.) • Veidojot tekstu, mēs praktiski izmantojam zināšanas par ortogrāfijas un interpunkcijas likumiem. (V.Li.3.) • Izmantojot citu personu materiālus (reklāmas tekstus, joku lappuses u. tml.), jāievēro autortiesības un jāsniedz atsauce. (V.Li.1.)	**Saziņa kontekstā** • Lasot tekstu un veidojot kopīgu darbu, sadarbojas, ievēro savas un grupas intereses, vienojas, izsaka savu viedokli un uzklausa klasesbiedru viedokli. • Klausoties, lasot un vērojot kopumā saprot humoristiskos tekstos un vizuālajā materiālā pausto informāciju. • Mācās pastāstīt par verbālās un vizuālās informācijas sakarībām. • Pamana saziņas dalībnieku emocijas ikdienas runas situācijās. • Raksturo literāra darba noskaņu. • Skaidro, ar ko atšķiras mutvārdu teksts no rakstveida teksta. • Ievēro autortiesības un mācās sniegt atsauces uz autoru un viņa darbiem. **Teksts un tekstveide** • Pirms teksta veidošanas strukturē domas un idejas vienkāršos grafiskos attēlos; pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. • Raksta radošu darbu – joku stāstu, mācoties ievērot žanra īpatnības. • Rakstot mācās ievērot rakstīšanas posmus un teksta pilnveides procesu. **Valodas struktūra** • Runājot un rakstot pievērš uzmanību, kādus spilgtus, oriģinālus valodas līdzekļus izmanto autori un kādus var izmantot pats kā autors. • Rakstot ievēro pareizrakstības likumus.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Skaidri un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbild uz jautājumiem un pats uzdod jautājumus. (VL.3.1.1.3.) • Ir ieinteresēts veidot savu viedokli un uzklausīt citu viedokļus, pamana viedokļu atšķirības. Piedalās sarunās, pauž savu viedokli un uzklausa citu viedokli. (VL.3.1.1.5.) • Pamana un skaidro atšķirības mutvārdu tekstu un rakstu darbu saturā un apjomā atkarībā no saziņas veida mutvārdos vai rakstu formā. (VL.3.1.1.6.) • Pamana un nosauc saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas ikdienas runas situācijās un tekstos. (VL.3.1.1.7.) • Pirms teksta veidošanas izplāno tā saturu, strukturē domas un idejas, arī vienkāršos grafiskos attēlos. Pārrunā šo procesu un paveikto ar citiem. Veido stāstījumu un raksta vēstījumu. (VL.3.2.1.3.) • Izmanto teksta veidošanā stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumus, sakārtojot vārdus loģiskā secībā. (VL.3.3.1.7.) • Lieto atbilstošas teikuma beigu pieturzīmes. (VL.3.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, attīsta ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem. (Tikumi – tolerance, laipnība, līdzcietība; vērtība – cilvēka cieņa)
Jēdzieni: anekdote, karikatūra, joku stāsts, autortiesības.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto dzejoli, anekdoti, komiksu, joku stāstu; • veido radošu darbu – īsu tekstu pie karikatūrām, vēstījumu.	

Temata apguves norise

Smieklīgi atgadījumi ikdienā Humors	• Klausās/lasa humoristisku atgadījumu; pārrunā klasē, kas izraisa komismu un kāpēc tas rodas. • Stāsta un klausās klasesbiedru stāstījumus par smieklīgiem atgadījumiem dažādās ikdienas situācijās; secina, ka joki var uzlabot garastāvokli. • Pārrunā klasē, kas stāstītajos notikumos ir smieklīgs (ačgārnība, personāži, to rīcība, valoda); salīdzina dzirdēto/lasīto tekstu ar klasesbiedru stāstījumiem un secina, kādā ziņā tie atšķiras. • Pēta, kādi valodas līdzekļi tiek izmantoti humora izteikšanai. • Strādā pārī: uzraksta humoristisko stāstījumu, papildina to, paspilgtina tēlus; lasa viens otram savu stāstījumu; pārskata tekstus, uzlabo tos (lieto precīzākus vārdus, pārbauda pareizrakstību). • Raksta humoristiskā stāstījuma tīrrakstu; izmanto pašpārbaudes lapas, lai pārliecinātos, vai darbs paveikts atbilstoši prasībām.

Par ko smejas 3. klase? Vārdu nozīmes. Salīdzinājumi	• Klausās/lasa daiļliteratūras darbu fragmentus, anekdotes un jokus par bērniem, skolu u. tml.; izsaka klasē savas domas par dzirdēto/lasīto, sasaistot ar savu pieredzi. • Mācību grupā pēta, kas rada komismu; veido tabulu ar komisku iespaidu izraisošiem kritērijiem (piemēram, neparasti salīdzinājumi, vārdi ar pārprastu nozīmi u. c.). • Meklē, vēro dažādus attēlus, komiksus, karikatūras, lasa tiem pievienotos tekstus; noskaidro nezināmo vārdu nozīmi. • Izvēlas smieklīgus attēlus, karikatūras (arī digitālā vidē); veido tiem piemērotus dialogus un pieraksta tos (arī digitāli). • Klausās, lasa, salīdzina humoristiskus tekstus; mutiski formulē jautājumus un uzdevumus, kuri klasesbiedriem liek atrast tekstā konkrētu informāciju; rakstiski atbild uz jautājumiem. • Iejūtas skolotāja lomā, pārbauda un komentē cits cita veikumu klasē; novērtē un ņem vērā ieteikumus atbilžu formulējumu uzlabošanai.
Joku stāsts Rakstīšanas seminārs	• Pārrunā klasē, kas ir joku stāsts un kādas ir tā pazīmes. • Strādā pārī: apkopojot savas un klasesbiedra izteiktās idejas, priekšlikumus, veido domu karti joku stāsta satura atsegšanai (atslēgvārdi, plāna punkti); apspriež to un pilnveido; vienojas par eventuālo virsrakstu. • Raksta joku stāstu pa daļām; apspriež uzrakstīto ar klasesbiedru, kā arī īpaši izveidotā lielākā mācību grupā. • Pabeidz rakstīt joku stāstu, samainās tekstiem ar klasesbiedru, kurš pieraksta savus komentārus. • Pilnveido savu tekstu, labo kļūdas, raksta tīrrakstu. • Sēžas t. s. "autora krēslā": lasa savu darbu un atbild uz klasesbiedru jautājumiem. • Savstarpēji klasē izvērtē stāstus atbilstoši iepriekš izveidotajiem kritērijiem. • Kopīgi izveido grāmatu – ilustrētu humoristisko tekstu izlasi "Par ko smejas 3. klase": veido grāmatas saturu, dizainu, raksta priekšvārdu; pārrunā klasē autortiesību jautājumus; pievieno visiem izmantotajiem tekstiem atsauces. • Kopīgi atkārto, ko ir apguvuši mācību gada laikā; pēc skolotāja piedāvātā prasmju saraksta izvērtē personisko veikumu, apguves līmeni un to, kas nav apgūts pietiekami.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Dizains un tehnoloģijas	Digitālie attēli, komentāri, grāmatas un to dizains.
Vizuālā māksla	Ilustrācijas, karikatūras.

Metodiskais komentārs

Visa temata apguves laikā skolēni apkopo anekdotes, aprakstus, stāstus, dzejoļus u. c. tekstus, kā arī zīmējumus, attēlus utt., lai temata un vienlaikus mācību gada noslēgumā izveidotu kopīgu klases grāmatu "Par ko smejas 3. klase". Tas ir laikietilpīgs projekts, kurš prasa nopietnu, iepriekš sagatavotu projekta attīstības plānu. Skolotājam vēlams pēc vienošanās ar skolēniem veikt projekta sagatavošanās darbu, pirms sākta temata apguve, kas principiāli ir cieši saistīta ar projekta mērķi.

4. klase

4.1. Māju valoda	4.2. Spēļu valoda	4.3. Maizes valoda	4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?	4.5. Gadalaiku valoda	4.6. Telefonsarunu valoda
Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

4.1. Māju valoda. Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Bagātināt vārdu krājumu, lasot literārus tekstus par māju tematiku, iepazīstot apvidvārdus, vietvārdus, mācoties lietot vārdnīcas un turpinot veidot savas vārdnīcas ar jaunapgūtajiem vārdiem.

Izmantot apvidvārdus, to sinonīmus, kā arī vietvārdus savos tekstos.

Pilnveidot prasmes saskatīt apraksta pazīmes, plānot un veidot aprakstu, reflektējot par to ar klasesbiedriem.

Apgūt lietišķo rakstu veidu – lietišķu vēstuli; mācīties veidot ieteikumu/padomu sarakstu, rakstīt pateicības zīmīti, īsziņu, formulēt aptaujas anketas jautājumus.

Pilnveidot prasmi plānot un veikt nelielu pētījumu, prezentēt tā rezultātus.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Latvijā dažādos novados un ģimenēs lieto gan literāro valodas vārdus, gan apvidvārdus. Apvidvārdu nozīmi var noskaidrot interneta vārdnīcā https://tezaurs.lv (norādīts ar saīsinājumu *apv*.) (V.Li.1.) • Pirms aptaujas anketas veidošanas ir jāsaprot, kas ir galvenais izpētes jautājums, uz kuriem jautājumiem ir nepieciešamas atbildes un ko ar šīm atbildēm darīt. (V.Li.1.) • Lai uzrakstītu kvalitatīvu aprakstu, jāpievērš uzmanība detaļām. (V.Li.2.) • Vietvārdu pareizrakstība, vēstules noformējums un adrese literārajā valodā ir normēta. (V.Li.3)	**Saziņa kontekstā** • Klausoties un lasot aprakstus, precīzi atbild uz jautājumiem, nosaka teksta galveno domu un detaļas, mācās lasīt detalizēti (mērķtiecīgi sasaista specifisku informāciju). **Teksts un tekstveide** • Pirms apraksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu; reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. • Raksta aprakstu, ievērojot tā uzbūvi (ievads, galvenā daļa, nobeigums). • Raksta lietišķu vēstuli (sūta aploksnē), ievērojot saziņas tematu, adresātu un izmantojot piemērotus verbālos līdzekļus. Ievēro rakstītāja kultūru. • Veido aptaujas anketu – precīzi formulē jautājumus atbilstoši informācijai, ko vēlas iegūt, noformē aptaujas anketu un izmanto tajā iegūto informāciju. **Valodas struktūra** • Atrod vārdnīcā apvidvārdu nozīmi, izmanto tos savā tekstā. • Ievēro vietvārdu pareizrakstību. • Nosaka lietvārdu, īpašības vārdu un skaitļa vārdu piederību vārdšķirai. • Lieto izsaukuma zīmi tādu teikumu beigās, kuros ir izteikts rosinājums, aicinājums, pavēle.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties ar mācībām vai interesēm saistītus tekstus un skatoties videosižetus vai filmas, saprot informāciju, nosaka teksta galveno informāciju un domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto/redzēto, izmantojot konkrētus faktus, piemērus, saturiski nozīmīgas detaļas. (VL.6.1.1.2.) • Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atrodot tekstā galvenos vārdus un frāzes, atbildot uz jautājumiem un uzdodot jautājumus pašiem, nosaka teksta galveno domu un tajā paustās idejas. (VL.6.1.1.3.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu, reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. Raksta aprakstu. (VL.6.2.1.3.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi lietišķās vēstules. (VL.6.2.1.5.) • Veido un pilnveido savu tekstu. Sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta kvalitāti, prot strādāt individuāli un sadarboties teksta rediģēšanas laikā. Reflektē par šo procesu, lai uzlabotu savu tekstu. (VL.6.2.1.7.) • Saklausa un skaidro ģimenē un tuvākajā apkārtnē lietotos, no literārās valodas atšķirīgos vārdus, piemēram, sarunvalodas vārdus, aizguvumus, izlokšņu vārdus vai vārdus, kas rada emocionālo ekspresiju. Pamato to lietojumu saziņā. (VL.6.3.1.2.) • Pareizi raksta īpašvārdus. (VL.6.3.1.4.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos teikumos. (VL.6.3.1.8.)	Veido ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: vietvārds, adrese, definīcija, lietišķā vēstule, īsziņa, zīmīte, saraksts.	
Teksti: • lasa, klausās, izmanto stāsta fragmentu; • veido aprakstu, lietišķu vēstuli, aptaujas anketu, darbību sarakstu, ieteikumu sarakstu; noformē aploksni.	

Temata apguves norise

Vārds "mājas" valodā Vārda sakne un galotne; radniecīgi vārdi. Sinonīmi	• Izsaka klasē savas domas par to, ko nozīmē mājas, kā jūtas savās mājās. • Pēta vārdnīcā, kā tiek raksturots vārds *māja*, kādi piemēri doti ar formu *mājas*, ko nozīmē salīdzinājums *justies kā mājās*. • Raksta sinonīmu rindu vārdam *mājas*; sakārto vārdus alfabēta secībā. • Saskata radniecīgus vārdus, veido radniecīgu vārdu grupu, nosauc citus radniecīgus vārdus; nosaka vārda sakni un galotni un radniecīgo vārdu piederību pie noteiktas vārdšķiras.

Jāņa Jaunsudrabiņa "Mūsmāju" valoda Apraksts. Lietišķā vēstule. Adrese	• Lasa Jāņa Jaunsudrabiņa stāstu "Mūsmājas" un vēro attēlus; salīdzina informāciju tekstā un attēlos; nosaka, kas dod plašāku/tēlaināku informāciju. • Lasa tekstu ar novecojušām vārdu formām, apvidvārdiem, meklē to nozīmi tīmekļa vārdnīcā https://tezaurs.lv; noskaidro, kā vārdnīcā apzīmē apvidvārdu. • Aizstāj apvidvārdus ar sinonīmiem. • Veido nelielu apvidvārdu vārdnīcu; iezīmē tos apvidvārdus, kuru nozīmi vēlētos iemācīties, lai bagātinātu savu leksiku. • Izsaka pieņēmumus, ko nozīmē vārds *apraksts* (objekta, vietas raksturojums, ceļojuma apraksts). • Ar skolotāja palīdzību pēta dažādus aprakstus, kā tie ir veidoti, cik detalizēti u. tml. • Mācās sagatavoties apraksta atstāstīšanai – pieraksta atslēgvārdus vai zīmē skici/shēmu; veido domu karti. • Atstāsta tekstu, iekļaujot sīkas detaļas; skatās videosižetu un atstāsta tā saturu, iekļaujot detaļas. • Pārrunā klasē, ko atceras no iepriekšējām klasēm par privātas vēstules rakstīšanu; izsaka idejas, ar ko privāta vēstule atšķiras no lietišķas vēstules. • Pētot klasē dažādas vēstules (arī elektroniskās), veido lietišķas vēstules pazīmju sarakstu. • Raksta lietišķu vēstuli iestādes darbiniekam (piemēram, muzeja vadītājam) ar lūgumu noskaidrot informāciju; pareizi pieraksta adresi uz aploksnes, norādot adresātu un adresantu.
Manas mājas Apraksts; teksta ievads un nobeigums. Rindkopas	• Izteiksmīgi lasa tekstu; nosaka rindkopu galveno domu; vēro teksta uzbūvi; izveido teksta plānu. • Pārrunā klasē, vai pēc izveidotā plāna iespējams uzrakstīt aprakstu par savām mājām; papildina un uzlabo plānu. • Pārrunā klasē, kā mainās stāstījums par notikumu, ja to atstāsta dažādas personas. • Pēc uzlabotā plāna veido aprakstu; raksta melnrakstu, pievēršot uzmanību teksta ievadam un nobeigumam; uzlabo tekstu un veido tīrrakstu. • Mācību grupā apspriež problēmu "Kā uzturēt kārtību savā istabā?"; vienojas par ieteikumiem, padomiem, veido to sarakstu. • Klasē pārrunā, kā padomus par kārtības uzturēšanu savā istabā īstenot ikdienā.
Vietu vārdi Vietvārdi apkārtnē	• Lasa/klausās tekstus par Latvijas vietvārdiem; pārrunā klasē svarīgāko, ko ir uzzinājis par vietvārdiem. • Mācību grupā izvēlas vienu vietvārdu grupu – mājvārdus, ielu nosaukumus, apkārtnes ezeru, upju nosaukumus vai citus; izstrādā pētījuma plānu, kā vāks vietvārdus: veiks aptauju, meklēs kartē u. c. • Kopā ar skolotāju veido nelielas aptaujas anketas jautājumus, lai noskaidrotu, kā noteiktu objektu/ielu nosaukumi ir ieguvuši savus vārdus un veic anketēšanu. • Analizē vietvārdus (lokāms/nelokāms; vārds vienskaitlī/daudzskaitlī, primārs/atvasināts/saliktenis; vietvārda nosaukums/salikts nosaukums) un izdomā, kādās grupās – pēc leksiskās un/vai gramatiskās nozīmes – var veidot iedalījumu grupās; veic vietvārdu grupēšanu pēc izvēlētajiem kritērijiem. • Veido prezentāciju, plakātu vai cita formāta materiālu; prezentē veikumu, izstāstot par izpētes jautājumu, pētījuma gaitu, iegūtajiem datiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Dabaszinības	Pilsētas, novada kartes; ģeogrāfisku objektu, vietu nosaukumi.
Datorika	Informācija tīmeklī, digitālo vārdnīcu izmantojums un veidošana; prezentācijas veidošana.

Metodiskais komentārs

4. klasē latviešu valoda kļūst par patstāvīgu mācību priekšmetu, līdzās tai stundu sarakstā ienāk arī literatūra. Tomēr arī turpmāk nodrošināma literatūras un valodas mācību satura un tā apguves cieša saistība. Pamatojums tam: 4.–6. klasē skolēnam vēl pilnveidojama lasītprasme, prasme no dažādiem viedokļiem interpretēt lasāmo vai klausāmo tekstu, prasme izmantot citātus, frazeoloģismus, dažādu stilu un formu vārdus sava teksta veidošanā.

Jāturpina arī skolēna rokraksta pilnveide. Skolēns regulāri radināms izprast, ka rokraksts, kādā viņš veido savu rakstu darbu, kuru lasīs arī citi, ir ne tikai valodas apguves, bet arī attieksmes jautājums.

Skolēniem jāpiedāvā tādi teksti, kuros valoda – vārdu izvēle, teikumu uzbūve, pieturzīmju izmantojums – un teksta noformējuma veids kalpo ne tikai satura izpratnei, bet arī valodas izpētei un ierosmei veidot savus tekstus.

1.–3.klasē apgūto prasmju nostiprināšana

1. apakštematā skolēni raksta sinonīmus un kārto alfabēta secībā, jo jēdziens *sinonīms* un prasme aizstāt vārdus ar sinonīmiem jau ir mācīta. Arī jēdziens *alfabēts* un prasme izmantot alfabētu sarakstu veidošanai ir apgūta. Skolēni ir mācījušies pazīt radniecīgus vārdus, noteikt vārda sakni un galotni, bet vēl nav vingrinājušies noteikt priedēkli un piedēkli.

Skolēni ir iepazinušies ar dažādiem tekstu tipiem un mācījušies tos veidot; 4. klasē šīs prasmes pilnveido. Lietišķu vēstuli skolēns 4. klasē mācās rakstīt pirmo reizi.

Apraksts

Lai skolēni varētu veidot savu aprakstu, tematā kā apraksta piemēri iekļaujami literāri teksti.

Ieteicams piedāvāt skolēniem veidot aprakstu arī no cita – neparastāka skatpunkta, piemēram, iztēlojoties sevi par kādu dzīvnieku vai priekšmetu, tādējādi attīstot prieku fantazēt.

Ieteicama ekskursija uz J. Jaunsudrabiņa memoriālo muzeju "Riekstiņi". Muzejā var meklēt rakstnieka tekstos minētās ēkas, telpas, priekšmetus, saskatīt kopīgo un atšķirīgo autora ilustrācijās, tekstos un realitātē mūsdienās.

Vārdnīca

Ieteicama gan tradicionālo, gan digitālo vārdnīcu izmantošana vārdu nozīmju skaidrošanā, kā arī tematisku vārdnīcu veidošana. Šī temata apguves ietvaros skolēni veido apvidvārdu vārdnīcu. Vārdnīcas kļūst par līdzekli katra skolēna leksikas paplašināšanai un pareizrakstības apguvei, vienlaikus nostiprinot prasmi lietot alfabētu. Vārdnīcas skolēni var veidot arī digitālā formātā.

4.1. Māju valoda	4.2. Spēļu valoda	4.3. Maizes valoda	4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?	4.5. Gadalaiku valoda	4.6. Telefonsarunu valoda
Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

4.2. Spēļu valoda. Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties pamanīt un raksturot savas un literāro tēlu emocijas.

Pilnveidot prasmi precīzi atbildēt uz dažādiem jautājumiem un veidot jautājumus par tekstu, attēlu, videomateriālu.

Pilnveidot prasmi formulēt anketas jautājumus, veikt nelielu aptauju, izvērtēt iegūtos rezultātus un informēt par tiem saziņas dalībniekus.

Mācīties veidot spēles noteikumus, ievērojot vienotu darbības vārdu formu.

Lasot dažādu žanru tekstus, mācīties pamanīt, kā autors spēlējas ar valodu, izmantojot vienādas vai līdzīgas valodas skaņas un burtu kopas, noteiktas vārdšķiras vārdus, vienlīdzīgus teikuma locekļus, vārdu izcēlumus, tiešās runas teikumus u. tml.; mācīties veidot savu tekstu, izmantojot valodas spēles.

Pilnveidot prasmi saskatīt un pamatot virsraksta izvēli atbilstoši teksta saturam, apakšvirsrakstu/apakšnodaļu un rindkopu nozīmi teksta veidošanā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Spēlējoties var mācīties, jo spēles attīsta iztēli, domāšanu, prasmi sarunāties un sadarboties. (V.Li.1.) • Teksta virsraksts bieži nosauc teksta tematu; apakšvirsraksti atklāj teksta temata izvērsumu. (V.Li.2.) • Rindkopām tekstā ir jābūt loģiskā secībā; rindkopas ir jāsasaista. (V.Li.2.) • Lai uzrakstītu kvalitatīvu aprakstu, jāpievērš uzmanība detaļām. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Lasa veikli un ar izpratni mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. • Mācās izprast, kādi noteikumi ir jāievēro sarunā (diskusijā). • Izsaka saprotamu apgalvojumu un pamato to ar piemēru. • Mācās pamanīt un raksturot savas un literāro tēlu emocijas dažādās saziņas situācijās. • Piedalās mutvārdu un rakstveida saziņā par dzirdēto, lasīto vai novēroto, sasaistot ar personīgo pieredzi un izsakot savu viedokli. • Veido aptaujas jautājumus atbilstoši tās mērķim, apkopo iegūtās atbildes un informē par aptaujas rezultātiem. **Teksts un tekstveide** • Mācās izmantot virsrakstu, lai noteiktu teksta tematu; saskata un formulē tekstā galveno domu. • Mācās saprotami un uzskatāmi strukturēt iegūto informāciju (spēles apraksts, noteikumi). • Nosaka informatīva teksta daļas – ievadu, galveno daļu, nobeigumu; dala tekstu rindkopās un vērtē rindkopu nozīmi tekstā; mācās izprast teksta veseluma pazīmes. • Raksta tekstu, ievērojot tā atbilsmi saziņas adresātam un žanram. • Prot izteikt savas pārdomas rakstveidā, saistot stāstījumu ar personīgo un citu pieredzi, kā arī izmantojot atbilstošus valodas līdzekļus. **Valodas struktūra** • Mācās saprast, ka vārdiem ir viena vai vairākas nozīmes. • Mācās uztvert valodas skaņu nozīmi valodas spēlēs, dzejā un autora spēli ar rakstzīmēm. • Mācās pareizi rakstīt vārdus, kuros ir līdzskaņu burtu dubultojums. • Saprot vienlīdzīgu teikuma locekļu nozīmi teikuma domas precizēšanā; mācās saistīt vienlīdzīgus teikuma locekļus ar saikļiem *un*, *vai*, *jeb*, *bet*, lietot komatu *bet* priekšā. • Mācās veidot saliktus teikumus pēc parauga, lietojot atbilstošas pieturzīmes. • Mācās atdalīt tekstā piebildi un tiešo runu, ja piebilde atrodas tiešās runas priekšā. • Prot noteikt teikumus pēc izteikuma mērķa.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atbildot uz jautājumiem un uzdodot jautājumus pašiem, nosaka teksta galveno domu un tajā paustās idejas. (VL.6.1.1.3.) • Pamana un raksturo saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas. Pamato savu viedokli ar konkrētiem piemēriem, balstoties personiskajā un citu pieredzē. (VL.6.1.1.7.) • Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsavarīgā, vērtē informācijas ticamību. (VL.6.1.1.9.) • Izmanto teksta virsrakstu, svarīgākos teikumus un atslēgvārdus, nosaka teksta tematu, galveno domu un nolūku. Salīdzina ar citu viedokli un veido secinājumus. (VL.6.2.1.1.) • Nosaka teksta uzbūvi, pamana tās atšķirības dažādos tekstos, arī e-vidē. Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus, ievērojot to uzbūvi, atbilsmi saziņas adresātam, nolūkam un teksta žanram. (VL.6.2.1.4.) • Veido un pilnveido savu tekstu. Sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta kvalitāti, prot strādāt individuāli un prot sadarboties teksta rediģēšanas laikā. Reflektē par šo procesu, lai uzlabotu savu tekstu. (VL.6.2.1.7.) • Skaidro daudznozīmīgu vārdu nozīmi. (VL.6.3.1.1.) • Runā ievēro pareizrunas normas, loģiskās pauzes un intonāciju. Pamato skaņu un vārdu nozīmi valodā iztēles un emociju attīstīšanai, piemēram, valodas spēlēs un dzejā. (VL.6.3.1.3.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus. (VL.6.3.1.7.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos.(VL.6.3.1.8.)	• Veido ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku. (Tikumi – laipnība, solidaritāte, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: vārdšķira, viennozīmīgs vārds, daudznozīmīgs vārds, teksta saturs, saruna (diskusija), spēles noteikumi, spēles anotācija, ieteikumi.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto stāstu fragmentu, dzejoli, spēles noteikumus, spēles anotāciju, lietotāja rokasgrāmatu, datubāzi tīmeklī; • veido domu karti, aptaujas anketu, aprakstu, vēstījumu, secinājumus, ieteikumus.	

Temata apguves norise

Kas ir spēle? Viennozīmīgi un daudznozīmīgi vārdi. Saruna (diskusija). Aptauja	• Salīdzina vārdu *spēle* un *rotaļa* nozīmi vārdnīcā, noskaidro, cik šiem vārdiem ir nozīmes, vai tie ir sinonīmi. • Lasa un pārrunā vienas spēles vai vienas rotaļas aprakstu. • Secina, ka dažādiem vārdiem var būt tuvas nozīmes un ka tie var būt gan viennozīmīgi, gan daudznozīmīgi. • Apspriež klasē tematu "Kas ir interesanta spēle" (galda spēles, datorspēles, sporta spēles u. tml.), iepriekš vienojoties par sarunas (diskusijas) noteikumiem; stāsta par savām mīļākajām spēlēm, stāstījumu papildinot ar piemēriem; sarunā mācās ievērot pieklājību, savstarpēju cieņu un toleranci. • Pēc sarunas apspriež galvenās atziņas, kas ir interesanta spēle; pieraksta 3–5 būtiskākos secinājumus – atziņas par sarunas (diskusijas) laikā iegūto informāciju. • Stāsta, kādas iespējas sniedz valodas datorspēle, pamato ar piemēriem (secinājumiem), kas palikuši atmiņā pēc pārrunām temata apguves sākumā. • Spēlē kādu valodas datorspēli (piemēram, "Valodiņa"); pārrunā, kādas prasmes attīsta un ko iemāca šī spēle; min citu valodas spēļu piemērus, secinot, kā tās ir izmantojamas valodas prasmju attīstīšanā. • Klasē izstrādā anketu, lai aptaujātu jaunāko klašu skolēnus par viņu kustību spēlēm (rotaļām) brīvajā laikā; veic iegūtās informācijas apkopojumu; salīdzina ar savām nodarbēm brīvajā laikā. • Veido ieteikumus skolas vadībai, kā organizēt skolēniem aktīvas spēles (rotaļas) starpbrīžos un pēc stundām.
Spēļu valoda Spēles apraksts un noteikumi. Tiešās runas teikumi ar piebildi to priekšā	• Skaidro klasē kādas iemīļotas spēles noteikumus un norises gaitu; uzdod precizējošus jautājumus un atbild uz tiem. • Rakstveidā izklāsta spēles noteikumus un norises gaitu (aprakstu); pievērš uzmanību darbības vārdu lietojumam aprakstā un vienlīdzīgu teikuma locekļu izmantojumam domas precizēšanai; mācās saistīt vienlīdzīgus teikuma locekļus ar saikļiem *un*, *vai*, *jeb*, *bet*, lietot komatu saikļa *bet* priekšā. • Kopīgi klasē veido atgādni, kā izklāstīt spēles noteikumus. • Spēlē klasesbiedru piedāvātās spēles; novēro cits cita emocijas spēles laikā; pārrunā to atbilsmi situācijai; secina, kāda ir emociju saistība ar runu un darbībām. • Lasa teksta fragmentu no E. H. Porteres romāna "Polianna"; pārrunā, kāda nozīme ietverta romāna galvenās varones *prieka spēlē*; atrod tekstā piemērus, kas raksturo literārās varones emocijas un to saistību ar spēli. • Iesaista romāna personāžu izteikumus savos tiešās runas teikumos ar piebildi to priekšā; pievērš uzmanību pieturzīmju lietojumam šajos teikumos. • Raksta savas pārdomas, kas prieku izraisa ikdienā, tekstā lieto saliktus teikumus un iesaista vienlīdzīgus teikuma locekļus ar saikļiem *un*, *vai*, *jeb*, *bet*; pievērš uzmanību atbilstošu pieturzīmju lietojumam.
Spēles ar valodu Valodas spēles tekstā. Īpatnēji paņēmieni teksta satura izcelšanai	• Klausās lasījumu, sekojot līdzi uzrakstītajam tekstam; ieklausās balss intonācijās un to maiņā atšķirīgos teikumos pēc izteikuma mērķa; novērtē to saistību ar pieturzīmēm. • Nolasa izteiksmīgi dzirdēto tekstu. • Sameklē tekstā teikumus, kuros autors spēlējas ar valodu; saskata, kuri patskaņi/līdzskaņi/zilbes/vārdi tekstā ir atkārtoti; nosaka vārdu spēlē iesaistīto vārdu vārdšķiras. • Vingrinās vārda sastāvdaļu – saknes, galotnes, priedēkļa – saskatīšanā; cenšas noteikt, kuri vārddarināšanas līdzekļi izmantoti valodas spēlē. • Lasa un vēro tekstu, kurā autors izmanto spēli ar rakstzīmēm, to lielumu, izkārtojumu, fontu, krāsu, zīmējumiem; skaidro šo paņēmienu nozīmi teksta satura atklāsmē. • Domā, skaidro, secina, kā valodas spēles veidotas; patstāvīgi mēģina veidot radošu valodas spēles piemēru.

Ko raksta par spēlēm dažādos avotos? Virsraksta atbilsme teksta saturam	• Lasa un vērtē virsrakstus dažādos avotos, tostarp interneta resursos, ar vārdiem *spēle* un *rotaļa*; izsaka minējumus, ko var spriest par tekstu saturu pēc virsraksta. • Lasa informatīvu tekstu par spēlēm un rotaļām; meklē atbildes uz skolotāja izveidotajiem jautājumiem, izmantojot teksta caurlūkošanas stratēģiju. • Vērtē virsraksta atbilstību teksta saturam; formulē, kādas idejas ir ietvertas tekstā; pauž savu viedokli par izlasīto. • Pēta teksta izkārtojumu, skaidro rindkopu nozīmi teksta veidošanā un apakšvirsrakstu nozīmi (ja tādi ir). • Klasē kopīgi pārrunā teksta veseluma pazīmes un veido atgādni.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Datorika	Interneta vietnes un lietotnes mācību vajadzībām.
Sports	Kustību spēle, sporta spēle.

Metodiskais komentārs

Domu kartes ieteicams veidot grupās. Pirms darba uzsākšanas grupā sadala pienākumus: visi izsaka savas idejas, viens pierakstīs, viens stāstīs pārējai klasei. Pēc grupu darba katra grupa stāsta un papildina pārējās grupas, skolotāja veido domu karti uz tāfeles vai interaktīvās tāfeles. Domu kartes var veidot arī planšetēs vai datoros, izmantojot piemērotas lietotnes vai saites, piemēram, lietotne *miMind*.

Sarunu (diskusiju norise)

- Skolotājs vienojas ar skolēniem par sarunas (diskusijas) noteikumiem:
- Runā tikai pa vienam tādā kārtībā, kā nosaka diskusijas vadītājs.
- Katram ir iespēja izteikties, tiesības tikt uzklausītam bez citu komentāriem.
- Diskusijas dalībnieki savas atbildes pamato, vēlams izmantot piemērus, faktus.
- Diskusijas dalībnieki var papildināt citu atbildes vai nepiekrist, pierādot savu viedokli.
- Par katru diskusijas jautājumu izsakās vairāki dalībnieki, vadītājs apkopo viedokļus.
- Noslēgumā diskusijas vadītājs veido kopsavilkumu.

4.1. Māju valoda	4.2. Spēļu valoda	4.3. Maizes valoda	4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?	4.5. Gadalaiku valoda	4.6. Telefonsarunu valoda
Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

4.3. Maizes valoda. Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties meklēt, novērtēt un atlasīt temata apguvei un prezentācijai nepieciešamo informāciju dažādos informācijas avotos; veidot atsauces.

Mācīties sagatavot prezentācijai vizuālu materiālu un stāstīt par to.

Apgūt prasmi veidot produkta etiķeti, ēdiena fotorecepti, informatīvu bukletu, rakstīt un noformēt e-vēstuli ar vienu vai vairākiem pielikumiem.

Vingrināties pēc parauga lietot pieturzīmes, atdalot salikta teikuma daļas un vienlīdzīgus teikuma locekļus.

Nostiprināt prasmi saskatīt vārda sastāvdaļas radniecīgos vārdos, pareizi rakstīt salikteņus.

Nostiprināt prasmi pārveidot lietvārdu, īpašības vārdu, skaitļa vārdu un darbības vārdu pamatformā, lai noskaidrotu tā leksisko nozīmi vārdnīcā.

Apgūt prasmi tekstā noteikt un lietot darbības vārdus vajadzības izteiksmē.

Mācīties veidot saīsinājumus.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Informācijas avots var būt teksts, attēls, videoieraksts, karte, tabula, saraksts gan iespiestā, gan digitālā formātā. (V.Li.1.) • Izmantojot citu cilvēku veidotu informācijas avotu (tekstu, dziesmu, attēlu), ir jānorāda autors, nosaukums, tīmekļa vietne. (V.Li.2.) • Sava teksta, prezentācijas vai mutvārdu runas veidošanai jāatlasa ticama un noderīga informācija. (V.Li.2.) • Pieturzīmes palīdz tekstu izlasīt un saprast precīzāk. (V.Li.3)	**Saziņa kontekstā** • Mācās caurlūkot avotu un atrast nepieciešamo informāciju tekstā, attēlā, kartē, sarakstā, tabulā, tīmeklī; veido atsauces informācijas avotiem (autors, nosaukums, tīmekļa vietne). • Mācās vizuāli nošķirt tekstā svarīgu informāciju no mazsvarīgas, lietojot sev saprotamu veidu (pasvītrot, apvilkt, izcelt, veidot treknrakstā u. tml.). • Prezentē sagatavoto materiālu, ievērojot runātāja un klausītāja kultūru. **Teksts un tekstveide** • Raksta e-pasta vēstuli, norādot uz pielikumu un pievienojot to. • Mācās veidot produkta etiķeti. • Mācās veidot ēdiena fotorecepti. • Mācās veidot informatīvu bukletu konkrētam adresātam. **Valodas struktūra** • Pilnveido prasmi skaidrot vārdus kontekstā, atrast un salīdzināt ar vārdu skaidrojumu dažādās vārdnīcās. • Izmanto lietvārda, īpašības vārda, skaitļa vārda, darbības vārda pamatformu, lai atrastu vārda skaidrojumu vārdnīcā; lieto alfabētu vārdu meklēšanai. • Pareizi raksta salikteņus. • Nosaka radniecīgu vārdu sakni, galotni, priedēkli. • Mācās pareizi lietot darbības vārdus vajadzības izteiksmē kopā ar lietvārdu nominatīvā. • Mācās skaidrot un lietot mērvienību saīsinājumus.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atrodot tajā galvenos vārdus un frāzes, atbildot uz jautājumiem un uzdodot jautājumus pašiem, nosaka teksta galveno domu un tajā paustās idejas. Formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (VL.6.1.1.3.) • Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsvarīgā; vērtē informācijas ticamību. Sakārto to noteiktā secībā vai veidā. (VL.6.1.1.9.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu; reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. (VL.6.2.1.3.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus. (VL.6.2.1.4.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi privātās vēstules, arī digitālajā formā un e-vidē. (VL6.2.1.5.) • Skaidro daudznozīmīgu vārdu nozīmi. (VL.6.3.1.1.) • Pareizi raksta salikteņus. (VL.6.3.1.4.) • Saskata galvenos vārddarināšanas paņēmienus. Darina vārdus, analizējot un secinot, kādas ir latviešu valodas vārddarināšanas iespējas. (VL.6.3.1.5.)	• Veido ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība) • Veido ieradumu iepriekš rūpīgi pārdomāt savu publisko izteikumu saturu un snieguma formu. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: salikts teikums, etiķete, buklets, atsauce, darbības vārda vajadzības izteiksme, mērvienību saīsinājumi.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto literāra stāsta fragmentu, dzejoli, informatīvu tekstu tīmeklī, produkta etiķeti; • veido definīciju, prezentāciju, fotorecepti, produkta etiķeti, informatīvu bukletu, e-vēstuli ar pielikumu.	

Temata apguves norise

Kas ir maize? Vārda nozīmes skaidrojums vārdnīcā	• Iesaistās sarunā par maizi, tās veidiem, formu, garšas īpašībām u. tml. • Strādājot pārī, veido skaidrojumus vārdiem *baltmaize*, *rupjmaize*, *saldskābmaize*, *plācenis* u. c.; salīdzina ar vārdnīcās iekļauto skaidrojumu; izsaka pieņēmumus, pēc kuriem kritērijiem maizes veidus var klasificēt, un pamato savu viedokli. • Salīdzina tīmekļa un grāmatas formāta vārdnīcas informāciju un lietošanu; secina, kādas zināšanas un prasmes ir nepieciešamas, lietojot katru resursu; pamato, kurš lietošanas veids ir ērtāks.

Maize Latvijā un pasaulē Informācijas atlase. Mutvārdu prezentācija ar uzskates materiālu	• Meklē un atlasa informāciju no dažādiem avotiem (tīmeklī un iespiestos izdevumos) par maizi un tās izplatību; izmantojot virsrakstu, izsaka pieņēmumus par tekstu galveno domu. • Lasa iedziļinoties izvēlētos tekstus. • Izstrādā un vienojas klasē par prasībām prezentācijas noformējumam. • Mācību grupā gatavo prezentāciju par maizi, maizes vēsturi un izplatību Latvijā vai citviet pasaulē; veido atsauces informācijas avotiem; vēro atsauču izmantojumu, nosakot, kura informācija atkārtojas, kura ir jauna. • Apkopo svarīgāko informāciju par prezentācijās dzirdēto, pārrunā to grupā. • Individuāli raksta 5–7 atziņas (secinājumus), kas izriet no iepriekš dzirdētā materiāla; reflektē par personīgo ieguvumu.
Maizes cepšana Informācijas apkopošana. Vārda sastāvdaļas; radniecīgi vārdi. Salikteņu pareizrakstība. Pieturzīmes saliktā teikumā un starp vienlīdzīgiem teikuma locekļiem	• Vērojot videofilmu par maizes cepšanu, pieraksta jaunos vārdus, izsecina to nozīmi no konteksta vai noskaidro vārdu nozīmi vārdnīcā. • Pārrunā redzēto videofilmā: saziņas apstākļus, noskaņu, dalībnieku emocijas, runātāja prasmi ieinteresēt skatītāju; pauž savu viedokli un pamato to. • Vingrinās noteikt vārda sastāvdaļas, radniecīgus vārdus un pareizi rakstīt salikteņus. • Klasē iepazīstas ar bukletiem, to struktūru un saturu; vērtē internetā publicētos bukletus par maizes gatavošanu, cepšanu un pārdošanu. • Mācību grupā veido savu bukletu par šo tematu; iekļauj tekstā teikumus ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, pievērš uzmanību to atdalīšanai ar pieturzīmēm. • Prezentē savu veikumu; reflektē par bukleta veidošanas procesu, iegūtajām zināšanām un pieredzi.
Maizes receptes un ēdieni no maizes Produkta nosaukums, etiķete un recepte. Darbības vārds vajadzības izteiksmē kopā ar lietvārdu. Mērvienību saīsinājumi	• Noskaidro, kas ir produkta etiķete, kāda informācija ir izvietota uz etiķetes; vērtē dažādas maizes etiķetes, nosaka, kādu informāciju var iegūt par šo produktu. • Mācību grupā veido oriģinālu maizes etiķeti, noformējumā izmantojot gan verbālus līdzekļus, gan vizuālās zīmes (foto, zīmējumus, simbolus u. tml.), kas papildinātu vārdos izteikto domu; pareizi raksta produkta nosaukumu un informāciju uz etiķetes. • Klasē iesaistās sarunā par maizes ēšanas tradīcijām ģimenē: kādas maizes šķirnes tiek lietotas, kādus ēdienus no maizes var pagatavot. • Pēta dažādu ēdienu pagatavošanas receptes no maizes; pievērš uzmanību darbības vārda formu lietojumam vajadzības izteiksmē un dažādu mērvienību (daudzums, skaits) saīsinājumiem. • Veido fotorecepti ar komentāriem par kādu maizes ēdienu, kuru gatavo ģimenē vai kuru atrod pavārgrāmatās; tekstā iesaista teikumus ar darbības vārdiem vajadzības izteiksmē; precīzi pieraksta dažādu mērvienību saīsinājumus. • Nosūta savu fotorecepti klasesbiedriem e-pastā (raksta e-pasta ziņojumu, pievienojot pielikumu); skaidro sava sūtījuma mērķi un saturu. • Patstāvīgi iepazīstas ar iesūtītajām fotoreceptēm; strādā ar šo recepšu tekstiem, pārbaudot fotoattēla un teksta atbilsmi, teksta saturu un pareizrakstību. • Reflektē par uzdevumu veikšanas procesu un darbības vārda formu lietojumu vajadzības izteiksmē receptes tekstā.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Datorika	Informācija tīmeklī, prezentācija, e-vēstule ar pielikumu.
Dizains un tehnoloģijas	Uzturs, maizes ēdieni; veselīgi, neveselīgi ēdieni.

Metodiskais komentārs

2. apakštemata apguves laikā ieteicams organizēt mācību ekskursija uz kādu ceptuvi. Pirms tam skolēni sagatavo jautājumus maizes cepējam, apmeklējuma laikā tos uzdod, aktīvi iesaistās sarunā, formulējot citus jautājumus vai atbildot paši.

4.1. Māju valoda	4.2. Spēļu valoda	4.3. Maizes valoda	4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?	4.5. Gadalaiku valoda	4.6. Telefonsarunu valoda
Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda? Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pētot jautājumus par dzīvnieku savstarpējo saziņu un komunikāciju ar cilvēkiem, lasot tekstus par dzīvniekiem, mācīties saprast verbālo un neverbālo līdzekļu lomu saziņā, emociju izteikšanas līdzekļus.

Mācīties detalizēti lasīt un izmantot anotācijas grāmatu izvēlei.

Pilnveidot prasmi veidot deminutīvus, pareizi rakstīt īpašvārdus, saskatīt izsauksmes vārdus un atdalīt tos ar atbilstošām pieturzīmēm.

Rakstot savu tekstu, atdalīt piebildi un tiešo runu (piebilde teikuma sākumā), uzrunu un uzrunas grupu kā atsevišķu sintaktisku vienību, vienlīdzīgus teikuma locekļus.

Mācīties veidot un norunāt monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Saziņas dalībnieki un temats nosaka verbālo un neverbālo saziņas līdzekļu izvēli. (V.Li.1.) • Gan formālās, gan neformālās mutvārdu un rakstveida saziņas situācijās ir jāievēro saziņas kultūra, ar cieņu izturoties pret komunikācijas partneri. (V.Li.1.) • Rakstot dažādus lietišķos rakstus, jāievēro īpaši stila un pareizrakstības nosacījumi. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās saprast verbālo un neverbālo līdzekļu nozīmi saziņā. • Mācās monologā izmantot atbilstošus neverbālos saziņas līdzekļus. • Izmanto anotāciju grāmatas izvēlei. • Apkopo un strukturē informāciju tabulā, ievēro vienotu lielo/mazo burtu izvēli. • Piedalās saziņā, izsaka savas domas, pamato tās, izmantojot pamatojuma vārdus *jo* un *tāpēc*, *ka*. **Teksts un tekstveide** • Raksta lietišķu e-pasta vēstuli, ievērojot vēstules rakstīšanas principus, pieklājības normas un pareizrakstības noteikumus. • Raksta sludinājumu, ievērojot sludinājuma rakstīšanas principus un pareizrakstības noteikumus. • Mācās uzrakstīt monologu (runu), ievērojot saziņas situāciju, un izteiksmīgi to norunāt. **Valodas struktūra** • Atšķir lokāmos un nelokāmos lietvārdus. • Mācās noteikt deminutīvu darināšanas līdzekļus, darināt deminutīvus atbilstoši teksta saturam. • Nosaka tekstā izsauksmes vārdus, kas ir dabā dzirdamo skaņu atdarinājumi; izmanto izsauksmes vārdus, veidojot savu tekstu, un atdala tos ar atbilstošu pieturzīmi. • Nostiprina prasmi tekstā lietot un atdalīt piebildi un tiešo runu (piebilde tiešās runas priekšā), uzrunu un uzrunas grupu, vienlīdzīgus teikuma locekļus, kurus saista saikļi *un*, *vai*, *jeb*. • Lieto komatu saikļa *bet* priekšā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Iesaistās saziņā, ievērojot saziņas tematu, dalībniekus, vietu, laiku un nolūku. Izmanto piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. (VL.6.1.1.4.) • Pamana un raksturo saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas. Pamato savu viedokli ar konkrētiem piemēriem, balstoties personiskajā un citu pieredzē. (VL.6.1.1.7.) • Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsvarīgā; vērtē informācijas ticamību. Sakārto to noteiktā secībā vai veidā. (VL.6.1.1.9.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu; reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. (VL.6.2.1.3.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi privātās un lietišķās vēstules, arī digitālajā formā un e-vidē. (VL.6.2.1.5.) • Saskata galvenos vārddarināšanas paņēmienus. Darina vārdus, analizējot un secinot, kādas ir latviešu valodas vārddarināšanas iespējas. (VL.6.3.1.5.) • Atšķir patstāvīgos vārdus no palīgvārdiem un izsauksmes vārdiem. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus. (VL.6.3.1.7.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos. (VL.6.3.1.8.)	• Veido ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku. (Tikumi – laipnība, solidaritāte, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu paust pieklājīgu attieksmi un lietot korektu valodu elektroniskajos saziņas līdzekļos (īpaši – sociālajos medijos). (Tikumi – atbildība, laipnība, savaldība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: deminutīvs, anotācija, verbālie un neverbālie saziņas līdzekļi, monologs, īpašvārds, izsauksmes vārds, uzruna, uzrunas grupa.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto literāra stāsta fragmentu (monologu, dialogu), anotāciju, informatīvu tekstu tīmeklī, sludinājumu; • veido monologu, e-pasta vēstuli ar pielikumu, sludinājumu.	

Temata apguves norise

Dzīvnieku valoda Verbālie un neverbālie saziņas līdzekļi	• Dalās savā pieredzē klasē, spriež, vai valoda ir tikai cilvēkiem, kā dzīvnieki pauž savas vēlmes, kā sazinās ar citiem dzīvniekiem un cilvēkiem. • Vēro attēlus, videoierakstus, salīdzina tos un pārrunā klasē, kā neverbāli tiek paustas cilvēka emocijas un dzīvnieku emocijas. • Spēlē spēli "Mēmais šovs", kurā attēlo dažādas dzīvnieku vai cilvēku emocijas; mācās nosaukt neverbāli paustās emocijas vārdos, niansēti raksturojot noskaņu (norūpējies, pārsteigts, aizdomīgs u. c.). • Veido sarakstu ar emociju vārdiem, pretī zīmējot emocijzīmes, kuras lieto neformālā rakstveida saziņā. • Pārrunā klasē, ka saziņa var būt verbāla un neverbāla, kā atšķiras formāla saziņa no neformālas; secina, vai izteikties ir vieglāk verbāli vai neverbāli, pamato savu viedokli.

Dzīvnieka monologs Monologs	• Izvēlas dzīvnieku, par kuru gribētu sevi iztēloties, un raksta monologu, ko dzīvnieks vēlētos pateikt noteiktos apstākļos, ja prastu runāt; teksta veidošanā izmanto vienlīdzīgus teikuma locekļus, piebildi kopā ar tiešo runu, vienkāršus un saliktus teikumus. • Pārī samainās ar uzrakstītajiem monologiem, pārrunā un iesaka, kā uzlabot tekstu.
Lasīsim par dzīvniekiem! Anotācija. Sludinājums. Sarunvaloda. Deminutīvi. Izsauksmes vārdi	• Lasa grāmatu anotācijas; izvēlas grāmatas lasīšanai, pamato savu izvēli. • Lasa folkloras un daiļliteratūras tekstus par dzīvniekiem. • Salīdzina, kādas dzīvniekiem raksturīgas pazīmes tiek attēlotas valodā, mācoties precīzi izvēlēties piemērotākos vārdus; nosauc un pieraksta šīs pazīmes (*lapsa – viltīga*, *apķērīga* u. tml.). • Saskata tekstā deminutīvus, nosaka piedēkļus *-iņ-*, *-īt-*, *-ēn-*; vēro, kā mainās teksts ar deminutīviem vai bez tiem. • Vingrinās tekstā noteikt tiešo runu, uzrunu un vienlīdzīgus teikuma locekļus, pamato pieturzīmju lietojumu. • Meklē informāciju, kas apstiprina vai noliedz zinātnieku uzskatu, ka dzīvniekiem ir sava valoda un ka dzīvnieki izmanto ne tikai kustību valodu, bet arī saprot cilvēku valodu; mācību grupā apmainās ar iegūto informāciju. • Mācās klasificēt un apkopot iegūto informāciju, izmantojot tabulu vai citus grafiskos līdzekļus. • Sagatavo un pieraksta trīs vai četras atziņas, kas izsecināmas no informācijas apmaiņas grupā, un nolasa tās klasē. • Lasa par mājas mīluļu saimnieku uzskatiem; pievērš uzmanību tīmekļa komentāru valodai, nosaka sarunvalodai raksturīgus valodas līdzekļus. • Pārrunā klasē, kurās saziņas situācijās ir iederīgi sarunvalodas vārdi un kurās doma formulējama, izvairoties no tiem. • Iepazīstas ar D. Markus grāmatā “Bērnu runa kultūras pasaulē” ievietoto tabulu, kurā parādīta dzīvnieku valodas atdarināšana dažādu tautību bērnu valodā. • Nosaka, ka skaņu atdarināšanā tiek izmantoti izsauksmes vārdi; izpēta, kā rakstos tie tiek atdalīti no citiem vārdiem teikumā. • Pārskata dzīvnieku patversmes mājaslapu un izvēlas kāda dzīvnieka fotogrāfiju. • Mācību grupā pēta sludinājumus, izsakot pieņēmumus, kā būtu jāveido sludinājumi; vienojas par pazīmēm, kas raksturīgas sludinājumu tekstiem (saturs, valoda, noformējums). • Raksta sludinājumu, lai atrastu patversmes kaķim/sunim mājas; pārrunā klasē, kur šāda veida sludinājumus varētu izvietot.
Dzīvnieku vārdi Lietišķā e-pasta vēstule. Īpašvārdu nozīme un darināšana. Lokāmie un nelokāmie lietvārdi. Sinonīmi, antonīmi	• Klasē iesaistās sarunā, kāpēc dzīvniekiem tiek doti vārdi, vai folkloras tekstos dzīvniekiem ir vārdi. • Uzraksta sev zināmos dažādu dzīvnieku vārdus; mācību grupā veido kādas dzīvnieku sugas populārāko piecu vārdu sarakstu; salīdzina sarakstus un pārrunā, kas ietekmē dzīvnieku vārdu popularitāti (filmas, grāmatas, tradīcijas u. tml.); vēro, vai šie vārdi ir iekļauti dzīvnieku vārdu kalendāros, populārāko īpašvārdu sarakstos; nosaka, kuri īpašvārdi ir lokāmi, kuri nelokāmi. • Meklē sinonīmus dzīvnieku nosaukumiem (piemēram, *vilks – pelēcis*), veido antonīmu pārus to īpašībām (*drošs – bailīgs*). • Mācību grupā izvēlas dzīvnieku, kuru izņemtu no dzīvnieku patversmes; dod šim dzīvniekam vārdu, pierakstot vārdu izvēles pamatojumu. • Raksta e-pasta vēstuli dzīvnieku patversmei, pielikumā pievienojot sagatavoto sludinājuma tekstu un dzīvnieku vārdu sarakstu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Saudzējoša rīcība un attieksme pret dzīvniekiem, apkārtējo vidi.
Datorika	Konkrēta informācija tīmeklī – grāmatu anotācijas; e-pasta vēstule ar pielikumu.

Metodiskais komentārs

Ieteikumi monologa veidošanai

1. Kopā ar skolotāju skolēni precizē, ko nozīmē jēdzieni *monologs* un *dialogs*, noskaidro, ka monologam ir runātājs vai rakstītājs (adresants) un klausītājs vai lasītājs (adresāts). Sarunā skolēni izmanto atgādni un atceras, ka 3. klasē viņi mācījās uzstāties ar savu monologrunu – tā bija publiska uzstāšanās.

2. Klausās tekstu fragmentus skolotāja lasījumā un nosaka, vai tie ir monologi vai dialogi; pēc atkārtotas lasīšanas pārrunā, kas ir sarunas biedri dialogā, kas ir runātājs monologā.

3. Pārveido lasīto tekstu par monologu, lietvārda un 3. personas darbības vārda vietā lietojot vietniekvārdu *es* un pārveidojot darbības vārdus vienskaitļa 1. personā.

4. Sagatavojas monologa izteiksmīgai lasīšanai/runāšanai un savstarpējai vērtēšanai.

5. Veido savu monologu. Ieteicams izstrādāt monologa veidošanas soļus, procesā atzīmējot jau paveikto.

4.apakštemata apguvē papildu ieteicami dzīvnieku vārdu nozīmju skaidrojumi, jaunu vārdu darinājumi, izmantojot noteiktus nosacījumus (pēc dzīvnieka īpašībām, izskata, piederības saimniekam, apstākļiem, kā dzīvnieks nokļuvis pie saimnieka u. c.).

4.1. Māju valoda	4.2. Spēļu valoda	4.3. Maizes valoda	4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?	4.5. Gadalaiku valoda	4.6. Telefonsarunu valoda
Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

4.5. Gadalaiku valoda. Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 17 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties noteikt precīzus atslēgvārdus, lai atrastu tīmeklī un grāmatu anotācijās nepieciešamo informāciju; mācīties novērtēt, vai tīmekļa informācijai var uzticēties (ir norādīts autors vai avots).

Iepazīt citu tautu tradīcijas, lai spētu sazināties ar dažādu kultūru pārstāvjiem.

Mācīties raksturot un salīdzināt dzirdēta vai lasīta teksta notikumus.

Mācīties veidot ieinteresējošu stāstījuma ievadu un nobeigumu, sakārtot vēstījuma notikumus loģiskā secībā, veidot rindkopas, sasaistīt tās; sadarbojoties ar klasesbiedriem, uzlabot izveidotos tekstus.

Nostiprināt prasmi raksturot emocijas, stāstot/rakstot par savu pieredzi un literāriem tēliem tekstos.

Apgūt uzrunas un uzrunas grupas atšķirības, novietojumu, pieturzīmju lietojumu uzrunas atdalīšanai teikumā, īpašības vārda un lietvārda saskaņojumu uzrunas grupā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai atrastu nepieciešamo informāciju, jāprot izmantot atbilstošus atslēgvārdus. (V.Li.1.) • Lai tīmeklī atrasto informāciju izmantotu savos darbos, tai jābūt pārbaudītai un uzticamai. (V.Li.1.) • Lai varētu sazināties ar citu tautu cilvēkiem, ir jāiepazīst, jāizprot un jārespektē viņu kultūra. (V.Li.1.) • Lai piesaistītu klausītāju uzmanību, ir jāveido interesants stāstījuma ievads. (V.Li.2.) • Uzrunai var izmantot vienu vārdu vai paplašināt uzrunu, veidojot uzrunas grupu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās izmantot atslēgvārdus, lai atrastu nepieciešamo informāciju. • Mācās pievērst uzmanību tīmeklī iegūtās informācijas autoram, avotam, lai novērtētu informācijas uzticamību. • Nostiprina prasmi organizēt dialogu, ievērojot saziņas tematu un sarunas partnera jautājumus un atbildes. • Iepazīst citu tautu tradīcijas, lai spētu sazināties ar dažādu kultūru pārstāvjiem. **Teksts un tekstveide** • Mācās sakārtot vēstījuma notikumus secībā, veidot loģiskas rindkopas un sasaistīt tās. • Raksturo un salīdzina dzirdēta vai lasīta teksta notikumus. • Veido ieinteresējošu stāstījuma ievadu un nobeigumu, lai piesaistītu klausītāja uzmanību. **Valodas struktūra** • Rakstos mācās atdalīt uzrunu un uzrunas grupu teikumā, atbilstoši lietot komatus un teikuma beigu pieturzīmi. • Nostiprina prasmi noteikt darbības vārda personu. • Nostiprina prasmi pareizi lietot darbības vārdu vajadzības izteiksmē kopā ar lietvārdu nominatīvā. • Teikumā saskaņo īpašības vārdu un lietvārdu dzimtē, skaitlī un locījumā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu, atrodot tajā galvenos vārdus un frāzes, atbildot uz jautājumiem un uzdodot jautājumus pašiem. (VL.6.1.1.3.) • Ierosina un uztur dialogu, paužot savu viedokli un uzklausot citus. (VL.6.1.1.5.) • Spēj sazināties ar dažādu kultūru cilvēkiem. (VL.6.1.1.8.) • Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsvarīgā; vērtē informācijas ticamību. (VL.6.1.1.9.) • Raksturo un salīdzina dzirdēta vai lasīta teksta notikumus un personas, veido secinājumus. Sasaista stāstījumu ar personisko un citu pieredzi, nosaka valodas īpatnības. (VL.6.2.1.2.) • Veido stāstījumu. Raksta vēstījumu. (VL.6.2.1.3.) • Atšķir patstāvīgos vārdus no palīgvārdiem un izsauksmes vārdiem. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus. (VL.6.3.1.7.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos. (VL.6. 3.1.8.)	• Attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums) • Veido ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība)
Jēdzieni: dialogs, locījums, darbības vārda laiks un persona.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto informatīvu tekstu, tautasdziesmu, literāra teksta fragmentu, laika prognozes diagrammu; • veido atgādni, dialogu, vēstījumu.	

Temata apguves norise

Par gadalaikiem Dialogs. Uzruna, uzrunas grupa	• Iesaistās sarunā par gadalaikiem: stāsta par mīļāko gadalaiku, pamato savu viedokli; raksturo, kā gadalaikus var uztvert ar dažādām maņām, izmantojot atbilstošus īpašības vārdus; fantazē un skaidro, kurš būtu piektais gadalaiks, ja tas būtu iespējams. • Veido, raksta, norunā dialogus, iekļaujot uzrunu, jautājumus, atbildes par tematu. • Lasa tautasdziesmas par gadalaikiem; pēta tautasdziesmās, kas tiek uzrunāts. • Noskaidro, kā atšķiras uzruna un uzrunas grupa, kur teikumos atrodas uzruna, kādas pieturzīmes lieto uzrunas atdalīšanai un teikuma beigās; formulē secinājumus un veido atgādni. • Vingrinās pareizi teikumos lietot uzrunas formas vokatīvā; vēro īpašības vārda saskaņojumu ar lietvārdu uzrunas konstrukcijās, nosaka īpašības vārdu un lietvārdu galotnes; formulē secinājumus.

Laikapstākļi un emocijas Stāstījuma plāns. Patstāvīgo vārdu vārdšķiras. Vārdu emocionālā ekspresija	• Vēro, lasa, klausās laikapstākļu ziņas; pēta dažādus – verbālus, grafiskus – laikapstākļu prognožu tekstus. • Iejūtas laikapstākļu ziņu moderatora lomā un nolasa tās, lietojot uzrunu un citas pieklājības frāzes. • Laikapstākļu ziņu tekstā nosaka zināmo vārdšķiru vārdus; apkopo informāciju, ko zina par vārdšķirām. • Nosaka īpašības vārda un lietvārda, skaitļa vārda un lietvārda dzimti, skaitli un locījumu; ja nepieciešams, izmanto atgādni. • Nosaka darbības vārda laiku un personu. • Sameklē/izdomā sinonīmu un antonīmu pārus dažādu vārdšķiru vārdiem par laikapstākļiem; pieraksta vārdus, kurus vēlas atcerēties un lietot savā leksikā. • Raksturo gadalaikiem tipiskos laikapstākļus, veidojot teikumus ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem; meklē faktus par gadalaikiem netipiskiem laikapstākļiem, piemēram, aukstāko vasaras dienu, siltāko ziemas nakti u. tml.; raksta informāciju, pievēršot uzmanību skaitļa vārdu pareizai atveidei. • Lasa tekstus par emocijām, kuras ietekmē gadalaiks, laikapstākļi, un salīdzina ar savām izjūtām. • Veido uzskates materiālu par dažādām emocijām, atrod un raksta vārdus (var grupēt vārdšķirās: *lietvārdi*, *īpašības vārdi*, *darbības vārdi*, *izsauksmes vārdi*), vārdu savienojumus, izteicienus, kurus izmantot, stāstot par savām un citu izjūtām. • Pārrunā klasē, kā veidot interesantu stāstījumu. • Izstrādā stāstījuma plāna punktus; pārī vai mācību grupā izdomā, kā sākt un beigt stāstījumu, lai piesaistītu klausītāju uzmanību; veido stāstījumu, uzlabo to un prezentē klasē.
Svētki pasaulē Atslēgvārdi. Saraksts	• Pārrunā klasē, kādus svētkus svin katrā gadalaikā, kādas svinēšanas tradīcijas zina. • Meklē un atlasa informāciju, kā svētkus svin citās zemēs; meklēšanai tīmeklī izmanto precīzus atslēgvārdus; pievērš uzmanību, vai informācijai ir norādīts avots, autors. • Salīdzina informāciju par dažādu tautu tradīcijām; pieraksta 3–5 pazīmes, kas kopīgas vairākām tautām, piemēram, Lieldienu svinēšanā, un vienu atšķirību 3–5 tautām. • Apspriež klasē un izveido darbu sarakstu, kas jāpaveic, lai svētki, kurā piedalās dažādu tautību cilvēki, izdotos; izmanto darbības vārdus vajadzības izteiksmē saistījumā ar lietvārdu nominatīvā.
Vasaru gaidot Vēstījums. Rindkopa	• Bibliotēkā/tīmeklī, izmantojot grāmatu/filmu anotācijas, atrod daiļliteratūras tekstus/filmas par skolēnu piedzīvojumiem vasarā; izvēlas un izlasa grāmatas/noskatās filmas fragmentu. • Atstāsta grāmatā/filmā attēlotos piedzīvojumus, raksturo un salīdzina dzirdēta/redzēta vai lasīta teksta notikumus. • Veido vēstījumu par saviem piedzīvojumiem vasarā (vai citā gadalaikā): izvēlas notikumus, secīgi tos sakārto, iesaista tekstā vietas un laika apstākļa vārdus, dala stāstījumu rindkopās, veido loģiskas pārejas starp rindkopām. • Raksta vēstījumu par piedzīvojumiem: izveido plānu, raksta melnrakstu, rediģē un uzlabo to, raksta tīrrakstu. • Reflektē par savu domraksta rakstīšanas gaitu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Dabaszinības	Gadalaiki, to īpatnības.
Datorika	Meklēšanas rīki. Informācijas meklēšana, novērtēšana un ticamība.
Sports	Veselīgs dzīvesveids; kustību aktivitātes dažādos gadalaikos.

Metodiskais komentārs

Šajā tematā, runājot par gadalaikiem, laikapstākļiem, emocijām un svētkiem, svarīgi ir apzināti un mērķtiecīgi veltīt stundā laiku jaunu vārdu apguvei. Apgūstot noteiktu apakštematu, var ļaut skolēniem izvēlēties atlasīt jaunus vārdus (līdz trim), kurus ierakstīt savā vārdnīcā un aktīvi izmantot rakstu vai mutvārdu tekstos.

2. apakštematā skolēni atkārto jēdzienus *sinonīmi* un *antonīmi*, nostiprina prasmi veidot sinonīmu, antonīmu pārus, lai novērtētu daudzveidīga vārdu krājuma nepieciešamību un prasmi izteikties precīzi, niansēti.

Īpaša uzmanība pievēršama tam, kā izveidot loģisku tekstu, šajā tematā – vēstījumu.

Idejas temata apguvei

1. Teksta veidošana pēc noteiktiem jautājumiem, piemēram:

- kad notiek?
- kur notiek?
- kas notiek?
- kas piedalās?
- kādā secībā norisinās notikumi?
- kā viss beidzās?
- kā es to vērtēju?
- kāpēc tāds ir mans vērtējums?

Skolēniem var izvirzīt arī citus nosacījumus, piemēram, uz katru jautājumu jāatbild ar noteiktu teikumu skaitu; tekstā jāizmanto darbības vārdi noteiktā laikā/personā.

2. Teksta veidošana, izmantojot tādus domas ierosinātājus kā attēli, ievadfrāzes, videofragmenti, atslēgvārdi, nepabeigti teikumi.

3. Teksta veidošana pēc noteikta plāna.

4. Teksta veidošana, ja ievads/nobeigums ir dots.

4.1. Māju valoda	4.2. Spēļu valoda	4.3. Maizes valoda	4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?	4.5. Gadalaiku valoda	4.6. Telefonsarunu valoda
Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

4.6. Telefonsarunu valoda. Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 15 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot prasmi piedalīties mutvārdu saziņā par lasīto, dzirdēto, redzēto, sasaistot ar personīgo pieredzi, izsakot savu viedokli un pamatojot to.

Mācīties rakstītā tekstā izmantot vārdus un frāzes *manuprāt*, *pēc manām domām*, saikli *jo*, vārdu konstrukciju *tāpēc*, *ka* un lietot iederīgas pieturzīmes.

Nostiprināt prasmi mērķtiecīgi veidot aptaujas jautājumus un izmantot iegūto informāciju, rakstīt aprakstu.

Mācīties rakstīt instrukciju un ieteikumus, pēc parauga izmantojot vienotas darbības vārdu formas – nenoteiksmi, vajadzības izteiksmes vai pavēles izteiksmes formas.

Mācīties veidot dialogu pa telefonu atbilstoši formālai un neformālai saziņas situācijai, iekļaut sarunā pieklājības frāzes.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Sarunas pa tālruni formālās un neformālās saziņas situācijās atšķiras. (V.Li.1.) • Lai pamatotu savas domas, teikumā pirms pamatojuma izmanto palīgvārdu *jo*, vārdu konstrukciju *tāpēc*, *ka*. (V.Li.3.) • Lai norādītu, ka ir izteikts personīgais viedoklis, izmanto vārdus un frāzes *manuprāt*, *pēc manām domām*, kuras rakstiskā tekstā tiek nošķirtas ar komatu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Lasa, klausās un vēro mācībām un/vai savām interesēm atbilstošu tekstu, atbild uz jautājumiem par teksta saturu un nolūku. • Piedalās mutvārdu saziņā par dzirdēto vai novēroto, sasaistot ar personīgo pieredzi un izsakot savu viedokli. • Mācās raksturot saziņas situāciju – nosaka telefonsarunas dalībniekus un saziņas tematu. • Mācās noteikt un ievērot valodas atšķirības formālā un neformālā telefonsarunā. • Nostiprina prasmi iesaistīties sarunā atbilstoši saziņas tematam un dalībniekiem. **Teksts un tekstveide** • Pilnveido prasmi rakstīt aprakstu. • Veido aptaujas anketas jautājumus, lai varētu izmantot iegūto informāciju sava teksta radīšanai vai viedokļa paušanai. • Mācās plānot un rakstīt vēstījumu ar pārsprieduma elementiem. • Mācās rakstīt instrukciju un ieteikumus, ievērojot vienādas darbības vārdu formas. • Mācās veidot strukturētu telefonsarunu, ievērojot atšķirību formālās un neformālās telefonsarunās. • Novērtē, ka tekstveide ir process, kura laikā teksts var tikt uzlabots individuāli un/vai sadarbībā ar citiem. **Valodas struktūra** • Izmanto vietas un laika apstākļa vārdus, veidojot savus tekstus. • Lieto darbības vārdus nenoteiksmē, pavēles izteiksmē un vajadzības izteiksmē. • Prot teikumā atdalīt ar komatiem vārdus un frāzes *manuprāt*, *pēc manām domām*. • Prot telefongrāmatā/mobilajā tālrunī vai citā rīkā/avotā pēc alfabēta atrast vajadzīgo adresātu un numuru. • Lietojot saliktus teikumus, mācās likt komatu saikļu *jo*, *bet* priekšā, kā arī aiz apstākļa vārda *tāpēc* saikļa *ka* priekšā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atrodot tajā galvenos vārdus un frāzes, atbildot uz jautājumiem un uzdodot jautājumus pašiem, nosaka teksta galveno domu un tajā paustās idejas. Formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (VL.6.1.1.3.) • Iesaistās saziņā, ievērojot saziņas tematu, dalībniekus, vietu, laiku un nolūku. Izmanto piemērotus verbālos saziņas līdzekļus. (VL.6.1.1.4.) • Ierosina un uztur dialogu, paužot savu viedokli un uzklausot citus. Piedaloties diskusijā, pamana viedokļu atšķirības, ir tolerants pret citu viedokli. (VL.6.1.1.5.) • Saziņā pamana citu un ievēro savu runātāja un rakstītāja kultūru formālās un neformālās saziņas situācijās. (VL.6.1.1.8.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu; reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. (VL.6.2.1.3.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus, ievērojot to uzbūvi, atbilsmi saziņas adresātam, nolūkam un teksta žanram. (VL.6.2.1.4.) • Veido un pilnveido savu tekstu. Sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta kvalitāti, prot strādāt individuāli un sadarboties teksta rediģēšanas laikā. Reflektē par šo procesu, lai uzlabotu savu tekstu. (VL.6.2.1.7.) • Pamana mutvārdu runas atšķirības formālās un neformālās runas situācijās. Mērķtiecīgi plāno un veido saturīgu, loģisku mutvārdu runu, ievērojot tās uzbūvi un atbilsmi saziņas nolūkam un teksta žanram. Iesaistās dialogā ar klausītājiem. (VL.6.2.1.8.) • Atšķir patstāvīgos vārdus no palīgvārdiem un izsauksmes vārdiem. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos. (VL.6.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku. (Tikumi – laipnība, solidaritāte, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu atklāti paust un aizstāvēt savus uzskatus, ja nepieciešams, izteikt arī nepopulāru viedokli. (Tikumi – atbildība, drosme, taisnīgums; vērtība – brīvība)
Jēdzieni: apstākļa vārds, pavēles izteiksme; palīgvārds (saiklis), aptauja, pārspriedums, telefonsaruna, saziņas etiķete.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto literāra stāsta fragmentu, informatīvu tekstu, ieteikumu sarakstu, instrukciju; • veido aprakstu, vēstījumu, ieteikumu sarakstu, instrukciju.	

Temata apguves norise

Parunāsim pa tālruni? Nē, parunāsim par tālruni! Mutvārdu viedoklis	• Stāsta klasē par ierastām un kuriozām situācijām saistībā ar saziņas problēmām, sarunājoties pa tālruni. • Skaidro vārdu *telefons*, *tālrunis* nozīmi, izmantojot vārdnīcas. • Salīdzina saziņu agrāk un mūsdienās; veido aptaujas jautājumus, lai noskaidrotu, kā saziņa notika agrāk; aptaujā vecākus, vecvecākus, radiniekus, kaimiņus. • Klasē piedalās mutvārdu saziņā par lasīto, dzirdēto, redzēto, sasaista ar personīgo pieredzi un izsaka savu viedokli, pamatojot to. • Prognozē, kā saziņa varētu notikt nākotnē; raksta īsu rakstu darbu "Mūsu saziņa nākotnē"; nolasa to klasē; vērtē klasē dzirdētos tekstus par saziņu nākotnē; secina, kas nepieciešams, lai teksts būtu interesants, saistošs.
Mans mobilais tālrunis Darbības vārda formas. Apraksts. Instrukcija	• Mācību grupā pārrunā, pēc kādām pazīmēm varētu veidot tālruņa aprakstu (izskats, funkcijas, cita pazīme). • Mācību grupā raksta telefona aprakstu; pārbauda sava teksta kvalitāti, izmantojot iepriekš izstrādātos vērtēšanas kritērijus. • Izpēta, kādas darbības vārda formas tiek lietotas dažādās instrukcijās, piemēram, kā lietot viedtālruni. • Raksta instrukciju (piemēram, gados vecākam cilvēkam: kā lietot viedtālruni, lai sazinātos *WhatsApp* grupā); izmanto vienādas darbības vārdu formas (darbības vārdus nenoteiksmē, vajadzības izteiksmē saistījumā ar lietvārdu nominatīvā vai pavēles izteiksmē vienskaitļa vai daudzskaitļa 2. personā); iekļauj tekstā vietas un laika apstākļa vārdus; izmanto starp vienlīdzīgiem teikuma locekļiem saikli *vai* vai *jeb*.
Telefonsarunu kultūra Dialogs, sarunas kultūra. Ieteikums, vēlējums	• Noskaidro vārda *etiķete* nozīmes; lasa informāciju par saziņas etiķeti. • Nosaka lasīto, redzēto, dzirdēto telefonsarunu struktūru, tematu, sarunu dalībniekus, emocijas saziņā; raksturo pieklājības normas, kas tiek/netiek ievērotas sarunās pa tālruni. • Lasa un raksta telefona lietošanas ieteikumus, pēc parauga lietojot darbības vārdus pavēles vai vajadzības izteiksmē. • Plāno, veido, izspēlē un novērtē dialogu – telefonsarunu formālā un neformālā saziņas situācijā; sarunā ievēro saziņas kultūras normas.
Diena ar mobilo tālruni un bez tā. Nepieciešamība vai atkarība? Viedokļa izteikšana un pamatojums	• Pārrunā, kādi ir skolēnu mobilā tālruņa lietošanas paradumi. • Lasa informāciju par tematu "Mobilais tālrunis – nepieciešamība vai atkarība?"; pauž mutvārdos un rakstveidā viedokli un pamato savas domas, izsakot pretējus apgalvojumus, izmantojot frāzes *manuprāt*, *pēc manām domām*, *man šķiet* un teikumus ar pamatojuma vārdiem – saikli *jo* un vārdu konstrukciju *tāpēc*, *ka*.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Datorika, sociālās zinības	Viedierīces daudzveidīgās funkcijas, tās lietotāja saziņas kultūra; atšķirības starp tehnoloģiju nepieciešamību un atkarību.

Metodiskais komentārs

Instrukcijas veidošana

Īsu instrukciju (spēles aprakstu) skolēni veidoja jau 2. temata apguves laikā. Šajā tematā padziļināti jāapskata šis mācību satura jautājums. Vēlams dot skolēniem instrukcijas veidošanas soļus, vispirms ļaujot pašiem izpētīt divas vai trīs dažādas instrukcijas, lai noteiktu, kādi nozīmīgi norādījumi tajās ir ietverti. Skolēni tiek rosināti uz secinājumiem par instrukciju valodas skaidrību, vienkāršību (precīzi lietoti vārdi un vārdu formas, vienkārši strukturēti teikumi, teksta izkārtojumu u. tml.).

Šajā tematā skolēni turpina mācīties lietot darbības vārdus nenoteiksmē, vajadzības izteiksmē un pavēles izteiksmē. Jānorāda, ka darbības vārdus visos instrukcijas norādījumos lieto vienādās gramatiskās formās.

Dialogs

Pirms skolēni veido savus dialogus, ieteicams lasīt dialogu piemērus literāro tekstu fragmentos.

Analizējot tekstus, jāpievērš uzmanība:

- kas ir sarunas dalībnieki;
- kur atrodas sarunas dalībnieki;
- par ko sarunas dalībnieki runā;
- kāds ir sarunas nolūks;
- kā tiek uzsākta un kā nobeigta saruna;
- kuri valodas līdzekļi tiek lietoti, lai veidotos patīkama saruna.

Vēstījums ar pārsprieduma elementiem

Skolēniem māca izteikt apgalvojumus un pamatot savas domas, izmantojot vārdus un frāzes *manuprāt*, *pēc manām domām*, *man šķiet*, kā arī teikumus, paplašinot tos ar palīgteikumiem, lietojot saikļus *ka*, *jo*, *bet*, vārdu konstrukciju *tāpēc*, *ka*. Skolēni mācās lietot atbilstošas pieturzīmes. Šādā veidā skolēni pamazām tiek virzīti uz pārsprieduma rakstīšanas apguvi vecākajās klasēs.

5. klase

5.1. Valodu brīnumainā pasaule Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	**5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve** Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	**5.3. Vārdi manā ģimenē** No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	**5.4. Manas ielas/ pagasta vēstījums** Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	**5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt** Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	**5.6. Fantazējam kopā!** Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

5.1. Valodu brīnumainā pasaule. Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 12 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot izpratni par valodas uzdevumiem jeb funkcijām, lai veiksmīgi sazinātos atbilstoši komunikatīvajai situācijai un lai apzinātos dzimtās valodas nozīmi tautas un kultūras saglabāšanā un citu valodu apguvē.

Pilnveidot izpratni par jēdzienu *šķirklis*; izmantot skaidrojošās vārdnīcas (arī elektroniskās), lai noskaidrotu un precizētu vārda nozīmi un saziņā izteiktos skaidri un nepārprotami.

Pilnveidot prasmi izvērtēt digitālo informāciju, pievēršot uzmanību autoram un avotam, lai veicinātu kritiskās domāšanas attīstību.

Nostiprināt izpratni par lokāmajām vārdšķirām, to mērķtiecīgu izvēli sava teksta veidošanā.

Salīdzinot faktus par valodām, apgūt salīdzināmās pakāpes un salīdzināšanai izmantojamās sintaktiskās konstrukcijas, lai saprastu valodas līdzekļus, ar kuriem latviešu valodā tiek izteikta intensitātes pakāpe – pārākā un vispārākā.

Turpināt apgūt vienlīdzīgu teikuma locekļu sintaktisko noformējumu konstrukcijās ar vairāk nekā diviem vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, rosinot skolēnus veidot izvērstākus teikumus ar precīzāku faktu vai notikumu aprakstu un lietot atbilstošas pieturzīmes vienlīdzīgu teikuma locekļu atdalīšanā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Dzimtā valoda ir unikāls kods, kas vieno cilvēkus un ir pamats tautas kultūrai. (V.Li.1.) • Valodai ir daudzveidīgas funkcijas jeb uzdevumi. To apzinoties un izprotot, var sazināties mērķtiecīgāk un kvalitatīvāk. (V.Li.1.) • Mums ir jāatrod sev un saziņas situācijai piemērotākais izteikšanās veids. (V.Li.1.) • Ja vārda nozīme nav zināma, mēs to varam noskaidrot vai pārbaudīt skaidrojošajā vārdnīcā. (V.Li.3.) • Latviešu valodā īpašības vārdam ir salīdzināmās pakāpes, lai izteiktu īpašības vai pazīmes intensitātes pakāpi. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās saziņā izmantot dažādas valodas komunikatīvās iespējas, izraugoties situācijai atbilstošus valodas līdzekļus. • Mācās vērtēt digitālās informācijas ticamību, pievēršot uzmanību avotam, autoram, mājaslapai, pamatojot savu uzticēšanos vai neuzticēšanos konkrētam avotam. • Izmanto skaidrojošo vārdnīcu, lai noteiktu vai precizētu vārda nozīmi; saprot šķirklī ietverto informāciju, mācās raksturot to. **Teksts un tekstveide** • Piedaloties sarunā, formulē viedokli un pamato to, mērķtiecīgi un apzināti izmantojot konkrētu vārdšķiru vārdus, valodas konstrukcijas un rakstos lietojot nepieciešamās pieturzīmes. • Diskutē par valodas jautājumiem un mācību tematu; mācās izvērtēt diskusijas gaitu un savu dalību tajā. **Valodas struktūra** • Mērķtiecīgi izmanto teksta veidošanā vienlīdzīgus teikuma locekļus bezsaikļu saistījumā, ar saikli *un*, *vai*, *bet*, kā arī atkārtotu saikli *un*, *vai*; lieto atbilstošas pieturzīmes, pamato to izmantojumu. • Lieto salīdzināšanai īpašības vārda salīdzināmo pakāpju formas un sintaktiskās konstrukcijas ar palīgvārdiem *kā*, *nekā*, *par*.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Pamato latviešu valodas nozīmi Latvijas sabiedrībā un savā dzīvē, kā arī dzimtās valodas nozīmi citu valodu apguvē. (VL.6.1.1.1.) • Ierosina un uztur dialogu, paužot savu viedokli un uzklausot citus. Piedaloties diskusijā, pamana viedokļu atšķirības, ir tolerants pret citu viedokli. (VL.6.1.1.5.) • Vērtē informācijas ticamību. (VL.6.1.1.9.) • Veido un pilnveido savu tekstu. Sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta kvalitāti, prot strādāt individuāli un sadarboties teksta rediģēšanas laikā. Reflektē par šo procesu, lai uzlabotu savu tekstu. (VL.6.2.1.7.) • Pamana mutvārdu runas atšķirības formālās un neformālās runas situācijās. (VL.6.2.1.8)	• Attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums)

Jēdzieni: valodas funkcijas, īpašības vārdu salīdzināmās pakāpes, salīdzinājuma sintaktiskās konstrukcijas, bezsaikļa saistījums, šķirklis.

Teksti:
- lasa, klausās, izmanto informatīvu tekstu, vārdnīcu, domu karti, atgādni;
- veido plakātu, informācijas lapu.

Temata apguves norise

Kāpēc vajadzīga valoda? Valodas funkcijas	• Izsaka idejas vai reflektē, ko nozīmē *verbāls* un *neverbāls*, kas ir verbāla un kas ir neverbāla saziņa; sniedz piemērus, salīdzina ar iegūto vai piedāvāto informāciju. • Atbild uz jautājumiem par tekstu; meklē atslēgvārdus; atzīmē zināmo un jauno informāciju. • Piedalās lomu spēlē "Bez valodas" – izdomā situācijas, kurās nav iespējams lietot valodu, nodod cits citam informāciju; izstāsta, ko sapratuši; salīdzina doto un no jauna uztverto informāciju. • Vēro saziņas situāciju piemērus, kuros īstenojas dažādas valodas funkcijas; mācās raksturot šīs funkcijas. • Izdomā dažādus saziņas situācijai atbilstošus dialogus, kuros atklājas valodas atšķirīgā funkcionalitāte. • Nostiprina prasmi lietot tiešo runu bez piebildes un ar piebildi tiešās runas priekšā. • Diskutē klasē, kāpēc nepieciešama valoda, kā ir vieglāk nodot informāciju – ar vārdiem vai bez tiem. • Pārrunā klasē, ar kuriem valodas līdzekļiem var pamatot savu viedokli; ja nepieciešams, veido atgādni par valodas funkcijām un to piemēriem.
Kura valodas izcelšanās hipotēze ir visticamākā/ visneticamākā? Valodas izcelšanās	• Lasa par valodas izcelšanās teorijām. • Apvienojas domubiedru grupā – *par* visticamāko vai *pret* visneticamāko hipotēzi, sadala pienākumus un veido vienas valodas izcelšanās teorijas īsu raksturojumu, kurā iekļauj vismaz divus pozitīvus vai noliedzošus argumentus, tos atspoguļojot plakātā; iekļauj plakātā teikumus ar pamatojuma saikli *jo* un vārdu konstrukciju *tāpēc*, *ka*; pārbauda teksta pareizrakstību. • Vienojas, kā pārliecinoši prezentēs savus argumentus un plakātu; demonstrē un skaidro kopīgā darba rezultātus un atbild uz klasesbiedru jautājumiem.
Kādas valodas ir pasaulē? Valodu daudzveidība un izplatība. Īpašības vārda salīdzināmās pakāpes. Sintaktiskās konstrukcijas ar palīgvārdiem *kā*, *nekā*, *par*	• Meklē informāciju interneta resursos par valodām; mācās precīzi pateikt meklēšanas nolūku, formulējot precīzus jautājumus un izmantojot atslēgvārdus. • Atrod informāciju par valodu skaitu, fiksē avotu, nosaka, kad informācija ievietota (ja iespējams), vai ir citas norādes par informācijas patiesumu . • Stāsta par uzzināto; novērtē informāciju, izmantojot vārdus un frāzes *manuprāt*, *pēc manām domām*, *piemēram*. • Strādā pārī: sagatavo izvērstu rakstisku atbildi uz apakštemata jautājumu "Kādas valodas ir pasaulē?". • Salīdzina zināmās valodas (angļu un latviešu; angļu, krievu un latviešu u. tml.), pilnveido izpratni par salīdzināmām pakāpēm, to darināšanas paņēmieniem, nediferencējot īpašības vārdus un apstākļa vārdus; formulē secinājumus, izmantojot īpašības vārda pārāko un vispārāko pakāpi, sintaktiskās konstrukcijas ar palīgvārdiem *kā*, *nekā*, *par*. • Pārrunā klasē pārākās un vispārākās pakāpes formu pareizrakstības nosacījumus.
Kas ir ievietots vārdnīcās? Vārdnīcas. Šķirklis. Vārda nozīmju skaidrojums vārdnīcā	• Vienojas klasē, kā vārdnīcas iespējams sagrupēt, nosakot tām kopīgo un atšķirīgo un nostiprinot izpratni par vārdnīcu veidiem. • Caurskata, salīdzina un grupē skolas vai novada bibliotēkā esošās vārdnīcas un elektroniskās vārdnīcas. • Noskaidro jēdziena *šķirklis* nozīmi; pēta skaidrojošo vārdnīcu šķirkļus, lai saprastu, kāda informācija tajos ir ietverta; salīdzina vārdu skaidrojumus dažādās vārdnīcās, spriež par labāk saprotamo skaidrojumu. • Pārī vai mācību grupā pārrunā saturu rakstu darbam – pārdomām par tematu "Vārdu brīnumainā pasaule", "Vārda pasaulē" vai "Cik daudz vārdu!"; iesaka klasesbiedriem, ko iekļaut rakstu darbā, un pieņem klasesbiedru ieteikumus. • Raksta pārdomas par vienu no iztirzātajiem tematiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Svešvaloda	Vārdnīcu izmantojums valodas apguvē.
Sociālās zinības un vēsture	Valodu (sabiedrības) izcelšanās.
Vizuālā māksla	Idejas vizualizēšana, uzsverot galveno domu.

Metodiskais komentārs

2.–4. klasē jau ir apgūti temati "Manas ģimenes, pilsētas, novada valodas pasaulē", "Es – valodu detektīvs", "Māju valoda", kuros ir runāts par valodas funkcijām, nozīmi, lietojumu, tieši nenorādot uz jēdzienu *valodas funkcijas* jeb *uzdevumi*. Tāpēc šajā tematā īpaši svarīgi rosināt skolēnus domāt, kāpēc cilvēkiem ir vajadzīga valoda, kāda būtu dzīve, ja valodas nebūtu u. tml. Līdz ar to skolēni tiks virzīti uz valodas funkciju izpratni, uz pārdomām par valodu kā savas dzīves neatņemamu sastāvdaļu. Tāpat skolēni 1.–4. klasē ir iepazinuši jēdzienus *valsts valoda*, *dzimtā valoda*, *latgaliešu rakstu valoda*, *izloksne*. Tāpēc īpaši svarīgi ir apzināt, kādus tekstus skolēni jau ir lasījuši, kādu informāciju ieguvuši, par ko runājuši. 5. klasē uzmanība jāpievērš valodas funkcijām un to atpazīšanai konkrētās saziņas situācijās, kā arī jāattīsta prasme diskutēt par valodas jautājumiem.

Skolēni iepazīstas ar šādām saziņas funkcijām (var būt arī cits dalījums):

- nosaukšanas funkciju,
- informācijas sniegšanas un apmaiņas funkciju,
- instruēšanas funkciju,
- emociju izteikšanas funkciju.

Skolotājs var piedāvāt vienkāršus saziņas situāciju piemērus. Skolēni izmanto skolotāja sagatavotos piemērus un paši veido piemērus. Mērķis nav apgūt funkciju nosaukumus, bet diskutēt par to, ko valodā var izteikt, iepazīties ar daudzveidīgām saziņas situācijām.

Var skolēniem piedāvāt mikrofunkciju sarakstu. Skolēni izvēlas divas vai trīs funkcijas, veido un izspēlē dialogus. Piemēram,

- atteikties, minot iemeslu;
- atvadīties;
- iepazīties un iepazīstināt ar kādu;
- iesaistīties sarunā un paust savu attieksmi;
- ieteikt kaut ko darīt;
- izrādīt interesi;
- izteikt lūgumu;
- izteikt nodomu;
- izteikt vēlēšanos;
- jautāt, lai iegūtu informāciju;
- lūgt atļauju;
- lūgt palīdzību dažādās situācijās;
- lūgt paskaidrot;
- pateikties;
- piekrist kaut ko darīt;
- pievērst uzmanību;
- precizēt;
- sasveicināties. (Sk. Šalme, A., Auziņa, I. *Latviešu valodas prasmes līmeņi. A1–B2*. Rīga : LVA, 2016.)

Diskusija "Vai var visu izteikt ar valodu?"

Skolēni

- raksta apgalvojumus par valodu, izmantojot konstruktu *Var/nevar ..., jo...*;
- sagrupē apgalvojumus;
- iepazīstas ar visām izteiktajām domām, apspriež nozīmīgākās;
- izstrādā kritērijus, pēc kuriem viņi izteiks vērtējumu par diskusiju;
- diskutē, izsakot savu viedokli, kam viņi piekrīt vai nepiekrīt;
- izsaka vērtējumu par diskusiju pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem;
- reflektē par diskusijas soļiem;
- raksta pārdomu darbu "Vai var visu izteikt ar valodu?".

Ja ir laiks, skolēni var lasīt teikas, pasakas, mītus par valodas izcelšanos; iegūto informāciju var salīdzināt ar valodas izcelšanās teorijām. Skolēni var mēģināt skaidrot, kāda ir teikās, pasakās, mītos paustā galvenā doma.

Lai pilnveidotu prasmes izvērtēt savu mācību darbību, saprast tā ietekmējošos faktorus, pēc temata apguves skolēns apkopo visus rakstu darbus: informatīvu izvērsto atbildi "Cik pasaulē ir valodu?"; pārdomu darbu "Vārdu brīnumainā pasaule", "Vārda pasaulē" vai "Cik daudz vārdu!"; plakātu par kādu valodas izcelšanās teoriju; dialogu piemērus saziņas situācijām. Skolēni izvērtē savus darbus: ar ko ir apmierināti, kas ir izdevies, ko būtu gribējies citādi, kāpēc nav izdevies u. tml.; cits citam iesaka, kādus vārdus izvēlēties, kādus teikumus rakstīt u. tml., labo kļūdas un pārrunā, ko šāda veida darbība ir iemācījusi.

5.1. Valodu brīnumainā pasaule	5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve	5.3. Vārdi manā ģimenē	5.4. Manas ielas/ pagasta vēstījums	5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt	5.6. Fantazējam kopā!
Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve. Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 12 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot izpratni par saziņas situāciju un valodas komunikatīvajām funkcijām.

Pilnveidot prasmes atšķirt neformālu saziņu no formālas saziņas; noteikt saziņas nolūku, vietu, laiku, iesaistītās personas un atbilstoši veidot saziņu.

Mācīties saziņā izmantot atbilstošus valodas līdzekļus, formulēt argumentus un izmantot tos sarunā atbilstoši saziņas nolūkam.

Iegūt, apkopot un atlasīt informāciju; plānot tekstu, reflektēt par plānošanu un pārrunāt ieceres ar citiem.

Pilnveidot izpratni par tiešo runu un uzrunu, veidojot un pierakstot dialogu, mainot piebildes novietojumu attiecībā pret tiešo runu, liekot atbilstošas pieturzīmes un piebildē aizstājot darbības vārdus *teikt*, *sacīt* ar konkrētai saziņas situācijai precīzākiem darbības vārdiem.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Katra saziņas situācija ir formāla vai neformāla, tai vienmēr ir konteksts, kas nosaka valodas līdzekļu izvēli, tāpēc ir nepieciešams saprast, kāds sarunā ir cilvēku saziņas nolūks. (V.Li.1.) • Lai sasniegtu savu saziņas nolūku, ir jāizvēlas atbilstoši valodas līdzekļi, jāprot formulēt argumentus un izmantot tos atbilstoši saziņas situācijai. (V.Li.1.) • Teksti palīdz izzināt un saprast sevi un apkārtējos, tāpēc ir jāpaplašina valodas līdzekļu izvēle un runā jāizmanto tai atbilstošākie. (V.Li.2.) • Zināšanas par tiešo runu, uzrunu un interpunkcijas lietojumu šajos teikumos palīdz veidot un pierakstīt dialogus savos darbos. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Raksturo saziņas situāciju, nosakot saziņas vietu, laiku, tematu, dalībniekus un nolūku. • Mācās iesaistīties saziņā, ievērojot saziņas tematu, dalībniekus, vietu, laiku un nolūku. • Mācās noteikt konkrētai saziņai piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. • Sarunājas par lasīto/dzirdēto/redzēto, formulējot savus argumentus, izvēloties atbilstošus valodas līdzekļus. **Teksts un tekstveide** • Uzklausa klasesbiedru ieteikumus, sniedz savus ieteikumus teksta pilnveidē. **Valodas struktūra** • Veido tekstus, izmantojot tiešās runas teikumus ar piebildi tiešās runas priekšā, starp tiešās runas vārdiem un aiz tās, piebildē aizstājot darbības vārdus *teikt*, *sacīt* ar konkrētai saziņas situācijai precīzākiem darbības vārdiem.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Iesaistās saziņā, ievērojot saziņas tematu, dalībniekus, vietu, laiku un nolūku. (VL.6.1.1.4.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu, reflektē par šo posmu un izvērtē to. Pārrunā savas domas un ieceres ar citiem. (VL.6.2.1.3.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, vienlīdzīgus teikuma locekļus, lieto atbilstošas pieturzīmes. (VL.6.3.1.7.)	• Attīsta ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku. (Tikumi – laipnība, solidaritāte, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa). • Veido ieradumu precīzi un adresātam saprotami lietot rakstzīmes, simbolus un saīsinājumus elektroniskajos saziņas līdzekļos. (Tikumi – atbildība, laipnība, savaldība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: saziņas nolūks, formālā un neformālā saziņa.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto filmu fragmentu ar dialogiem, dialogus literārā tekstā, domu karti; • veido dialogu atbilstoši nosacījumam (piemēram, filmas fragmentam).	

Temata apguves norise

Kā veidot sarunu, lai panāktu to, ko vēlos? Saziņas nolūks	• Nosauc un uzraksta, kuras filmas un seriālus par skolu viņi skatās; atkārto pēdiņu lietojumu nosaukumu rakstībā. • Veido domu karti, atspoguļojot, kāpēc konkrētās filmas un seriāli ir populāri; salīdzina filmas un seriālus, izmantojot sintaktiskos modeļus: *ir … nekā*, *nav … kā* un patstāvīgo vārdu salīdzināmo pakāpju formas. • Vienojas klasē par trim populārākajiem seriāliem/filmām. • Izpēta kāda seriāla vienas sērijas (vai sērijas daļas, tās fragmenta) dialogus, izmantojot konkrētus jautājumus par saziņas situāciju un dialogu veidošanu; savstarpēji salīdzina atbildes klasē. • Detalizēti lasa dialogus no M. Tvena romāna "Toma Sojera piedzīvojumi" par sētas krāsošanu un atrod atbildes uz jautājumiem par saziņas dalībniekiem, sarunas tematu, nolūku, saziņas dalībnieku izmantotajiem verbālajiem un neverbālajiem līdzekļiem. • Atrod tekstā vārdus, kuri norāda, kādus saziņas līdzekļus romāna galvenais varonis izmanto, lai realizētu savu nolūku, kā sarunas laikā mainās saziņas dalībnieku emocijas. • Pārrunā klasē, kāds ir romāna galvenā varoņa nolūks, kādi ir dialogos izmantotie saziņas līdzekļi un argumenti; noskaidro, kā un kāpēc atšķiras sarunu rezultāts. • Lasa dialogus bez piebildēm un izteiksmīgi attēlo sarunas dalībnieku emocijas.
Kā pārliecināt sarunas partneri? Argumentācija dialogā atbilstoši saziņas situācijai	• Analizē divas skolotāja piedāvātās saziņas situācijas un nosaka atšķirības mērķī, nolūkā; raksturo saziņas dalībniekus un valodu. • Kopīgi klasē nosaka formālās un neformālās saziņas atšķirības. • Mācību grupā plāno lomu spēles dialogu – piemēram, pārliecināt vecākus iegādāties suni. Iepriekš vienojas, kas ir saziņas dalībnieki (bērns un vecāks) un kāds ir katra sarunas dalībnieka nolūks; sagatavo dialogu, ievērojot noteiktus nosacījumus; izspēlē dialogu klasē; izvērtē savas un citu grupu sniegumu.
Kā pierakstīt dialogu? Uzruna. Tiešā runa	• Atkārto zināšanas par tiešo runu, piebildi, uzrunu, to pareizrakstību; izmanto kādu no iepriekš analizētajiem teksta fragmentiem, kurā nosaka tiešās runas, piebildes teikumus un uzrunu. • Analizē, kas iekļauts piebildēs; iekrāso vārdus, kuri izmantoti, lai norādītu saziņas dalībnieku emocijas, attieksmi, neverbālos līdzekļus, un skaidro tos (piemēram, ko nozīmē *sarauca pieri*); atrod darbības vārdus, kas piebildēs aizstāj vārdus *sacīt*, *teikt*. • Veido sarakstu ar vārdiem un vārdu savienojumiem, kurus izmantot piebildēs, lai tās dažādotu, veidojot dialogus. • Nosaka, kuras pieturzīmes izmanto, lai atdalītu tiešo runu un piebildi. • Izveido atgādni (shēmu, zīmējumu, piemēru kopu vai citu) par pieturzīmju lietojumu teikumos ar tiešo runu, piebildi un uzrunu. • Izvēlas literāru darbu (vai tā fragmentu), kuru izmantot animācijas filmas izveidē; klasē vienojas par filmas personāžu, sižetu, izstrādā dialogu veidošanas kritērijus. • Pārī vai mācību grupā raksta dialogus vienai filmas sērijai, pievēršot uzmanību pieturzīmēm teikumos ar tiešo runu un uzrunu; pārbauda dialogus, izmantojot noteiktus vērtēšanas kritērijus. • Samaina izstrādātos darbus ar citu pāri/grupu; izvērtē to un sniedz argumentētus ieteikumus, ko tekstā uzlabot, mainīt, papildināt; pēc ieteikumu saņemšanas rediģē savus dialogus. • Izveidotos dialogus pārraksta datorrakstā, mācoties ievērot pareizu atstarpju lietojumu saistībā ar pieturzīmēm tekstā, rakstīt katra personāža tiešo runu jaunā rindā.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Dialogi literārā tekstā.
Datorika	Teksta ievadīšana.

Metodiskais komentārs

1. apakštemata apguvē kāda seriāla vienas sērijas (vai sērijas daļas/fragmenta) dialogu izpētē ieteicams izmantot konkrētus jautājumus par saziņas situāciju un dialogu veidošanu, piemēram:

- kas sarunājas?
- kur un kad notiek saruna?
- kāds ir sarunas temats?
- kā sarunas dalībnieki sasveicinās?
- kāpēc sarunājas (informē par kaut ko, aicina uz kaut kurieni, grib kaut ko panākt utt.)?
- kā atšķiras dažādu saziņas dalībnieku sarunas par vienu tematu?

2. apakštemata apguvē, mācību grupā plānojot lomu spēles dialogu, skolēni vienojas, kas būs saziņas dalībnieki un kāds būs katra dalībnieka nolūks, piemēram, ja dialoga dalībnieki ir bērns un viens no vecākiem, spēles – saziņas dalībnieka bērna nolūks varētu būt, piemēram, vēlēšanās pierunāt vecākus nopirkt suni, jaunu telefonu vai velosipēdu. Skolēniem jāizdomā, kurā brīdī sarunu uzsākt, kādus argumentus izmantot, kādā secībā tos izvirzīt. Skolēni sagatavo dialogu, ievērojot nosacījumu reaģēt uz sarunas partnera teikto, un saruna jāturpina atbilstoši teiktajam, izmantojot argumentus. Dialogus skolēni veido un izspēlē grupās, pēc tam novērtē, kas izdevies, ko un kāpēc vajadzēja darīt citādi, lai saziņas nolūks būtu realizēts pilnībā.

3. apakštemata apguvē skolēni izvēlas literāru darbu (vai tā fragmentu), kuru izmantot animācijas filmas dialogu izveidē. Klasē skolēni vienojas par filmas personāžiem un dialogu veidošanas kritērijiem, kuri jāievēro, piemēram, jābūt minētām sarunas dalībnieku emocijām. No valodas viedokļa, pareizi jāatdala piebilde un tiešā runa, piebildēs darbības vārdi *teikt*, *sacīt* nedrīkst atkārtoties biežāk kā divas reizes, teikumu beigās jābūt atbilstošai pieturzīmei utt.

5.1. Valodu brīnumainā pasaule	5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve	5.3. Vārdi manā ģimenē	5.4. Manas ielas/ pagasta vēstījums	5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt	5.6. Fantazējam kopā!
Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

5.3. Vārdi manā ģimenē. No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 22 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Nostiprināt izpratni par neformālās un formālās saziņas vietu un funkcijām, kā arī izvēlēties neformālajai un formālajai saziņai atbilstošus valodas līdzekļus. Lietot piemērotu leksiku, lai sasniegtu savu komunikatīvo nolūku, rakstot īsziņu, ielūgumu, veidojot dialogu, piedaloties diskusijā (sarunā).

Mācīties novērtēt savu runātāja un rakstītāja kultūru neformālās saziņas situācijās.

Pilnveidot izpratni par vārda sastāvu un vārddarināšanas iespējām latviešu valodā, lai bagātinātu savu leksiku un meklētu iespējas darināt jaunus vārdus, veidojot tekstu.

Pilnveidot prasmi veidot literāra varoņa vai konkrētas personas raksturojumu, iepriekš meklējot un apkopojot raksturojumam nepieciešamos īpašības vārdus.

Nostiprināt izpratni par vārdšķirām un to vārdu iedalījumu grupās pēc noteiktām pazīmēm (lietvārdiem – deklinācijas; īpašības vārdiem – nenoteiktā/noteiktā galotne, salīdzināmās pakāpes; skaitļa vārdiem – iedalījums pēc nozīmes pamata/kārtas skaitļa vārdos, darbības vārdiem – pamatforma nenoteiksme, pirmatnīgi un atvasināti vārdi, gramatiskais laiks, skaitlis, persona), lai jēgpilni izmantotu šīs vārdšķiras un to gramatisko kategoriju sniegtās iespējas veidot tekstu.

Veidot izpratni par izsauksmes vārdu nozīmi un lietojumu tekstos.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Mēs apzināmies, ka ikviena saziņas situācija ir formāla vai neformāla. Šī konteksta apzināšanās un valodas līdzekļu precīza izvēle veido mūsu saziņas kultūru. (V.Li.1.) • Dzimtā valoda ir citu valodu apguves pamats, un, ja mēs saprotam dzimtās valodas sistēmu, mums ir vieglāk iemācīties citu valodu un izprast citas valodas sistēmu. (V.Li.1.) • Veidojot aprakstu vai raksturojumu, ir nepieciešams izteikties precīzi, uzskatāmi un detalizēti, lai adresāts varētu labāk iztēloties un precīzāk uztvert stāstīto vai lasīto. (V.Li.2.) • Mēs varam darināt jaunus vārdus apzināti, izmantojot zināšanas par vārda sastāvu. (VLi.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās sarunāties neformālās saziņas situācijās; mācās novērtēt savu runātāja un rakstītāja kultūru neformālās saziņas situācijās. • Mācās diskutēt, izvirzot pretējus argumentus un pamatojot tos. **Teksts un tekstveide** • Raksta patstāvīgi ielūgumu un adresi, pareizi lietojot lietvārdu locījumu formas. **Valodas struktūra** • Zina, kāda nozīme ir vārda saknei, galotnei, priedēklim, izskaņai; saskata galvenos uzvārdu darināšanas paņēmienus latviešu valodā; darina jaunus vārdus un mācās skaidrot, ar kādiem līdzekļiem tie darināti. • Saskata lietvārdu gramatisko formu sistēmiskumu un izmanto piemērotas lietvārdu locījumu formas sava teksta radīšanā. • Lieto atbilstošas pieturzīmes, atdalot teikumā uzrunu, uzrunas grupu, tiešo runu, vienlīdzīgus teikuma locekļus, izsauksmes vārdus, partikulas *jā*, *nē*. • Saskata īpašības vārdu gramatiskās formas, nozīmi tekstā un izmanto tās apraksta un raksturojuma veidošanā. • Paplašina vārdu krājumu ar īpašības vārdiem un uzlabo aprakstu un raksturojumu, iesaistot īpašības vārdus.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Raksta patstāvīgi ielūgumu, adresi, aprakstu, raksturojumu. Veido un pilnveido savu tekstu. (VL.6.2.1.3.; VL.6.2.1.5.) • Saskata galvenos vārddarināšanas paņēmienus. (VL.6.3.1.5.) • Nosaka patstāvīgo vārdu piederību vārdšķirai. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku. (Tikumi – laipnība, solidaritāte, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība)
Jēdzieni: runātāja kultūra, rakstītāja kultūra, sarunvaloda, sarunvalodas vārds, lietvārdu deklinācijas.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto formālu un neformālu ielūgumu, literāro, publicistikas un mācību tekstu, svešvārdu, skaidrojošo un terminu vārdnīcu; • veido literāra tēla vai konkrētas personas raksturojumu, neformālu īsziņu, formālu ielūgumu.	

Temata apguves norise

Uzvārdu stāsti Vārda sastāvdaļas; vārddarināšana. Lietvārdu deklinācijas	• Veido sava uzvārda stāstu; dalās pieredzē, ko ģimenē ir dzirdējuši par sava uzvārda nozīmi, rašanos u. tml. • Meklē tekstos (arī paša radītajos) pazīstamo vārdšķiru vārdus, nosaka to vārda sastāvu (sakni, priedēkli, galotni) un zināmās gramatiskās kategorijas; nosaka vārda sastāvu (sakni un galotni) izplatītos/pazīstamos uzvārdos; secina, ka ar pašreizējām zināšanām nevar noteikt visas vārda sastāvdaļas. • Noskaidro, kas ir piedēklis, tā atrašanos vārdā; konstatē, ka vārdu (piemēram, deminutīvu) darināšanā izmanto piedēkli (izskaņu). • Veido vārdu saimes, lai secinātu, kā ir darināti jauni vārdi; pārrunā klasē, ar kādiem līdzekļiem darina jaunus vārdus latviešu valodā. • Analizē vārdus morfoloģiski: nosaka vārda sastāvu un iedalījumu pēc tā (pirmatnīgs vai atvasināts), piederību pie noteiktas vārdšķiras, zināmās gramatiskās kategorijas; izsaka hipotēzes, kāpēc ir vajadzīgas zināšanas par vārda sastāvu, vārdšķirām, to gramatiskajām kategorijām. • Atkārto zināmo par lietvārda gramatiskajām kategorijām (dzimte, skaitlis, locījums). • Veido zināšanas par lietvārdu deklinācijām. • Salīdzina klasesbiedru uzvārdus, grupē tos pēc vienskaitļa nominatīva galotnēm; nosaka, kuri uzvārdi ir lokāmi, kuri nelokāmi. • Loka lietvārdus un pārbauda, cik grupās tos var grupēt, pēc kādām pazīmēm lietvārdus var apvienot vienā grupā, ar ko grupas savstarpēji atšķiras. • Pārrunā klasē, kas izveidotajām lietvārdu grupām kopīgs un atšķirīgs; salīdzina ar lietvārdu deklināciju tabulu; izsaka viedokli, kāpēc ir svarīgas deklinācijas.
Manas ģimenes/ dzimtas pasākums Uzruna, uzrunas grupa. Ielūgums	• Pēta oficiālus un neoficiālus ielūgumus un skaidro, ar ko tie atšķiras; pamato savu viedokli. • Izdomā ģimenes/dzimtas pasākumu un tā nosaukumu un veido ielūgumu, pievēršot uzmanību ielūguma raksturam (formāls/neformāls), frāzēm *Ļ. cien.*, *A. god.* uzrunas grupā, vārda un uzvārda saskaņojumam vokatīvā un datīvā, adresei. • Izlemj par ielūguma sūtīšanas veidu – aploksnē vai e-pastā; veido ielūguma tekstu: raksta melnrakstu, pārbauda, vai ir norādīts adresāts, laiks, vieta, sūtītājs. • Raksta ielūguma tīrrakstu (ieteicams, datorrakstā), noformē to; raksta adresi uz aploksnes vai e-pastā.
Īsziņas starp ģimenes locekļiem Literārā valoda un sarunvaloda, sarunvalodas vārds. Neformālās saziņas kultūra	• Izsaka pieņēmumus, kas ir sarunvaloda, kas ir sarunvalodas vārds, noskaidro, kā tas tiek apzīmēts vārdnīcās; pēta savu leksiku, kurus sarunvalodas vārdus izmanto sarunās ar draugiem un mājās, kādās situācijās sarunvalodas vārdi ir/nav pieņemami, ar kuriem literārās valodas vārdiem tos aizstāt; skaidro jēdzienus *literārs vārds*, *sarunvalodas vārds*. • Iesaistās diskusijā "Vai ziņa vecākiem (draugiem) jāraksta literārajā valodā, ievērojot pareizrakstības normas?"; izsaka pretējus argumentus; uzklausa klasesbiedru viedokļus; pārrunā, kādi secinājumi radušies par diskusijas tematu. • Mācās rakstīt secinājumus par diskusijas tematu, izmantojot saliktus teikumus ar pamatojuma saikli *jo*, vārdu konstrukciju *tāpēc ka*; mācās izteikt pieļāvumu, sākot teikumu ar saikli *lai gan* vai *kaut gan*. • Raksta īsziņu, iesaistot tekstā gan literārās valodas vārdus, gan sarunvalodas vārdus; vērtē klasesbiedru rakstītās īsziņas, pievēršot uzmanību neformālās saziņas kultūrai un vārdu izvēlei tekstā.

Vai vārdi var izteikt emocijas? Deminutīvu un izsauksmes vārdu lietojums dažādu emociju izteikšanai	• Mācību grupā pārrunā, kādi deminutīvi tiek izmantoti sirsnības paušanai sarunās ar draugiem, ģimenes locekļiem; grupē vārdus pēc pašu izvirzītiem kritērijiem (nozīme, vārda izskaņa, dzimte u. c.); pamato kritēriju izvēli. • Pēta, ko dažādos literāros darbos izsaka deminutīvi (pozitīvas vai negatīvas emocijas, humoru, nievas u. tml.); nosaka deminutīvu vārdšķiru un grupē tos atbilstoši divās grupās – lietvārdi un īpašības vārdi; pārbauda, vai ir iespējams veidot deminutīvus citu vārdšķiru vārdiem. • Vienojas klasē par vārda "deminutīvs" nozīmes skaidrojumu, salīdzina to ar šķirkli skaidrojošajā vārdnīcā. • Vērtē izsauksmes vārdu lietojumu tekstos un dažādās runas situācijās; nosaka, kādas emocijas var izteikt ar dažādiem izsauksmes vārdiem; veido atgādni.
Fotoizstāde ar stāstu "Mans varonis" Īpašības vārdu lietojums	• Veido digitālu mācību materiālu "Mana īpašības vārdu sinonīmu vārdnīca" ar mērķi uzkrāt daudzveidīgu leksiku, ko izmantot, veidojot personas (literāra tēla vai reālas personas) raksturojumu; kārto vārdus alfabēta secībā; papildina vārdnīcu, lasot literāros darbus. • Raksta reālas vai iedomātas personas vai literāra tēla raksturojumu, mērķtiecīgi izmantojot īpašības vārdus. • Kopīgi veido fotoizstādi; apraksta savā fotogrāfijā vai attēlā (ilustrācijā) redzamo personu, izmantojot dažādus īpašības vārdus un to sinonīmus.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Teātra māksla	Dialogi.
Vizuālā māksla	Idejas vizualizēšana.

5.1. Valodu brīnumainā pasaule	5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve	5.3. Vārdi manā ģimenē	5.4. Manas ielas/ pagasta vēstījums	5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt	5.6. Fantazējam kopā!
Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

5.4. Manas ielas/pagasta vēstījums. Kāda ir valoda apkārtējā vidē?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Vērojot, pētot un analizējot valodas piemērus konkrētā vidē, veidot izpratni par to, cik daudzveidīgi valoda tiek izmantota un kāda ir sabiedrības attieksme pret valodu.

Saskatot valodas kļūdas, attīstīt pareizrakstības prasmes: nosaukumos pareizi lietot lielos un mazos burtus, rakstīt saīsinājumus un izmantot tos savos pierakstos.

Pilnveidot prasmi iegūt informāciju un sistematizēt to pēc paša saskatītām, t. sk. valodnieciskām, pazīmēm, izmantot uzziņu literatūru pareizrakstības pārbaudei.

Veidot reklāmas plakātus un paša izdomātu stāstījumu par kādu vides objektu, ievērojot teksta uzbūvi un atbilsmi žanram.

Pilnveidot zināšanas par vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, apgūstot konstrukciju ar vispārinošo vārdu un vienlīdzīgiem teikuma locekļiem teikuma beigu daļā, lai spētu izmantot šādas sintaktiskās konstrukcijas apkopojuma un secinājumu veidošanā.

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai nošķirtu nepieciešamo un svarīgo informāciju no liekās un mazsvarīgās, ērti ir izmantot dažādus grafiskos informācijas organizēšanas veidus. (V.Li.1.) • Rakstot tekstu, ir jāievēro teksta uzbūve un atbilsme konkrētam teksta žanram. (V.Li.2.) • Ja nav pārliecības par vārdu pareizrakstību, pārbaudei jāizmanto uzziņu literatūra vai pareizrakstības vārdnīca. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Mācās uzdevuma veikšanai mērķtiecīgi atrast nepieciešamo informāciju apkārtējā vidē. • Prot grupēt informāciju pēc pašu noteiktiem kritērijiem, salīdzināt, saskatīt kopīgo un atšķirīgo. **Teksts un tekstveide** • Mācās salīdzināt dažādus viena žanra tekstus un noteikt kopīgās pazīmes. • Mācās pēc parauga rakstīt reklāmas tekstu un stāstījumu, ievērojot teksta uzbūvi un atbilsmi teksta žanram. **Valodas struktūra** • Pilnveido prasmi lietot lielos un mazos burtus nosaukumos. • Zina biežāk lietojamo saīsinājumu veidošanas principus, prot saīsināt vārdus un lietot atbilstošu pieturzīmi aiz saīsinājuma. • Mācās pārbaudīt uzrakstīto, izmantojot pareizrakstības un citas vārdnīcas un rokasgrāmatas.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsvarīgā. Sakārto to noteiktā secībā vai veidā. (VL.6.1.1.9.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar fantāziju saistītus tekstus, ievērojot to uzbūvi un atbilsmi teksta žanram. (VL.6.2.1.4.) • Pareizi raksta īpašvārdus, attīstot ieradumu izmantot iespiestos un digitālos palīglīdzekļus vārdu pareizrakstības pārbaudei. (VL.6.3.1.4.)	Attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikums – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums).
Jēdzieni: pēdiņas, saīsinājums, abreviatūra, vispārinātājvārds, vienlīdzīgi teikuma locekļi, darbības vārda atstāstījuma izteiksme.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto vides reklāmu, plakātu, ziņojumu, teiku, nostāstu; • veido tekstu veikala skatloga iekārtojumam, vēstījumu.	

Temata apguves norise

Raksti un zīmes manā ielā/pagastā Zīmes un uzraksti apkārtējā vidē. Vienlīdzīgi teikuma locekļi ar vispārinošo vārdu	• Skolēni izsaka viedokli, ar kādu informāciju sastopas ikdienā, vai pievērš tai uzmanību, kāda ir tās ietekme. • Novēro un fotografē apkārtējā vidē esošu informāciju (afišas, plakātus, reklāmas, izkārtnes, dažādus paziņojumus u. tml.); iepazīstina ar iegūtajiem materiāliem klasesbiedrus. • Pārrunā klasē, kādu funkciju veic zīmes, izkārtnes un paziņojumi apkārtējā vidē, kādi ir to veidi. • Mācās noteikt vienlīdzīgos teikuma locekļus, atrast konstrukcijas, kurās ir ietverti vienlīdzīgi teikuma locekļi ar vispārinošo vārdu; pēc parauga raksta šādus teikumus, pievēršot uzmanību pieturzīmju lietojumam. • Ar skolotāja atbalstu veido secinājumus par dažādu informācijas avotu izplatību un nozīmi apkārtējā vidē, izmantojot apgūtās sintaktiskās konstrukcijas.
Kā veidoti uzraksti? Lielie un mazie burti saliktos nosaukumos	• Izmanto apkopoto informāciju par valodu tuvākajā apkārtnē; analizē lielo un mazo burtu lietojumu saliktos nosaukumos, pārbauda nosaukumu pareizrakstību, izmantojot pareizrakstības vārdnīcu un uzziņu literatūru. • Veido atgādni par lielo un mazo burtu lietošanu saliktos nosaukumos.
Par ko informē vides teksti? Vārddarināšana. Saīsinājumi	• Turpina darbu ar iegūto materiālu, pētot dažādu informatīvu uzrakstu saturu; atrod saīsinājumus (dienu nosaukumi darba laikos, abreviatūras u. c.), grupē (piemēram, saīsinājumi ar punktu, bez punkta, abreviatūras) un salīdzina paveikto klasē. • Atrod saīsinājumus mācību grāmatās, skaidro to nozīmi un dalās pieredzē, kādus saīsinājumus lieto savos pierakstos. • Pēta vārdu lietojumu un to nozīmes uzrakstos, izkārtnēs, paziņojumos u. c.; atrod pēc nozīmes un uzbūves interesantus vārdus, nosaka to sastāvu. • Izvēlas izkārtnēm, uzrakstiem, reklāmām savus nosaukumus, izmantojot sinonīmus vai veidojot jaunus vārdus; pārrunā klasē, kādu informāciju vēlējies tekstā iekļaut, kā tas ir izdevies; nepieciešamības gadījumā labo pareizrakstības kļūdas.
Teikas un nostāsti par manu apkārtni Vēstījuma veidi. Darbības vārdi atstāstījuma izteiksmē	• Atrod teikas vai nostāstus par tuvāko vai tālāko apkārtni, analizē to saturu; klasē pārrunā, ar ko teksta uzbūves ziņā teikas un nostāsti atšķiras no pasakām. • Pēta tekstā, kura gramatiskā laika formās lietoti darbības vārdi; atrod darbības, kas norāda, ka notikums tiek atstāstīts un stāstītājs nav pārliecināts par notikuma norises patiesumu. • Mācās par darbības vārda atstāstījuma izteiksmi, tās lietojuma situācijām. • Lasa un atstāsta klasē kādu notikumu, pievēršot uzmanību darbības vārdu formām atstāstījuma izteiksmē. • Raksta vēstījumu par kādu mūsdienīgu vides objektu savā apkārtnē, lietojot darbības vārdus atstāstījuma izteiksmē.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības un vēsture	Apkārtnes nosaukumu izcelšanās; apkārtnes iestādes un uzņēmumi, to nosaukumi.
Literatūra	Teikas, nostāsti.

Metodiskais komentārs

Skolēni tiek rosināti pievērst uzmanību latviešu valodai, arī citām valodām tuvākajā apkārtnē, pētīt, kādi iestāžu, uzņēmumu, veikalu, salonu u. tml. nosaukumi ir lietoti, vai ir saprotama to nozīme, kā ir veidotas un noformētas afišas, paziņojumi, reklāmas. Visos tekstu žanros skolēni vēro arī valodas lietojumu: vai lietotie vārdi ir atbilstoši/saprotami/pareizi uzrakstīti, vai teksta saturs rada interesi, vai lietotas pareizas pieturzīmes, saīsinājumi, vai teksta izkārtojums palīdz uztvert domu utt.

Lasot teikas un nostāstus, ir jāpievērš uzmanība teiku kompozīcijai, īpaši – beigās lietotajām frāzēm, notikumu noslēguma aprakstam. Īpaša uzmanība pēdējā apakštematā veltāma darbības vārdu formu izpētei, jo teikās darbības vārdi tiek lietoti gan vienkāršajos laikos (tagadnē un pagātnē), gan arī saliktos laikos. Bieži teikās stāstījums notiek nevis īstenības izteiksmē, bet atstāstījuma izteiksmē. Šajās stundās uzmanība ir veltāma atstāstījuma izteiksmes formu lietojumam vienkāršos laikos, lai skolēnu saprastu šīs darbības vārda izteiksmes lietojuma nozīmi – teicēja vēlmi atspoguļot notikumus, vienlaikus neesot pārliecinātam par to patiesumu.

5.1. Valodu brīnumainā pasaule	5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve	5.3. Vārdi manā ģimenē	5.4. Manas ielas/ pagasta vēstījums	5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt	5.6. Fantazējam kopā!
Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt. Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot izpratni par mutvārdu un rakstveida teksta atšķirībām, lai precīzāk un mērķtiecīgāk tos veidotu.

Lasot, vērojot un klausoties tekstus, salīdzināt tos, lai izprastu, kādam vizuāli jābūt rakstītajam tekstam, lai lasītājs to labāk uztvertu, un kādam jābūt mutvārdu tekstam, lai klausītājs paturētu atmiņā svarīgāko.

Rakstīt un noformēt savus tekstus (literāro pasaku, dzejoli) atbilstoši izveidotajiem labas uztveramības kritērijiem un norunāt tekstus skaidri un saprotami, lai būtu uztverama galvenā doma.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Ir mutvārdu un ir rakstveida teksti. To izveidē un uztverē (klausoties un lasot) ir atšķirības, kuras zinot, varam mērķtiecīgāk veidot tekstus. (V.Li.2.) • Lai klausītājs un lasītājs labāk uztvertu domu, runātājam un rakstītājam ir jāpievērš uzmanība gan veidojamā teksta saturam, gan formai. (V.Li.2.) • Domājot par teksta saturu, jāapzinās, kāpēc rakstām vai runājam, kam rakstām vai runājam, ko vēlamies pateikt. (V.Li.2.) • Rakstītā teksta labāku uztveramību var panākt, radoši eksperimentējot ar valodas līdzekļiem un teksta vizuālo noformējumu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Raksta dažādus tekstus, apzināti pievēršot uzmanību teksta uzbūvei un vizuālajam noformējumam, atbilsmei saziņas adresātam, nolūkam, teksta žanram. **Teksts un tekstveide** • Salīdzinot dažādus mutvārdu un rakstveida tekstus, nosaka šo tekstu pazīmes un atšķirības; veido kritērijus savam mutvārdu un rakstveida tekstam. • Mācās atrast informatīvā, mācību tekstā un prezentācijā atslēgvārdus, lai tos izmantotu teksta labākai izpratnei un sava teksta veidošanai. • Mācās pārbaudīt uzrakstīto tekstu pirms publiskošanas vai izdrukāšanas. **Valodas struktūra** • Saprot un mācās radoši izmantot vārddarināšanas iespējas sava teksta veidošanā. • Savā tekstā atdala teikuma daļas ar komatu saikļu *bet*, *tomēr*, *taču*, *ka*, *jo* priekšā. • Pareizi raksta vārdus ar priedēkli (priedēkļa un saknes sadurā), kopā un šķirti rakstāmus vārdus; atdala izsauksmes vārdus, kas atdarina skaņas.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Klausoties un lasot ar mācībām vai interesēm saistītus tekstus un skatoties videosižetus vai filmas, saprot informāciju, nosaka teksta galveno informāciju un domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto/redzēto, izmantojot konkrētus faktus, piemērus, saturiski nozīmīgas detaļas. (VL.6.1.1.2.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar fantāziju saistītus tekstus, ievērojot to uzbūvi, atbilsmi saziņas adresātam, nolūkam un teksta žanram. (VL.6.2.1.4.) • Runā ievēro pareizrunas normas, loģiskās pauzes un intonāciju. Pamato skaņu un vārdu nozīmi valodā iztēles un emociju attīstīšanai, piemēram, valodas spēlēs un dzejā. (VL.6.3.1.3.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos. (VL.6.3.1.8.)	Attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība)
Jēdzieni: rakstveida teksts, mutvārdu teksts.	
Teksti: • lasa, runā, klausās, izmanto populārzinātnisku un daiļliteratūras tekstu, publiskās runas teksta paraugu; • veido literāro pasaku, skaitāmpantu.	

Temata apguves norise

Kādu tekstu ir vieglāk uztvert? Teksta uztveramības kritēriji	• Salīdzina divus vai trīs tekstus, kuros atšķiras noformējums (ir/nav izcēlumi, attēli, skaidras rindkopas u. tml.). • Divas reizes skaļi lasa vienu tekstu ar/bez uzsvariem, pauzēm, acu kontaktu; izsaka pārdomas klasē, kuru lasījumu bija vieglāk uztvert. • Izvirza pieņēmumus, kuras pazīmes ir svarīgas mutvārdu un rakstveida tekstu veidošanā; ar skolotāja atbalstu, kopīgi vienojoties, formulē un pieraksta šīs pazīmes un salīdzina tās ar mācību vielas izklāstu mācību materiālos. • Pārrunā klasē iemeslus, kāpēc teksts var būt nesaprotams. • Mācību grupā veido prezentāciju "Kuros gadījumos es saprotu, un kuros – nesaprotu tekstu"; rediģē to un uzstājas publiski, demonstrējot savu izveidoto materiālu. • Novērtē klasesbiedru prezentāciju un uzstāšanos pēc noteiktiem kritērijiem, ietverot arī kritēriju formas izvērtēšanai (virsraksti, fonts, izcēlumi u. tml.) • Precizē kritērijus, kādam vizuāli jābūt tekstam, lai lasītājs to labāk uztvertu, un kādam jābūt mutvārdu tekstam, lai klausītājs to labāk uztvertu un paturētu atmiņā svarīgāko.
Kā spēlēties ar skaņām un vārdiem? Ortoēpija. Valodas skaņas. Vārddarināšana. Izsauksmes vārdi – onomatopoētismi	• Apskata tekstu paraugus, kuros nozīme ir valodas skaņu atkārtojumam vai kuru saturu palīdz izprast mērķtiecīga valodas skaņu izvēle; pievērš uzmanību izsauksmes vārdiem, kuri atdarina dabā dzirdamās skaņas. • Sacer pēc parauga vai radoši skaitāmpantu/dzejoli, kurā vai nu visi vārdi sākas ar vienu valodas skaņu, vai dominē viena/vairākas valodas skaņas; pamato savu ieceri. • Dzejoli/skaitāmpantu izteiksmīgi norunā klasē. • Sistematizē savas zināšanas par valodas skaņām, izmantojot jau esošās atgādnes. • Vingrinās teksta pareizrunā, pievēršot uzmanību valodas skaņu izrunai, uzsvaram un intonācijai. • Veido atgādni par nozīmīgākajiem pareizrunas nosacījumiem. • Mācās eksperimentēt ar radniecīgiem vārdiem: veidot valodā esošas radniecīgu vārdu saimes un darināt jaunus vārdus, nosakot jaundarināto vārdu sastāvdaļas un to nozīmi, iztēlojoties un raksturojot izmantošanas iespējas, iesaistot tos teikumos. • Lasa literārās pasakas, kurās radoši izmantotas vārddarināšanas iespējas. • Raksta literāru pasaku, kurā izmanto iepriekš darinātos vārdus; noformē savu tekstu. • Lasa/stāsta savu pasaku klasē. • Izveido literāro pasaku izstādi klasē; skaidro, kā pasaku saturs saistās ar to vizuālo noformējumu.
Ko izcelt tekstā? Atslēgvārdi	• Nosaka literārā tekstā atslēgvārdus un galveno domu, pamato atslēgvārdu nozīmi teksta izpratnē; salīdzina ar klasesbiedru viedokli. • Nosaka atslēgvārdus populārzinātniskā tekstā, kuru lasa dabaszinību vai citas jomas stundā. • Sagatavo populārzinātnisku stāstījumu par kādu mācību tematu; uzstājas ar to publiski, uzsverot atslēgvārdus. • Nosaka klasesbiedru stāstījumos atslēgvārdus; kopīgi pārrunā, kas palīdzēja labāk uztvert, saprast stāstījumus.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Datorika	Datorraksts. Teksta vizuālais noformējums.
Literatūra	Dzejolis/skaitāmpants, literārā pasaka.

5.1. Valodu brīnumainā pasaule	5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve	5.3. Vārdi manā ģimenē	5.4. Manas ielas/ pagasta vēstījums	5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt	5.6. Fantazējam kopā!
Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

5.6. Fantazējam kopā! Kas ir vienkāršs, un kas ir salikts teikums?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Veidot izpratni par saliktu teikumu, salīdzinot to ar vienkāršu teikumu un nosakot tiem kopīgo un atšķirīgo; attīstīt prasmi lietot saliktus teikumus savos tekstos.

Pilnveidot prasmi apzināti izmantot dažādas lasīšanas stratēģijas, lai uztvertu teksta galveno domu, idejas un interpretētu to.

Pilnveidot prasmi izvēlēties plānošanas stratēģijas, pamatot to izvēli un sadarboties plānošanas procesā ar klasesbiedriem.

Pilnveidot prasmi veidot tekstu, mērķtiecīgi savienojot apraksta un raksturojuma elementus, izvēloties vārdus un dažādas uzbūves teikumus, ievērojot apgūtos interpunkcijas nosacījumus un vārdu pareizrakstību.

Pilnveidot prasmi sniegt klasesbiedriem atgriezenisko saiti un ieklausīties klasesbiedru teiktajā, lai uzlabotu savu tekstu un pilnveidotu sadarbības prasmes.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lasīšanai ir dažādi mērķi un uzdevumi, tāpēc, lai tos sasniegtu, mēs apzināti izmantojam dažādas lasīšanas stratēģijas. (V.Li.1.) • Veidojot tekstus, mēs bieži izmantojam gan vēstījuma, gan apraksta elementus, lai sasniegtu savu nolūku un lai lasītājs labāk uztvertu mūsu domu. (V.Li.2.) • Lai uzrakstītu radošu un interesantu tekstu, uzmanība jāpievērš detaļām, no valodas viedokļa – vārdam un teikumam. (V.Li.2.) • Atgriezeniskā saite ir iespēja paskatīties uz tekstu no cita skatpunkta un ieraudzīt nepilnības, kuras var novērst. (V.Li.2.) • Saliktā teikumā izteikties var plašāk un precīzāk nekā vienkāršā teikumā. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Lasot tekstu un strādājot ar to, mācās izmantot dažādas lasīšanas stratēģijas atbilstoši izvirzītajam uzdevumam, lai izprastu teksta galveno domu un idejas, interpretētu tekstu, salīdzinot ar citu viedokli, un veidotu secinājumus. **Teksts un tekstveide** • Plāno teksta izveidi, izvēloties piemērotu plānošanas stratēģiju, reflektē par šo darba posmu; prot sadarboties teksta plānošanas laikā. • Veido tekstu, savienojot tajā apraksta un raksturojuma elementus. • Mācās rakstīt anotāciju, ievērojot atbilsmi teksta žanram. **Valodas struktūra** • Izmanto vārddarināšanas iespējas sava teksta veidošanā; pamato netradicionālu vārdu izvēli. • Nosaka teikuma gramatisko centru un paplašina teikumus ar citiem teikuma locekļiem un vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, atdala tos ar atbilstošām pieturzīmēm. • Atšķir vienkāršus teikumus no saliktiem teikumiem, pamatojot šīs atšķirības; mācās saskatīt un nosaukt teikuma daļu saistītājvārdus un ievadītājvārdus. • Mācās paplašināt teikumā izteikto domu, veidojot saliktus teikumus; mācās atdalīt teikuma daļas ar komatu. • Izmanto vienkāršus un saliktus teikumus, dažādus teikumus pēc attieksmes pret īstenību sava teksta veidošanā un pamato savu izvēli.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Veido un pilnveido savu tekstu. Sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta kvalitāti, prot strādāt individuāli un sadarboties teksta rediģēšanas laikā. Reflektē par šo procesu, lai uzlabotu savu tekstu. (VL.6.2.1.7.) • Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar fantāziju saistītus tekstus, ievērojot to uzbūvi, atbilsmi saziņas adresātam, nolūkam un teksta žanram. (VL.6.2.1.4.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus. (VL.6.3.1.7.)	Veido ieradumu iepriekš rūpīgi pārdomāt savu publisko izteikumu saturu un snieguma formu. (Tikums – atbildība, gudrība, tolerance; vērtība – kultūra).
Jēdzieni: vienkāršs teikums, salikts teikums, anotācija.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto domu karti, vienkāršo plānu, anotāciju; • veido anotāciju, vārdnīcu, fantāzijas darbu ar apraksta un raksturojuma elementiem.	

Temata apguves norise

Vārdi fantāzijas pasaulē Vārdu izvēle. Vārddarināšana	• Lasa un pārrunā fantāzijas žanra grāmatas. • Izveido mīļāko fantāzijas grāmatu izstādi klasē. • Lasa grāmatu anotācijas, vēro, kas tajās ir atklāts; veido atgādni par anotāciju. • Veido grāmatas anotāciju, izmantojot frāzes *ir stāstīts*, *ir izveidojis/ir izveidojusi*, *ir attēlojis/attēlojusi*, *darbība notiek*, *ir izdota*, *ir sarakstījis/ir sarakstījusi*; pievērš uzmanību tekstā vietu nosaukumiem un personāžu vārdiem. • Pieraksta grāmatas nosaukumu, autoru, izdošanas gadu un vietu. • Pārrunā klasē, kādi īpatnēji vārdi ir izmantoti tekstā, kā tie ir darināti (personvārdi, vietu nosaukumi); meklē fantāzijas žanra tekstos neparastus vietu nosaukumus, nosaka vārdu sastāvdaļas un saistībā ar tām skaidro nozīmi (piemēram, *Aizspogulija*, *Nekurnekadzeme*, *Cūkkārpa*, *Zemzeme*). • Izdomā interesantus vārdus (personvārdus, vietvārdus), kurus varētu izmantot savā stāstā, skaidro to darināšanu; pievērš uzmanību šo vārdu pareizrakstībai. • Pārī vai mācību grupā veido izdomāto vārdu vārdnīcas.
Teikumi fantāzijas pasaulē Vienkāršs teikums un salikts teikums	• Salīdzina teikumu uzbūvi un pieturzīmes teksta fragmentā; pilnveido prasmi noteikt teikumu gramatiskos centrus. • Mācās noteikt izteicējus, kuri atbild uz jautājumiem *ko dara? kas ir? kāds ir?* dažādos darbības vārda laikos. • Paplašina vienkāršus nepaplašinātus teikumus ar teikuma palīglocekļiem. • Salīdzina vienkāršus un saliktus teikumus; izprot gramatiskā centra nozīmi teikuma daļu noteikšanā. • Vingrinās paplašināt teikumus ar teikuma daļām, kuras ievada attieksmes vietniekvārdi *kas*, *kurš* (dažādos locījumos), apstākļa vārdi *kur*, *kad*, *kāpēc*, pakārtojuma saikļi *ka*, *jo* u. c. • Veido tekstu no vienkāršiem teikumiem; mērķtiecīgi pilnveido tekstu, pārveidojot teikumus par saliktiem teikumiem, ja tas ir nepieciešams.

Iztēlei nav robežu
 	
Teksta izpratne un interpretācija
	• Vēro fantāzijas grāmatu vākus, lasa anotācijas un prognozē, kāds ir grāmatu saturs.
	• Lasa tekstu fragmentus un analizē tos, izmantojot dažādas lasīšanas stratēģijas, lai labāk izprastu teksta galveno domu, idejas un attīstītu savu iztēli:
	  • formulē jautājumus pirms lasīšanas un pēc izlasītā teksta;
	  • jautā sev un klasesbiedriem;
	  • nosaka galveno notikumu/konfliktu/pārpratumu u. c. sižeta elementus;
	  • noskaidro nesaprotamos vārdus, frāzes, nezināmo informāciju;
	  • atrod atslēgvārdus, lai var atstāstīt notikumus vai aprakstus;
	  • secina, kāda ir galvenā doma, kādas interesantas un svarīgas idejas ir tekstā;
	  • iztēlojas, kā izskatās aprakstītās vietas un cilvēki, kā risinās notikumi;
	  • sasaista jauno informāciju ar savu pieredzi.

Fantazējam un rakstām! Vēstījums, apraksts, raksturojums	• Izvēlas kādu no piedāvātajiem fantāzijas tematiem vai paši nosaka tematu. • Pārī apspriež un plāno eventuālā vēstījuma notikumus, izmantojot "ideju zirnekli", domu karti, skices vai vienkāršo plānu; izdomā, kā savienot notikumus, lai veidotos vienots teksts (izmanto vārdus *tad*, *pēc tam* u. c., saikļus *un*, *bet* u. c.). • Raksta individuāli vēstījumu ar apraksta un raksturojuma elementiem par izvēlēto fantāzijas tematu; konkretizē virsrakstu. • Pārī lasa, labo un papildina tekstu, ievērojot iepriekš sagatavotus vērtēšanas kritērijus; ar skolotāja atbalstu pārdomā, kā pārbaudīt vārdu pareizrakstību un interpunkciju; rediģē tekstu. • Veido sava vēstījuma anotāciju. • Publisko darbu, piemēram, "5. klases fantāzijas stāstu grāmatā", vai prezentē – skaļi nolasa tekstu klasē.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Fantāzijas literatūra, stāsts, tēla raksturojums, apraksts, vēstījums, anotācija.

Metodiskais komentārs

Lai ieinteresētu skolēnus lasīt fantāzijas žanra darbus, klasē var organizēt lasīšanas projektu (lasīšanas semināru). Katrs skolēns, gatavojoties grāmatu izstādei, paņem līdzi grāmatu, kuru pēc tam samaina ar klasesbiedru, vai arī no kopējā klāsta katrs izvēlas vienu grāmatu. Vajadzētu izvēlēties grāmatu, kuru skolēns nav lasījis.

Semināra gaita

- Katrs skolēns pastāsta, kuru grāmatu izvēlējies, ko, pēc viņa domām, vēsta grāmatas vāks un ilustrācijas, kāds ir viņa spriedums par grāmatas saturu.
- Katrs skolēns lasa grāmatu aptuveni 15 minūtes.
- Mācību grupā (3 skolēni) izstāsta, ko ir izlasījis, vai gribētu šo grāmatu izlasīt pilnībā, pamatojot savu viedokli.
- Mācību grupā vienojas, kura grāmata ir visinteresantākā un kurš stāstījums bija vispilnīgākais.
- Klasē uzstājas no katras grupas viens pārstāvis, kurš pastāsta, ko grupas biedri izlasījuši un kāpēc iesaka vienu no grāmatām izlasīt citiem.

Tematus, par kuriem rakstīt fantāzijas žanra darbu, skolēni kopīgā " prāta vētrā" var radīt paši. Vispirms katrs skolēns izdomā un uzraksta 5 virsrakstus, tad pārī izvēlas 7 virsrakstus. Mācību grupā (4 skolēni) izvēlas 5 virsrakstus un tos uzraksta uz tāfeles vai uz lapiņām un piestiprina pie tāfeles. Skolēns izvēlas kādu no piedāvātajiem tematiem vai arī paliek pie savējā.

6. klase

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana	6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē	6.3. Modes daudzveidīgā pasaule	6.4. Zvaigznes visapkārt	6.5. Labs stāsts	6.6. Ceļojums laikā
Kā veidot runu, ievērojot tās atbilsmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana.

Kā veidot runu, ievērojot tās atbilsmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 14 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Iegūt nepieciešamo informāciju par vienu tematu dažādos uzziņu avotos, noteikt informācijas lietderīgumu un ticamību; izmantot informatīva teksta virsrakstu, svarīgākos teikumus, frāzes, vārdus, lai noteiktu teksta tematu, galveno domu un nolūku.

Mērķtiecīgi plānot un veidot saturīgu, loģisku mutvārdu runu, ievērojot tās uzbūvi un atbilsmi vizuālajai informācijai; norunāt runu publiski un iesaistīties dialogā ar klausītājiem.

Noskaidrot vietniekvārdu funkciju teikumā, pievēršot uzmanību attieksmes vietniekvārdiem, kas ievada palīgteikumus. Izvēlēties precīzākos vietniekvārdus savā tekstā, lietot tos, ievērojot pareizrakstību.

Pilnveidot ortogrāfijas – vietniekvārdu, pamata un kārtas skaitļa vārdu rakstību ar arābu cipariem, īpašvārdu, saliktu nosaukumu, vārdu saīsinājumu – prasmes un saliktu teikumu interpunkcijas prasmes.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Izvēloties sev vajadzīgo informāciju, ir jāprot nošķirt nepieciešamais no liekā, svarīgais no mazsvarīgā. Ir būtiski zināt, kā izvēlēties objektīvu un sev nozīmīgu informāciju. (V.Li.1.) • Pirms veidot publisku mutvārdu runu, ir jāsaprot, ko cilvēks grib pateikt citiem un kā to vislabāk izdarīt, tāpēc runa ir rūpīgi jāizplāno. (V.Li.1.) • Par cilvēku spriež pēc viņa valodas: izglītotam cilvēkam ir plašs vārdu krājums un piemīt prasme vārdus iekļaut teikumos saistītā tekstā un pareizi uzrakstīt. (V.Li.2.) • Vietniekvārdus valodā izmanto, lai aizstātu lietvārdus, īpašības vārdus, skaitļa vārdus, kā arī lai ievadītu palīgteikumus. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Veikli un ar izpratni lasa informatīvu tekstu, novērtē tā ticamību. • Atrod informatīvā tekstā vārdus un frāzes; nosaka teksta galveno domu un tajā paustās idejas; formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. **Teksts un tekstveide** • Pielāgo mutvārdu teksta saturu, uzbūvi un apjomu atkarībā no saziņas veida; lieto piemērotus vizuālos līdzekļus. **Valodas struktūra** • Nosaka ekspresīvo leksiku, kas tekstā piesaista klausītāju un lasītāju uzmanību. • Saprot vietniekvārdu funkcijas teikumā; izvēlas piemērotākos vietniekvārdus, kuri ievada palīgteikumus, un ievēro to pareizrakstību. • Izmanto savā runā vietniekvārdus, lai precizētu domu un aizstātu lietvārdus, kas tekstā atkārtojas. • Prot pareizi rakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus ar arābu cipariem, īpašvārdus, saliktos nosaukumus, vārdu saīsinājumus. • Nostiprina prasmi pareizi lietot pieturzīmes saliktā teikumā.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsvarīgā; vērtē informācijas ticamību. Sakārto to noteiktā secībā vai veidā. (VL.6.1.1.9.) • Izmanto teksta virsrakstu, svarīgākos teikumus un atslēgvārdus, nosaka teksta tematu, galveno domu un nolūku. Salīdzina ar citu viedokli un veido secinājumus. (VL.6.2.1.1.) • Pamana mutvārdu runas atšķirības formālās un neformālās runas situācijās. Mērķtiecīgi plāno un veido saturīgu, loģisku mutvārdu runu, ievērojot tās uzbūvi un atbilsmi saziņas nolūkam un teksta žanram. Iesaistās dialogā ar klausītājiem. (VL.6.2.1.8.) • Nosaka visu patstāvīgo vārdu piederību vārdšķirai. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšana un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums) • Attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība) • Attīsta ieradumu iepriekš rūpīgi pārdomāt savu publisko izteikumu saturu un snieguma formu. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtība – kultūra)
Jēdzieni: virsraksts, galvenā doma, saziņas nolūks, ekspresīvā leksika, attieksmes vietniekvārdi, dezinformācija.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto ziņas internetā, uzziņu literatūru, vārdnīcu; • veido sarakstu, kritērijus, runu.	

Temata apguves norise

Informācija visapkārt Informācijas ieguve. Dezinformācija	• Izmantojot antonīmus, apraksta, kāda var būt informācija (interesanta/garlaicīga, noderīga/nederīga, vajadzīga/lieka, jauna/novecojusi, patiesa/nepatiesa utt.). • Noskaidro, ko nozīmē vārds *dezinformācija* un kāpēc to lieto mūsdienās. • Mācību grupā veido kritēriju lapu, pēc kādām pazīmēm var vērtēt informācijas kvalitāti; klasē kopīgi veido vienotus kritērijus un izmanto tos teksta novērtēšanai, par kura patiesīgumu nav pārliecības. • Vēro un analizē tekstā skaitļa vārdu, vietniekvārdu, īpašvārdu, saliktu nosaukumu, vārdu saīsinājumu, kā arī pieturzīmju lietojumu. • Pārrunā klasē, kā dažādu vārdšķiru vārdi ietekmē informācijas kvalitāti, cik lielā mērā ekspresīvā leksika izmantojama informatīvos tekstos; papildina kritēriju sarakstu ar jaunām atziņām.
Kas man ir svarīgs no plašā informācijas klāsta par vietniekvārdiem? Informācijas apstrāde un iegaumēšana. Vietniekvārdi	• Iesaistās klasē "prāta vētrā", atbildot uz jautājumu "Kur meklēt informāciju par valodas jautājumiem, ja kaut kas nav skaidrs?"; veido sarakstu, kur meklēt nepieciešamo informāciju. • Meklē izvēlētajos avotos informāciju par vietniekvārdiem, salīdzina un apkopo faktus no tematiski saistītiem avotiem; noskaidro, vai visos avotos skaidrojums ir līdzīgs. • Izpēta informāciju par attieksmes vietniekvārdiem; analizē kāda mācību priekšmeta tekstu, nosakot tajos vietniekvārdus, kuri ievada palīgteikumus; spriež par šo vietniekvārdu lietojumu savos tekstos, kā noteikt virsteikuma un palīgteikuma robežas, lai pareizi lietotu pieturzīmes. • Izveido atgādni par kopā un šķirti rakstāmiem vietniekvārdiem un citiem vietniekvārdiem, kuru pareizrakstība jāiegaumē. • Izpēta, kuri vietniekvārdi pieder vairākām vietniekvārdu grupām (attieksmes, jautājamie, nenoteiktie); nosaka tos dažādos tekstos. • Pārrunā klasē, kura informācija par vietniekvārdiem būtu jāiegaumē, pamato savu viedokli; veido par to atgādni.
Kas mani interesē? Informācijas apkopošana un tālāk nodošana	• Individuāli vai pārī izvēlas tematu, kurš interesē kādā no mācību priekšmetu jomām. • Kopīgi klasē izveido informācijas ieguves, apstrādes, vizualizācijas un runas kritērijus. • Atbilstoši kritērijiem plāno mutvārdu runas tekstu par izvēlēto tematu; nosaka, kādus avotus izmantos informācijas ieguvei; pamato tajos publicētās informācijas lietderīgumu un ticamību. • Veido saturīgu, loģisku mutvārdu runas tekstu atbilstoši iepriekš izstrādātajam plānam. • Izveido runas prezentāciju, ievērojot teksta apjomu, tā uzbūvi un pareizrakstību; izmanto tekstā iepriekš apkopoto informāciju no dažādiem avotiem. • Prezentē runu klasē; atbild uz klasesbiedru jautājumiem un uzdod jautājumus par klasesbiedru runas saturu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības un vēsture	Dezinformējošas ziņas, atbildība par to pārpublicēšanu.
Datorika	Informācija internetā, datora programmu izmantošana informācijas vizualizēšanai.

Metodiskais komentārs

Apgūstot šo tematu, būtiski pievērst uzmanību vietniekvārdu izmantojumam: Svarīgi akcentēt tos vietniekvārdus, kuri pieder vairākām vietniekvārdu grupām (attieksmes, jautājamie, nenoteiktie), un izprast to uzdevumus tekstā.

Skolēni veido atgādni par vietniekvārdu pareizrakstību (kopā, šķirti rakstāmi). Svarīgi, lai skolēni veidotu tādu materiālu, kurš tieši viņam palīdz labāk saprast un atcerēties noteiktu jautājumu, turklāt tas būs izmantojams arī apstākļa vārdu pareizrakstības izpratnei.

Tematu apgūstot, tiek attīstīta arī skolēnu medijpratība, pievēršot uzmanību un analizējot viltus ziņas un valodas līdzekļus (virsraksts, ekspresīva leksika, pieturzīmju lietojums), pēc kuriem tās var atšķirt. Tiek veicināta skolēnu atbildība izmantot un nodot tālāk šādu informāciju.

Tāpat skolēni tiek mudināti apzināt un patstāvīgi izmantot resursus par valodas jautājumiem, kas viņiem var būt noderīgi, apgūstot arī citus tematus un organizējot pašvadītu mācīšanos.

Temata noslēgumā skolēni veido runu par kādu jautājumu, kas viņus interesē. Skolēniem jāapzinās, ka informācija, ko izmantos runā, jāizvēlas atbildīgi. Tādēļ skolēni kopā ar skolotāju veido informācijas ieguves, apstrādes, vizualizācijas un runas kritērijus. Darbu klasē iespējams organizēt, sadarbojoties mācību grupās: katra grupa veido kritērijus vienam no nosacījumiem, tie tiek apspriesti un nepieciešamības gadījumā papildināti. Šos izstrādātos kritērijus ieteicams izmantot, apgūstot citus tematus un arī citos mācību priekšmetos.

Ja skolēni izvēlas nevis valodas, bet dabaszinību, mākslu vai citu jomu tematu, ieteicams sadarboties ar attiecīgā mācību priekšmeta skolotāju un lūgt viņam vērtējumu par darba saturu.

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana	6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē	6.3. Modes daudzveidīgā pasaule	6.4. Zvaigznes visapkārt	6.5. Labs stāsts	6.6. Ceļojums laikā
Kā veidot runu, ievērojot tās atbilsmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē. Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pētīt tekstus par darbu un cilvēku nodarbošanos pagātnē, tagadnē un nākotnē, lai atrastu nepieciešamo informāciju, saistītu to ar pieredzi un izteiktu savu viedokli mutvārdu saziņā un rakstveidā.

Kulturoloģiskas informācijas iegūšanai mācīties izmantot latviešu valodas vārdnīcas, folkloras materiālus, daiļliteratūras darbus.

Pilnveidot prasmi izvēlēties savam tekstam virsrakstu, kurš piesaista uzmanību, izcelt svarīgāko informāciju, ievērot teksta uzbūvi, atbilsmi saziņas adresātam, nolūkam un teksta žanram, norādīt izmantotos avotus.

Nostiprināt prasmi noteikt un izmantot vārddarināšanas līdzekļus latviešu valodā un likt iederīgas pieturzīmes teikumos ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, izmantojot dažādus to saistīšanas līdzekļus.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Viedoklis, ko izsaka, ir jāpamato ar faktiem. (V.Li.1.) • Seni vārdi atspoguļo arī tautas vēstures faktus un kultūru, tie raksturo mūsu kopīgo pagātnes pieredzi. (V.Li.3.) • Valoda mainās – vieni vārdi zūd, citi rodas, un ir dažādi paņēmieni un valodas līdzekļi, kā atbilstoši jaunām dzīves reālijām veidot arī jaunus vārdus, lai valodu attīstītos. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Lasot un klausoties tekstus, skatoties videosižetus, atrod nepieciešamo informāciju; izmanto dažādas vārdnīcas, lai precizētu vārdu nozīmes; salīdzina savu un citu viedokli, saskata viedokļu atšķirības. • Novērtē un izvēlas nepieciešamo informāciju folkloras materiālos un daiļliteratūras darbos. **Teksts un tekstveide** • Sasaista iegūto informāciju ar savu pieredzi un izsaka viedokli mutvārdu saziņā un rakstveidā. • Nostiprina prasmi rakstīt aprakstu, vēstījumu; izvēlas savam tekstam virsrakstu, norāda izmantotos avotus; mērķtiecīgi izmanto savā tekstā vienlīdzīgus teikuma locekļus. **Valodas struktūra** • Atrod kulturoloģisku informāciju vārdnīcās, folkloras materiālos, literāros tekstos. • Saskata vārddarināšanas līdzekļus un paņēmienus jaunu vārdu darināšanai; eksperimentē, darinot vārdus. • Skaidro vārdu nozīmes. • Pareizi lieto pieturzīmes teikumos ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Ierosina un uztur dialogu, paužot savu viedokli un uzklausot citus. Piedaloties diskusijā, pamana viedokļu atšķirības, ir tolerants pret citu viedokli. (VL.6.1.1.5.) • Pielāgo mutvārdu tekstu un rakstu darbu saturu, uzbūvi un apjomu atkarībā no saziņas veida mutvārdos vai rakstu formā, arī e-saziņā. (VL.6.1.1.6.) • Saskata galvenos vārddarināšanas paņēmienus. Darina vārdus, analizējot un secinot, kādas ir latviešu valodas vārddarināšanas iespējas. (VL.6.3.1.5.) • Ievēro vārdu izrunas un rakstības atšķirības. Pareizi raksta atvasinātus vārdus, salikteņus un īpašvārdus, attīstot ieradumu izmantot iespiestos un digitālos palīglīdzekļus vārdu pareizrakstības pārbaudei. (VL.6.3.1.4.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus. (VL.6.3.1.7.)	• Attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai. (Tikumi – atbildība, gudrība, centība; vērtība – darba tikums)

Jēdzieni: etimoloģija, vārddarināšanas paņēmieni, vārda nozīme, izskaņa, atvasināšana, atvasināts vārds, saliktenis, internacionālisms.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto vārdnīcu, folkloras tekstu, literārā darba fragmentu, videosižetu;
- veido rakstu, ziņu, videosižeta tekstu.

Temata apguves norise

Darbs – latviešu kultūras zīme Informācijas ieguve un izmantošana. Vārda nozīme	• Apspriež jautājumus, vai darbs ir latviešu kultūras zīme, kas par to liecina un vai iespējams to pierādīt; vai citu kultūru cilvēki par sevi varētu domāt līdzīgi; pamato savu viedokli. • Mācās iegūt kulturoloģisku informāciju no elektroniskās latviešu valodas vārdnīcas *e-pupa*, sasaista to ar savu pieredzi un izmanto turpmākajos darbos. • Lasa tēlojumu "Krāsns" no J. Jaunsudrabiņa "Baltās grāmatas"; novērtē, kuri vārdi izmantoti, raksturojot maizes cepšanu, kuri no tiem ir zināmi, kuri nav zināmi. • Lasa tēlojumu "Sējējs" no A. Brigaderes triloģijas "Dievs, daba, darbs"; novērtē, kuri vārdi izmantoti, lai raksturotu labības sēšanu. • Meklē vārdnīcās skaidrojumu nezināmajiem vārdiem. • Skatās videosižetus, kuros attiecīgie darbu veidi attēloti mūsdienās; novērtē, kāda leksika izmantota darbību aprakstos.
Mūsdienu profesijas Vārddarināšana. Etimoloģija	• Izvēlas 10 profesiju nosaukumus un grupē tos, izmantojot zināšanas par vārddarināšanu (pirmatnīgs/atvasināts; atvasināts ar priedēkli/ar piedēkli/ar priedēkli un piedēkli; atvasināts no lietvārda/no darbības vārda). • Salīdzina izvēlētos profesiju nosaukumus latviešu un citās zināmajās valodās; mēģina noteikt, kuri nosaukumi ir ienākuši latviešu valodā no citām valodām. • Izmanto svešvārdu vārdnīcu un nosaka internacionālismus – profesiju nosaukumus. • Izvirza pieņēmumu, cik seni latviešu valodā varētu būt vārdi *skolotājs*, *skolēns*, kur varētu atrast informāciju par šo vārdu cilmi (izcelsmi). • Iepazīstas ar jēdzienu *etimoloģija*; izmantojot interneta resursus par A. Kronvaldu, "Latviešu etimoloģijas vārdnīcu" un elektronisko vārdnīcu *e-pupa*, atrod nepieciešamo informāciju par vārdu izcelsmi (piemēram, *dzejnieks*, *rakstnieks*, *valodnieks*, *skolotājs*, *zemnieks*); noskaidro sev interesējošo profesiju nosaukumu izcelsmi.
Modernās mūsdienu un vēl nezināmās nākotnes profesijas Vārddarināšana. Apraksts	• Pārrunā klasē, kādas jaunas profesijas varētu būt nākotnē, kad skolēni būs beiguši skolu; izmantojot "prāta vētru", izsaka visdažādākās reālas un izfantazētas idejas. • Individuāli vai pārī darina nākotnes profesiju nosaukumus atbilstoši latviešu valodas vārddarināšanas prasībām. • Uzraksta aprakstu par vienu iedomātu profesiju savam profesiju katalogam un šķirkli/vārda nozīmes skaidrojumu skaidrojošajai vārdnīcai.
Kuru profesiju pārstāvji strādā, lai visi uzzinātu jaunumus? Tekstveide. Projekta darbs	• Apvienojas interešu grupā un izvēlas projektu: veidot papīra formāta izdevumu, ziņas interneta mājaslapā (piemēram, skolas vai novada mājaslapā) vai filmēt TV ziņas, kuru runātie teksti iepriekš jāizveido arī rakstveidā. • Atbilstoši projekta darba izvēlei atlasa profesiju sarakstu un, izmantojot profesiju datubāzēs iekļauto informāciju, izveido pienākumu sarakstu žurnālistam, redaktoram, korektoram, multimediju dizaina speciālistam utt. • Izvēlas tematu, kurš interesē, un darba mērķi (piemēram, raksts iespiestā vai elektroniskā formātā, ziņu sižets par kādu profesiju, tās pārstāvi); tekstā mērķtiecīgi iesaista vienlīdzīgus teikuma locekļus, izmantojot dažādus to saistīšanas līdzekļus. • Izstrādā projekta plānošanas soļus, vēlāk – projekta vērtēšanas kritērijus, iekļaujot šādas prasības: izvēlētais temats un mērķauditorijas intereses; rakstu autori un avoti, no kuriem gūta informācija; virsraksti rakstiem, kuri ieinteresē; svarīgākās informācijas izcēlums; teksta uzbūves principu (ievads, galvenā daļa, nobeigums) ievērošana; sadala pienākumus, uzdevumus un nosaka termiņus katra uzdevuma izpildei. • Meklē informāciju, veido rakstus atbilstoši izvēlētajam tematam un noformē tos atbilstoši izvēlētajam formātam. • Prezentē projekta darbu klasē.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Darbs un darba tikums latviešu folklorā.
Sociālās zinības un vēsture	Profesijas, nodarbošanās.
Datorika	Avīzes maketēšana, mājaslapas veidošana, videosižeta filmēšana un teksta pievienošana.

Metodiskais komentārs

Apgūstot šo tematu, valodas sistēmas izpratnē svarīgi atcerēties vārddarināšanas principus latviešu valodā un apzināties, ka jaunu reāliju ienākšana mūsu dzīvē nosaka jaunu vārdu rašanos, kas savukārt liecina par valodas attīstību. Profesiju nosaukumi – tā ir iespēja pievērst uzmanību vārdiem, kuri no jauna radušies latviešu valodā gan kā mantoti, gan kā aizgūti vārdi (internacionālismi).

1. apakštemats dod iespējas daudzveidīgi darboties ar kulturoloģisku informāciju – tie ir nodarbošanās veidi agrāk un tagad un leksika, kuru izmanto, runājot par noteiktiem darbu veidiem. Skolēni var izmantot folkloras tekstus, folkloras vārdnīcu, elektronisko vārdnīcu *e-pupa*, videosižetus par kādu nodarbošanos pagātnē un mūsdienās. Var veidot vārdnīcu, kurā apkopota leksika par kādu nodarbošanās veidu, īpaši izceļot atvasinātus vārdus un novērtējot, kādi vārddarināšanas principi izmantoti, turklāt vārdnīcu ieteicams papildināt ar fotoilustrācijām.

Lai ieteiktu, kādas profesijas būs nepieciešamas nākotnē, var izmantot prognozēšanas metodi un, lietojot noteiktus, latviešu valodai atbilstošus vārddarināšanas paņēmienus, veidot nākotnes profesiju katalogu, vingrinoties sniegt vārda nozīmes skaidrojumu (aprakstu) nākotnes profesiju vārdnīcai.

Veidojot projektu, tiek veicināta skolēnu jaunrade un sadarbības prasmes: vispirms izstrādā tā vērtēšanas kritērijus, tajos akcentē tematu, mērķauditoriju, avotus, no kuriem gūs informāciju, interesantu virsrakstu, informācijas svarīgumu, teksta uzbūvi.

Tekstveidē pievēršama uzmanība jēdzieniem *teksta mērķis*, *teksta adresāts*, akcentējot arī vienlīdzīgu teikuma locekļu izmantošana, lietojot dažādus to saistīšanas līdzekļus, lai skolēni precīzāk un izvērstāk veidotu savus tekstus.

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana	6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē	6.3. Modes daudzveidīgā pasaule	6.4. Zvaigznes visapkārt	6.5. Labs stāsts	6.6. Ceļojums laikā
Kā veidot runu, ievērojot tās atbilstmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

6.3. Modes daudzveidīgā pasaule. Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Lasot, klausoties un vērojot materiālus par modi dažādos laikos, atrast nepieciešamo informāciju, saistīt to ar savu pieredzi un izteikt savu pamatotu viedokli publiskā mutvārdu saziņā jeb diskusijā. Pilnveidot prasmi veikt diskusijas apkopojumu, formulējot būtiskākos secinājumus.

Veidot izpratni par īpašības vārdu noteikto un nenoteikto galotni, lai savā mutvārdu un rakstveida saziņā precīzi izmantotu īpašības vārdus noteiktu parādību vai personu raksturošanai.

Veidot izpratni par frazeoloģismiem un to lietošanas nepieciešamību tekstos, lai bagātinātu savu valodu.

Veidot izpratni par slengu (žargonu) un tā lietošanas nosacījumiem.

Nostiprināt prasmi lietot pieturzīmes teikumos ar tiešo runu un vienlīdzīgiem teikuma locekļiem.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Saziņā katram var būt savs viedoklis, tāpēc ir jāieklausās sarunas partnera teiktajā un jāformulē skaidri saprotami jautājumi, lai precizētu iegūto informāciju. (V.Li.1.) • Prasme diskutēt atbilstoši saziņas nolūkam, izmantojot atbilstošus valodas un neverbālos saziņas līdzekļus, nodrošina veiksmīgu saziņu. (V.Li.2.) • Jo plašāks ir cilvēka vārdu krājums, jo viņam ir vieglāk precīzāk izteikt savu domu. Valodas krājuma jāpapildina, mērķtiecīgi iekļaujot savā valodā jaunus vārdus. (V.Li.3.) • Latviešu valodā īpašības vārdiem ir arī noteiktā galotnē, lai izteiktu noteiktību konkrētā situācijā. (V.Li.3.) • Valoda ir cieši saistīta ar tautas kultūru, jo valodā atspoguļojas pagātnes priekšstati par priekšmetiem, parādībām un procesiem, kas nozīmīgi kultūrā. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Klausoties tekstu, nosaka galveno domu un sadzird saturiski nozīmīgus faktus un detaļas, izmanto tās, izsakot savu viedokli. • Iesaistās saziņā, ievērojot saziņas tematu, paužot savu viedokli un uzklausot citus. **Teksts un tekstveide** • Veido dialogu atbilstoši saziņas situācijai un izmanto piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. • Mācās iesaistīties diskusijā, paužot savu viedokli un pamatojot to ar piemēriem, faktiem. • Mācās diskusijā uzklausīt citus viedokļus. **Valodas struktūra** • Skaidro frazeoloģismu nozīmi kontekstā, mācās tos saklausīt citu runā un izmantot savā runā atbilstoši saziņas situācijai. • Veido izpratni par slengu (žargonu) un tā lietošanas nosacījumiem. • Papildina savu tekstu ar īpašības vārdiem, mācās pareizi lietot īpašības vārdus ar nenoteikto un noteikto galotni dažādās locījumu formās. • Nostiprina prasmi lietot atbilstošas pieturzīmes teikumos ar tiešo runu. • Papildina teikumus ar vienlīdzīgiem teikuma locekļiem un lieto iederīgas pieturzīmes.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties ar mācībām vai interesēm saistītus tekstus un skatoties videosižetus vai filmas, saprot informāciju, nosaka teksta galveno informāciju un domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto/redzēto, izmantojot konkrētus faktus, piemērus, saturiski nozīmīgas detaļas. (VL.6.1.1.2.) • Ierosina un uztur dialogu, paužot savu viedokli un uzklausot citus. Piedaloties diskusijā, pamana viedokļu atšķirības, ir tolerants pret citu viedokli. (VL.6.1.1.5.) • Nosaka visu patstāvīgo vārdu piederību vārdšķirai. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.) • Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus. (VL.6.3.1.7.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos. (VL.6.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku. (Tikums – laipnība, solidaritāte, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikums – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa)

Jēdzieni: slengs (žargons), literārā valoda, neliterārā leksika, īpašības vārda nenoteiktā un noteiktā galotne, diskusija.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto daiļliteratūras tekstu, videodiskusijas fragmentu, frazeoloģismu vārdnīcu, uzziņu literatūru;
- veido dialogu, secinājumus par diskusiju, slenga vārdnīcu, atgādni par īpašības vārda nenoteikto un noteikto galotni, aprakstu.

Temata apguves norise

Vai ķeizaram tiešām ir jaunas drēbes? Frazeoloģismi	• Pārrunā klasē, kas ir ķeizars, par kuriem ķeizariem ir mācījies vai lasījis; kā saprast frazeoloģismu *pats sev kungs un ķeizars*; ar ko atšķiras vārdi *kungs*, *ķeizars*. • Klausās vai lasa H. K. Andersena pasaku "Ķeizara jaunais tērps"; nosaka, kurš teiciens ir pārņemts no pasakas, kādās situācijās to izmanto. • Saklausa/atrod tekstā frazeoloģismus; pamato, kāpēc tie izmantoti. • Meklē frazeoloģismu skaidrojumus un piemērus vārdnīcās. • Atrod frazeoloģismus, kuros ir apģērba vai tā detaļu nosaukumi un noskaidro to nozīmi; izdomā saziņas situācijas, kurās var lietot frazeoloģismus. • Pēta frazeoloģismus kādā citā sev zināmā valodā. • Pārrunā klasē, kā atšķiras frazeoloģismi dažādās valodās, kāpēc citu kultūru pārstāvji var nesaprast frazeoloģismus svešvalodās; kurās saziņas situācijās frazeoloģismus ieteicams izmantot un kurās to nevajadzētu darīt.
Kas šobrīd modē? Dialogs, publiska diskusija. Kopsavilkums	• Noskatās videosižetu par diskusiju "Vai viegli būt jaunam?"; pārrunā klasē, par ko bija diskusija, vai tā bija interesanta; pamato savu viedokli. • Kopīgi formulē jautājumus, par kuriem gribētu diskutēt klasē, par kuriem – ar vecākiem, skolotājiem vai citiem cilvēkiem; vienojas par diskusijas tematu. • Izveido tabulu par tematu "Kas kopīgs un atšķirīgs dialogam un diskusijai". • Sagatavojas diskusijai: atrod informāciju un apkopo piemērus un faktus, kurus izmantot diskusijā. • Izmantojot kādu no diskusijas metodēm, diskutē par sev svarīgu tematu; pēc diskusijas pārrunā, kas bija saistoši, ko izdarīja pareizi un ko nepareizi, kas jāņem vērā nākamajā diskusijā. • Veido mutvārdu diskusijas apkopojumu – kopsavilkumu par to, kādas ir būtiskākās atziņas, kas radušās pēc diskusijas, ko jaunu uzzināja u. tml. • Kopīgi uzraksta secinājumus par diskusijas jautājumu (tematu) un diskutēšanas procesu; atsevišķi nodala secinājumus par diskusijas procesu un veido to kā atgādni.
Vai valodā arī mainās mode? Literārā valoda un slengs (žargons)	• Lasa un klausās tekstus, kuri tapuši dažādos laikos un kuros ir izmantots skolēnu slengs. • Aptaujā vecākus, vecvecākus, kādus slenga vārdus viņi izmantoja laikā, kad mācījās skolā; salīdzina un izdara secinājumus, vai/kā ir mainījusies skolēnu valoda. • Veido savu slenga vārdu un izteicienu sarakstu un to skaidrojumu literārajā valodā. • Diskutē, vai skolēniem savstarpējā saziņā ir jālieto literārā valoda, kurus vārdus un izteicienus nevajadzētu lietot publiskā saziņā. • Kopīgi formulē diskusijas secinājumus, novērtē diskusijas gaitu pēc iepriekš izveidotajiem kritērijiem.

Vai apģērbs ir kultūras vērtība? Īpašības vārdu nenoteiktā un noteiktā galotne	• Atkārto, ko zina par īpašības vārdiem. • Raksturo tautastērpus, izmantojot īpašības vārdus. • Noskaidro, kuriem īpašības vārdiem nevar veidot salīdzināmās pakāpes (piemēram, *strīpains*, *rūtains*); pamato šo valodas parādību. • Salīdzina, kā atšķiras īpašības vārdi ar nenoteikto un noteikto galotni un kurās situācijās tos izmanto; secina, kāpēc latviešu valodā īpašības vārdiem ir noteiktā galotne. • Salīdzina ar citām sev zināmajām valodām, kā tajās izsaka noteiktības gramatisko kategoriju (piemēram, artikuli angļu, vācu valodā). • Loka un iesaista teikumos īpašības vārdus vīriešu un sieviešu dzimtē ar noteikto galotni; spriež, kuriem locījumiem īpaši jāpievērš uzmanība, pamato savu viedokli. • Secina, kuri varētu būt nozīmīgi īpašības vārdu pareizrakstības jautājumi (piemēram, garumzīmes lietojums, paplašinātās galotnes u. c.); izveido par tiem atgādni. • Izmanto sinonīmu vārdnīcu, lai paplašinātu īpašības vārdu daudzveidību savā leksikā. • Pēta kāda kultūrvēsturiskā novada tautastērpus un to aprakstus; veido īsu aprakstu par kādu no tautastērpiem, mērķtiecīgi iesaista tekstā piemērotus īpašības vārdus (arī ar noteikto galotni), pievēršot uzmanību pieturzīmēm, kas atdala vienlīdzīgus teikuma locekļus. • Veido sarunu par Latvijas kultūras kanonā iekļautajām vērtībām, izmanto www.kulturaskanons.lv. informāciju par arhitektūru un dizainu, tautas tradīcijām (piemēram, mopēds *Rīga-12*, fotoaparāts *Minox*, Latgales podniecība, rudzu maize, Lielvārdes josta u. c.). • Veido klasē nelielu mutvārdu stāstījumu, izmantojot vēstījuma un apraksta elementus; pārī uzdod viens otram precizējošus jautājumus; secina, kurš ieguvis izvērstu, faktoloģisku informāciju un kurā stāstījumā tā nebija pietiekama.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Daiļliteratūra, folklora.
Svešvalodas	Noteiktības gramatiskā kategorija valodā.
Dizains un tehnoloģijas	Lietu un apģērba mode, dizains.

Metodiskais komentārs

Apgūstot 3. tematu, nozīmīgi ir jaunie jēdzieni *slengs*, *žargons*, *literārā valoda*, *neliterārā leksika*. No starppriekšmetu jautājumiem būtiski akcentēt diskusiju kultūru. Skolēniem jāapzinās divas pretējas tendences – visos laikos jauniešu valodā ir bijusi neliterāra leksika, slengs, taču mērķtiecīgā, jēgpilnā diskusijā, runājot par jauniešiem svarīgiem jautājumiem, jāizmanto literārā valoda un atbilstoši argumentācijas paņēmieni.

Skolēni savā valodā jau izmanto īpašības vārdus gan ar nenoteikto, gan noteikto galotni, bet, apgūstot šo tematu, jāstrukturē iepriekš zināmais un pieredze, lai apzinātos, kādas iespējas latviešu valodā piedāvā īpašības vārda noteiktības gramatiskā kategorija. Uzmanība jāpievērš īpašības vārda locījumiem, kuros ir paplašinātā galotne, un īpašības vārdiem, kuriem nav iespējams veidot salīdzināmās pakāpes. Par šiem jautājumiem jāveido atgādne, ko skolēnam turpmāk izmantot. Turklāt, ja skolotājs strādā lingvistiski neviendabīgā vidē, jāapzinās, ka jautājums par īpašības vārdu nenoteikto un noteikto galotni ir viens no sarežģītākajiem, tāpēc atgādnē jāiekļauj arī vārdi, kuriem attiecīgi ir tikai nenoteiktā vai noteiktā galotne. Jāpievērš uzmanība garo patskaņu lietojumam izrunā un pareizrakstībā.

Tematiskais ietvars piedāvā iespēju runāt, veidot tekstus, diskutēt par noteiktiem kultūras fenomeniem – tautastērpu, kultūras kanona vērtībām. Ja klasē ir dažādu tautību skolēni, viņus var aicināt veidot aprakstu nevis par latviešu tautastērpu, bet gan savas tautas etnogrāfisko tērpu. Savukārt skolēniem, kuriem latviešu valoda ir dzimtā, ir iespējams pievērsties savas pilsētas, novada tautastērpu izpētei.

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana	6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē	6.3. Modes daudzveidīgā pasaule	6.4. Zvaigznes visapkārt	6.5. Labs stāsts	6.6. Ceļojums laikā
Kā veidot runu, ievērojot tās atbilstmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

6.4. Zvaigznes visapkārt. Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Iesaistīties saziņā, ievērojot saziņas tematu, dalībniekus, vietu, laiku, nolūku, izmantojot piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus un ievērojot runātāja un rakstītāja kultūru.

Analizēt rakstveida tekstu (apraksta, biogrāfijas un intervijas) nolūku, uzbūvi un galvenos valodas līdzekļus, lai plānotu, vadītu un publicētu paša sagatavotu interviju.

Nostiprināt prasmi noteikt teikumu gramatisko centru un lietot saliktā teikumā pieturzīmes, kas atdala teikuma daļas.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai sasniegtu runas mērķi, jāizprot saziņas situācijas temats, dalībnieku nolūki, jāapzinās vietas un laika nozīme sarunā un jāizvēlas piemēroti verbālie un neverbālie valodas līdzekļi. (V.Li.1.) • Lai izveidotu savu tekstu, ir rūpīgi jāiepazīst un jāanalizē dažādi līdzīga žanra teksti. (V.Li.2.) • Par cilvēka kultūru liecina viņa prasme izteikties un rakstīt literārā valodā. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Nosaka informācijas (raksta, videosižeta) tematu, adresātu, nolūku, galvenos verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus, kas izmantoti teksta veidošanā un papildināšanā. • Iesaistās mutvārdu saziņā par dzirdēto, lasīto vai novēroto, sasaistot tematu ar personīgo pieredzi, izsakot savu viedokli un ievērojot runātāja un rakstītāja kultūru. **Teksts un tekstveide** • Raksta aprakstu, ievērojot teksta informatīvo mērķi un tā uzbūves īpatnības un izmantojot atbilstošus valodas līdzekļus. • Mērķtiecīgi plāno, veido un demonstrē publisko runu. • Analizē kādas intervijas nolūku, uzbūvi un izmantotos valodas līdzekļus. • Plāno, vada un organizē/publicē interviju par noteiktu tēmu. **Valodas struktūra** • Nosaka teikuma gramatisko centru un lieto saliktā teikumā pieturzīmes, kas atdala teikuma daļas.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Saziņā pamana citu un ievēro savu runātāja un rakstītāja kultūru formālās un neformālās saziņas situācijās. Spēj sazināties ar dažādu kultūru cilvēkiem. (VL.6.1.1.8.) • Nosaka teksta uzbūvi, pamana tās atšķirības dažādos tekstos, arī e-vidē. Raksta pēc parauga un patstāvīgi ar personisko pieredzi un fantāziju saistītus tekstus, ievērojot to uzbūvi, atbilsmi saziņas adresātam, nolūkam un teksta žanram. (VL.6.2.1.4.) • Skaidro daudzveidīgu rakstzīmju, t. sk. digitālo zīmju, lietojumu tekstā. Izmanto tās savu tekstu veidošanā atbilstoši teksta nolūkam un adresātam. (VL.6.2.1.6.) • Lieto atbilstošas pieturzīmes vienkāršos un saliktos teikumos. (VL.6.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem. (Tikumi – atbildība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība)
Jēdzieni: intervija, intervijas mērķis, valodas līdzekļi intervijā, biogrāfija.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto publicistisku rakstu, biogrāfiju, interviju; • veido sarakstu, runu, interviju, ziņojumu, domrakstu.	

Temata apguves norise

Vai jūs zināt šo cilvēku? Saraksts	• Pārrunā klasē, ko nozīmē vārds *zvaigzne*, kā saprot frazeoloģismus *piedzimt zem laimīgas zvaigznes*, *zvaigžņu stunda*, *zvaigžņu slimība* u. tml.; pēta vārdnīcā vārda *zvaigzne* nozīmes. • Nosauc tās personības – zvaigznes, kuras skolēniem ir svarīgas, sagrupē personības pēc pašu saskatītiem kritērijiem (mūzikas, spēļu, sporta u. c.). • Mutvārdos veido kādas personības aprakstu, uzsverot popularitātes iemeslu.
Latvijas personības pasaulē Informācijas ieguve un atlase. Pieturzīmes teikumos	• Pārskata tekstos informāciju par Latvijas personībām pasaulē; nosaka, kas ir teksta satura subjekts, kas ir adresāts, kāds ir teksta nolūks, kā tas veidots (intriģējošs teikums, attēls, lakoniskums, piesaistoša informācija u. c.), ko skolēni iepriekš zināja/nezināja no lasītās informācijas. • Iepazīstas ar kāda slavena cilvēka biogrāfiju; pēta šāda teksta uzbūvi. • Ar skolotāja atbalstu precizē jēdzienu *biogrāfija*, nosaka tā etimoloģiju (cilmi). • Pārrunā klasē personību saraksta izveides kritērijus; izveido 10–15 pasaulē slavenu Latvijas personību sarakstu, izmantojot savas zināšanas, bibliotēkas resursus, informāciju tīmeklī. • Sagatavo rakstisku kopsavilkumu par pazīstamākajiem Latvijas cilvēkiem pasaulē, norādot uz jomām, kurās viņi darbojas; pievērš uzmanību pieturzīmju lietojumam saliktos teikumos, atdalot salikta teikuma daļas.
Intervijas ar populārām personībām Intervija preses izdevumā un videointervija. Informācijas apkopošana. Secinājumi	• Lasa preses izdevumā publicētas intervijas un vēro videointervijas ar Latvijā populārām personībām; nosaka, kas ir intervijas adresāts, kāds ir tās nolūks, kā tā veidota (intriģējoši teikumi, attēli, lakoniskums, piesaistoša informācija u. c.), ko skolēni iepriekš zināja/nezināja no lasītās/vērotās informācijas; pievērš uzmanību tam, cik dažādas var būt intervijas ar vienu un to pašu cilvēku atkarībā no tā, kurā avotā intervija ievietota, kas ir intervētājs, saistībā ar kādu notikumu intervija tapusi. • Pēta un vērtē, kā veidoti intervijās izmantotie jautājumi (arī papildjautājumi, precizējošie jautājumi). • Pārspriež klasē to, kā intervijas salīdzināt, novērtēt, veidot. • Apkopo informāciju par izlasītajām intervijām, nosakot, kas kopīgs, kas atšķirīgs iespiestai intervijai un videointervijai; veido būtiskākos secinājumus par tematu “Kas ir laba intervija?”.
Intervijas veidošana Intervijas sagatavošana, organizēšana un publicēšana	• Izplāno, kuru cilvēku intervēs, kāds būs intervijas mērķis, kurā izdevumā to publicēs. • Kopīgi klasē vienojas par intervijas vērtēšanas kritērijiem. • Pirms intervijas iepazīst cilvēka biogrāfijas datus, sagatavo jautājumus atbilstoši intervijas nolūkam, iekļaujot jautājumus par popularitāti, kāds darbs ieguldīts talanta attīstībā u. c.; pārrunā jautājumus ar klasesbiedriem. • Uzraksta intervijas jautājumus datorrakstā, pareizi formatējot tekstu, ievērojot pareizrakstības un interpunkcijas noteikumus. • Intervē izvēlēto cilvēku, ierakstot video vai audioierīcē; atšifrē interviju. • Noformē interviju atbilstoši rakstu valodas normām, izdomā uzmanību piesaistošu virsrakstu. • Vienojas ar skolotāju, kur labākās intervijas varētu publicēt (piemēram, skolas mājaslapā, personiskajā profilā sociālajā tīklā). • Uzraksta brīvu, īsu ziņojumu par intervijas laikā gūtajiem iespaidiem un emocijām.

15 minūtes katrs var būt slavens – vai tu tam piekrīti? Raksts	• Izsaka viedokli par popularitāti, vai zina visus populāros cilvēkus, piemēram, novadā, cik ilga mūsdienās ir popularitāte, vai būt slavenam ir nozīmīgs dzīves mērķis u. tml. • Plāno rakstu (skolas mājaslapā, klases avīzē) par tematu "15 minūtes katrs var būt slavens – vai tu tam piekrīti?": atrod un atlasa nepieciešamos faktus; apkopo iepriekšējās stundās iegūto informāciju, zināšanas; plāno, izdomā virsrakstu; raksta melnrakstu. • Strādājot pārī/mācību grupā, pārlasa darbu, pievēršot uzmanību saturam, teikumu veidiem un pieturzīmēm; pārrunā un labo tekstu. • Raksta tīrrakstu datorrakstā, noformē un publicē to izvēlētajā medijā.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Biogrāfija.
Sociālās zinības	Personības novadā, pilsētā, Latvijā. Intervija kā izpētes metode.
Datorika	Teksta noformēšana.

Metodiskais komentārs

Apgūstot tematu, tiek attīstīta skolēnu kritiskā domāšana – novērtēt intervijā pausto informāciju atkarībā no intervijas mērķa, salīdzināt dažādās intervijās pausto informāciju, izvērtēt un atlasīt būtisko. Tāpat kritiski jāaplūko jēdzieni *popularitāte*, *zvaigzne*.

Jaunie jēdziena *intervija* aspekti, kuru izpratnei veltāma uzmanība, ir *intervijas nolūks*, *laiks*, *vieta*, *valodas līdzekļi*, *neverbālie izteiksmes līdzekļi* un to izmantojums, kā arī intervijas forma, attēli, fotogrāfijas, autortiesības to izmantošanā. Gan analizējot, gan veidojot interviju, skolēniem jāpievēršas visiem šiem aspektiem.

Ieteicams veidot nosacījumus, kā salīdzināt dažādas intervijas ar vienu cilvēku, un skolēniem vēlams izvērtēt vismaz trīs dažādas intervijas, tāpat būtu jāizstrādā kritēriji, kā vērtēt skolēna veidoto interviju.

Var izmantot (pārskatīt, papildināt) runas vērtēšanas kritērijus, kuri veidoti, apgūstot 1. apakštematu, lai vērtētu īsu runu par kādu populāru cilvēku.

Temata apguves noslēgumā skolēni veido rakstu skolas mājaslapai vai klases avīzei . Tam jāizveido vērtēšanas kritēriji, ietverot tajos ne tikai satura, plānojuma, stila, vārdu krājuma (tostarp frazeoloģismu) izmantošanu, ortogrāfijas un interpunkcijas vērtēšanas aspektus, bet arī raksta izveides posmus: plānošanu, melnrakstu, teksta uzlabošanu, tīrrakstu, noformējumu. Darba tapšanas laikā skolēni izmanto iepriekš veidotās atgādnes par pieturzīmju lietojumu vienkāršā un saliktā teikumā.

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana	6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē	6.3. Modes daudzveidīgā pasaule	6.4. Zvaigznes visapkārt	6.5. Labs stāsts	6.6. Ceļojums laikā
Kā veidot runu, ievērojot tās atbilsmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

6.5. Labs stāsts. Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Nostiprināt prasmi veikli un ar izpratni lasīt tekstu, atrast tajā galvenos vārdus un frāzes, atbildēt uz jautājumiem un uzdot jautājumus par tekstu, noteikt teksta galveno domu un tajā paustās idejas.

Aptaujāt cilvēkus, lai iegūtu noteiktu informāciju.

Raksturot un salīdzināt dzirdēta/lasīta teksta notikumus, personas un emocijas, veidot secinājumus un sasaistīt stāstījumu ar personisko un citu pieredzi, noteikt valodas īpatnības.

Pilnveidot prasmi rakstīt vēstījumu.

Apkopot zināšanas par pamata un kārtas skaitļa vārdiem, to lietošanu un pareizrakstību.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai dziļāk saprastu teksta saturu un tajā ietvertās idejas, ir jāuzdod daudzveidīgi jautājumi. (V.Li.2.) • Viens un tas pats teksts var atstāt dažādu iespaidu uz cilvēku atkarībā no tā, vai tas tiek lasīts, dzirdēts vai vērots. (V.Li.2.) • Labs stāsts atstāj dziļāku iespaidu, ja tas iedarbojas uz cilvēka emocijām. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Pamana un raksturo kulturoloģisku informāciju informatīvā tekstā. • Aptaujā cilvēkus, lai iegūtu informāciju par Latvijas naudu. • Raksturo literāro varoņu emocijas, izjūtas un savas emocijas, lasot literāru darbu; uzdod daudzveidīgus jautājumus par tekstu. **Teksts un tekstveide** • Zina un saprot teksta pazīmes, izmanto šīs zināšanas savu tekstu veidošanā. • Tekstā pauž dažādas emocijas un izjūtas. **Valodas struktūra** • Zina skaitļa vārdu izrunas un rakstības atšķirības, ievēro to pareizrakstību un saskaņojumu ar lietvārdu.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atrodot tajā galvenos vārdus un frāzes, atbildot uz jautājumiem un uzdodot jautājumus pašiem, nosaka teksta galveno domu un tajā paustās idejas. Formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (VL.6.1.1.3.) • Raksturo un salīdzina dzirdēta vai lasīta teksta notikumus un personas, veido secinājumus. Sasaista stāstījumu ar personisko un citu pieredzi, nosaka valodas īpatnības. (VL.6.2.1.2.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu, reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. Veido stāstījumu. Raksta vēstījumu un aprakstu. (VL.6.2.1.3.) • Pamato skaņu un vārdu nozīmi valodā iztēles un emociju attīstīšanai. (VL.6.3.1.3.)	• Attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība) • Veidot ieradumu atklāti paust un aizstāvēt savus uzskatus, ja nepieciešams, izteikt arī nepopulāru viedokli. (Tikumi – atbildība, drosme, taisnīgums; vērtība – brīvība)
Jēdzieni: stāsts, skaitļa vārds, teksta pazīmes, aptauja.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto elektronisko vārdnīcu, informatīvu, daiļliteratūras, reklāmas tekstu; • veido interviju, stāstījumu ar vēstījuma elementiem.	

Temata apguves norise

Kas ir labs stāsts? Teksta pazīmes	• Izpēta vārda *stāsts* nozīmes, atkārto, kādas ir stāsta kā literatūras žanra pazīmes. • Pārrunā klasē, kā var izstāstīt stāstu, vai klasē ir kāds labs stāstnieks u. tml. • Izsaka viedokli, kādas ir laba stāstījuma pazīmes; noskaidro, ko nozīmē teksta *sakarīgums*, *mērķtiecīgums*, *pabeigtība*. • Lasa dažādus informatīvus, daiļliteratūras, reklāmas tekstus; vēro, vai tie atbilst konkrētajam tekstam izvirzītajām prasībām.
Lata stāsts Informācijas izpēte. Aptauja	• Lasa dažādos informācijas avotos par Latvijas lata banknotēm un monētām, atrod tekstā kulturoloģisku informāciju. • Aptaujā vecākus un vecvecākus, kādus stāstus viņi zina par dažādu laiku Latvijas naudu. • Izveido mutvārdu stāstījumu par naudaszīmi (mūsdienu, vēsturisku vai paša izdomātu – par godu kādam īpašam notikumam vai cilvēkam); veidojot tekstu, ievēro teksta pazīmes.
Skaitļa stāsts Skaitļa vārdi, to saskaņojums ar lietvārdu un pareizrakstība	• Pārrunā, ko zina un atceras par skaitļa vārdiem. • Diktē klasē cits citam dažādus pamata un kārtas skaitļa vārdus, pārbauda, vai tie ir pareizi uzrakstīti; noskaidro, kuru skaitļa vārdu pareizrakstībai jāpievērš uzmanība. • Noskaidro, kas jāievēro, lokot skaitļa vārdus un saskaņojot tos ar lietvārdu; veido atgādni. • Vēro (fotografē) apkārtnē redzamos skaitļus, skaitļa vārdus un nosaka, vai ievērota to pareizrakstība. • Atrod informāciju par folklorā biežāk izmantojamiem skaitļiem (piemēram, *viens*, *trīs*, *septiņi*, *deviņi*, *trejdeviņi*, *ducis*); noskaidro, kāda informācija ir atrodama elektroniskajā latviešu valodas vārdnīcā *e-pupa*. • Izvēlas sev nozīmīgu skaitli vai to, par kuru iepriekš iegūta informācija, un uzraksta šī skaitļa stāstu, ievērojot teksta veidošanas pazīmes.
"Maskačkas stāsts" Vēstījuma (stāsta) pazīmes, kritēriji	• Lasa un klausās fragmentus no L. Pastores grāmatas "Maskačkas stāsts"; noskaidro, kāpēc stāsts aizrauj lasītāju/klausītāju; pēc iespējas noskatās fragmentus no animācijas filmas "Jēkabs, Mimmi un runājošie suņi". • Vēro un pauž savas pārdomas par emociju izteikšanu ar valodas palīdzību, kādus valodas līdzekļus autore ir izmantojusi (neparastus īpašības/darbības vārdus, aprautus teikumus u. c.). • Salīdzina tekstu ar filmas fragmentiem un stāsta, kā filmā atklātas tēlu emocijas un izjūtas. • Atbild uz jautājumiem un veido savus jautājumus; formulē teksta galveno domu un idejas; nosauc vēstījuma pazīmes. • Raksturo un salīdzina notikumus un personas, veido secinājumus un sasaista stāstījumu ar personisko un citu pieredzi; nosaka teksta valodas īpatnības. • Izsaka un apkopo idejas un kritērijus, kā veidot interesantu stāstījumu.
Mans stāsts Stāsts	• Izplāno un uzraksta stāstu par saistošu notikumu, iekļaujot vēstījuma un apraksta elementus, ievērojot iepriekš apgūtās teksta pazīmes. • Kopīgi klasē izveido kritērijus, kā vērtēt uzrakstītos stāstus.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Proza, stāsts, folklora.
Sociālās zinības un vēsture	Nauda; Latvijas naudas zīmes, tajās ietvertā kulturoloģiskā informācija.
Vizuālā māksla	Monētu/banknošu attēli.

Metodiskais komentārs

Būtiskas prasmes, apgūstot 5. tematu, ir skaitļa vārdu pieraksts ar arābu cipariem un vārdiem, skaitļa vārdu saskaņojums ar lietvārdu. Par šiem gramatikas jautājumiem jāveido atgādnes. Turklāt skaitļa vārda pareizu lietojumu vēlams novērtēt autentiskā vidē (uzraksti skolā, tuvākajā apkārtnē, uz ielas, sabiedriskajā transportā), tos vērojot, fotografējot un pēc tam klasē kopīgi analizējot.

Otrs aspekts ir jautājumi par teksta pazīmēm: sakarīgumu, mērķtiecīgumu, pabeigtību. Jāpiebilst, ka šīs pazīmes ir jāvērtē dažāda veida tekstos – informatīvos, daiļliteratūras, reklāmas tekstos.

Pirms veido mutvārdu stāstījumu par naudaszīmi, pēc teksta pazīmju apgūšanas var papildināt, rediģēt iepriekš izstrādātos runas vērtēšanas kritērijus.

Apgūstot to, kas ir labs stāsts (stāstījums), tiek pievērsta uzmanība tā emocionālajam iedarbīgumam, emociju atklāsmei. Lai veidotos pozitīva mācīšanās pieredze, skolēnus var rosināt izstāstīt katram savu "lielisko mācīšanās stāstu", kad kaut kas ir izdevies, bijis gandarījums par paveikto u. tml. Tādējādi tiek pievērsta uzmanība mācību procesam un emocijām, kuras palīdz uzdevumu izpildē. Būtiska arī saruna, kā tikt galā ar negatīvajām emocijām, sevišķi sarežģītās mācību situācijās, jo svarīga ir sociāli emocionālā mācīšanās.

6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana	6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē	6.3. Modes daudzveidīgā pasaule	6.4. Zvaigznes visapkārt	6.5. Labs stāsts	6.6. Ceļojums laikā
Kā veidot runu, ievērojot tās atbilsmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

6.6. Ceļojums laikā. Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 14 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Veidojot mutvārdu un rakstveida tekstu, izvēlēties piemērotu teksta žanru un atbilstošus valodas un vizuālos līdzekļus; noteikt, ar ko atšķiras runātā valoda no rakstu valodas.

Pilnveidot prasmi rakstīt vēstījumu un aprakstu.

Apgūt laika apstākļa vārdu, darbības vārdu un atgriezenisko lietvārdu lietojumu un pareizrakstību.

Pilnveidot prasmi iekļaut savā tekstā laika apstākļa vārdus, norādot notikumu secību, un ievērot apstākļa vārdu pareizrakstību.

Nostiprināt zināšanas par darbības vārda lietojumu un pareizrakstību īstenības izteiksmes vienkāršo un salikto laiku formās.

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Rakstīts teksts ir veidots lasīšanai, klausoties to uztvert ir grūtāk; mutvārdu tekstā valoda ir brīvāka, klausoties to vieglāk uztvert un saprast. (V.Li.1.) • Katrā saziņas veidā (mutvārdos, rakstu formā, e-saziņā) ir atbilstošs saturs, teksta uzbūve, žanrs. (V.Li.1.) • Lai teksts būtu informatīvi pilnīgāks, tajā bieži kombinē vēstījuma un apraksta elementus. (V.Li.2.) • Vārdu iedalījums vārdšķirās liecina, ka valodā pastāv noteikta sistēma, kuru ir aprakstījuši valodnieki. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Izvēlas saziņā atbilstošus līdzekļus savu domu izteikšanai un pamatošanai gan mutiski, gan rakstiski. **Teksts un tekstveide** • Apzinās teksta veidošanas līdzekļu (valodas un vizuālo) nozīmīgumu. **Valodas struktūra** • Izmanto apstākļa vārdus, kas izsaka laiku, ievēro šo apstākļa vārdu pareizrakstību. • Tekstā saskata darbības vārdu īstenības izteiksmes vienkāršos un saliktos laikus, ievēro darbības vārdu formu pareizrakstību. • Atpazīst atgriezeniskos lietvārdus, kas darināti no atgriezeniskajiem darbības vārdiem, saskata to locīšanas īpatnības.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Pielāgo mutvārdu tekstu un rakstu darbu saturu, uzbūvi un apjomu atkarībā no saziņas veida mutvārdos vai rakstu formā, arī e-saziņā. Lieto piemērotu teksta žanru un vizuālos līdzekļus. (VL.6.1.1.6.) • Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu; reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. (VL.6.2.1.3.) • Ievēro vārdu izrunas un rakstības atšķirības. Pareizi raksta atvasinātus vārdus, salikteņus un īpašvārdus, attīstot ieradumu izmantot iespiestos un digitālos palīglīdzekļus vārdu pareizrakstības pārbaudei. (VL.6.3.1.4.) • Nosaka visu patstāvīgo vārdu piederību vārdšķirai. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē. (VL.6.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas. (Tikumi – atbildība, gudrība) • Attīsta ieradumu precīzi un adresātam saprotami lietot rakstzīmes, simbolus un saīsinājumus elektroniskajos saziņas līdzekļos. (Tikumi – atbildība, laipnība, savaldība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: patstāvīgs vārds, palīgvārds, laika apstākļa vārds, darbības vārda vienkāršie un saliktie laiki, atgriezeniskais darbības vārds, atgriezeniskais lietvārds.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto vārdnīcu, folkloras tekstu, daiļliteratūras tekstu, sludinājumu; • veido bukletu, informāciju mājaslapai, tekstu mutvārdu prezentācijai, sludinājumu, fantastikas darbu.	

Temata apguves norise

Kas ir laiks? Lasīšana. Informācijas ieguve. Frazeoloģismi	• Atbild uz skolotāja jautājumiem, kuros iekļauti frazeoloģismi ar vārdu *laiks* (piemēram: *Vai jūsu klasei tagad ir ziedu laiki? Vai laika zobs pa vasaru neapēdīs jūsu gada laikā gūtās zināšanas? Vai laiks ir nauda?* u. tml.). • Piedāvā savu vārda *laiks* skaidrojumu; meklē ticamus skaidrojumus uzziņu avotos; salīdzina vārda *laiks* nozīmes ar šķirkli vārdnīcā, noskaidro ar vārdu saistīto kulturoloģisko un valodniecisko informāciju, kuru var iegūt elektroniskajā vārdnīcā *e-pupa*. • Nosauc frazeoloģismus, kas saistīti ar vārdu *laiks*, salīdzina ar frazeoloģismiem https://tezaurs.lv šķirklī vai frazeoloģismu vārdnīcā. • Lasa informāciju, kā jēdzienu *laiks* izprot dažādas tautas; nosaka teksta tematu, galveno domu, idejas; spriež klasē, kāpēc jāzina informācija par citu tautu ieradumiem (laika izpratni, izjūtu).
Kā ar valodas līdzekļiem izsaka laiku? Laika apstākļa vārdi. Darbības vārda vienkāršie un saliktie laiki īstenības izteiksmē	• Analizē pasaku, teiku, daiļliteratūras tekstu fragmentus, nosakot, ar kuriem vārdiem tiek izteikts laiks vai norādīts uz to (ar apstākļa vārdiem, darbības vārdiem). • Veido atgādni par laika apstākļa vārdu pareizrakstību; iesaista apstākļa vārdus savā tekstā. • Atkārto, ko zina un atceras par darbības vārdiem, kā ar darbības vārdiem norāda uz laiku. • Nosaka teikumos darbības vārdus, grupē īstenības izteiksmes vienkāršo un salikto laiku formas; secina, kā tiek veidotas darbības vārdu salikto laiku formas, ar ko tās atšķiras no vienkāršo laiku formām. • Pārveido prozas fragmentus dažādos darbības laikos, nosaka, kā mainās teksta saturs. • Salīdzina darbības vārdu pareizrakstību un nosaka pazīmi, pēc kuras vienkāršās tagadnes daudzskaitļa 1.un 2. personas formas galotnē ir jāraksta īsais vai garais patskanis *a/ā*; izveido sev atgādni.
Laika upe manā apkārtnē Mutvārdu un rakstveida teksts	• Veido bukletu/informāciju mājaslapā vai blogā par vietām, objektiem dzīvesvietas apkārtnē, kuri var radīt interesi, piesaistīt tūristus, piemēram, vēsturiskas ēkas, alas, pilskalni, jauniešu centri, kafejnīcas utt. • Sameklē, lasa un analizē ar tematu saistītus dažādus tekstus (informāciju, kas ir novada/pilsētas mājaslapā, bukletus, teikas un nostāstus, vēsturiskas uzziņas); meklē atslēgvārdus, formulē teksta nolūku un adresātu, galveno domu; raksturo notikumus; analizē virsrakstus; nosaka apraksta un vēstījuma elementus; atklāj, kā ievērotas teksta pazīmes, kurš teksts izraisa interesi, kura informācija ir noderīga. • Analizē, kā vizuālais materiāls palīdz uztvert informāciju, kā videosižetos lietotā mutvārdu runa atšķiras no rakstu valodas. • Salīdzina viena objekta raksturojumu dažādos uzziņu avotos; nosaka tekstos kopīgo un atšķirīgo, kādi valodas līdzekļi izmantoti. • Izvēlas objektu vai vairākus objektus, par kuriem veidos savu informāciju, nosaka teksta adresātu un nolūku; atrod informāciju, kuru izmantot; pēc iespējas apmeklē vietējo muzeju/virtuālo muzeju/tūrisma informācijas centru. • Plāno informatīvā teksta saturu un to, ar kādiem valodas un ilustratīviem līdzekļiem piesaistīt uzmanību (virsraksts, izcēlumi, ievads, nobeigums, attēli, izkārtojums); paredz, vai tekstā iekļaujami īsi videosižeti. • Veido tekstu tūrisma bukletam/mājaslapai, izmantojot uzziņu avotus un folkloras (teiku, nostāstu) materiālus; izdomā tekstam virsrakstu; informāciju veido, ievērojot teksta pazīmes, iekļaujot apraksta un vēstījuma elementus; sagatavo nepieciešamo vizuālo (video) materiālu. • Tekstu noformē datorrakstā, ievērojot vienotu formatējumu, pareizrakstību un interpunkciju. • Sagatavo teksta mutvārdu prezentāciju. • Prezentē savu tekstu; reflektē par tā tapšanas procesu un rezultātu.

Ceļojums laikā Mutvārdu un rakstveida teksts	• Noskatās videosižetu par kosmosa tēmu. • Dalās savā pieredzē par redzēto filmās, populārzinātniskos un zinātniskos mediju sižetos, lasīto dažādās publikācijās par ceļojumiem Visumā un laikā. • Izvēlas vārdnīcu, kurā atrod ar apakštematu saistīto svešvārdu precīzu nozīmi (piemēram, *astronomija*, *astroloģija*, *observatorija*, *planetārijs*, *raķete*, *pavadonis*, *skafandrs*, *teleskops* u. c.); apgūst svešvārdu pareizrakstību. • Nosaka vārdšķiru vārdiem, kas beidzas ar izskaņām *-šana*, *-šanās*; pievērš uzmanību atgriezenisko lietvārdu locīšanas īpatnībām un pareizrakstībai. • Aplūko dažādus sludinājumus un konstatē, kādas ir tekstu žanra leksiskās un gramatiskās iezīmes. • Raksta sludinājumu, ka tiek plānots lidojums uz Marsu vai citu kosmisko objektu, un aicina pieteikties ceļot gribētājus; ievēro teksta žanra prasības. • Pārrunā klasē, kā varētu sazināties ar citplanētiešiem, izmantojot žestus un mīmiku, lai parādītu savas emocijas un pozitīvo attieksmi; pārspriež, kā to aprakstīt literārā darbā. • Raksta fantastikas darbu, brīvi izvēloties piemērotu teksta žanru, valodas un vizuālos līdzekļus. • Sagatavojas un nolasa savu darbu publiski.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Folklora, fantastikas literatūra.
Dabaszinības	Laiks, telpa, kosmoss.
Vizuālā māksla un tehnoloģijas	Teksta, informācijas noformēšanas vizuālie līdzekļi, dizains.

Metodiskais komentārs

Apgūstot pēdējo tematu 6. klasē, uzmanība pievēršama darbības vārda vienkāršo un salikto gramatisko laiku formām. Skolēni tos lieto savā valodā, bet apakštemata "Kas ir laiks" stundās ir iespēja novērtēt, cik daudzveidīgas un plašas ir iespējas izteikt laika kategoriju, izmantojot darbības vārdus vienkāršajos un saliktajos laikos. Ieteicams veidot atgādnes, lai sistematizētu zināšanas par darbības vārda formu, laika apstākļa vārdu, svešvārdu pareizrakstību un atgriezeniskajiem lietvārdiem.

Tekstveidē uzmanība pievēršama teksta veidošanas valodas un vizuālajiem līdzekļiem. Tam jāveltī uzmanība, īpaši paredzot laiku tekstu izpētei, kādi spilgti/iederīgi valodas un vizuālie līdzekļi lietoti. Skolēni veiksmīgāk tiks galā ar savu tekstu veidošanu, ja apzināti, mērķtiecīgi un regulāri tiks rosināti pētīt un iedziļināties citu autoru veidotos tekstos, īpaši pievēršot uzmanību tajos lietotajiem valodas līdzekļiem, teksta kompozīcijai, noformējumam utt.

Veidojot bukletu, informāciju mājaslapai, rakstot fantastikas darbu, skolēni vienojas par būtiskiem nosacījumiem, kas jāievēro, un izstrādā vērtēšanas kritērijus. Rakstot dažāda veida informatīvus tekstus, skolēniem jāapzinās, ka nozīmīga ir gan verbālā, gan vizuālā informācija, un šos abus aspektus jāiekļauj vērtēšanas kritērijos. Tā kā skolēni veido bukletu vai informāciju mājaslapai par sava novada/pilsētas vietām, objektiem, kas varētu piesaistīt tūristu uzmanību, tiek veicināta viņu pilsoniskā līdzdalība, radošums, uzņēmējspēja.

7. klase

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot	7.2. Es, mani draugi un draugu draugi	7.3. Vārda spēks	7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās	7.5. Avīžu un žurnālu valoda	7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos
Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot.

Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot izpratni par informācijas ieguves veidiem un formām, informācijas interpretāciju, verbālās un neverbālās informācijas saistību.

Pilnveidot prasmi lasīt dažādu veidu tekstus, novērtēt tos un izteikt savu viedokli par tajos pausto informāciju.

Mācīties atšķirt divdabju formas, iegūt zināšanas par divdabja teicienu, tā veidošanu un nozīmi latviešu valodā, lai prasmīgi lietotu savos tekstos.

Attīstīt prasmi patstāvīgi organizēt latviešu valodas mācīšanās procesu citu jomu kontekstā, prasmi plānot, izvērtēt un realizēt savas un citu izvēlētās mācību stratēģijas.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Informāciju var uztvert un nodot gan ar verbālo tekstu, gan ar citām zīmēm (grafiskām zīmēm, simboliem). (V.Li.1.) • Divdabis ir darbības vārda forma, kurai raksturīgas divu vārdšķiru pazīmes – darbības vārda un apstākļa vārda vai darbības vārda un īpašības vārda gramatiskās īpašības. (V.Li.3.) • Divdabja teicienu valodā lieto, lai izteiktu darbības vienlaicīgumu vai secību. (V.Li.3.) • Valodu var labāk apgūt, mērķtiecīgi to izzinot un sistemātiski pilnveidojot valoddarbības prasmes. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Saprot un skaidro dažādas zīmes, rakstveida un vizuālo informāciju. • Izprot, ka informāciju uztver un nodod gan rakstveida, gan vizuālā formā; apzināti izvērtē un izmanto dažādus informācijas pasniegšanas veidus. **Teksts un tekstveide** • Raksta iegūtās informācijas novērtējumu. • Veido stāstījumu par noteiktu tematu folkloras sacerējumā, attēloto situāciju literārajā darbā. **Valodas struktūra** • Nosaka darbības vārda formas, pēta un novērtē to lietojumu tekstā. • Nosaka divdabjus, raksturo divdabja formas, to nozīmi tekstā, novērtē to lietojumu; veido divdabjus un izmanto tos savā tekstā atbilstoši nolūkam. • Nosaka divdabja teicienu, raksturo tā pazīmes, izmanto savā tekstā atbilstoši nolūkam; prot lietot pieturzīmes teikumos ar divdabja teicienu.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. Analizē un skaidro tekstu, novērtē savu izpratni. Salīdzina izlasīto ar iepriekš zināmo, nosaka, kādas ir paustās idejas. Formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (VL.9.1.1.3.) • Iesaistās daudzveidīgās saziņas situācijās, ievērojot saziņas tematu, dalībniekus, vietu, laiku un nolūku. Izmanto piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. (VL.9.1.1.4.) • Novērtē teksta uzbūvi un savdabīgus struktūras elementus. Raksta ar personīgo pieredzi un izdomu, fantāziju saistītus tekstus, ievērojot teksta uzbūvi un izmantojot žanra prasībām, adresātam un saziņas veidam piemērotus valodas līdzekļus. (VL.9.2.1.4.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. Pamato noteikta avota izvēli. (VL.9.3.1.4.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietojumu savā un citu tekstā. (VL.9.3.1.8.)	Veido ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums)

Jēdzieni: zīme, darbības vārds divdabja formā, divdabja teiciens.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto publicistikas, daiļliteratūras, folkloras tekstu, karti, ceļazīmi, norādi, elektroniskos resursus;
- veido informācijas novērtējumu, stāstījumu.

Temata apguves norise

Informācijas ieguve, lai orientētos svešā vietā Vizuālā informācija, buklets, karte. Elektroniskā informācija	• Atrod skaidrojumu leksikogrāfiskos materiālos, ko nozīmē vārds *vadātājs*, *apmaldīties* un frāze *vadātājs piesities* tiešā un pārnestā nozīmē. • Lasa folkloras un daiļliteratūras tekstus, kuros personāži apmaldās; novērtē, kas tiem palīdz atrast ceļu. • Iesaistoties "prāta vētrā", veido domu karti: vērtē izmantojamo rakstveida un vizuālo informāciju un paņēmienus, kā orientēties nepazīstamās vietās. • Pārrunā klasē, cik liela nozīme ir rakstveida un vizuālajai informācijai (bukleti, kartes, elektroniskie rīki), individuālajām spējām, prasmēm, zināšanām, lai atrastu ceļu. • Raksta izmantotās informācijas novērtējumu – secinājumus par to, kā vislabāk atrast ceļu nepazīstamā vietā.
Kam ir divas dabas? Darbības vārda divdabju formas, to pareizrakstība	• Pēta tekstos lietotos darbības vārdus; pēc noteiktām pazīmēm atrod divdabjus, izsaka pieņēmumus par divdabju nozīmi tekstā. • Grupē tekstā pamanītos divdabjus; nosaka, kuru gramatisko kategoriju pazīmes tiem piemīt; sistematizē iegūtās zināšanas. • Izmanto dažādas divdabju formas, lai atstāstītu folkloras un daiļliteratūras tekstos tēlotās situācijas; novērtē divdabju nozīmi teksta satura atklāsmē. • Apgūst divdabju formu pareizrakstību.
Divas darbības vienlaicīgi Divdabja teiciens, tā veidošana. Interpunkcija teikumos ar divdabja teicienu	• Pēc skolotāja norādēm uz divdabja teicieniem daiļliteratūras/folkloras tekstos izsaka pieņēmumus, ko ar tiem var izteikt. • Ar skolotāja atbalstu konstruē zināšanas par divdabja teicienu veidošanos un interpunkciju. • Atrod divdabja teicienus tekstos; novērtē to uzdevumu teksta satura atklāsmē; pēta pieturzīmju lietojumu teikumos ar divdabja teicienu. • Veido stāstījumu par ceļojuma maršrutu, iesaistot tajā divdabja teicienus; pārbauda savā tekstā – stāstījumā lietotās pieturzīmes.
Mācību plāna izveide	• Klasē izsaka vēlmes un ierosinājumus, ko un kā vēlētos mācīties latviešu valodu 7. klasē, pievēršot uzmanību mērķim, tematiem, tekstu izvēlei, darbībām un stratēģijām, vērtēšanas kritērijiem. • Kopā ar skolotāju veido mācību plānu par latviešu valodas mācīšanos 7. klasē; pēc savas iniciatīvas, nepieciešamības papildina mācību plānu ar sev nozīmīgiem tematiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Ģeogrāfija	Karšu lasīšana.
Literatūra	Ticējumi, tautas pasakas, daiļliteratūras teksti.
Datorika	Elektroniskie rīki.

Metodiskais komentārs

1. temats ir ievads un ceļa izveide mācībām 7. klasē.

Temata ietvaros jāapgūst darbības vārda divdabju formas, iedalījums, pareizrakstība, turklāt katram skolēnam individuāli izstrādājamas atgādnes, kas tieši viņam palīdzēs labāk atcerēties un apgūt attiecīgo valodas jautājumu. Svarīgi pievērst uzmanību divdabju funkcionalitātei un nozīmei domu izteikšanā. Divdabjus latviešu valodā var salīdzināt ar līdzīgām formām valodās, kuras skolēns zina. Apgūstot divdabju formu pareizrakstību, iespējams veidot norādes (soļus un darbības, kas jāveic).

Apgūstot divdabja teiciena nozīmi valodā, svarīgi mudināt skolēnus saprast, ka šīs sintaktiskās konstrukcijas nav tikai daiļliteratūras tekstu parādība, bet tās bieži lieto arī ikdienas runā.

Temata ietvaros tiek veicināta kritiskā domāšana – skolēniem pašiem jāizstrādā plāns, kā apgūt latviešu valodu 7. klasē, tādējādi skolēni tiek mudināti uz pašvadītu mācīšanos. Tiek pilnveidota skolēnu sadarbības prasme, jo daļu uzdevumu ieteicams veikt mācību grupās.

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot	7.2. Es, mani draugi un draugu draugi	7.3. Vārda spēks	7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās	7.5. Avīžu un žurnālu valoda	7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos
Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

7.2. Es, mani draugi un draugu draugi. Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 16 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Izkopt prasmi uzdot daudzveidīgus jautājumus, apkopot informāciju, argumentēti piedalīties sarunās un diskusijās.

Veidot prasmi rakstīt neformāla satura tekstus.

Noskaidrot, kas kopīgs un kas atšķirīgs saliktam sakārtotam teikumam un saliktam pakārtotam teikumam, novērtēt to lietojumu, veidot saliktus teikumus atbilstoši tematam un mērķim.

Nostiprināt zināšanas par skaitļa vārdu un pilnveidot prasmi tos pareizi lietot.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Mēs sazināmies, lai paustu savas emocijas un veidotu attiecības. Neformāla vēstule ir veids, kā nodot citiem būtisku personisku informāciju. (V.Li.1.) • Saziņā tiek izmantoti gan vienkārši, gan salikti teikumi, lai precīzāk, niansētāk izteiktu domu. (V.Li.3.) • Saliktā teikumā ir vismaz divas daļas. Saliktā sakārtotā teikumā tās ir sintaktiski vienādi nozīmīgas, saliktā pakārtotā teikumā ir virsteikums – sintaktiski patstāvīgā daļa – un palīgteikums – sintaktiski atkarīgā daļa, kura paskaidro virsteikumu vai citu palīgteikumu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Veido mērķtiecīgu sarunu, jautājot un precīzi atbildot uz jautājumiem, lai iegūtu un sniegtu informāciju. **Teksts un tekstveide** • Raksta secinājumus, kopsavilkumu. • Raksta neformālu vēstuli. **Valodas struktūra** • Atšķir saliktu sakārtotu un saliktu pakārtotu teikumu, pareizi lieto pieturzīmes saliktā sakārtotā un saliktā pakārtotā teikumā. • Lieto dažādus skaitļa vārdus, ievēro to pareizrakstību.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Strukturē dialogu un saziņas gaitu. Virza un vada izvērstu sarunu. Piedalās diskusijā, spēj saprasties ar atšķirīgu viedokļu paudējiem. Veido saziņas situācijai atbilstošu monologu. (VL.9.1.1.5.) • Raksturo literāro tēlu emocijas, iemeslus, kas tās ir radījuši. Pamato savu viedokli. (VL.9.1.1.7.) • Nosaka teksta uzbūvi un savdabīgus struktūras elementus. Raksta ar personīgo pieredzi un izdomu, fantāziju saistītus tekstus, ievērojot teksta uzbūvi un izmantojot žanra prasībām, adresātam un saziņas veidam piemērotus valodas līdzekļus. (VL.9.2.1.4.) • Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietošanu. (VL.9.3.1.8.)	• Veido ieradumu pieklājīgi izturēties diskusiju laikā, uzklausīt un izvērtēt dažādus viedokļus, skaidri un korekti izteikt savus argumentus, iebildumus vai kritiku. (Tikumi – gudrība, tolerance, savaldība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Veido ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: neformāla vēstule, salikts sakārtots teikums, salikts pakārtots teikums, sakārtojuma saikļi, pakārtojuma vārdi, piederības vietniekvārdi.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto daiļliteratūras tekstu, informatīvu tekstu, filmas fragmentu; • veido secinājumus, neformālu vēstuli, kopsavilkumu.	

Temata apguves norise

Skaitļi un fakti tekstā Skaitļa vārdu grupas, lietojums un pareizrakstība	• Pārrunā jautājumus par draudzību internetā; noskaidro, kas kopīgs un atšķirīgs draudzībai reālajā dzīvē un interneta vidē; novērtē, kādi noteikumi jāievēro, draudzējoties internetā. • Analizē, kāda informācija sociālajos tīklos tiek izteikta, izmantojot skaitļa vārdus. • Nostiprina zināšanas par skaitļa vārdiem, to grupām, lietojumu, pareizrakstību. • Izpēta skaitļa vārdu lietojumu tekstos – mācību priekšmetu grāmatās, žurnālu un avīžu publikācijās, interneta vidē – atbilstoši savām interesēm; veido atgādni par skaitļa vārdu pareizrakstību.
Paša veidotas darba lapas Saliktu teikumu uzbūve, funkcionalitāte; pieturzīmju lietojums	• Pēta salikta sakārtota teikuma un salikta pakārtota teikuma struktūru (uzbūvi) un funkcionalitāti (nozīmi domu izteikšanā); pievērš uzmanību sakārtojuma saikļiem un pakārtojuma vārdiem, bezsaikļa saistījumam; pilnveido prasmi likt pieturzīmes. • Veido darba lapas, uzdevumu kopas ar atbildēm par saliktu teikumu; izvēlas tekstus ar saliktiem teikumiem. • Pārrunā klasē mācību resursu veidošanas procesu, grūtības un guvumus.
Kā raksturot draudzību? Saliktu teikumu iesaiste tekstā. Secinājumi	• Lasa daiļliteratūras tekstus, skatās filmu un teātra izrāžu fragmentus, kuros tēlota draudzība vēsturiski dažādos laikos. • Vienojas klasē par jautājumiem, uz kuriem jāatbild, lai raksturotu draudzību, tās izpausmes un atšķirības dažādos vēsturiskā laika posmos un attēlojumu mākslas darbos. • Secinājumu formā raksta atbildes uz jautājumiem, par kuriem iepriekš vienojušies klasē, izmantojot saliktus sakārtotus teikumus un saliktus pakārtotus teikumus.
Rakstu draugam vēstuli Vēstules uzbūve, valodas īpatnības	• Pārrunā klasē neformālas (privātas) vēstules veidošanas nosacījumus. • Pievērš uzmanību neformālas (privātas) vēstules izveidei (neformāla uzruna; personu un piederības vietniekvārdi, kuri jāraksta ar lielo sākuma burtu; pieklājības frāzes; pieturzīmju lietojums; adreses pieraksts; personvārdi datīvā, rakstot adresi). • Izstrādā neformālas (privātas) vēstules vērtēšanas kritērijus. • Raksta neformālu (privātu) vēstuli draugam papīra vai elektroniskā formātā.
No ziņu nodošanas vēstures Informācijas nodošanas veidi	• Lasa populārzinātniskus tekstus par pasta vēsturi un saziņas veidiem agrāk un mūsdienās; iepazīst materiālus tīmeklī par ziņu nodošanas veidiem – vēstulēm, telegrammām, ielūgumiem – un adreses pierakstu. • Rakstveidā salīdzina informācijas nodošanas veidus agrāk un mūsdienās, akcentējot to kopīgās un atšķirīgās pazīmes; mērķtiecīgi izmanto dažādus saliktus teikumus pēc uzbūves.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Latvijas un pasaules vēsture	Pusaudžu/jauniešu sociālā dzīve atšķirīgos laikos; pasta pakalpojumi.

Metodiskais komentārs

Apgūstot 2. tematu, skolēniem jāveido izpratne par saliktu sakārtotu teikumu un saliktu pakārtotu teikumu, to kopīgajām un atšķirīgajām pazīmēm un pieturzīmju lietojumu. Skolēni tiek mudināti veidot darba lapas, uzdevumu kopas, lai apgūtu interpunkciju saliktā teikumā. Ieteicams veidot atgādni, kā lietojamas pieturzīmes saliktos teikumos.

Saliktus teikumus paredzēts analizēt daudzveidīgos tekstos, un tie skolēniem jāizmanto, rakstot secinājumus par draudzības tēlojumu dažādos mākslas veidos (daiļliteratūrā, kino, teātrī), kā arī rakstot secinājumus par informācijas nodošanas veidiem vēsturiskā aspektā.

Otrs būtisks jautājums šajā tematā ir neformālas vēstules rakstīšana, pievēršot uzmanību vēstules izveides nosacījumiem gan papīra formātā, gan e-vidē, un arī par to ieteicams veidot atgādni. Turpmāk apgūstot citus vēstuļu veidus (motivācijas vēstule, ieteikuma vēstule, vēstule nosacītam adresātam), ir iespējams izcelt pazīmes, kas kopīgas visiem vēstuļu veidiem.

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot	7.2. Es, mani draugi un draugu draugi	7.3. Vārda spēks	7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās	7.5. Avīžu un žurnālu valoda	7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos
Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

7.3. Vārda spēks. Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 16 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Novērtēt valodas līdzekļu izvēli tekstos.

Pilnveidot zināšanas par vārdu daudznozīmību un funkcionalitāti dažādu žanru tekstos; vērtēt tiešā un pārnestā nozīmē lietotu vārdu lietderīgumu un efektivitāti dažādās saziņas situācijās.

Mērķtiecīgi izmantot dažādas darbības vārda izteiksmju formas savu tekstu radīšanā.

Nostiprināt zināšanas par teikumu iedalījumu pēc izteikuma mērķa.

Pilnveidot prasmi savos tekstos iekļaut vienlīdzīgus teikuma locekļus, citātus un saliktus pakārtotus teikumus.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Formālā un neformālā saziņā izmanto atšķirīgus valodas līdzekļus, lai katrā no saziņas veidiem sasniegtu noteiktu mērķi. (V.Li.1.) • Vārdi var būt daudznozīmīgi, un katrai saziņas situācijai jāpiemēro atbilstošākie, kontekstā iederīgākie un precīzākie vārdi. (V.Li.1.) • Lai kļūtu par prasmīgu valodas lietotāju, jāmācās domāt un runāt par savu tekstu veidošanas paradumiem un konkrētu valodas līdzekļu izvēli. (V.Li.2.) • Darbības vārda izteiksmes izmanto, lai valodā atveidotu īstenību, atstāstītu notikušo, izteiktu vēlējumu, vajadzību, pavēli, pamudinājumu, aizliegumu u. tml. veikt kādu darbību. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Novērtē formālās un neformālās saziņas atšķirības; izmanto savas prasmes, īstenojot formālo un neformālo saziņu. • Salīdzina un secina, ar ko atšķiras mutvārdu teksts no rakstīta teksta, kādu iespaidu tie atstāj uz adresātu. • Izsaka savas un apkopo citu domas, pieņēmumus par kādu lingvistisku jautājumu vai tekstu, salīdzina tos un sistematizē. **Teksts un tekstveide** • Raksta viedokli jeb īso rakstu, paužot tajā savus uzskatus un salīdzinot tos ar citu uzskatiem. • Raksta konspektu, izceļot svarīgāko informāciju tekstā. **Valodas struktūra** • Zina darbības vārda izteiksmes; mērķtiecīgi un prasmīgi lieto piemērotākās darbības vārdu formas sava teksta veidošanā. • Lieto savos tekstos saliktus pakārtotus teikumus, vienlīdzīgus teikuma locekļus, citātus, ievērojot interpunkcijas normas.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. (VL.9.1.1.3.) • Izmanto atslēgvārdu noteikšanas paņēmienus un zināšanas par teksta vizuālā noformējuma grafiskajiem līdzekļiem, lai interpretētu un novērtētu tekstu un tā galveno domu. Salīdzina ar citu viedokli un veido secinājumus. (VL.9.2.1.1.) • Analizē, izprot un lieto formālajai un neformālajai situācijai atbilstošu leksiku, izvēloties precīzākus vārdus, arī ar stilistisku vai emocionālu ekspresiju. Pamato savu izvēli. (VL.9.3.1.2.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietojumu savā un citu tekstā. Skaidro neierastu interpunkcijas zīmju lietojumu literāros darbos un informatīvos tekstos. (VL.9.3.1.8.)	• Veido ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Veido ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, darba tikums) • Veido ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)

Jēdzieni: citāts, darbības vārda izteiksmes, eifēmisms, buramvārdi, ticējums, grafiti, aforisms.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto ticējumu, sakāmvārdu, parunu, tautas pasaku, repa dziesmas tekstu, aforismu, grafiti tekstu, īso rakstu jeb viedokli;
- veido konspektu, īso rakstu jeb viedokli.

Temata apguves norise

Labie vārdi
 	
Īsais raksts (viedoklis)
	• Analizē un vērtē daudzveidīgus valodas līdzekļus uzslavu izteikšanai:
	  • kādas uzslavas skolēni gribētu saņemt;
	  • kādas uzslavas viņi veltī citiem;
	  • kas visbiežāk izsaka uzslavas;
	  • kādus vārdus izmanto uzslavu izteikšanai;
	  • vai uzslavas biežāk tiek izteiktas mutiski vai rakstiski;
	  • kādas uzslavas negribētu saņemt.
	• Izvērtē sasveicināšanās un atvadīšanās frāzes zināmajās valodās; analizē, kādi valodas līdzekļi tiek izmantoti simpātiju un antipātiju izteikšanai.
	• Lasa sakāmvārdus, parunas, aforismus par uzslavām, atzinības vārdiem, cilvēka rakstura iezīmēm; diskutē klasē par tajos izteiktajām atziņām.
	• Pārrunā klasē citātu iesaistes noteikumus tekstā; mācās rakstīt īso rakstu jeb viedokli – īsi, strukturēti izteikt savas domas un pamatot tās ar citātu.
	• Izstrādā īsā raksta (viedokļa) vērtēšanas kritērijus.
	• Apgūst prasmi pareizi likt pieturzīmes teikumos ar citātu; veido atgādni par interpunkcijas nosacījumiem teikumos ar citātu.
	• Raksta īso rakstu (viedokli) par kādu aforismu; savstarpēji vērtē un pēc klasesbiedru ieteikuma pilnveido uzrakstīto.

Labā pierunāšana Darbības vārda vajadzības izteiksmes un vēlējuma izteiksmes formas, to pareizrakstība	• Lasa, salīdzina un raksturo ticējumus, sakāmvārdus, parunas par laiku, darbu, cilvēku attiecībām. • Nosaka ticējumos, sakāmvārdos, parunās darbības vārdus; noskaidro, kuru darbības vārda izteiksmju formas tajos lietotas. • Raksta sev zināmos ticējumus, sakāmvārdus un parunas, mērķtiecīgi tajos iesaistot darbības vārdu īstenības, vajadzības un vēlējuma izteiksmes formas. • Veido atgādni par darbības vārdu formām, kuru pareizrakstībai jāpievērš uzmanība.
Ko stāsta mums repa dziesmas un grafiti teksti? Valoda īpatnības neformālā saziņā	• Analizē repa dziesmu un grafiti tekstu saturu un izmantotos valodas līdzekļus; nosaka darbības vārdus, analizē to formas; pievērš uzmanību atkāpēm no literārās valodas normām, specifiskam pieturzīmju lietojumam. • Mācās atšķirt formālas un neformālas saziņas valodu, pārrunā klasē jautājumus par neformālas saziņas iederību konkrētā situācijā, tās atbilstību pieklājības normām. • Lasa informatīvo tekstu par grafiti uzrakstiem; apspriež grafiti pozitīvās un negatīvās izpausmes. • Mācās veidot konspektu, izceļot atslēgvārdus. • Novērtē konspekta uzbūvi, vizuālās informācijas nozīmi tās uztverē. • Pārrunā klasē konspektēšanas procesu, veido ieteikumus veiksmīgai konspekta veidošanai. • Novērtē, kā mainījies savējais un klasesbiedru viedoklis par grafiti pēc informatīvā teksta detalizētas iepazīšanas.

Vārdi pasakās un buramvārdi Darbības vārda pavēles un atstāstījuma izteiksme. Eifēmismi	• Noskaidro, kas ir eifēmismi. • Pievērš uzmanību valodas līdzekļiem latviešu tautas pasakās, buramvārdos un ticējumos; izsecina buramvārdu nozīmi, to lietojuma mērķi. • Atrod folkloras tekstos darbības vārdus pavēles izteiksmē; noskaidro, kuru personu formas ir pavēles izteiksmē, kuru formu veidošanai jāpievērš uzmanība. • Atstāsta pasakas, stāsta sižetu, lietojot atstāstījuma izteiksmi. • Izšķir, kurās situācijās jālieto darbības vārdi īstenības izteiksmē, kuros – atstāstījuma izteiksmē un kuros – pavēles izteiksmē. • Izvērtē, kā teikumi pēc izteikuma mērķa ir saistīti ar noteiktas darbības vārda izteiksmes formu lietojumu. • Veido pārskatu (atgādnes) par darbības vārda izteiksmēm un teikumu veidiem pēc izteikuma mērķa.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Aforismi, ticējumi, sakāmvārdi, parunas, buramvārdi, tautas pasakas.
Mūzika	Repa dziesmas.
Dizains un tehnoloģijas	Grafiti un stilizēti teksti; idejas vizualizācija.

Metodiskais komentārs

3. temata ietvaros skolēni apgūst darbības vārda izteiksmju funkcionalitāti, kādās situācijās lieto dažādu darbības vārda izteiksmju formas. Skolēniem ieteicams veidot atgādni par darbības vārda izteiksmēm. Tāpat skolēni apgūst jautājumu, kuri valodas līdzekļi tiek izmantoti neformālā un formālā saziņā, lai diferencētu to izvēli atbilstoši situācijai.

Skolēni mācās rakstīt īso rakstu jeb viedokli, tam vēlams kopīgi izstrādāt rakstīšanas nosacījumus un vērtēšanas kritērijus, kuri izmantojami arī turpmākajā mācību procesā.

Uzmanība veltāma arī tekstpratības jautājumiem, jo skolēni mācās konspektēt tekstu, atrast tajā svarīgāko informāciju, būtiskākos jēdzienus, skaidrot nezināmos vārdus. Skolēniem ir svarīgi apzināties, ka prasme konspektēt tekstu nepieciešama arī citos mācību priekšmetos, tāpēc vajadzētu pārrunāt konspekta veidošanas procesu.

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot	7.2. Es, mani draugi un draugu draugi	7.3. Vārda spēks	7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās	7.5. Avīžu un žurnālu valoda	7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos
Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās. Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Rakstīt dažādu tipu un formu tekstus, to skaitā lietišķos rakstus, izmantojot digitālos rīkus.

Nostiprināt zināšanas par dažādu zīmju, to skaitā lielo un mazo burtu, lietojumu elektroniskajos tekstos.

Veidot izpratni par darbības vārda kārtas kategoriju, izmantojot darbības vārda darāmās un ciešamās kārtas formas savos tekstos.

Pilnveidot kritiskās lasīšanas un citu teksta apstrādes veidu prasmes, izvēloties un izmantojot sev noderīgus un ticamus informācijas avotus.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Mērķtiecīgi meklējot un kritiski izvērtējot dažādus tekstus, var izmantot savu tekstu radīšanas vai tīklošanās (t. sk. dalīšanās) nolūkā. (V.Li.1.) • Sociālie tīkli var būt vērtīgs resurss un ērts rīks, lai meklētu informāciju, dalītos ar to, veidotu savu un izzinātu citu personu digitālo identitāti. (V.Li.1.) • Darbības vārda lietojums darāmajā vai ciešamajā kārtā atklāj darbības veicēja klātbūtni vai neesamību, kas attiecīgi norāda uz personiskāku vai neitrālāku attieksmi pret tekstā ietverto saturu. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Meklē, analizē, salīdzina un izvērtē tekstus, pēta to struktūru, raksturīgās valodas īpatnības un mērķauditoriju. • Paša radītu tekstu salīdzina ar paraugu, novērtē pēc noteiktiem kritērijiem, meklē un iegūst atgriezenisko saiti. **Teksts un tekstveide** • Veido tekstu digitālajā vidē, raksta informatīvos rakstus. • Raksta tekstu atbilstoši mērķim, ievēro formas nosacījumus un valodas īpatnības tekstā. **Valodas struktūra** • Savos tekstos raksta saliktos nosaukumus un vietvārdus atbilstoši pareizrakstības normām un izskaidro lielo un mazo burtu lietojumu. • Mērķtiecīgi izmanto tekstā darbības vārdus darāmajā un ciešamajā kārtā; pamato to lietojumu.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. Analizē un skaidro tekstu, novērtē savu izpratni. Salīdzina izlasīto ar iepriekš zināmo, nosaka, kādas ir paustās idejas. Formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (VL.9.1.1.3.) • Variē un pielāgo rakstu darbu saturu, uzbūvi un apjomu atkarībā no saziņas veida mutvārdos vai rakstu formā, arī e-saziņā. (VL.9.1.1.6.) • Raksta lietišķos rakstus, arī digitālajā formā un e-vidē. (VL.9.2.1.5.) • Mērķtiecīgi plāno un veido strukturētu un saturīgu mutvārdu runu. (VL.9.2.1.8.) • Analizē un izprot valodas spēles ikdienas valodā, arī plašsaziņas līdzekļos un sociālajos tīklos. (VL.9.3.1.3.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. Pamato noteikta avota izvēli. (VL.9.3.1.4.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.)	• Veido ieradumu apzināties teksta veidošanu kā ilgstošu, secīgu un rūpīgu darba procesu. (Tikumi – centība, gudrība; vērtība – darba tikums) • Veido ieradumu lasīt augstvērtīgus literāros darbus un aizgūt no tiem ierosmes savas valodas attīstībai. (Tikumi – centība, gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda)

Jēdzieni: darbības vārda darāmā kārta, darbības vārda ciešamā kārta, vizītkarte.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto lietišķos rakstus, emuāru, ceļojuma aprakstu, vizītkarti;
- veido afišu, reklāmu, sludinājumu, kopsavilkumu, recenziju, ceļojuma aprakstu, vizītkarti.

Temata apguves norise

Kas ir vizītkarte? Teksta izkārtojums. Vietvārdu un salikto nosaukumu pareizrakstība	• Noskaidro vārda *vizītkarte* leksisko nozīmi. • Aplūko un vērtē tradicionālās vizītkartes, pievēršot uzmanību lielo sākumburtu lietojumam saliktos nosaukumos, informācijas izvietojumam, krāsām un vizuāliem izcēlumiem. • Noskaidro, kas ir personas, iestādes, uzņēmuma, pilsētas, valsts vizītkarte; pēta to profilus sociālajos tīklos, mājaslapas, tūrisma bukletus un citus iespiestos materiālus un materiālus tīmeklī. • Secina, kas veido labu vizītkarti, kādas valodas īpatnības raksturīgas šiem tekstiem. • Veido reāla vai iedomāta jauniešu centra vizītkarti, ievērojot ortogrāfijas un interpunkcijas nosacījumus, pievēršot uzmanību vizuālajam risinājumam: burtu formai, simboliem, krāsām. • Sarīko vizītkaršu izstādi klasē; novērtē savu un klasesbiedru veikumu pēc iepriekš izveidotiem kritērijiem.
Digitālā vizītkarte Valodas un vizuālo līdzekļu saskaņotība tekstā	• Izvērtē populāru cilvēku digitālās vizītkartes – sociālo tīklu profilus. • Pārrunā jautājumus par privāto informāciju sociālajos tīklos, personas drošību (to, ko nav vēlams publiskot). • Raksta viedokli par sociālo tīklu lietotāju profiliem. • Atkārto, kuri valodas līdzekļi (mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, frazeoloģiski izteicieni u. c.) padara tekstu interesantu. • Veido saistošu stāstījumu par sevi vai kādu būtisku notikumu savā dzīvē, kombinējot valodas līdzekļus ar fotoattēlu vai videosižetu galeriju; uzstājas ar stāstījumu klasē. • Kopīgi klasē novērtē, kas stāstījumu veido saistošu un atmiņā paliekošu.
Informācijas apmaiņa sociālajos tīklos Mājaslapas un publiskie profili. Informācija kvalitāte un uzticamība; rakstu publiskošana sociālajos tīklos. Darbības vārda darāmā un ciešamā kārta	• Pārrunā klasē, kurām mājaslapām, publiskajiem profiliem sociālajos tīklos seko, pamato savu izvēli; pastāsta, kuras draugu ieteiktās lapas lasa, skatās, klausās, saglabā, pārsūta, pēc kādiem principiem izvēlas to darīt, kādu informāciju nelasa, bloķē, dzēš. • Novērtē, kā lapas un tekstus, kam seko, var grupēt (tematika, mērķis, skatīšanās biežums). • Kopīgi klasē veido kritēriju sarakstu, kā izvērtēt informāciju sociālajos tīklos, kuri teksti ir saistoši, uzticami, noderīgi, kurus tekstus izvēlas atlasīt, pārsūtīt, dalīties. • Izvērtē informatīvos tekstus sociālajos tīklos – afišas, reklāmas, sludinājumus – un valodas lietojumu tajos; pievērš uzmanību darbības vārdu darāmās kārtas un ciešamā kārtas formu lietojumam. • Veido informatīvo rakstu publiskošanai sociālajos tīklos, ievērojot ortogrāfijas un interpunkcijas nosacījumus; apzināti izvēlas darbības vārda darāmās un ciešamās kārtas formas; pievērš uzmanību lielo sākuma burtu lietojumam īpašvārdos, arī saliktos nosaukumos. • Kopīgi klasē izveido kritērijus, kā vērtēt informatīvos rakstus sociālajos tīklos.
Kritiski un izglītojoši raksti tīmekļa žurnālos Recenzijas, apskata un apraksta veidošana interneta vietnē	• Izpēta literatūras emuārā (tīmekļa žurnālā) tekstus – apskatu, aprakstu, recenziju – par mūsdienu latviešu literatūras darbiem; novērtē vismaz divus tekstus: analizē, kas piesaista uzmanību, kāda ir teksta kompozīcija, kādi valodas līdzekļi izmantoti, kā atklājas autora individuālais stils. • Raksta secinājumus, kādas ir labas apskata, apraksta pazīmes emuārā. • Raksta apskatu vai recenziju par savu izvēlēto grāmatu. • Pārrunā klasē, pilnveido, uzlabo savu tekstu, pieraksta atslēgvārdus un dalās ar uzrakstīto tekstu. • Lasa ceļojuma aprakstus tīmeklī, novērtē vismaz divus tekstus: analizē, kas piesaista uzmanību, kāda ir teksta kompozīcija, kādi valodas līdzekļi izmantoti, kā atklājas autora individuālais stils. • Raksta kopsavilkumu, kurā atklāj, kas raksturīgs ceļojuma aprakstam. • Raksta savu ceļojuma aprakstu. • Pārrunā klasē uzrakstīto, pilnveido, uzlabo savu tekstu pēc klasesbiedru ieteikumiem; spriež, kurās interneta vietnēs varētu publicēt rakstu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Ceļojumu apraksti, recenzijas par grāmatām.
Ģeogrāfija	Ceļojumu apraksti.
Datorika	Tekstu veidošana digitālajā vidē.

Metodiskais komentārs

4. temats piedāvā skolēniem iepazīt aspektus, kas saistīti ar valodas lietojumu sociālajos tīklos digitālajā vidē. Skolēni mudināti paust savu attieksmi pret informācijas kvalitāti sociālajos tīklos, novērtēt un veidot savu digitālo identitāti, pievērst uzmanību valodas līdzekļiem, kuri ir iedarbīgi un piesaista lasītāju. Skolēniem būtiski saprast, ka tīmeklī publicētam tekstam ir daudz vairāk lasītāju nekā ar roku rakstītam tekstam mācību procesā, līdz ar to kritiskāk jāizvērtē gan tekstu saturs, gan valoda.

Vērtējot tekstus sociālajos tīklos un veidojot savus, akcentējama darbības vārda darāmā un ciešamā kārta, kura norāda uz darbības veicēja klātesamību vai tās neesamību. Analizējot informatīvos tekstus (afiša, reklāma, sludinājums) sociālajos tīklos, kā arī rakstot savus rakstus sociālajiem tīkliem, skolēniem jāpievērš uzmanība lielo sākumburtu lietojumam īpašvārdos un saliktos nosaukumos, saīsinājumu un datuma pareizam pierakstam, kā arī teksta vizuālajam izkārtojumam.

Apgūstot tematu, skolēni raksta vairākus darbus – veido interesantu stāstījumu par sevi, to papildinot un kombinējot ar fotoattēliem vai videoierakstiem, grāmatas recenziju, ceļojuma aprakstu. Darbiem kopīgi jāizstrādā vērtēšanas kritēriji atbilstoši publiskošanas veidam un adresātam.

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot	7.2. Es, mani draugi un draugu draugi	7.3. Vārda spēks	7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās	7.5. Avīžu un žurnālu valoda	7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos
Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

7.5. Avīžu un žurnālu valoda. Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 16 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Saskatīt un raksturot atšķirības dažādu laikposmu preses valodā, pilnveidot prasmi strādāt ar informāciju.

Vērtēt izdevumu vizuālo noformējumu, dažādu grafisko zīmju un attēlu nozīmi publikāciju satura atspoguļojumā.

Attīstīt prasmi raksturot leksikas īpatnības preses izdevumos, salīdzināt dažādu laikposmu preses izdevumus.

Nostiprināt prasmes gadskaitļu un salikto nosaukumu pareizrakstībā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Ar preses izdevuma nosaukumu un tekstu virsrakstiem tā veidotāji cenšas pievērst uzmanību, bieži vien manipulējot ar lasītāja interesi, nezināšanu. (V.Li.1.) • Preses izdevumu nosaukumu rakstībā jāievēro noteikti nosacījumi. (V.Li.3.) • Preses izdevumu valoda atšķiras dažādos vēstures laikposmos. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Meklē informāciju presē, salīdzina dažādus preses izdevumus un to sniegto informāciju, lai izteiktu viedokli, veidotu secinājumus. • Izmanto vārdnīcās atrodamo informāciju savu tekstu pilnveidošanai un valodas bagātināšanai. **Tekstveide** • Veido stāstījumu par noteiktu tematu atbilstoši nosacījumiem, raksta secinājumus, kopsavilkumu, periodiskā izdevuma idejas pieteikumu. • Skaidro dažādu zīmju un attēlu nozīmi preses izdevumu rakstos. **Valodas struktūra** • Prot novērtēt lielo sākumburtu lietojumu periodisko izdevumu nosaukumos, prot pareizi lietot lielos sākuma burtus avīžu un žurnālu nosaukumos. • Prot pareizi mutvārdos un rakstos lietot gadskaitļus un datumus.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. Analizē un skaidro tekstu, novērtē savu izpratni. Salīdzina izlasīto ar iepriekš zināmo, nosaka, kādas ir paustās idejas. Formulē viedokli par izlasītā teksta noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (VL.9.1.1.3.) • Integrē un interpretē informāciju no dažādiem avotiem. Izvēlas mērķim atbilstošu informācijas apstrādes un strukturēšanas veidu. (VL.9.1.1.9.) • Patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu. Reflektē un izvērtē to, apspriežoties par teksta saturu un uzbūvi ar citiem. (LV.9.2.1.3.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. Pamato noteikta avota izvēli. (LV.9.3.1.4.)	Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums)
Jēdzieni: leksikogrāfija, teksta žanrs.	
Teksti: • lasa, klausās, vēro, izmanto vārdnīcu, publicistisku tekstu; • veido vārdnīcu, stāstījumu, secinājumus, idejas pieteikumu.	

Temata apguves norise

Leksikogrāfiskās informācijas izmantošana Preses izdevumu veidi, to saturs. Vārda etimoloģija un nozīme	• Atrod skaidrojošajā, etimoloģijas, svešvārdu vārdnīcā informāciju par vārdiem *avīze*, *laikraksts*, *žurnāls*, noskaidro šo vārdu nozīmi un etimoloģiju; veido savas definīcijas (skaidrojumus). • Veido kopsavilkumu, kādus periodiskos izdevumus zina, kā tos var iedalīt, kā atšķiras dažādu periodisko izdevumu saturs.
Preses izdevumu un rakstu veidols Publicistisko rakstu noformējums. Lielo sākumburtu lietojums izdevumu un rakstu nosaukumos	• Vēro preses izdevuma virsrakstus un teksta uzbūvi; aktualizē lielo sākumburtu lietojumu periodisko izdevumu nosaukumos. • Vērtē īpašu zīmju (izcēluma, slīpraksta, retinājuma, dažādu burtveidolu) lietojumu rakstos, skaidro to nozīmi; pamato vizuālās informācijas nozīmi satura atspoguļojumā.
Leksika laikrakstos un žurnālos Senie un mūsdienu preses izdevumi. Neparasto vārdu vārdnīca	• Apkopo informāciju par preses izdevumiem latviešu valodā dažādos vēstures laikposmos un mūsdienās. • Veido stāstījumu par noteikta vēstures laikposma preses izdevumiem, pievēršot uzmanību pareizai skaitļa vārdu izrunai, darbības vārdu formu lietojumam darāmajā un ciešamajā kārtā. • Pēta leksikas lietojumu noteikta vēstures laikposma periodisko izdevumu tekstos, lai veidotu vārdnīcu ar neparastiem vārdiem. • Vienojas klasē par informāciju, kas jāiekļauj vārdnīcas priekšvārdā, par minimālo šķirkļu skaitu vārdnīcā, šķirkļa uzbūvi un citiem nosacījumiem, kas jāievēro vārdnīcas izveidē. • Veido vārdnīcu, iekļaujot tajā neparastus dažādu vārdšķiru vārdus no pētītajiem periodiskajiem izdevumiem. • Raksta secinājumus par paveikto.
Mans periodiskais izdevums Idejas pieteikums	• Kopīgi klasē vienojas par kritērijiem, kāda informācija jāietver idejas pieteikumā (periodiskā izdevuma nosaukums, tā izvēles pamatojums, mērķauditorija, iznākšanas biežums, iespiestais vai elektroniskais formāts, tematika, rakstu veidi, autoru loks, ar ko iecerētais periodiskais izdevums atšķirsies no citiem u. c. aspekti). • Raksta idejas pieteikumu individuāli vai mācību grupā, kādu periodisko izdevumu vēlētos veidot un izdot. • Uzstājas klasē ar idejas pieteikumu. • Kopīgi klasē izvēlas interesantāko, pārdomātāko idejas pieteikumu un mācību grupā veido periodiskā izdevuma plānu. • Salīdzina izveidotās periodiskā izdevuma plānu versijas klasē, uzklausa ieteikumus un pilnveido sava plāna saturu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Latvijas un pasaules vēsture	Ziņas un aktualitātes dažādos vēstures laikposmos; preses izdevumi Latvijā.
Datorika	Teksta dizains un noformējums.

Metodiskais komentārs

5. temats akcentē valodas izpausmes avīzēs un žurnālos dažādos Latvijas vēstures laikposmos. No valodas aspekta uzmanība pievēršama īpatnībām avīžu un žurnālu nosaukumu rakstībā, kā arī jāpārrunā jautājums, kuri no šobrīd iznākošajiem preses izdevumiem nosaukumā lieto tikai mazos burtus un kā rīkoties, pierakstot šo preses izdevumu nosaukumus savā tekstā.

1. apakštemata apguvē, skolēniem veidojot periodisko izdevumu iedalījumu, skolotājs var piedāvāt vairākus kritērijus:

- pēc administratīvi ģeogrāfiskā principa (novadu, reģionālie un nacionālie);
- pēc tematikas un mērķauditorijas;
- pēc abonēšanas un pārdošanas datiem;
- pēc formāta (iespiestie un elektroniskie).

Savukārt 3. apakštemata ietvaros, veidojot stāstījumu par noteikta vēstures laikposma preses izdevumiem, skolēniem stāstījumā būtu jāiekļauj informācija par preses izdevumu nosaukumiem, iznākšanas laiku, tematiku, rubrikām, virsrakstiem, kuri pievērš lasītāju uzmanību, tekstu žanriem (sludinājumi, reklāmas, raksti, pateicības, sūdzības u. c.), vizuālo noformējumu, izdevēju, izdošanas vietu.

Pirms skolēni iepazīstas un pēta kāda noteikta vēstures laikposma periodiskos izdevumus, ieteicams izstrādāt vārdnīcas izveides nosacījumus un vērtēšanas kritērijus.

Temata noslēgumā, kad skolēni no dažādiem viedokļiem iepazinušies ar dažādu vēstures laikposmu periodiskajiem izdevumiem, paredzama pieteiktās idejas prezentācija – kādu periodisko izdevumu skolēni vēlētos veidot un izdot, līdz ar to veicinot jaunradi un sadarbības prasmes.

7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot	7.2. Es, mani draugi un draugu draugi	7.3. Vārda spēks	7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās	7.5. Avīžu un žurnālu valoda	7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos
Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos. Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 16 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Veidot izpratni par valodu apkārtējā vidē (uzņēmumi, ielu nosaukumi), valodas pārmaiņu cēloņiem.

Mācīties detalizēti lasīt un skaidrot tekstu.

Nostiprināt izpratni par dažādu darbības vārda formu un divdabja teiciena nozīmi tekstā.

Nostiprināt zināšanas par īpašības vārdu, apstākļa vārdu salīdzināmajām pakāpēm, salīdzinājuma sintaktiskajām konstrukcijām.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Valoda apkārtējā vidē mainās vēsturisku, politisku, ekonomisku iemeslu dēļ. (V.Li.1.) • Uzņēmuma nosaukums jāveido atbilstoši latviešu valodas normām. (V.Li.3.) • Valodas lietojumā publiskajā telpā sastopami dažādi valodas normu pārkāpumi. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Iegūst informāciju no dažādiem informācijas avotiem; salīdzina, apkopo un novērtē informāciju. • Iesaistās diskusijā, argumentē viedokli ar faktiem un personīgo pieredzi. • Izvēlas stratēģiju, kā detalizēti lasīt tekstu, pārrunāt un analizēt to. **Teksts un tekstveide** • Raksta diskusijas kopsavilkumu, konspektu, pārstāstu. **Valodas struktūra** • Vērtē citvalodu nosaukumu atveidi latviešu valodā. • Skaidro ortogrāfisko un grafisko līdzekļu izmantojumu nosaukumos.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Klausoties un skatoties informatīvus raidījumus, saprot, interpretē un izvērtē dzirdēto informāciju. (VL.9.1.1.2.) • Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. Analizē un skaidro tekstu, novērtē savu izpratni. Salīdzina izlasīto ar iepriekš zināmo, nosaka, kādas pārdomas izlasītais teksts ir radījis. (VL.9.1.1.3.) • Izmanto atslēgvārdu noteikšanas paņēmienus un zināšanas par teksta vizuālā noformējuma grafiskajiem līdzekļiem, lai interpretētu un novērtētu tekstu un tā galveno domu. Salīdzina savu viedokli ar citu viedokli un veido secinājumus. (VL.9.2.1.1.) • Izmanto rakstzīmju sistēmu atbilstoši saziņas situācijai un savam individuālajam stilam. (VL.9.2.1.6.) • Analizē un izprot valodas spēles ikdienas valodā, arī plašsaziņas līdzekļos un sociālajos tīklos. (VL.9.3.1.3.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. (VL.9.3.1.4.) • Izmanto latviešu valodas vārddarināšanas paņēmienus atbilstoši sava teksta iecerēm un savam individuālajam stilam, veidojot arī jaunvārdus. (VL.9.3.1.5.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.)	• Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums) • Attīsta ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)

Jēdzieni: salikti nosaukumi, citvalodu īpašvārdi, tiešie nosaukumi, simboliskie nosaukumi.

Teksti:
- lasa, klausās, vēro, izmanto nosaukumus apkārtējā vidē, videosižetu;
- veido stāstu, diskusijas kopsavilkumu, informācijas apkopojumu.

Temata apguves norise

Nosaukumi mūsu apkārtnē Tiešie un simboliskie nosaukumi. Salīdzinājuma sintaktiskās konstrukcijas	• Vēro un fiksē dažādu objektu nosaukumus apkārtējā vidē (kafejnīcas, veikali, darbnīcas, uzņēmumi); vērtē, kādas asociācijas tie izraisa. • Noskaidro, kas ir tiešie un simboliskie nosaukumi, kurus no tiem ir vieglāk uztvert bez vides konteksta; izsaka viedokli, kurā gadījumā nosaukumu var uzskatīt par veiksmīgu; izmanto salīdzinājuma sintaktiskās konstrukcijas, iesaistot tajās īpašības vārdus, apstākļa vārdus, darbības vārda divdabju formas. • Noskaidro, kuri objektu nosaukumi, tos pierakstot, jāliek pēdiņās. • Apkopo informāciju par dažāda veida nosaukumiem apkārtējā vidē; nosaka principus, kā tos grupēt, piemēram, pēc cilmes (latviskie un citvalodu), pēc nosauktā objekta (veikalu, kafejnīcu) u. c. • Analizē, kuru vārdšķiru vārdi izmantoti nosaukumos, kuri ortogrāfiskie un grafiskie līdzekļi izmantoti (lielie un mazie burti, atsevišķu burtu izcēlums, apvienojums ar zīmējumu, simbolu u. tml.). • Veido fotoizstādi, kurā sistematizē semantiski un vizuāli spilgtākos nosaukumus. • Izvēlas sava iedomātā uzņēmuma nosaukumu un veido tā stāstu, pamatojot izvēli, uzņēmuma darbības profilu, nosaukuma piemērotību, unikalitāti.
Diskusija par citvalodu nosaukumu latviskošanu Citvalodu nosaukumi	• Fiksē citvalodu nosaukumus apkārtējā vidē. • Vada diskusiju klasē: izsaka viedokli, formulē pretējus argumentus, vai citvalodu nosaukumus nepieciešams latviskot un kā to darīt. • Veido diskusijas kopsavilkumu, izmantojot saliktus teikumus, divdabja teicienus.
Teksta detalizēta lasīšana Zinātnisks teksts	• Detalizēti lasa zinātnisku vai populārzinātnisku tekstu par ielu, uzņēmumu nosaukumiem mūsdienās un agrāk; pēta nosaukumus senās fotogrāfijās; salīdzina ar saviem vērojumiem un secinājumiem; veido apkopojumu. • Novērtē, kāda ir zinātniskā teksta lasīšanas stratēģija, kam jāpievērš uzmanība (fakti, to precizitāte, interpretācija u. c.).
Mūsdienu ielu vēsturiskie nosaukumi Informācijas izvērtēšana un atlase. Darbības vārda darāmā un ciešamā kārta	• Skatās videosižetus – ielu stāstus, lasa populārzinātniskus un publicistiskus tekstus par ielu nosaukumiem, to pārdēvēšanu vēstures gaitā, cēloņiem, kas radījuši nosaukumu maiņu; veic pierakstus. • Veido pārstāstu, izmantojot darbības vārda darāmās un ciešamās kārtas formas. • Novērtē, kā uztverē atšķiras iespiests un audiovizuāls teksts, kurš informācijas izklāsta veids piemērots noteiktai situācijai. • Klasē vienojas par rakstveida teksta – kādas ielas stāsta – izveides un vērtēšanas kritērijiem, pievēršot uzmanību faktu atlasei par ielas vēsturi un mūsdienām, personifikācijas izmantojumam u. c. • Raksta kādas ielas stāstu.
Valodas lietojums publiskajā telpā Informācijas apkopojums	• Novērtē valodas lietojumu publiskajā telpā mūsdienās un agrāk, iegūstot informāciju no dažādiem avotiem; aptaujā vecākus un vecvecākus par valodas lietojumu agrāk. • Izvērtē iegūto informāciju un secina, kas valodas lietojumā ir mainījies. • Noskaidro, kas mūsdienās ir atbildīgs par valodas lietojumu publiskajā telpā, par kuriem jautājumiem ir bijušas plašas diskusijas tīmeklī. • Raksta iegūtās informācijas apkopojumu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Svešvalodas	Citvalodu nosaukumi publiskajā telpā.
Sociālās zinības	Valsts, pašvaldību, uzņēmumu institūciju/organizāciju/biedrību un amatpersonu komunikācijas valoda publiskajā telpā.
Latvijas un pasaules vēsture	Apkārtējās vides izpēte; vēsturiskas vietas.

Metodiskais komentārs

Noslēdzošais 6. temats aktualizē valodas lietojumu apkārtējā vidē. Skolēni rosināti pievērst uzmanību, kādi nosaukumi ir viņu apkārtnē, novērtēt un izpētīt tos. Uzmanība pievēršama nosaukumu semantikai, vārddarināšanas principiem, vārdu cilmei nosaukumos.

Apgūstot tematu, paredzēts pilnveidot skolēnu prasmi diskutēt, iespējams organizēt diskusiju "Vai jālatvisko citvalodu nosaukumi?", iepriekš skolēniem atgādinot par diskusijas nosacījumiem un kritērijiem.

Skolēni pilnveido savas prasmes detalizēti lasīt populārzinātnisku, publicistisku tekstu, veidot konspektu, tāpēc jāatsauc atmiņā, kā to dara (tostarp jēdzieni, svarīgākie vārdi, fakti).

Apgūstot tematu, tiek veidota arī prasme pierakstīt (konspektēt) videosižetā ietverto informāciju, atlasīt tajā svarīgākos faktus un atziņas. Skolēniem jāapgūst audiovizuāla teksta konspektēšanas principi un atšķirības no teksta konspektēšanas.

Temata apguves ietvaros skolēni raksta radošu darbu – kādas ielas stāstu, kurā izmanto izpētes gaitā uzzinātos faktus (tam kopīgi jāveido rakstīšanas nosacījumi un vērtēšanas kritēriji).

8. klase

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	8.2. Miers un konflikti Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	8.3. Stiprums un vājums Kā tiek darināti jauni vārdi?	8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	8.5. Valoda agrāk un tagad Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	8.6. Krustceles un jauni ceļi Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī. Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 14 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties izteikt sevi verbālos un neverbālos veidos gan personiskā, gan publiskā saziņā.

Paplašināt zināšanas par sociolektu un slengu, lai nošķirtu oficiālu un neoficiālu saziņu.

Pilnveidot zināšanas par dažādiem tekstu žanriem (zīmīte, dienasgrāmatas ieraksts, vēstule, īsziņa) un saziņas funkciju izteikšanas veidiem (atzinība, uzslava, iedrošinājums, vēlējums, novēlējums u. c.).

Padziļināt zināšanas par vienkāršu un saliktu teikumu un pieturzīmju lietojumu tajos, lai uzlabotu savu rakstu darbu kvalitāti.

Sasniedzamie rezultāti

<table>
<tr><th>Ziņas</th><th>Prasmes</th></tr>
<tr><td>• Komunikācijas veidu un saturu, kā arī valodas līdzekļu izvēli un lietojumu vienmēr nosaka adresāts un situācija. (V.Li.1.)
• Valoda, kurā notiek komunikācija ar citiem, ir personības vizītkarte, kas veido un ietekmē saziņas partneru attiecības. (V.Li.1.)
• Valodas kā pašizteiksmes līdzekļa regulārs lietojums (piemēram, dienasgrāmatas rakstīšana) pilnveido valodisko meistarību. (V.Li.2.)</td><td>Saziņa kontekstā
• Nošķir personiska rakstura saziņu no publiskas saziņas, pamato tās lietojuma atšķirības.
• Izmanto daudzveidīgus valodas līdzekļus atbilstoši saziņas mērķim.
• Mācās kontrolēt savu valodas lietojumu mutvārdos un rakstos.
• Prot vienu un to pašu vēstījumu nodot dažādos veidos atbilstoši saziņas situācijai.
Teksts un tekstveide
• Prot veidot satura un formas ziņā dažādus neliela apjoma tekstus (piemēram, īsziņu, e-pasta vēstuli, emuāru).
Valodas struktūra
• Izprot metaforas jēdzienu, atrod metaforas literāros un informatīvos tekstos, izmanto tās savā tekstā.
• Prot skaidrot un lietot vārdu saīsinājumus.</td></tr>
<tr><th>Komplekss sasniedzamais rezultāts</th><th>Ieradumi</th></tr>
<tr><td>• Raksturo saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas, iemeslus, kas tās ir radījuši. Analizē un lieto verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus, lai paustu emocijas. Pamato savu viedokli. (VL.9.1.1.7.)
• Detalizēti pamato viedokli par teksta nolūku un noskaņu, personu rīcību un izjūtām, notikumu cēloņiem un sekām. Raksturo autora individuālo stilu un to ietekmi uz adresātu. Pamatojumā izmanto argumentētus izteikumus un atbilstošu terminoloģiju. (VL.9.2.1.2.)
• Analizē, izprot un lieto formālajai vai neformālajai situācijai atbilstošu leksiku, izvēloties precīzākos vārdus ar stilistisko vai emocionālo ekspresiju. Pamato savu izvēli. (VL.9.3.1.2.)
• Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. (VL.9.3.1.6.)
• Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.)
• Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietošanu savā un citu tekstā. (VL.9.3.1.8.)</td><td>• Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums)
• Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
• Attīsta ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Jēdzieni: metafora, sociolekts, slengs, argumentētā eseja, personiskā saziņa, publiskā saziņa.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Teksti:
• klausās, lasa, vēro, izmanto ziņas internetā, dienasgrāmatas ierakstu literārā darbā, vārdnīcu;
• raksta, veido īsziņu (SMS), e-pasta vēstuli, blogu jeb emuāru.</td></tr>
</table>

Temata apguves norise

Valoda sociālajos tīklos Sociolekts. Slengs	• Raksta pārdomas brīvajā rakstā, kāpēc cilvēki runā/raksta atšķirīgi dažādās situācijās; pasvītro atslēgvārdus savā tekstā, veido secinājumus par trim galvenajiem iemesliem, atbildot uz izvirzīto jautājumu. • Diskutē klasē, kā atšķiras rakstu saziņa no mutvārdu saziņas, rakstu saziņa sociālajos tīklos ar draugiem un nepazīstamiem saziņas partneriem. • Meklē avotos un spriež klasē, kā saprot jēdzienus *sociolekts* un *slengs*. • Pēta sociālajos medijos, komentāros, interneta tērzētavās sociolekta un slenga lietojumu. • Izvēlas vairākus teksta paraugus ar slenga vārdiem un aizstāj tos ar literāriem vārdiem; novērtē iegūto rezultātu.
Personīgā dienasgrāmata Metafora. Darbības vārda izteiksmes	• Skatās/klausās ierakstus – refleksijas par to, kāpēc cilvēki raksta dienasgrāmatu; klasē pauž galvenās atziņas, secinājumus par redzēto/dzirdēto. • Noskaidro dienasgrāmatas formu kā literāra darba veidu, tā uzbūvi; analizē valodas īpatnības dienasgrāmatas tekstā (vēstījums 1. personā, teksta noskaņa, rakstītāja emocionāli ekspresīvā izteiksme u. c.). • Atkārto, kas ir metafora, kāda ir tās lietojuma nozīme gan daiļliteratūras, gan informatīvajos tekstos. • Lasa literāros darbos ierakstus dienasgrāmatā, meklē un izvērtē metaforas kā savdabīgus pašizteiksmes līdzekļus valodā. • Atkārto, kurās izteiksmēs var lietot darbības vārdus; pēta, kuras darbības vārda izteiksmju formas biežāk lieto ierakstos dienasgrāmatā. • Diskutē klasē par dienasgrāmatas rakstīšanas veidiem, iespējām, glabāšanu, attieksmi pret svešu dienasgrāmatu, dalīšanos pieredzē ar dienasgrāmatā rakstīto, tostarp literāros sacerējumos. • Mācību grupā veido diskusijas kopsavilkumu – būtiskākās atziņas par personīgo dienasgrāmatu kā teksta žanru, tās rakstīšanas nolūku un valodas īpatnībām.
Kolektīvā dienasgrāmata Vienkāršs un salikts teikums. Interpunkcija saliktos teikumos	• Noskaidro prasības, kas izvirzāmas publiski pieejamam tekstam, tā saturam, formai un valodai. • Reflektē par kolektīvās rakstīšanas ideju un rezultātu; noskaidro, kas ir kolektīvais autors un kolektīvais lasītājs. • Salīdzina dienasgrāmatu un vēstuli – kopīgās un atšķirīgās tekstveides un valodas lietojuma īpatnības. • Noteiktā laikposmā regulāri dalās ar vismaz vienu ierakstu klases kolektīvajā dienasgrāmatā (klases emuārā). • Izvērtē ierakstus klases dienasgrāmatā (emuārā) un secina, kāda ir rakstītāja atbildība publiskā rakstu saziņā. • Nosaka sociolekta un slenga elementu izmantojumu kolektīvās dienasgrāmatas ierakstos, analizē to lietošanas nepieciešamību, diskutē klasē par to pieļaujamību publiskos tekstos. • Analizē kolektīvās dienasgrāmatas ierakstu valodu no sintakses un interpunkcijas aspekta (teikumu veidi pēc uzbūves un izteikuma mērķa, sintaktiskās konstrukcijas, subjektīvi lietotas pieturzīmes, citas rakstu zīmes, piemēram, emocijzīmes, u. tml.).
Rakstveida saziņas žanri Zīmīte, īsziņa, vēstule. Vārdu saīsinājumi	• Noskaidro žanriski un saturiski kopīgo un atšķirīgo zīmītei un īsziņai; akcentē teksta lakonismu kā svarīgāko pazīmi. • Atkārto no iepriekš apgūtā un noskaidro precīzākas prasības oficiālās un personiskās (privātās) vēstules saturam, noformējumam un valodas līdzekļu lietojumam. • Pēta vēstules tekstu kā literārā darba veidu (tā saturu atkarībā no formālas vai neformālas saziņas situācijas, vēstules teksta kompozīciju, noformējumu u. c.). • Atkārto un papildina zināšanas par rakstos lietotajiem vārdu saīsinājumiem – oficiāli pieņemtajiem un jaunradītiem, neformālā saziņā lietojamiem. • Noteiktā laikposmā nosūta vismaz trim saviem klasesbiedriem īsziņu ar pozitīvu saturu, ievērojot žanriskās un valodiskās prasības.

Vēstules bez vārdiem
 	
Neverbālā komunikācija. Informācijas nodošanas formas rakstveidā
	• Apgūst zināšanas par rakstveida informācijas nodošanu agrāk un tagad, par žestiem un mīmiku kā neverbālās informācijas nodošanas līdzekļiem, to nacionālo specifiku un universālo raksturu, par emocijzīmēm – neverbālās komunikācijas aizstājējiem neoficiālā rakstveida saziņā.
	• Sagatavo mutvārdu ziņojumu par iepriekš noskaidrotajiem jautājumiem un uzstājas ar to klasē.
	• Izdomā īsu vēstījumu saviem klasesbiedriem vai skolotājam un nodod, parāda vai nosūta to trīs dažādos veidos:
	  • lietojot verbālos un neverbālos komunikācijas līdzekļus;
	  • lietojot tikai neverbālos komunikācijas līdzekļus;
	  • lietojot rakstzīmes un emocijzīmes.
	• Izvērtē sniegumu, secina, kāds ir verbālo un neverbālo komunikācijas līdzekļu īpatsvars saziņas procesā; raksta kopsavilkumu par tematu un tā nozīmi savu zināšanu papildināšanā, par saziņu ar sevi un citiem.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Literāri darbi – dienasgrāmatas.
Sociālās zinības	Saziņa sociālajos tīklos.

Metodiskais komentārs

Pēc tam kad 4. apakštemata apguves ietvaros pārrunātas prasības oficiālās vēstules saturam, noformējumam un valodas līdzekļu lietojumam, var uzdot skolēniem uzrakstīt oficiālu vēstuli latviešu valodas skolotājam elektroniskā žurnāla "E-klase" e-pastā. Teksta saturu skolēni izvēlas paši; piemēram, var rakstīt par kopīgo sadarbību un tās izvērtējumu (kas patīk, šķiet noderīgs latviešu valodas stundās, kādi būtu ieteikumi turpmākajam darbam). Skolēni var rakstīt arī par jebkuru citu jautājumu, kuru vēlas uzdot skolotājam un padziļināti noskaidrot.

Skolotājs nosaka vēstules teksta apjomu un kopīgi vienojas par tās iesūtīšanas termiņu. Kad skolotājs vēstules ir saņēmis un izlasījis, viņš atbild uz skolēnu uzdotajiem jautājumiem, komentē, skaidro vēstulēs pausto (ja skolēni rakstījuši par sadarbību), norāda uz prasmēm, kas būtu pilnveidojamas, rakstot oficiālu vēstuli. Savukārt klasē skolotājs ar skolēniem pārrunā, kāpēc ir svarīga prasme uzrakstīt korektu vēstuli.

Tā kā elektroniskā saziņa mūsdienās kļūst aizvien aktuālāka, šāda pieredze turpmāk skolēniem būs noderīga.

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	8.2. Miers un konflikti Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	8.3. Stiprums un vājums Kā tiek darināti jauni vārdi?	8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	8.5. Valoda agrāk un tagad Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	8.6. Krustceles un jauni ceļi Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

8.2. Miers un konflikti. Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties veidot ekspresinterviju un formulēt tajā precīzus jautājumus, lai pilnveidotu dialoga prasmi.

Mācīties nošķirt un precīzi lietot darbības vārda īstenības izteiksmes un pavēles izteiksmes daudzskaitļa 2. personas formas, veidojot gramatiski korektu runu.

Pilnveidot zināšanas par uzrunas jēdzienu un vokatīva formas veidošanu, padziļināt zināšanas par 2. personas vietniekvārdu lietojumu teikumos ar uzrunu mutvārdos un rakstveidā, lai kvalitatīvi iesaistītos saziņā.

Veidot izpratni par darbības vārdu iedalījumu konjugācijās, par tiešajiem un atgriezeniskajiem darbības vārdiem.

Nostiprināt zināšanas par darbības vārda lietojumu vēlējuma izteiksmē, lai pilnveidotu savu runu.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Precīzi formulēts jautājums ir tiešākais ceļš uz jaunas informācijas ieguvi. (V.Li.1.) • Pamatota uzrunas izvēle un lietojums ir viens no veiksmīgas komunikācijas priekšnoteikumiem. (V.Li.3.) • Darbības vārda formu daudzveidība un to iederīgs lietojums ir valodas bagātības pazīme. (V.Li.3.) • Darbības vārdus pēc noteiktām formu veidošanas pazīmēm un locīšanas tipa iedala konjugācijās. Mūsdienu latviešu valodā ir trīs darbības vārda konjugācijas. (V.Li.3.) • Pēc formas un nozīmes darbības vārdus iedala tiešajos un atgriezeniskajos darbības vārdos. (V.Li.3.)	**Saziņa** • Izvēlas saziņas situācijai atbilstošu uzrunas formu un pamato savu izvēli. • Saziņā lieto atbilstošas uzrunas formas. **Teksts un tekstveide** • Veido ekspresinterviju: formulē precīzus jautājumus, sniedz skaidras atbildes uz jautājumiem. **Valodas struktūra** • Korekti lieto pieturzīmes teikumos ar uzrunu rakstītā tekstā. • Precīzi lieto darbības vārdus īstenības un pavēles izteiksmē daudzskaitļa 2. personā. • Nosaka darbības vārdu konjugācijas, lai pilnveidotu prasmi veidot dažādas darbības vārda formas un iesaistītu darbības vārdus dažādos locījumos savā tekstā. • Izmanto tiešos un atgriezeniskos darbības vārdus, lai tekstā precīzi nosauktu darbību, procesu vai stāvokli.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Klausoties un skatoties intervijas, saprot, interpretē un izvērtē dzirdēto informāciju, runātāju viedokli par galveno tematu. Pamana un raksturo saziņas dalībnieku attieksmi vienam pret otru. Analizē un vērtē dzirdēto un redzēto, argumentējot savu viedokli. (VL.9.1.1.2.) • Mērķtiecīgi plāno un veido strukturētu un saturīgu mutvārdu runu. (VL.9.2.1.8.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. (VL.9.3.1.4.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.) • Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.)	• Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Veido ieradumu izturēties iecietīgi un pielāgot savu runu klausītājiem, kas šo valodu labi nepārvalda vai sazinās ar grūtībām. (Tikumi – tolerance, godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, darba tikums) • Attīsta ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: uzruna, uzrunas formas saziņā, vokatīvs, darbības vārda konjugācija, tiešais darbības vārds, atgriezeniskais darbības vārds, ekspresintervija.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto reklāmu, interviju; • veido kartotēku, rakstu, rakstveida ziņojumu, ekspresinterviju.	

Temata apguves norise

Ekspresintervija Jautājuma formulēšana, atbilžu analīze. Tiešie un atgriezeniskie darbības vārdi. Darbības vārdu konjugācijas	• Pārrunā klasē, kā saprot jēdzienus *miers* un *konflikts*. • Diskutē par cilvēku savstarpējām attiecībām: kā tās veidojas, kas rada pirmo priekšstatu par cilvēku, kā šie faktori ietekmē savstarpējās attiecības (ģērbšanās stils, acu kontakts, balss intonācija, uzrunas veids, atbildes uz jautājumiem utt.). • Noskaidro, kas ir ekspresintervija un kā to veido. • Pēta tiešo un atgriezenisko darbības vārdu nozīmes; nosaka, kā tiešie un atgriezeniskie darbības vārdi jāizmanto saziņā. • Iesaistās ekspresintervijā par to, kāds ir pirmais priekšstats par nepazīstamu cilvēku: kas veido šo priekšstatu, kāda nozīme ārējam izskatam, valodai u. c.; pārdomāti lieto tiešos un atgriezeniskos darbības vārdus. • Apkopo intervijas rezultātus, analizē iegūto informāciju; īsi izklāsta klasē noskaidroto. • Pēta darbības vārdu pazīmes un secina, kas nosaka to iedalījumu konjugācijās; veido atgādni par darbības vārda konjugācijām.
Tu vai Jūs? 2. personas vietniekvārdi. Uzrunas formas saziņā	• Atkārto 2. personas vietniekvārdus. • Noskaidro vietniekvārdu *tu* un *jūs* lietojuma tradīcijas citās valodās, salīdzinot ar latviešu valodu. • Analizē lielā sākumburta lietojuma nosacījumus 2. personas vietniekvārdu rakstībā. • Pēta dažādas reklāmas, pievēršot uzmanību 2. personas vietniekvārdiem; diskutē klasē par šo vārdu rakstību reklāmās un intervijās. • Atkārto pieturzīmju lietojuma nosacījumus uzrunas konstrukcijās kopā ar 2. personas vietniekvārdiem. • Ieklausoties apkārtējo runā un vērojot cilvēku savstarpējās attiecības, pieraksta 10 teikumus ar uzrunas izteikumu, kurā izmantots 2. personas vietniekvārds vienskaitlī un daudzskaitlī; komentē saziņas situāciju, kādā vietniekvārdi lietoti, norādot saziņas dalībniekus; iepazīstina ar piemēriem klasesbiedrus. • Apkopo informāciju par 2. personas vietniekvārdu lietojumu dažādās runas situācijās.
Vārdi, segvārdi, iesaukas un mīļvārdiņi Neparastās uzrunas formas sociālajos tīklos	• Diskutē klasē par personas uzrunāšanu vārdā, uzvārdā, par iesaukām, to izvēles nosacījumiem. • Reflektē par iesauku un mīļvārdiņu rašanās cēloņiem un avotiem, to lietojuma ietekmi uz cilvēku savstarpējām attiecībām. • Analizē segvārdu kā sociālo tīklu lietotāja pieņemto identitāti. • Stāsta par savu sociālo tīklu segvārdu, e-pasta adresi, izskaidrojot to veidošanas motivāciju. • Salīdzina savu sociālo tīklu segvārdu, e-pasta adresi ar citām sev zināmām un izdara secinājumus par to lietojamību. • Apspriežas par iederīgu uzrunas formu kā savstarpējo attiecību atslēgu. • Dalās pieredzē par uzrunas veidiem formālās un neformālās situācijās. • Izpēta uzrunas formu lietojumu mūsdienu dramaturģijas darbos, izraksta interesantākos piemērus un sagatavo rakstveida ziņojumu par šo tematu.

Vārds kā uzruna Uzruna, uzrunas grupa. Darbības vārda īstenības, vēlējuma un pavēles izteiksmes formas	• Atkārto jautājumus par uzrunu, uzrunas grupu, to izveidi, lietojumu un interpunkcijas nosacījumiem rakstos. • Pēta uzrunas konstrukcijas tekstā, pievēršot uzmanību to formai un teikumos lietotajām pieturzīmēm. • Noskaidro darbības vārda īstenības izteiksmes un pavēles izteiksmes atšķirības un lietojumu, īpaši akcentējot daudzskaitļa 2. personas formu atšķirības. • Raksta diktātu, kurā ir teikumi ar uzrunu un uzrunas grupu. • Atkārto vokatīva formu veidošanu, lietvārda deklināciju izņēmumus, personvārdu deminutīvformas, to veidošanu, lietojuma nolūku un ierobežojumus. • Izveido vokatīva formas pēc izvēles pieciem klases meiteņu un pieciem klases zēnu vārdiem. • Dalās pieredzē par vārdadienu fenomenu Latvijā un citur pasaulē. • Pēta neparastos vārdus kalendārā; veido mazāk pazīstamiem personvārdiem vokatīva formu. • Lieto teikumus ar darbības vārdiem vēlējuma izteiksmē, izsakoties par to, kā gribētu svinēt savu vārdadienu.
Savstarpējās attiecības mūsu klasē Darbības vārda vēlējuma izteiksmes formas	• Reflektē par kolektīvu un prasmi iejusties tajā, par grupām un grupējumiem kā kolektīva struktūras daļām, par sociālās pieredzes veidošanu, saziņu un sadarbību kolektīvā. • Pārrunā klasē, kāpēc radies sakāmvārds *miers baro, nemiers posta*, kā to varētu attiecināt uz klases savstarpējām attiecībām. • Secina, cik liela nozīme ir mierpilnām attiecībām klases, darba u. c. kolektīvos. • Mācību grupā veido redzējumu par klasesbiedru savstarpējām attiecībām; formulē ieteikumus ceļā uz ideālo klasi, lietojot salīdzinājumus ar literāriem darbiem, kurā tēlotas attiecības klasē, metaforiskus izteikumus; izmantojot darbības vārda vēlējuma izteiksmes formas, saliktus teikumus, kuros palīgteikumu ievada saikļi *lai*, *ja*. • Apvieno ieteikumus vienotā tekstā – klases kolektīva un tā locekļu ieteicamo attiecību raksturojumā – un prezentē to.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Vārdadienu kalendārs.
Literatūra	Literāri darbi, kuros attēlotas attiecības klasē.

Metodiskais komentārs

Temata apguves ietvaros sarunu par personvārdiem varētu sākt, iepazīstoties ar personvārdu datubāzi Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājaslapā un aplūkojot tur pieejamo informāciju par savu vārdu (sk. https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/personvardu-datu-baze/). Klasē varētu veidoties interesanta diskusija par vārdadienu fenomenu, vārdu došanu dažādos laikos.

Pirms diskusijas skolotājs aicina skolēnus iztaujāt savus vecākus, kāpēc viņi devuši tieši tādu vārdu. Klasē skolēni var pētīt K. Siliņa "Latviešu personvārdu vārdnīcā" (1990) savu vārdu, tā nozīmi, cilmi, lietošanas biežumu u. tml., protams, ja konkrētais vārds grāmatā ir atrodams. Mācību grupās strādājot, skolēni pastāsta cits citam par uzzināto informāciju, var arī pārrunāt, kā viņi jūtas kā sava vārda nēsātāji. Skolēni diskutē par to, kā tiek doti vārdi mūsdienās. Pilnvērtīgākai sarunai ieteicams izmantot informāciju J. Kalniņa romānā "Auseklis" (1981: 289. lpp.) par to, kāda bija dzejnieka Ausekļa attieksme pret vārdu došanu, kā viņš veidoja kalendāru jaunam laikam un kādus vārdus tajā piedāvāja.

Lietderīgi ir iepazīties ar valodnieces Annas Vulānes zinātniskajiem rakstiem par šo jautājumu (sk. Vulāne, Anna. 2005. Ausekļa ieteiktie afiksālie kristāmvārdi. *Valoda – 2005. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* Zinātnisko rakstu krājums XV. Daugavpils: Saule, 95.–100. lpp.; Vulāne, Anna. 2005. Sekundārie kristāmvārdi 1879. gada kalendārā. *Humanitāro Zinātņu Vēstnesis.* Daugavpils: Saule, 51–54. lpp.). Interesanti ielūkoties arī ilggadējās bijušās Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta direktores Ārijas Iklāvas rakstos un grāmatā "Ir visādi gājis". Skolēni varētu izlasīt un diskutēt par Antras Gabres rakstā "Pasaki, kā tevi sauc" (sk. https://www.apollo.lv/5096620/pasaki-ka-tevi-sauc) atklātajām problēmām.

Lai skolēni labāk izprastu starpkultūru saskarsmes jautājumus un varētu iesaistīties dažādās saziņas situācijās , ieteicams iepazīties ar M. Gavriļinas un A. Vulānes grāmatas "Valodā veldzējas dvēsele" (2008) 1.6. nodaļu "Dialogs ar savas kultūras faktiem un vērtībām (iekškultūras dialogs)" un 1.7. nodaļu "Dialogs ar citu kultūru faktiem un vērtībām (starpkultūru dialogs)" (31.–41. lpp.). Skolotājs iepazīstina skolēnus ar šo materiālu un pārrunā, kā atšķiras iekškultūras un starpkultūru dialogs. Var izmantot elektroniski pieejamos Latviešu valodas aģentūras izdotos populārzinātniskos rakstu krājumus par konkrēto tematu (sk. https://valoda.lv/valodas-prakse-verojumi-un-ieteikumi-tagad-ari-elektroniski/).

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	8.2. Miers un konflikti Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	8.3. Stiprums un vājums Kā tiek darināti jauni vārdi?	8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	8.5. Valoda agrāk un tagad Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	8.6. Krustceles un jauni ceļi Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

8.3. Stiprums un vājums. Kā tiek darināti jauni vārdi?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Mācīties lasīt zinātniska stila tekstus valodniecībā, lai pilnveidotu un nostiprinātu zināšanas par vārddarināšanas līdzekļiem latviešu valodā un bagātinātu savu vārdu krājumu.

Nostiprināt prasmes izmantot alfabētu, lai sagatavotos informācijas atrašanai, dažādu sarakstu veidošanai.

Padziļināt zināšanas par lietišķa stila tekstu izstrādi, lai pilnveidotu zināšanas lietišķajā komunikācijā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Pašveidoti saraksti un vārdnīcas palīdz labāk izprast valodas attīstību un bagātina vārdu krājumu. (V.Li.1.) • Saziņai ar valsts iestādēm un institūcijām tiek izmantoti lietišķa stila teksti. (V.Li.1.) • Valodā aktīvi ienāk jauni vārdi, un to darināšanā izmantojami noteikti vārddarināšanas līdzekļi. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Prot strādāt ar zinātniskās valodas stila tekstu, lai uzzinātu jaunu valodnieciska satura informāciju un izmantotu to savas valodas pilnveidošanā. • Prot atrast zinātniskās valodas stila tekstā konkrētu informāciju tālākajai analīzei. **Teksts un tekstveide** • Prot izveidot un uzrakstīt lietišķa stila tekstu pēc parauga. **Valodas struktūra** • Prot izmantot vārddarināšanas paņēmienus jaunu vārdu veidošanai.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskās īpatnības. (VL.9.1.1.3.) • Raksta patstāvīgi lietišķo vēstuli, iesniegumu, arī digitālajā formā un e-vidē. (VL.9.2.1.5.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. (VL.9.3.1.4.) • Izmanto latviešu valodas vārddarināšanas paņēmienus atbilstoši sava teksta iecerēm un savam individuālajam stilam, veidojot arī jaunvārdus. Pamato vārddarināšanas nozīmi terminoloģijas apguvē, teksta bagātināšanā un noteikta efekta radīšanā. (VL.9.3.1.5.) • Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas. (VL.9.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums) • Attīsta ieradumu pieklājīgi izturēties diskusiju laikā, uzklausīt un objektīvi novērtēt dažādus viedokļus, skaidri un korekti izteikt savus argumentus, iebildumus vai kritiku. (Tikumi – gudrība, tolerance, savaldība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: vārddarināšanas līdzekļi, zinātniskās valodas stils, šķirkļa vārds, vecvārds, jaunvārds, okazionālisms, morfēma.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto zinātniskā stila tekstu, vārdnīcu, mājaslapu, lietišķā stila tekstu; • veido vārdu sarakstu, e-iesniegumu, komentārus, vārdnīcu.	

Temata apguves norise

Vārdu darināšana Lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu darināšana	• Lasa skolotāja atlasītus un adaptētus tekstus, kuros aplūkoti vārddarināšanas jautājumi; komentē informācijas nozīmīgumu. • Strādā pārī vai mācību grupā, apkopojot būtisko informāciju par vārddarināšanas jautājumiem. • Demonstrē interesantākos piemērus, kā tiek darināti vārdi. • Lasa tekstu, analizē dažādu vārdšķiru vārdus, kuros izmantoti atšķirīgi atvasināšanas paņēmieni. • Pārī vai mācību grupā klasificē tekstā sastopamo vārdu atvasināšanas paņēmienus. • Iesaistās sarunā klasē par biežāk lietotajiem atvasināšanas paņēmieniem un izmantotajām morfēmām. • Meklē tekstā un analizē atvasinātos vārdus, kuru atveidē jāievēro pareizrakstības normas. • Darina dažādu vārdšķiru vārdus, pārbauda to pareizību vārdnīcā. • Nosaka vārda sastāvu atvasinātajiem vārdiem; vērtē savu un klasesbiedra veikumu.
Vārdu darināšana senāk un tagad Novecojuši vārdi. Jaundarinājumi, okazionālismi	• Noskaidro, kas ir vecvārds un jaunvārds. • Lasa J. Alunāna un A. Kronvalda tekstus vai teksta fragmentus par jaunu vārdu darināšanu 19. gadsimtā. • Novērtē un pārspriež klasē lasīto tekstu aktualitāti minētajā laika periodā un mūsdienās; secina, kuri vārdi un vārdformas ir novecojušas. • Veido sarakstu ar vārdiem, kuri saglabājušies aktīvajā lietojumā, kuri tiek izmantoti poētiskajos tekstos, kuri vārdi vairs netiek lietoti. • Spriež klasē par jaunu vārdu darināšanas tendencēm mūsdienās. • Meklē informāciju par jaunu vārdu ieviešanu; pārrunā klasē iegūto informāciju; izsaka savu viedokli par atsevišķu jaundarinājumu iekļaušanos valodā. • Noskaidro atsevišķu autoru un institūciju devumu jaunu vārdu ieviešanā un argumentēti pauž savu attieksmi par jaunu vārdu ieviešanas nepieciešamību. • Vēro un analizē tuvākajā apkārtnē lietotos uzrakstus – jaundarinājumus; veido ieteikumus jauniem nosaukumiem savā apkārtnē. • Raksta e-iesniegumu, komentārus, viedokli, jautājumus, priekšlikumus vai ierosinājumus institūcijai, kas nodarbojas ar jaunu vārdu/nosaukumu izvērtēšanu un ieviešanu.
Jaundarināto vārdu vārdnīca Vārdnīcas	• Izpēta J. Kursītes veidoto “Neakadēmisko latviešu valodas vārdnīcu” un I. Šlāpina grāmatu “Jauno latviešu valoda” vai to fragmentus. • Individuāli veido dažādos tekstos atrastu jaundarināto vārdu vārdnīcu, skaidrojot vārdu nozīmi un darināšanas paņēmienus. • Prezentē izveidoto vārdnīcu, pamato tās izveides principus un noderību savas valodas bagātināšanā; piedāvā savus jaunvārdus un to skaidrojumus.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”)

Starppriekšmetu saikne

Latvijas un pasaules vēsture	Zināšanas par vēsturisko situāciju 19. gadsimta II pusē un jaunlatviešu devumu kultūrā un valodniecībā.
Literatūra	Jaunlatviešu teksti.
Datorika	Lietišķa satura tekstu izveide un noformēšana; vārdnīcas prezentācija.

Metodiskais komentārs

Skolēniem temata apguves ietvaros elektroniskajā latviešu valodas vārdnīcā *e-pupa* palīgvārdnīcas sadaļā "Leksikoloģija" iespējams izpētīt jēdzienu *šķirklis* (sk. http://epupa.valoda.lv/). Pēc tam skolēni var izvēlēties kādu no elektroniskajā vārdnīcā pieejamajiem vārdiem, piemēram, *laime*, un skolotāja vadībā aplūkot šķirkļa sadaļu "Vārddarināšana", noskaidrojot, kādi vārdi darināti no vārda *laime* (sk. http://epupa.valoda.lv/vards/laime), izmantojot morfoloģisko un sintaktisko paņēmienu.

Katrs skolēns no vārdnīcā piedāvātajiem šķirkļiem izvēlas vienu, pamatojot, kāpēc izvēlējies tieši konkrēto vārdu, izpēta vārddarināšanas paņēmienus un pastāsta pārī klasesbiedram. Pēc tam skolēni izvēlas vārdu, kura nav e-vārdnīcā, piemēram, vārdu *lapa*, atrod vārda nozīmes (https://tezaurs.lv) un pēc parauga veido jaunus vārdus.

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī	8.2. Miers un konflikti	8.3. Stiprums un vājums	8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem	8.5. Valoda agrāk un tagad	8.6. Krustceles un jauni ceļi
Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	Kā tiek darināti jauni vārdi?	Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem. Kā pilnveidot tekstveides prasmes?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 14 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Veido izpratni par jēdzieniem *daļa* un *veselais* valodiskā kontekstā, lai padziļinātu zināšanas par valodas uzbūvi.

Pilnveidot zināšanas tekstveidē, lai attīstītu prasmes rakstveida komunikācijā.

Nostiprināt zināšanas par radniecīgu vārdu saimi un salikteņiem, lai bagātinātu savu leksiku.

Nostiprināt zināšanas par darbības vārdu lietojumu vajadzības izteiksmē, lai pilnveidotu savas runas prasmes.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Teksts ir komplekss veselums, kas sastāv no atsevišķām daļām, un ir vajadzīgas zināšanas par katras daļas – ievada, galvenās daļas (iztirzājuma), nobeiguma – izstrādi. (V.Li.2.) • Darbības vārdus vajadzības izteiksmē bieži izmanto ieteikumu, norāžu vai instrukciju veidošanai. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Izsaka pretstatu vai noliegumu, izmantojot noteiktus valodas līdzekļus. **Teksts un tekstveide** • Raksta vēstījumu, pārspriedumu; patstāvīgi veido tekstu, apzinoties to kā procesu. **Valodas struktūra** • Lieto darbības vārdus vajadzības izteiksmē, veidojot ieteikumus, norādes un instrukcijas.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. Analizē un skaidro tekstu, novērtē savu izpratni. Salīdzina izlasīto ar iepriekš zināmo; nosaka, kādas pārdomas izlasītais teksts ir radījis. (VL.9.1.1.3.) • Patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu. Reflektē un izvērtē to, apspriežoties par teksta saturu un uzbūvi ar citiem. Raksta vēstījumu un pārspriedumu. (VL.9.2.1.3.) • Izmanto rakstzīmju sistēmu atbilstoši saziņas situācijai un savam individuālajam stilam. Salīdzina, novērtē dažādus rakstīšanas stilus, veidojot sev piemērotāko. (VL.9.2.1.6.) • Rediģē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti; izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu. (VL.9.2.1.7.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. (VL9.3.1.4.) • Izmanto latviešu valodas vārddarināšanas paņēmienus atbilstoši sava teksta iecerēm un savam individuālajam stilam, veidojot arī jaunvārdus. (VL.9.3.1.5.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas. (VL.9.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu apzināties teksta veidošanu kā ilgstošu, secīgu un rūpīgu darba procesu. (Tikumi – centība, gudrība; vērtība – darba tikums) • Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtība – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: tekstveide.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto informatīvu tekstu; • veido pārspriedumu, fotostāstu, ieteikumus, instrukciju, prezentāciju.	

Temata apguves norise

Draudzības stāsts Izteikumu ietvertā nozīme	• Pārī pārrunā labas draudzības un neveiksmīgas draudzības piemērus, lai raisītu interesi par apgūstamo tematu; izmantojot "Venna diagrammu", secina un uzraksta, kas abās situācijās ir kopīgs un atšķirīgs. • Diskutē klasē par to, kāpēc ir vajadzīgi draugi, kas ir īsta draudzība. • Atrod latviešu tautas sakāmvārdus un parunas, ievērojamu cilvēku izteikumus par draudzību, skaidro tajos ietverto nozīmi; izvēlas izteikumus, sakāmvārdus un parunas, kurus var attiecināt uz iepriekšējās sarunas tematu. • Veido savus izteikumus (aforismus) par draudzību.
Draugi un nedraugi Nolieguma formas ar priedēkli *ne-*. Antonīmi. Pretstatu izteikšana valodā	• Raksta savu draudzības stāstu, brīvi izvēloties teksta formu un valodas līdzekļus; par virsrakstu izvēlas iepriekš izdomāto aforismu. • Prezentē klasē savu uzrakstīto draudzības stāstu; apspriež un izvērtē savu un klasesbiedru tekstus. • Skaidro jēdzienu pāru *savējie un svešie*, *draugi un nedraugi* nozīmes, piemeklē citus antonīmu pārus (lietvārdus, īpašības vārdus) par apakštematu; spriež klasē par antonīmiem un citādi izteiktiem pretstatiem valodā. • Diskutē klasē par priedēkļa *ne-* specifiku latviešu valodā, tā lietojumu citās valodās. • Lasa tekstus par draugiem un nedraugiem; reflektē, vai vienīgi pozitīvā pieredze dod spēku, kā vilšanās, sarūgtinājums var ietekmēt personības veidošanos. • Secina, kādus valodas līdzekļus var izmantot, lai raksturotu savu draudzēšanās pieredzi.
Kopīgie noslēpumi Radniecīgu vārdu saime. Tekstveides posmi. Pārspriedums	• Veido radniecīgu vārdu saimi ar sakni *slēp-*. • Diskutē klasē par to, kas ir kopīgs noslēpums un kā tas pārbauda draudzību. • Atkārto domrakstu iedalījumu pēc veida (apraksts, raksturojums, vēstījums, pārspriedums); pievērš uzmanību pārsprieduma teksta uzbūvei. • Strādājot pārī, sacer un uzraksta nelielu pārspriedumu par draugu kopīgo noslēpumu, lietojot valodas līdzekļus pretstatu izteikšanai un izmantojot vārdus no iepriekš izveidotās radniecīgu vārdu saimes. • Teksta pilnīgošanai izpilda visus tekstveides posmus: plānojumu, uzmetumu, melnrakstu, pilnveidi, rediģējumu, tīrrakstu. • Pēc izvēles veido fotostāstu par draudzību teksta papildinājumam.
Daļa un veselums Salikteņi. Teksta daļas (ievads, galvenā daļa, nobeigums). Darbības vārda vajadzības izteiksme	• Skaidro, ko nozīmē teiciens *ābola divas pusītes*; diskutē klasē par jēdzieniem *daļa*, *veselums*, kurās situācijās tos lieto valodā un saistībā ar valodu. • Izdomā piemērus ar vārdiem *vesels*, *puse*, *daļa*, *pa pusei*, *daļēji*, *fragments* u. tml.; tekstā saskata daļu un veselo. • Atkārto zināšanas par salikteņiem, to veidošanos, pazīmēm, nozīmi, izmantošanas iespējām tekstā. • Atkārto zināšanas par teksta daļām – ievadu, galveno daļu, nobeigumu. • Izvēlas vienu teksta daļu (ievadu, galveno daļu vai nobeigumu) un uzraksta ieteikumus tās izstrādei. • Mācību grupā izstrādā konkrētās teksta daļas (ievada, iztirzājuma vai nobeiguma) rakstīšanas instrukciju, lietojot tekstā darbības vārdus vajadzības izteiksmē.
Ceļā uz pilnību Teksts kā veselums	• Mācību grupā meklē papildu informāciju par tekstveidi un rakstīšanu; izvērtē atrastās informācijas noderīgumu, piemērotību, uzticamību. • Izveido mācību materiālu par katru atsevišķo teksta daļu (ievads, galvenā daļa vai nobeigums) nozīmi teksta veseluma izpratnē. • Iepazīstina citas grupas ar izveidoto materiālu; savstarpēji izvērtē darbu saturu. • Apkopo labākos ieteikumus un izveido atgādni par teksta veseluma pazīmēm.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Stāsti par draudzību daiļliteratūrā, aforismi un latviešu tautas sakāmvārdi un parunas par draugiem un draudzību.
Sociālās zinības	Savstarpējās attiecības; draudzība.
Datorika	Prezentācijas veidošana.

Metodiskais komentārs

Temata apguves sākumā, diskutējot par draudzību un draugiem, ieteicams izmantot ne tikai sakāmvārdus un parunas, bet arī dažādu pasaules un latviešu rakstnieku, kā arī sabiedrībā pazīstamu cilvēku izteikumus (aforismus) un stāstus par draudzību un draugiem, piemēram, Z. Mauriņas atziņas un esejas no krājuma "Uzdrīkstēšanās" (Mauriņa, Z. *Uzdrīkstēšanās*. Liesma, 1990.).

Savukārt plānot, veidot un izstrādāt pārspriedumu par draugiem kopīgu noslēpumu var, izmantojot rakstīšanas semināru (semināra aprakstu sk. Vanaga, A., Babrāne, J. *Valodas labirinti. Latviešu valoda 9. klasei*, Zvaigzne ABC, 2006.; Dalbiņa, I., Lāčauniece, I. *Latviešu valoda vidusskolām, 1. daļa.* RaKa, 2009. Nodaļa "Teksts un tekstveide", 166.–178. lpp.).

Izvērtēt uzrakstīto pārspriedumu var pēc šādiem kritērijiem (sk. Ermansone, I., Vītola, A. *Tekstveide 7.–9. klasei.* Mācību līdzeklis skolēnam. LVA, 2011. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/14-m_Tekstv.pdf)

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī	8.2. Miers un konflikti	8.3. Stiprums un vājums	8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem	8.5. Valoda agrāk un tagad	8.6. Krustceles un jauni ceļi
Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	Kā tiek darināti jauni vārdi?	Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

8.5. Valoda agrāk un tagad. Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 22 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot zināšanas, kā noteikt un izmantot atslēgvārdus, lai sistematizētu informāciju.

Mācīties izprast jēdzienus *norma*, *konvencija*, *likums*, saistot tos ar valodas lietojumu, lai veidotu zināšanu pārnesi.

Pilnveidot izpratni par valodas normatīvo regulējumu Latvijā un Eiropā.

Nostiprināt zināšanas par garā patskaņa *ā* izrunu un rakstību darbības vārda formās, kopā un šķirti rakstāmiem apstākļa vārdiem un vietniekvārdiem, īpašības vārdu, apstākļa vārdu un lokāmo divdabju pārākās un vispārākās formas pareizrakstību, kā arī divdabju pareizrakstību *t* un *d* noteiktās mijas ietekmē, lai veidotu gramatiski korektu runu.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Par valsts valodas aizsardzību Latvijā rūpējas vairākas institūcijas. (V.Li.1.) • Vārdu pareizrakstību var apgūt, zinot likumus un izprotot analoģijas. (V.Li.3.) • Personu vārdi un uzvārdi lokāmi atbilstoši latviešu valodas lietvārdu deklināciju sistēmai tāpat kā sugas vārdi. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Prot izveidot un tekstā lietot pareizu personas uzrunas formu. • Diskutē par valodnieciskiem un kultūras satura jautājumiem. **Teksts un tekstveide** • Prot noteikt atslēgvārdus un izmantot tos valodnieciskas informācijas meklēšanā, sistematizēšanā. **Valodas struktūra** • Prot ortogrāfijas zināšanas izmantot vārdu pareizrakstībā.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Salīdzina vairākus informācijas avotus, izvēlas ticamākos, pamato savu izvēli. Integrē un interpretē informāciju no dažādiem avotiem. Izvēlas mērķim atbilstošu informācijas apstrādes un strukturēšanas veidu. (VL.9.1.1.9.) • Izmanto atslēgvārdu noteikšanas paņēmienus. (VL.9.2.1.1.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. (VL.9.3.1.4.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.)	• Veido ieradumu ar cieņu izturēties pret latviešu valodu un citu tautu valodām. (Tikumi – atbildība, gudrība; vērtības – latviešu valoda, kultūra) • Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums) • Attīsta ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, darba tikums)
Jēdzieni: vārdu pareizrakstība jeb ortogrāfija, valodas norma (konvencija, likums), salīdzināmās pakāpes, līdzskaņu mija, goda nosaukums, pagodinājuma vārds.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto dokumentu, uzrakstu un reklāmas tekstu; • veido kartotēku, mutvārdu ziņojumu, prezentāciju.	

Temata apguves norise

Valodas normas un likumi Valodas normas un likumi. Valsts valodas likums	• Klasē veido sarunu par to, kā saprot jēdzienus *likums* un *norma*, kādās situācijās tie jāievēro. • Diskutē klasē, kāpēc valodā vajadzīgas normas un likumi, ko nozīmē atziņa "valodas attīstība ir valodas pastāvēšanas pamats", īpašu uzmanību pievēršot viedokļa argumentācijai. • Pēc diskusijas formulē temata "Valodas normas un likumi" atslēgvārdus. • Meklē informāciju, piemērus un pārrunā klasē, kā laika gaitā ir/nav mainījušās valodas normas; izsaka savus pieņēmumus un secinājumus. • Noskaidro jēdzienu *konvencija* un saista to ar valodas normatīvo lietojumu. • Noskaidro, kas ir *Valsts valodas likums* kā vispārējais valodas lietojuma regulējums. • Veido vispārēju izpratni par valodas normu un likumu regulējumu, institūcijām un personām, kas piedalās valodas politikas īstenošanā. • Noskaidro, kāda ir attieksme pret valodas normatīvo regulējumu Eiropas praksē. • Gatavo mutvārdu ziņojumu par vienu no iepriekš apspriestajiem tematiem un uzstājas klasē.
Lielie un mazie burti Vienvārda un vairākvārdu nosaukumi. Uzrakstu un reklāmu valoda	• Noskaidro prasības lielo un mazo burtu lietojumam vienvārda un vairākvārdu nosaukumos. • Diskutē par lielo un mazo burtu lietojumu stilistiskos nolūkos, izmantojot valodas materiālu reklāmās, plakātos, bukletos, afišās. • Analizē uzrakstu un reklāmas valodu un valodas likumu ievērošanu tajos. • Spriež klasē par burtveidolu izvēli atbilstoši teksta veidam. • Pārrunā klasē, kā lielie un mazie burti tiek lietoti uzrakstos, nosaukumos u. tml. • Veido kartotēku "Burtu spēles" – fotografē uzrakstus, nosaukumus u. tml., kur lielo un mazo burtu lietojums neatbilst valodas normām. • Kartotēkas izpētē cenšas rast skaidrojumu atkāpēm no normas un iesaka savu versiju pareizam burtu lietojumam. • Prezentē savu kartotēku klasesbiedriem, komentējot katrā attēlā redzamo. • Apkopo klasē labākos kartotēku piemērus.
Persona kā adresāts Lietvārdu deklinācijas. Personas vārds un uzvārds. Adresāts	• Noskaidro personvārdu atbilstību latviešu valodas lietvārdu deklināciju sistēmai, sameklē dažus piemērus atbilsmei un neatbilsmei. • Noskaidro amata, profesiju, goda nosaukumu un pagodinājuma vārdu lietojumu, to pareizrakstību. • Atkārto lietvārdu datīva formas veidošanu, deklināciju izņēmumus, paplašinātās galotnes lietojumu noteiktās galotnes īpašības vārdos. • Izveido secīgu darbību sarakstu par jautājumu, kā pareizi veidot vārdu formas, lai nosauktu adresātu.

Skaņas, burti un vārdi Darbības vārdu formu pareizrakstība. Kopā un šķirti rakstāmi vārdi. Salīdzināmās pakāpes	• Lasa dažādus zinātniskus un informatīvus tekstus par valodas lietojumu, sabiedrības attieksmi pret valodas kļūdām u. c.; iepazīstina klasesbiedrus ar iegūto informāciju. • Diskutē klasē par nepieciešamību ievērot valodas likumus, vienaldzīgu attieksmi, precizitāti un paviršību, lietojot valodu. • Noskaidro 3. konjugācijas 1. grupas darbības vārdu īstenības izteiksmes vienkāršās tagadnes daudzskaitļa 1. un 2. personas un atgriezenisko darbības vārdu 3. personas formu galotnes izrunu un rakstību; iesaista šīs darbības vārdu formas runā un tekstos. • Pilnveido zināšanas par kopā un šķirti rakstāmiem vietniekvārdiem un apstākļa vārdiem. • Atkārto īpašības vārdu, apstākļa vārdu un lokāmo divdabju pārākās un vispārākās pakāpes formu pareizrakstību. • Noskaidro, kā rakstāmi daļēji lokāmie divdabji un lokāmie ciešamās kārtas pagātnes divdabji; izveido savu mācību materiālu šo darbības vārda formu pareizrakstības iegaumēšanai. • Sacer diktāta tekstu par kādu ar tematu saistītu valodas jautājumu; diktāta tekstā iekļauj tādus teikumus, kuros izmantoti iepriekš aplūkotie vārdu pareizrakstības gadījumi; labākos darbus izmanto klasē.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Svešvalodas	Pareizrakstības likumu salīdzinājums.
Sociālās zinības	Likumi; normas.
Dizains un tehnoloģijas	Burtveidolu izvēle uzrakstu tekstos un reklāmās.

Metodiskais komentārs

Temata apguves ietvaros skolēni mācību grupā un var veikt nelielu pētījumu par pieļautajām kļūdām mazo un lielo burtu lietojumā dažādu žanru tekstos:

- reklāmās;
- bukletos;
- uzrakstos;
- rakstos tīmeklī (varētu veidot vairākas grupas – pēc tematikas vai medija).

Izrakstījuši kļūdainos piemērus, skolēni noskaidro pareizrakstības likumus un pamatojumu konkrētai valodas normai.

Lai noskaidrotu lielo sākumburtu lietošanu saliktos nosaukumos, var izmantot vietni "Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze" (sk. https://www.valodaskonsultacijas.lv/. Izmantojama arī vietnes *valoda.lv* personvārdu atveide un "Valodas rokasgrāmata". Izpētījuši raksturīgākos piemērus, skolēni tos grupē, sagatavo ziņojumu par biežāk pieļautajām kļūdām un veido atgādnes, kā labāk atcerēties pareizrakstības normas.

Skolotājs var piedāvāt dažādus problemātiskus gadījumus, piemēram, *Gaujas **N**acionālais parks* vai *Gaujas **n**acionālais parks*, mūzikas grupa *"Prāta **v**ētra"* vai *"Prāta **V**ētra"* u. c. Skolēniem būtu jāatrod piemēri, kā dažādos informācijas avotos (preses izdevumos, tīmekļa vietnēs u. c.) tiek vai netiek ievērotas pareizrakstības normas, jāizsaka pieņēmumi, kāpēc lietojums mēdz būt atšķirīgs vai nepareizs, un jāatrod valodas normas skaidrojums.

8.1. Dzīve šeit un tīmeklī	8.2. Miers un konflikti	8.3. Stiprums un vājums	8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem	8.5. Valoda agrāk un tagad	8.6. Krustceles un jauni ceļi
Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	Kā tiek darināti jauni vārdi?	Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

8.6. Krustceles un jauni ceļi. Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 14 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Iedziļināties jautājumā par lasīšanas nepieciešamību, lasīšanas un rakstīšanas attieksmēm, lai koriģētu savu viedokli un attieksmi pret lasīšanu.

Nostiprināt zināšanas par atslēgvārdu izmantojumu informācijas ieguvei un apstrādei.

Sistematizēt zināšanas par darbības vārda izteiksmēm, lai paplašinātu savu komunikatīvo repertuāru.

Pilnveidot zināšanas un prasmes tekstveidē (apraksts, raksturojums, vēstījums, pārspriedums), lai dažādotu un pilnveidotu savu rakstu darbu kvalitāti.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Lai rakstītu, ir jālasa un no izlasītā jāmācās, kā rakstīt. (V.Li.2.) • Darbības vārda izteiksmes ir darbības vārdu formu sistēma, un katra no tām lietojama noteiktā funkcijā, ko nosaka teksta saturs un teksta autora nolūks. (V.Li.2.)	**Saziņa** • Spriež par valodas un literatūras kā mācību priekšmetu nozīmi izglītībā; iesaistās diskusijā par šo tematu. • Izprot atslēgvārdu nozīmi informācijas meklēšanā un izmanto tos darbam ar tekstu. **Teksts un tekstveide** • Plāno tekstveides procesu un secīgi to izpilda. • Raksta domrakstu (aprakstu, raksturojumu, vēstījumu, pārspriedumu). **Valodas struktūra** • Nosaka darbības vārda izteiksmes un to funkciju tekstā.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Raksturo saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas, iemeslus, kas tās ir radījuši. Analizē un lieto verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus, lai paustu emocijas; pamato savu viedokli. (VL.9.1.1.7.) • Izmanto atslēgvārdu noteikšanas paņēmienus. (VL.9.2.1.1.) • Patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu. Raksta aprakstu, vēstījumu, raksturojumu, pārspriedumu. (VL.9.2.1.3.) • Novērtē teksta uzbūvi un savdabīgas struktūras elementus, piemēram, neierastu teksta daļu kārtību, citu tekstu iekļāvumu, komentārus, attēlus. Raksta ar personisko pieredzi un izdomu, fantāziju saistītus tekstus, ievērojot teksta uzbūvi un izmantojot žanra prasībām, adresātam un saziņas veidam piemērotus valodas līdzekļus. (VL.9.2.1.4.) • Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietojumu savā un citu tekstā. (VL.9.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu lasīt augstvērtīgus literāros darbus un aizgūt no tiem ierosmes savas valodas attīstībai. (Tikumi – centība, gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda) • Attīsta ieradumu apzināties teksta veidošanu kā ilgstošu, secīgu un rūpīgu darba procesu. (Tikumi – centība, gudrība; vērtība – darba tikums)
Jēdzieni: humanitārās zinātnes, filoloģija.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto publicistikas un populārzinātnisko tekstu; • veido atslēgvārdu sarakstu, klases grāmatu, domu karti.	

Temata apguves norise

Latviešu valoda un literatūra mācību stundu sarakstā un dzīvē Humanitārās zinātnes. Filoloģija. Atslēgvārdi	• Izmantojot nepabeigto teikumu metodi, veido teikumus, kas sākas šādi: *Manā stundu sarakstā ir latviešu valoda, jo.../Manā stundu sarakstā ir literatūra, jo...*, katrā teikumā ietverot citu pamatojumu. • Reflektē, kāpēc stundu sarakstā ir valodu mācību priekšmeti – latviešu valoda, angļu valoda u. c. – un literatūra. • Veido sarunu par to, kas ir humanitārās zinātnes, tostarp filoloģija, kāpēc un kur tās studē, kādas dzīvei noderīgas zināšanas, prasmes, vērtības iegūst, par kuru profesiju pārstāvjiem iespējams kļūt. • Izveido filoloģijas jomu *valoda* un *literatūra* atslēgvārdu sarakstu; pārbauda to nozīmes uzziņu avotos.
Es lasu, tu lasi, mēs lasām Dažādi lasīšanas veidi un stratēģijas. Darbības vārda izteiksmes	• Veido klasē sarunu par to, kāpēc cilvēki lasa un kāds ir lasītājs mūsdienās. • Reflektē par e-grāmatām un iespiestām grāmatām un to lasīšanas atšķirībām. • Lasa publicistikas un populārzinātniskos tekstus par lasīšanas nozīmi un tās ietekmi uz cilvēka intelektu. • Nosaka tekstā lietoto darbības vārdu izteiksmi un analizē to formas un funkcijas tekstā; maina darbības vārdu izteiksmi un secina, kā mainās vēstījums. • Organizē diskusiju, kurā tiek izteikti pretēji viedokļi par lasīšanu kā izklaidi. • Rakstveidā apkopo galvenos diskusijas atzinumus.
Domraksta "virtuve" Apraksts, vēstījums, raksturojums, pārspriedums	• Nostiprina un padziļina zināšanas par domrakstu iedalījumu pēc veida (apraksts, raksturojums, vēstījums, pārspriedums) un katra domraksta veida raksturīgajām pazīmēm. • Noskaidro atšķirības starp brīvo, nosacīti brīvo domrakstu un domrakstu par literatūru. • Pilnveido zināšanas par tematu un virsrakstu, ideju, materiālu vākšanu un uzmetumu, plānu, teksta melnrakstu un rediģēšanu. • Izmantojot dažādus ideju avotus, izveido 10 spilgtāko un neparastāko vizuālās mākslas un literatūras darbu sarakstu; pamato savu izvēli. • Klasē spriež un apmainās viedokļiem, ieteikumiem, kā labāk izstrādāt teksta tīrrakstu – gatavu domrakstu. • Veido domu karti "Es rakstu domrakstu". • Mācību grupā formulē ieteikumus domraksta rakstīšanai.
Es rakstu, tu raksti, mēs rakstām Domraksta plāns un izstrāde. Tekstveide	• Piedalās rakstīšanas seminārā. • Organizē klases pasākumu "Domraksta autora krēsls".

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Metodiskais komentārs

Ja skolotājam ir veiksmīgu domrakstu paraugi, viņš var piedāvāt skolēniem ar tiem iepazīties, izvērtēt un mācīties, kā veidot domrakstu.

Idejas diskusijas organizēšanai var smelties A. Skalbergas izstrādātajā materiālā (*CD-ROM*) "Diskusijas metode klases audzinātājam" (biedrība *Graph-Pheme*, 2008), piemēram, diskusija "Draudzīga klase – kāds ir tās raksturojums?" (48.–50. lpp).

Organizējot rakstīšanas semināru, skolēni var strādāt mācību grupās (trīs vai četri dalībnieki), un katra grupa izvēlas vienu no skolotāja piedāvātajiem brīvajiem tematiem vai arī formulē to paši.

Tā kā ir 8. klases noslēguma posms, temati varētu būt par šajā vecumposmā nozīmīgām vērtībām: draudzību, laimi, mīlestību, mērķiem, sasniegumiem, veiksmi, prieku u. c.

Kad skolēni ir uzrakstījuši domrakstu, grupā katrs skaļi nolasa savu tekstu. Grupas dalībnieki izvērtē katra darbu un uzraksta īsu recenziju (kas izdevies, kas būtu jāpilnveido). Pēc pašu izstrādātiem kritērijiem veiksmīgāko darbu izvirza skaļai nolasīšanai "autora krēslā". "Autora krēslā" nolasītie darbi tiek izvērtēti pēc 3-P metodes: paslavē, pajautā, papildini.

Pēc tam var izdot klases žurnālu, kurā apkopoti skolēnu domraksti pa konkrētiem tematiem. Latviešu valodas skolotājs un audzinātājs arī piedalās, tas ir, raksta domrakstu. Kāds no skolēniem veido redaktora sleju; redaktors sadarbībā ar skolotāju rediģē, izlabo kļūdas; kāds no skolēniem maketē žurnālu, kāds ir dizaina autors. Šāds kopīgi veidots žurnāls varētu būt laba dāvana skolēniem 9. klases izlaidumā. Žurnālu var papildināt ar vēlējumiem, skolas gados gūtajām atziņām u. tml.

9. klase

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	9.2. Valoda kino un kino valoda Kādā valodā runā kino?	9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	9.4. Miera un konfliktu valoda Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	9.5. Manas valodas stiprās puses Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	9.6. Iespēju valoda Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos.

Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 16 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot izpratni par sociālajiem medijiem, to izmantošanas iespējām, mērķiem un nolūkiem.

Pilnveidot zināšanas un izpratni par nepieciešamību izvēlēties ticamus informācijas avotus un prasmi kritiski analizēt sniegtās ziņas, nošķirot dezinformāciju no patiesas informācijas.

Izprast dažādus informācijas nolūkus (izziņai, izklaidei, saziņai u. tml.).

Formulēt viedokli un rakstīt īsus tekstus sociālajiem medijiem atbilstoši adresātam, lai kvalitatīvi un atbildīgi iesaistītos e-saziņā, vingrinātos valodas lietojumā, precīzu un iederīgu valodas līdzekļu izvēlē un tekstveidē kopumā.

Nostiprināt diskusijas prasmes, izsakot un pamatojot savu viedokli, uzklausot citu viedokli, piekrītot tam vai iebilstot, izvērtējot savas saziņas prasmes.

Pilnveidot un padziļināt zināšanas par argumentētās esejas rakstību, tās struktūru, lai vingrinātos pamatota un strukturēta viedokļa izteikšanā.

Nostiprināt zināšanas par salikta teikuma uzbūvi, pilnveidot prasmi lietot pieturzīmes saliktā teikumā saikļa un bezsaikļa saistījumā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Sociālo mediju teksti ir īsi raksti ar skaidri izteiktu viedokli, attieksmi un emocijām. (V.Li.1.) • Veidojot sociālo mediju tekstus, tāpat kā veidojot cita žanra tekstus, jādomā par adresātu, saziņas nolūku un valodas līdzekļu izvēli un lietojumu. (V.Li.1.) • Argumentētā eseja ir darbs, kuru raksta, lai izteiktu pamatotu viedokli par kādu tematu. Argumentētā eseja palīdz sakārtot savas domas un pilnveidot domāšanas prasmi. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Piedalās un iesaistās diskusijā ar savu viedokli, to pamatojot; uzklausa citu viedokli, piekrītot tam vai iebilstot, mācoties izvērtēt savas diskutēšanas prasmes. • Nosaka pazīmes, pēc kurām vērtēt informācijas uzticamību, analizē informāciju no tās ticamības aspekta; min piemērus; atpazīst dezinformāciju pēc noteiktiem kritērijiem. **Teksts un tekstveide** • Raksta īsus tekstus sociālajiem medijiem, mērķtiecīgi izvēloties valodas līdzekļus atbilstoši adresātam un saziņas nolūkam. • Mācās analizēt teksta valodu kopumā dažādos valodas līmeņos. • Lasa argumentētās esejas; izvēlas un strukturē informāciju argumentētās esejas uzrakstīšanai; raksta argumentēto eseju, ievērojot tās struktūru. **Valodas struktūra** • Izvēlas valodas līdzekļus atbilstoši saziņas nolūkam un adresātam. • Ievēro rakstītāja kultūru.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Iesaistās daudzveidīgās saziņas situācijās, izmantojot kontekstam piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. Ievēro saziņas kultūru, apzinoties tās lomu sociālo kontaktu un sadarbības veidošanā. (VL.9.1.1.4.) • Variē un pielāgo mutvārdu tekstu un rakstu darbu saturu, uzbūvi un apjomu atkarībā no saziņas veida mutvārdos vai rakstu formā, arī e-saziņā. Daudzveidīgās saziņas situācijās lieto piemērotu teksta žanru un vizuālos līdzekļus. (VL.9.1.1.6.) • Ievēro runātāja un rakstītāja kultūru daudzveidīgās saziņas situācijās, arī digitālajā vidē. (VL.9.1.1.8.) • Salīdzina vairākus informācijas avotus, izvēlas ticamākos, pamato savu izvēli. Integrē un interpretē informāciju no dažādiem avotiem. Izvēlas mērķim atbilstošu informācijas apstrādes un strukturēšanas veidu. Saskata un salīdzina sakarības, notikumu secību, cēloņus un sekas. (VL.9.1.1.9.) • Detalizēti pamato viedokli par teksta nolūku un noskaņu, personu rīcību un izjūtām, notikumu cēloņiem un sekām. Raksturo autora individuālo valodas stilu un tā ietekmi uz adresātu. Pamatojumā izmanto argumentētus izteikumus un atbilstošu terminoloģiju. (VL.9.2.1.2.) • Patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu. Reflektē un izvērtē to, apspriežoties par teksta saturu un uzbūvi ar citiem. Raksta pārspriedumu un argumentēto eseju. (VL.9.2.1.3.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. Pamato noteikta avota izvēli. (VL.9.3.1.4.) • Izmanto latviešu valodas vārddarināšanas paņēmienus atbilstoši sava teksta iecerēm un savam individuālajam stilam, veidojot arī jaunvārdus. (VL.9.3.1.5.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. (VL.9.3.1.6.) • Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.)	• Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums) • Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Attīsta ieradumu pieklājīgi izturēties diskusiju laikā, uzklausīt un objektīvi novērtēt dažādus viedokļus, skaidri un korekti izteikt savus argumentus, iebildumus vai kritiku. (Tikumi – gudrība, tolerance, savaldība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: argumentētā eseja, dezinformācija.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto publicistikas stila tekstu, argumentēto eseju; • veido argumentēto eseju, rakstu sociālajiem medijiem, kopsavilkumu.	

Temata apguves norise

Dzīve sociālajos medijos Sociālo mediju lietošanas paradumi un nolūki. Darbības vārda vēlējuma izteiksmes saliktā tagadne	• Iepazīst šķirkli *sociālie mediji* elektroniskajā Nacionālajā enciklopēdijā; secina, ka lietotājam sociālajos medijos ir divas lomas – patērētājs (lasu, skatos, spēlēju) un radītājs (ierakstu, dalos, komentēju) – un ir svarīgi komunicēt atbildīgi un situācijai atbilstoši, kritiski izvērtējot saturu. • Pārrunā klasē, ko nozīmē *dzīvot sociālajos medijos*; veido aptauju par sociālo mediju lietošanu vienaudžu vidū. • Izsaka pieņēmumus, kā tiek veidota vēlējuma izteiksmes saliktā tagadne, un pārbauda savus pieņēmumus iespiestos un digitālos uzziņu avotos. • Pēta tekstu fragmentus, kuros tiek lietota vēlējuma izteiksmes saliktā tagadne; kopīgi secina, kādās situācijās un ar kādu nolūku tiek izmantoti darbības vārdi šajā gramatiskā laika formā. • Apraksta, kāda būtu dzīve 21. gadsimtā bez sociālajiem medijiem, izmantojot vēlējuma izteiksmes saliktās tagadnes formas. • Izvirza pieņēmumus par sociālo mediju lietošanas paradumiem un nolūkiem Latvijā; vienojas, par ko tiks organizēta diskusija, izvēlas vienu no diskusiju veidiem un pārrunā diskusijas norises kārtību; secina kuras prasmes nepieciešamas, lai sagatavotos diskusijai un piedalītos tajā. • Iepazīstas ar pētījumiem, to skaitā infografikās atspoguļotajiem, par Latvijas iedzīvotāju sociālo mediju lietošanas paradumiem un nolūkiem, lai sagatavotu argumentus diskusijai. • Piedalās diskusijā par sociālo mediju lietošanas paradumiem un nolūkiem; apkopo diskusijā izskanējušo informāciju un secina, vai Latvijas iedzīvotāju sociālo mediju lietošanas paradumi un nolūki saskan ar paša pieredzi. • Organizē "prāta vētru" un apkopo idejas par to, kā sociālos medijus iespējams lietot jēgpilni; stāsta piemērus tam, kā ar sociālo mediju palīdzību cilvēki un organizācijas sasniedz konkrētus personiski un sabiedriski nozīmīgus mērķus.
Sociālo mediju vēstījumu mērķis, saturs un valoda Saliktu teikumu uzbūve. Saikļa un bezsaikļa saistījums saliktā teikumā	• Lasa tekstu par sociālo mediju saturu un valodu un analizē teikumu uzbūvi; secina, kas ir saikļa un bezsaikļa saistījums saliktā teikumā. • Veido atgādni par salikta teikuma interpunkcijas nosacījumiem. • Gatavojoties pētījumam par jauniešu valodu sociālajos medijos, izsaka priekšlikumus un vienojas klasē, kādus valodas un satura aspektus analizēs jauniešu publicētajos vēstījumos sociālajos medijos (piemēram, izmantotais vārdu krājums, ortogrāfijas un interpunkcijas normu ievērošana, emocijzīmju lietošana, teksta saturs, struktūra, stils, attēls kā teksts u. c.). • Mācību grupā pēta un vērtē, kā jaunieši sazinās sociālajos medijos, kāds ir publicēto tekstu saturs un kā šis saturs tiek pausts. • Salīdzina un veic kopīgus pierakstus par saziņas mērķiem, lai iegūtu un izplatītu informāciju, piesaistītu uzmanību, uzturētu kontaktus, un par jauniešu valodas īpatnībām (vārdu krājums, teksta struktūra, stils, pareizrakstība utt.); secina, kas veido rakstītāja kultūru sociālajos medijos; veido pētījuma kopsavilkumu. • Veido ierakstus sociālajos medijos par notikumiem skolas un apkārtējās sabiedrības dzīvē, ievērojot rakstītāja kultūru; secina, cik būtiska ir saikļa un bezsaikļa saistījuma saliktu teikumu izmantošana ierakstos, piemēram, vietnē *Twitter*.

Informācijas avota ticamība Dezinformācija. Argumentētā eseja	• Spriež un secina, kādus valodas līdzekļus izmanto sociālo tīklu lietotāji, lai sasniegtu savus mērķus. • Lasa/klausās un analizē informatīvus un izglītojošus tekstus par informācijas avotu ticamību, kā kritiski izvērtēt avota patiesumu. • Veido pārskatu (grafisko organizatoru) "Kā pārbaudīt informācijas avota patiesumu?". • Pēta ziņu portāla *lsm.lv* (Latvijas sabiedrisko mediju ziņu portāls) sadaļā "Dezinformācija" ievietotos materiālus un ziņas; atpazīst manipulācijas tehnikas. • Mācību grupā meklē dezinformācijas piemērus sociālajos medijos, analizē tos un gatavojas pastāstīt par dezinformāciju jaunākajiem skolas vecuma bērniem vai vecāka gadagājuma cilvēkiem (pēc izvēles), lai pievērstu viņu uzmanību problēmai un brīdinātu par viltus ziņām. • Izmantojot iepriekšējos secinājumus un iegūtās zināšanas, raksta daudzveidīgus īsos tekstus ievietošanai sociālajos medijos (reklāma, emuārs u. c.), lai izteiktu savu viedokli, paustu savu attieksmi un emocijas. • Izveidotos tekstus analizē klasē pēc šādiem kritērijiem: nolūks, adresāts, teksta struktūra, valodas stils. • Raksta apstiprinošus un noliedzošus argumentus izteikumam "Sociālie mediji – izziņai, komunikācijai un pašizpausmei", pamatojumam atlasot atbilstošus faktus (piemērus no sociālo mediju reklāmām u. c.). • Raksta argumentēto eseju par tematu "Sociālie mediji – izziņai, komunikācijai un pašizpausmei", ievērojot esejai atbilstošās tekstveides prasības. • Klasē analizē eseju struktūru, faktu un viedokļa pasniegšanas veidu tajās, izmantotos valodas līdzekļus.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Sociālās zinības	Sabiedrība informācijas laikmetā.
Literatūra	Esejas žanrs.

Metodiskais komentārs

Latviešu valodas stundās var aplūkot vietnē *Drossinternets.lv* (https://drossinternets.lv/lv/posts) pieejamos materiālus un organizēt diskusiju par to, kas ir ticami un maldinoši avoti. Vispirms skolēni var grupēt, kuri, pēc viņu domām, ir ticami avoti un kuri tādi nav. Iepazinuši informāciju vietnē, skolēni secina, kuri globālā tīmekļa avoti būtu izmantojami, pamatojot savu viedokli. Ja iespējams, skolotājs var aicināt uz klasi kādu speciālistu, kurš pastāstītu par drošu interneta lietošanu.

Skolēniem var piedāvāt jautājumus, pēc kuriem analizēt tekstu. Skolēni var papildināt jautājumus, skaidrot, ko nozīmē katrs apgalvojums, un veidot atgādni.

Kā veidot prasmi analizēt tekstu kopumā kā vienotu veselumu?

1) Jānoskaidro,
- kas ir teksta autors, ar ko viņš nodarbojas – tā skolēni mācās, ka, zinot autora vārdu un to, ar ko viņš nodarbojas, iespējams prognozēt, vai teksts ir publicistisks, zinātnisks, literārs darbs;
- kurā izdevumā teksts publicēts (literārā darba daļa, redaktora sleja žurnālā, raksts laikrakstā, žurnālista publikācija e-izdevumā, raksts zinātnisko rakstu krājumā u. tml.).

2) Jāiepazīst teksts:
- jāizlasa;
- jānosaka temats, galvenā doma, iespējamais autora komunikatīvais mērķis;
- jāsaprot situatīvais un faktoloģiskais konteksts;
- jāvērtē teksts no stilistikas viedokļa;
- jānosaka, kuri valodas līdzekļi izmantoti, lai sasniegtu mērķi (racionālie, emocionālie, tēlainie).

3) Jāformulē savs viedoklis, veidojot iecerētā žanra (secinājumi, recenzija u. c.) tekstu.

Izvērtējot diskusijas prasmes, skolēni var izmantot **nepabeigtos teikumus** diskusijas prasmju izvērtēšanai.
- *Diskusijas temats bija…*
- *Diskusijā tika risināta šāda(s) problēma(s): …*
- *Kā zināms, lai diskusija noritētu sekmīgi, tās vadītājam jāprot …*
- *Savukārt dalībniekiem jāmāk …*
- *Analizējot diskusijas vadības stilu, var secināt, ka …*
- *Vērojot X diskusijas prasmes, tika konstatēts, ka …*
  - *ieklausās vai nepietiekami ieklausās, vai neieklausās …;*
  - *nepārtrauc vai pārtrauc …;*
  - *ievēro, daļēji ievēro, neievēro klausītāja kultūru, par ko liecina, pirmkārt, …, otrkārt, …;*
  - *ievēro, daļēji ievēro, neievēro runātāja kultūru, jo …;*
  - *… uzdod jautājumus;*
  - *argumentēti iebilst, piemēram, …;*
  - *veiksmīgi iesaistās diskusijā, izmantojot …;*
  - *Savukārt Y …;*
  - *Lai diskusija noritētu sekmīgāk, ieteicams … .*

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	9.2. Valoda kino un kino valoda Kādā valodā runā kino?	9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	9.4. Miera un konfliktu valoda Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	9.5. Manas valodas stiprās puses Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	9.6. Iespēju valoda Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

9.2. Valoda kino un kino valoda. Kādā valodā runā kino?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 22 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pilnveidot prasmi skaidrot jēdzienus, lai vingrinātos koncentrēti un precīzi formulēt savas domas.

Nostiprināt prasmes lietot dažādus morfoloģiskos un sintaktiskos līdzekļus tekstu veidošanā.

Veidot izpratni par valodas lietojuma īpatnībām literārajos darbos un to ekranizācijās.

Pilnveidot zināšanas par leksikas slāņiem (apvidvārdiem, vecvārdiem, jaunvārdiem, frazeoloģismiem), izloksnēm un dialektālo leksiku, lai bagātinātu savu vārdu krājumu.

Nostiprināt zināšanas par iespraudumiem un iestarpinājumiem, lietot šīs konstrukcijas savos tekstos.

Pilnveidot zināšanas par verbālajiem un neverbālajiem saziņas līdzekļiem, ar kuriem runā tiek paustas emocijas un izjūtas, un prast tos izmantot saziņā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Mutvārdu runai ir dažādi varianti, kas atšķiras no literārās valodas. To elementus var izmantot mākslas darbos (kino, teātrī, literatūrā) kā mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. (V.Li.1.) • Frazeoloģismi un vārdu lietojums pārnestā nozīmē ir leksikas bagātināšanas avots. (V.Li.3.) • Jēdziena un vārda nozīmes skaidrošana palīdz labāk izprast vārdos izteikto saturu un veido prasmi īsi un kodolīgi formulēt domu.	**Saziņa kontekstā** • Klasificē informāciju atbilstoši mērķim un izmanto savā darbībā. • Spēj uztvert informāciju ar dzirdi, pierakstīt un analizēt to. • Klausoties uztver dažādus latviešu valodas variantus. • Nostiprina prasmi veidot dialogus. **Teksts un tekstveide.** • Izdomā sižetu īsfilmai un raksta nelielu scenāriju. **Valodas struktūra.** • Skaidro morfoloģisko un sintaktisko līdzekļu izmantojumu tekstā. • Skaidro jēdzienus, izmantojot dažādos avotos piedāvātās definīcijas. • Nosaka vārdu piederību dažādiem leksikas slāņiem un izloksnēm; klausoties atšķir valodas variantus, mācās izprast īpatnējo vārdu un frazeoloģismu nozīmes literāros darbos un filmu tekstos. • Nosaka frazeoloģismus un pārnestā nozīmē lietotus vārdus, skaidro to nozīmi; lieto vārdus ar dažādām nozīmēm savos tekstos. • Izmanto iespraudumus un iestarpinājumus, lai paspilgtinātu savu viedokli, attieksmi, sniegtu papildinformāciju.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Argumentēti pauž viedokli par latviešu valodas un kultūras nozīmi un lietojumu mūsdienu daudzkultūru sabiedrībā Latvijā, Eiropā un pasaulē. Izturas ar cieņu pret latviešu valodu un citu tautu valodām. (VL.9.1.1.1.) • Iesaistās daudzveidīgās saziņas situācijās, izmantojot kontekstam piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. Ievēro saziņas kultūru, apzinoties tās lomu sociālo kontaktu un sadarbības veidošanā. (VL.9.1.1.4.) • Raksturo saziņas dalībnieku, savas un literāro tēlu emocijas, iemeslus, kas tās radījuši. Analizē un lieto verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus, lai paustu emocijas, pamato savu viedokli. (VL.9.1.1.7.) • Motivēti izvēlas un lieto savā tekstā daudzveidīgu vārdu krājumu un frazeoloģismus, lai izteiktu savas domas un panāktu noteiktu ietekmi uz adresātu. Iesaistās sarunās par valodas jautājumiem, lietojot atbilstošu terminoloģiju. (VL.9.3.1.1.) • Saklausa dažādus runātās valodas variantus un nosaka to atšķirības no literārās valodas. Analizē, izprot un lieto formālajai vai neformālajai situācijai atbilstošu leksiku, izvēloties precīzākos vārdus, arī ar stilistisko vai emocionālo ekspresiju. Pamato savu izvēli. (VL.9.3.1.2.)	• Attīsta ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Attīsta ieradumu pieklājīgi izturēties diskusiju laikā, uzklausīt un objektīvi novērtēt dažādus viedokļus, skaidri un korekti izteikt savus argumentus, iebildumus vai kritiku. (Tikumi – gudrība, tolerance, savaldība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: dialektālā leksika, iespraudumi, iestarpinājumi, valodas variants, leksikas slāņi, morfoloģiskie līdzekļi, sintaktiskie līdzekļi, scenārijs.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto informatīvu tekstu, domu karti; • veido sižetu, scenāriju īsfilmai, prezentāciju.	

Temata apguves norise

Kas ir kino? Vārda nozīme, tās skaidrojums. Informācijas klasifikācija. Apraksts	• Mācību grupā apspriež jautājumu "Kas ir kino?" un veido domu karti, noskaidrojot vārda *kino* nozīmes, tā izcelsmi un ar vārdu saistītās asociācijas. • Mācību grupā izveido desmit populārāko filmu sarakstu; noskaidro filmu žanru nosaukumus un to pazīmes dažādos avotos; apkopo informāciju; veido īsu aprakstu par kādu filmas žanru; stāsta par to klasē. • Lasa informāciju par filmām un to veidotājiem enciklopēdiskos izdevumos, pievēršot uzmanību gadskaitļu un datumu rakstībai, vārdu saīsinājumiem, filmas veidotāju, aktieru un filmu personāžu vārdu atveidei latviešu valodā. • Veido mutvārdu stāstījumu par populāru filmu, filmas režisoru vai aktieri, izmantojot vismaz trīs dažādus informācijas avotus, to skaitā audiovizuālo informāciju.
Īpatnējā valoda kinofilmās Valodas lietojums kinofilmās. Mutvārdu runas varianti. Īpatnējās leksikas slāņi	• Spriež klasē par vārdu savienojumu *mākslas valoda*, *modes valoda*, *mūzikas valoda*, *kino valoda* nozīmi; izsaka minējumus, kāda ir atšķirība starp jēdzieniem *kino valoda* un *valodas lietojums kinofilmās*. • Apkopo informāciju par dažādiem mutvārdu runas variantiem un īpatnējās leksikas slāņiem – apvidvārdiem, vecvārdiem, jaunvārdiem, frazeoloģismiem; spriež par valodas variantu un īpatnējās leksikas lietojumu, šo valodas vienību nozīmi stilistiskās un emocionālās ekspresijas radīšanā. • Noskatās dokumentālo filmu (filmas fragmentu), kas ataino kādu personu vai personu grupu un tās īpatnējo valodas lietojumu; secina, kāda nozīme kinofilmā ir personas/personu grupas īpatnējās runas sniegumam. • Veido kritērijus, pēc kuriem novērot valodas lietojumu filmā. • Izvēlas 20. gs. tapušu latviešu spēlfilmu, noskatās tās fragmentu un vērtē filmā dzirdētos dialogus pēc iepriekš izstrādātajiem kritērijiem; saklausa un pieraksta dažādus runas piemērus – neparastus vārdus un izteikumus; vēro un raksturo saziņas situāciju, noskaņu; pēta, ar kādiem valodas līdzekļiem tiek paustas emocijas un izjūtas. • Pēc filmas noskatīšanās dalās savos novērojumos ar klasesbiedriem, stāsta par valodas līdzekļu lietojumu filmā. • Kopīgi klasē veido kinofilmas tekstā ietverto īpatnējo vārdu un izteikumu sarakstu.
Grāmata un filma – kas tām kopīgs? Kopīgās un atšķirīgās iezīmes literārajos darbos un to ekranizācijās	• Apkopo informāciju par latviešu spēlfilmām/animācijas filmām, kas veidotas pēc pazīstamu literāro darbu motīviem; pārrunā, kāpēc ekranizācijās dažkārt tiek mainīts oriģināldarba nosaukums un pārveidots sižets. • Lasa literāro darbu (darba fragmentu) un skatās pēc tā motīviem veidotu filmu (filmas fragmentu); vēro sižeta atšķirības un valodas lietojumu literārajā darbā un kinofilmā. • Diskutē klasē par literārā darba un kino valodas un kompozīcijas kopīgām un atšķirīgām iezīmēm; rakstveidā formulē nozīmīgākos secinājumus. • Izsaka minējumus, kā mainītos valodas apraksts un tekstveide, filmas sižetu pārvēršot literārajā darbā.
Īsfilmas scenārijs Radošs projekts	• Mācību grupā sāk radoša projekta izstrādi – gatavojas īsfilmas par jauniešu valodu scenārija veidošanai: raksta idejas uzmetumu, iepazīstas ar scenārija rakstīšanas principiem, šī teksta žanra uzbūvi; prezentē scenārija ideju, uzklausa ieteikumus. • Topošā scenārija izstrādes gaitā apkopo informāciju un veic novērojumus par jauniešu valodas lietojuma paradumiem dažādās saziņas situācijās un runas žanros. • Veido scenārija tekstu, iesaistot tajā iespraudumus un iestarpinājumus. • Iepazīstas ar klasesbiedru scenāriju tekstiem; apspriež, kā, izmantojot citos mācību priekšmetos iegūtās zināšanas, var izveidot īsfilmu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Literārais darbs un tā ekranizācija.
Vizuālā māksla	Dažādu mākslas veidu sintēze.
Datorika	Multimediju satura veidošana.

Metodiskais komentārs

Lai skolēni varētu kvalitatīvi atrast, analizēt un izmantot daudzveidīgus valodiskos līdzekļus, skolotājs piedāvā dažādas vārdnīcas, piemēram, frazeoloģismu, sinonīmu un apvidvārdu vārdnīcu, vai iesaka vietnes, kurās skolēni var noskaidrot, precizēt un pārbaudīt savas zināšanas par valodas līdzekļiem. Piemēram, skolēni var pilnveidot savas zināšanas leksikoloģijā un frazeoloģijā vietnē *AiLab*, vārdnīcu korpusā *Tēzaurs* pārbaudīt, vai konkrētais vārds ir sarunvalodas vārds; elektroniskajā vārdnīcā "e-pupa" var atrast gan vārdu un jēdzienu skaidrojumus, vārdu nozīmes, frazeoloģismus, sinonīmus, tajā ir arī latgaliešu rakstu valodas vārdnīcas materiāls.

Skolotājs var ieteikt vietni *HITNET.LV*, kurā ir saraksts ar Rīgas kinostudijas filmām un iespēja noskatīties filmas.

Dažādi valodnieciski raksti, kurus skolotājs var izmantot latviešu valodas stundās, pieejami populārzinātnisko rakstu krājumā "Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi" (sk. vietnē https://valoda.lv/valodas-prakse-verojumi-un-ieteikumi-tagad-ari-elektroniski/)

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos	9.2. Valoda kino un kino valoda	9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem	9.4. Miera un konfliktu valoda	9.5. Manas valodas stiprās puses	9.6. Iespēju valoda
Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	Kādā valodā runā kino?	Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem. Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Paplašināt zināšanas par zinātniskā, publicistikas stila tekstiem, lasot uzziņu un populārzinātnisko literatūru; mācīties saskatīt daiļliteratūras stila valodas elementus sarunvalodā un publicistikas stilā.

Meklēt informāciju par literatūru dažādās interneta vietnēs; apkopot faktus un veidot pārskatu par norisēm literatūrā.

Interpretēt dažāda žanra tekstus, mācīties tekstos ietverto informāciju pasniegt vienkārši un lasītājam/klausītājam saistošā veidā.

Pilnveidot un padziļināt tekstveidei nepieciešamās zināšanas morfoloģijā un sintaksē, lai nostiprinātu savu rakstu prasmi.

Padziļināt zināšanas par latviešu valodas vārdšķirām, lai pakāpeniski veidotu izpratni par valodu kā sistēmu.

Nostiprināt prasmi saskatīt saliktus teikumus pēc to pazīmēm un veidot tos, lietojot atbilstošas pieturzīmes.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Veidojot reālas personas aprakstu (portretu), jācenšas tajā ietvert būtiskākās iezīmes. Šajā nolūkā jāizpēta dažādi informācijas avoti, arī audiovizuālā informācija. (V.Li.2.) • Runas bagātību apliecina ne vien leksiskie līdzekļi un morfoloģiskie līdzekļi, bet arī uzbūves ziņā dažādu teikumu lietojums. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Iegūst informāciju no dažādiem avotiem, diskutējot par informācijas nozīmību, mērķtiecīgumu, ticamību un saistot informācijas izvērtējumu ar savu pieredzi. **Teksts un tekstveide** • Izmanto faktus un vērojumus no dažādiem informācijas avotiem, lai veidotu literāta (rakstnieka, dzejnieka, dramaturga) portretu. • Izvēlas sev nepieciešamo teksta veidošanas stratēģiju, izmanto to un pamato savu izvēli. **Valodas struktūra** • Nosaka vārdšķiras un to gramatiskās kategorijas. • Apzināti veido tekstu ar kādas vārdšķiras vārdu pastiprinātu lietojumu un pamato to ar savu nolūku teksta veidošanā. • Analizē interneta forumu tekstus, nosaka tajos īpatnēju valodas līdzekļu lietojumu. • Tekstā mērķtiecīgi izmanto saliktus teikumus, lietojot atbilstošas pieturzīmes.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Salīdzina vairākus informācijas avotus, izvēlas ticamākos, pamato savu izvēli. Integrē un interpretē informāciju no dažādiem avotiem. Izvēlas mērķim atbilstošu informācijas apstrādes un strukturēšanas veidu. Saskata un salīdzina sakarības, notikumu secību, cēloņus un sekas. (VL.9.1.1.9.) • Patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu. Reflektē un izvērtē to, apspriežoties par teksta saturu un uzbūvi ar citiem. Raksta pārspriedumu un argumentēto eseju. (VL.9.2.1.3) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietojumu savā un citu tekstā. Skaidro neierastu interpunkcijas zīmju lietojumu literāros darbos un informatīvos tekstos. (VL.9.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums) • Attīsta ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, darba tikums)
Jēdzieni: vārdšķiras, īsais raksts jeb viedoklis, zemteksts, literārais portrets.	
Teksti: • klausās, vēro, lasa, izmanto informatīvu tekstu, filmu (filmas fragmentu), uzziņu literatūru; • veido aprakstu, pārskatu, apskatu, anotāciju.	

Temata apguves norise

Atklājam literārā darba autora personību Informācijas apkopošana, faktu atlase. Literārā darba autora portrets	• Skatās dokumentālu filmu par kādu ievērojamu rakstnieku – prozistu, dzejnieku, dramaturgu, pievēršot uzmanību attēlotās personas portretam – izskatam, valodai, izteiktajām atziņām, darbībai. • Atrod iespiestos avotos un interneta vietnēs (enciklopēdijās, populārzinātniskajos rakstos, daiļliteratūrā, interneta forumos) informāciju par rakstnieku; izvēlas būtiskus piemērus, kuri raksturo konkrēto personību, atklājot spilgtas rakstura iezīmes. • Klasē pārrunā, kuri nozīmīgi fakti būtu ietverami rakstnieka literārā portreta izveidē, kuri valodas līdzekļi akcentē personas aprakstu. • Individuāli veido aprakstu – rakstnieka portretu. • Lasa un apspriež klasē uzrakstītos darbus, izceļ spilgtākos piemērus, kuri izteiksmīgi atklāj personību, uzsver viņa talanta šķautnes.
Ko par literatūru runā un raksta internetā? Informatīvs teksts. Literāro notikumu apskats. Valodas vienkāršība un precizitāte	• Iepazīstas ar Latvijas Kultūras kanonā iekļauto informāciju par latviešu literātiem un viņu darbiem; izmantojot citus avotus, papildina informāciju šiem autoriem un viņu daiļradi. • Mācību grupā reflektējot par latviešu rakstnieku literārajiem darbiem, izvēlas daiļdarbu, kuru piedāvātu iekļaut Kultūras kanonā; veido nelielu aprakstu par šo autoru un viņa daiļradi pēc paraugiem, kas apskatāmi Latvijas Kultūras kanona mājaslapā; pievērš uzmanību teikumu uzbūvei un vārdu lietojumam tekstā. • Lasa informatīvus rakstus par literatūru dažādās interneta vietnēs; izvērtē un apkopo informāciju par aktuāliem notikumiem, autoriem, jaunākajām grāmatām u. c. parādībām literatūrā. • Raksta literāro notikumu, norišu apskatu, iekļaujot tekstā dažādus faktus; pievērš uzmanību valodas precizitātei un vienkāršībai.
Laiks kopā ar grāmatu Aptauja. Viedokļu izvērtējums. Informatīvs apraksts. Valodas iedarbīgums	• Lasa populārzinātnisku vai publicistisku rakstu par jauniešu attieksmi pret lasīšanu; izsaka viedokli par iemesliem, kāpēc jaunieši lasa/nelasa grāmatas. • Aptaujā klasesbiedrus, ģimenes locekļus, skolotājus, lai noskaidrotu, kādi ir viņu lasīšanas paradumi; veido secinājumus, kuros iekļauj dažādu viedokļu izvērtējumu. • Noskaidro, kādas grāmatas ir populāras jauniešu vidū, par kuriem tematiem jaunieši interesējas; stāsta klasesbiedriem, ko lasa, un pamato, kā lasāmvielas izvēle raksturo personību. • Veido visvairāk lasīto (vai jaunāko) grāmatu sarakstu. • Mācību grupā izvēlas kādu no jaunākajiem literārajiem oriģināldarbiem jauniešiem; noskaidro daiļdarba žanru, tajā darbojošās personas, iepazīstas ar sižetu. • Veido informatīvu aprakstu par izvēlēto daiļdarbu, iepriekš vienojoties par teksta veidu, kā pievērst lasītāja vai klausītāja uzmanību, lai izraisītu interesi par konkrēto daiļdarbu. • Prezentē klasē savu darbu; izvērtē, kurš bija iedarbīgākais informācijas veids; formulē secinājumus, kādu valodas līdzekļu izmantojums rada interesi izlasīt daiļdarbu.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Latvijas Kultūras kanons (rakstnieki un literārie darbi), informatīvi raksti par literatūru, rakstnieka (prozista, dzejnieka, dramaturga) portrets.
Datorika	Informatīvi teksti internetā, to meklēšana.

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos	9.2. Valoda kino un kino valoda	9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem	9.4. Miera un konfliktu valoda	9.5. Manas valodas stiprās puses	9.6. Iespēju valoda
Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	Kādā valodā runā kino?	Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

9.4. Miera un konfliktu valoda. Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 14 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Pētīt mutvārdu runas stratēģijas atkarībā no saziņas situācijas un veidot konstruktīvu monologu un dialogu, ievērojot saskarsmes kultūru un runas etiķeti.

Mērķtiecīgi izmantojot neverbālo valodu (žestus, mīmiku, balss intonācijas), lai efektīvi paustu savas domas un saprastu sarunbiedru.

Nostiprināt zināšanas par monologa un dialoga veidošanu un veiksmīgas komunikācijas ietekmējošiem faktoriem.

Padziļināt zināšanas par darbības vārda gramatiskajām kategorijām (kārta, izteiksme, laiks, skaitlis, persona) un divdabjiem, lai pakāpeniski pilnveidotu izpratni par valodas sistēmu kopumā.

Pilnveidot zināšanas par palīgvārdu funkcijām un nozīmi valodā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Saziņas galvenais mērķis ir veiksmīgi saprasties, tāpēc svarīgi plānot saziņas procesu (iesākt, turpināt un pabeigt sarunu), veicināt un virzīt komunikāciju, vērtēt tās rezultātu. (V.Li.1.) • Tekstu var pārveidot no viena izklāsta veida citā, mainot teikumu uzbūvi, bet saglabājot saturisko jēgu. (V.Li.2.) • Pieturzīmēm rakstveida saziņā ir liela nozīme, tāpēc ir svarīgi ievērot interpunkcijas noteikumus, lai lasītājs precīzi uztvertu un izprastu teksta saturu. (V.Li.3.) • Latviešu valodā palīgvārdiem (prievārdiem, saikļiem, partikulām) nav patstāvīgas leksiskās nozīmes, taču tiem teikumā ir daudzveidīgas funkcijas. (V.Li.3.)	**Saziņa kontekstā** • Apzināti izvēlas valodas līdzekļus atbilstoši saziņas situācijai un izteikumu mērķim (piemēram, paslavēt, atvainoties, izteikt atzinību, līdzjūtību, lūgumu, atteikumu, pateicību); ievēro runātāja un klausītāja kultūru. • Sarunā uzdod precīzus jautājumus; uzklausa sarunas partneri, pieņem izteiktos viedokļus un argumentus, diskutē; ievērojot saziņas kultūras normas. • Reaģē uz replikām ar skatienu, mīmiku, ķermeņa valodu, balstoties uz teikto un to, kā bija pateikts; apgūst prasmi saprast informāciju, kuru nodod ar žestiem un mīmiku. • Novērš neskaidrības sarunā, risina konfliktu, izmantojot valodas līdzekļus un kontrolējot emocijas. • Dialogos lieto izteikumus, kuri sekmē sarunas gaitu un rezultātu, mazina emocionālo sasprindzinājumu, veicina efektīvu komunikāciju; skaidro veiksmīgas saziņas noteikumus. **Teksts un tekstveide** • Vērtē monologa tekstu pēc to satura, formas, autora nolūka; veido saziņas situācijai un runas nolūkam atbilstošu monologrunu. • Analizē dialoga uzbūvi; veido dialogrunas pierakstu, pievēršot uzmanību interpunkcijas normām. • Sagatavo un uzstājas ar publisko runu. • Raksta pārspriedumu par saziņas kultūru, lai paustu savas domas par vienaudžu prasmi sazināties. **Valodas struktūra** • Izvēlas iederīgas uzrunas formas; nosaka to funkcijas teikumā; salīdzina dažādu valodu uzrunas formas, t. sk. raksturojot latviešu valodas un citu valodu formālā un neformālā stila uzrunas tradīcijas. • Analizē dialogu kā personāža/personas raksturotāju literārā vai publicistiskā tekstā; analizē tiešo runu un piebildes, lai izprastu personu savstarpējās attiecības un emocionālo stāvokli. • Nosaka darbības vārdu kategorijas, izprot to lietošanas nozīmi. • Nosaka palīgvārdu funkcijas un lietojumu teikumā.

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Strukturē monologu un saziņas gaitu, virza un vada izvērstu sarunu. Veido saziņas situācijai atbilstošu monoloģisko runu. (VL.9.1.1.5.) • Iesaistās daudzveidīgās saziņas situācijās, izmantojot kontekstam piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. Ievēro saziņas kultūru, apzinoties tās lomu sociālo kontaktu un sadarbības veidošanā. (VL.9.1.1.5.) • Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas. (VL.9.3.1.6.) • Zina un atdala ar pieturzīmēm savrupinājumus un iespraudumus. Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam. (VL.9.3.1.7.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietojumu savā un citu tekstā. Skaidro neierastu interpunkcijas zīmju lietojumu literāros darbos un informatīvos tekstos. (VL9.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Attīsta ieradumus izturēties iecietīgi un pielāgot savu runu klausītājiem, kas šo valodu labi nepārvalda vai sazinās ar grūtībām. (Tikumi – tolerance, godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, darba tikums) • Attīsta ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: palīgvārdi, netiešā runa, neefektīva komunikācija, komunikācijas barjeras, runātāja kultūra, klausītāja kultūra.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto audioierakstu, videoierakstu, publicistisku rakstu, daiļdarba fragmentu; • veido atstāstījumu, atgādni, publisko (oficiālo) runu.	

Temata apguves norise

Monologa māksla Svinīgā uzruna. Monologrunas saturs un valoda	• Noskatās videoierakstu vai lasa tekstu ar kādas ievērojamas personās svinīgo uzrunu (piemēram, Valsts prezidenta Jaungada uzrunu, jauniešu ministru prezidenta uzrunu, skolas direktora uzrunu izlaidumā u. tml.); pievēršot uzmanību runas saturam, izmantotajiem verbālās un neverbālās saziņas līdzekļiem, runas uzvedībai. • Klasē apspriež, kas raksturīgs oficiālai runai, kādi valodas līdzekļi tiek izmantoti, lai pievērstu klausītāju uzmanību; veido kritērijus oficiālas runas izvērtēšanai. • Mācību grupā gatavo oficiālas runas tekstu 9. klases izlaidumam (vai citam svinīgam pasākumam); grupas dalībnieks prezentē sagatavoto runu; klasē vērtē runas sniegumu pēc iepriekš izstrādātajiem kritērijiem.

Dialoga māksla Dialogs literārajā darbā. Runas situācijas analīze. Veiksmīgas saziņas noteikumi	• Analizē literārajā darbā/filmas fragmentā saziņas situāciju, raksturojot dalībniekus (vecums, sociālais stāvoklis), mērķi, tematu, vietu, laiku; pievērš uzmanību verbāliem un neverbālajiem saziņas līdzekļiem, kuriem ir jēdzieniska un emocionāla nozīme satura atklāsmē. • Klasē kopīgi pārrunā sekmīgas sarunas noteikumus un formulē galvenos secinājumus. • Noklausās/noskatās dialoga runas fragmentu; rakstveidā atveido sarunu, izmantojot tiešo runu un piebildi, uzrunas konstrukcijas, darbības vārdus dažādās formās; pievērš uzmanību pareizrakstības likumiem. • Pārrunā un savstarpēji vērtē runas atveides precizitāti, vārdu un gramatisko formu izvēli tekstā, valodas pareizību. • Formulē veiksmīgas saziņas noteikumus. • Lasa dialoga fragmentu literārajā darbā; pēc aprakstītajiem saziņas apstākļiem vērtē saziņas nolūku un rezultātu, kā arī personāžu runas īpatnības; interpretē un izpēta idejas dialoga tekstā: analizē, ko teica sarunbiedrs (personāžs), ko gribēja pateikt, ko teica neapzināti, ko un kāpēc nepateica; analizē klusēšanu/noklusējumu kā stilistisko paņēmienu daiļliteratūras dialogā; saskata un salīdzina sakarības, notikumu secību, cēloņus un sekas; veido patstāvīgus spriedumus par tēlu turpmāko saskarsmi; prognozē dialoga attīstību.
Konflikti dzīvē un literārajā darbā, to izpausmes valodā Neefektīvas komunikācijas cēloņi. Netiešā runa	• Lasa daiļliteratūras fragmentu vai vēro aktierfilmu/dokumentālo filmu (filmas fragmentu) par situācijām, kas izraisa strīdus, nesaskaņas un konfliktus starp personām; pievērš uzmanību saziņas dalībnieku uzvedībai un valodas lietojumam. • Noskaidro netiešās runas veidošanas nosacījumus un tās izmantošanu tekstā; ar piemēriem, izmantojot netiešo runu, skaidro, kā personu uzvedība, saziņa un valodas izteiksme radījusi konfliktu starp runātājiem. • Skaidro vārdu un izteikumu nozīmes, kas rada negatīvu attieksmi un izraisa nesaskaņas saziņas gaitā. • Apkopo raksturīgākos piemērus – vārdus un izteikumus, kas veicina neiecietību un naida runu. • Skaidro saziņas stratēģijas un meklē vārdiem un izteikumiem sinonīmus, kas nodrošina efektīvu komunikācijas gaitu. • Veido atgādni, kādi ir efektīvas komunikācijas šķēršļi un kā tie būtu pārvarami. • Vērtē diskusiju televīzijā vai tiešsaistes pārraidē; vēro, kā sarunā tiek risinātas nesaskaņas un konflikti starp saziņas dalībniekiem; formulē savus ieteikumus, kā būtu atrisināmi konflikti šajās runas situācijās; secina, kādi konflikti saziņā novērojami skolā un vai/kā tie tiek risināti.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Monologs un dialogs literārajā tekstā.
Sociālās zinības	Konflikti, to risinājumi.
Teātra māksla	Retorika. Publiskā uzstāšanās.

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos	9.2. Valoda kino un kino valoda	9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem	9.4. Miera un konfliktu valoda	9.5. Manas valodas stiprās puses	9.6. Iespēju valoda
Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	Kādā valodā runā kino?	Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

9.5. Manas valodas stiprās puses. Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 12 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Raksturot un izprast tekstā ietverto noskaņu un tās izteikšanai izmantotos valodas līdzekļus.

Mācīties pēc pazīmēm raksturot teksta autora individuālā stila īpatnības.

Mācīties mērķtiecīgi lietot nolūkam un adresātam paredzētus valodas līdzekļus.

Mācīties pilnveidot savu individuālo stilu, rakstot vēstuli, pārspriedumu, eseju, rakstu, redaktora sleju u. c. atbilstoši teksta nolūkam un adresātam.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Idiolekts atšķir cilvēkus citu no cita un raksturo viņu valodas prasmi, intelektu, pieredzi, attieksmes. (V.Li.1.) • Runas meistarība ir prasme izvēlēties precīzākos, izteiksmīgākos, iederīgākos valodas līdzekļus savas domas izteikšanai. (V.Li.1.) • Teksta noskaņa vienmēr ir uztverama un analizējama satura un valodas kopsakarā, kāda ir informācija un kā tā ir izteikta. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Piedalās diskusijā: izvirza problēmu, formulē jautājumus, izsaka un uzklausa viedokļus, reflektē par diskusijas norisi un secina, kādi ir diskusijas rezultāti. **Teksts un tekstveide** • Pētot tekstus, mācās uztvert autora individuālo stilu un noteikt tā pazīmes. • Apzinās sava idiolekta īpatnības, rakstot komentārus, emuārus, argumentēto eseju. • Pēc tekstu izveides izvērtē individuālās valodas izpausmes darbos, secina, kā individuālais stils ietekmē teksta satura uztveri. **Valodas struktūra** • Raksta tekstu atbilstoši ortogrāfijas un interpunkcijas normām.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Iesaistās daudzveidīgās saziņas situācijās, izmantojot kontekstam piemērotus verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus. (VL.9.1.1.4.) • Raksturo autora individuālo valodas stilu un tā ietekmi uz adresātu. Pamatojumā izmanto argumentētus izteikumus un atbilstošu terminoloģiju. (VL.9.2.1.2) • Patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu. Reflektē un izvērtē to, apspriežoties par teksta saturu un uzbūvi ar citiem. Raksta pārspriedumu un argumentēto eseju. (VL.9.2.1.3.) • Rediģē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti; izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu. (VL.9.2.1.7.) • Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. Pamato noteikta avota izvēli. (VL.9.3.1.4.) • Veidojot tekstu, ievēro latviešu valodas interpunkcijas normas, pamato interpunkcijas zīmju lietojumu savā un citu tekstā. Skaidro neierastu interpunkcijas zīmju lietojumu literāros darbos un informatīvos tekstos. (VL.9.3.1.8.)	• Attīsta ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā. (Tikumi – laipnība, tolerance, solidaritāte; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Veido ieradumu izturēties iecietīgi un pielāgot savu runu klausītājiem, kas šo valodu labi nepārvalda vai sazinās ar grūtībām. (Tikumi – tolerance, godīgums, laipnība; vērtība – cilvēka cieņa) • Veido ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos. (Tikumi – atbildība, gudrība, tolerance; vērtības – cilvēka cieņa, darba tikums) • Veido ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās. (Tikumi – tolerance, laipnība; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra) • Attīsta ieradumu ar cieņu izturēties pret latviešu valodu un citu tautu valodām. (Tikumi – atbildība, gudrība; vērtības – latviešu valoda, kultūra)
Jēdzieni: idiolekts jeb individuālais valodas stils, teksta struktūra.	
Teksti: • klausās, lasa, izmanto publicistikas tekstu; • veido brīvo rakstu, argumentēto eseju.	

Temata apguves norise

Karjera un individuālais valodas stils Diskusija; viedokļa izteikšana. Refleksija	• Izmantojot "prāta vētru", brīvo rakstu vai citu paņēmienu, reflektē par savu tuvāko vai tālāko dzīves mērķi; secina, kas ir būtiskais, lai sasniegtu iecerēto. • Pārspriež, kāda nozīme dzīves mērķa sasniegšanā ir valodai; dažādos avotos atrod piemērus, kas atklāj, kā sabiedrībā pazīstamu cilvēku karjeru un popularitāti veicinājusi laba valodas prasme. • Pārrunā klasē, kas ir individuālais valodas stils (idiolekts); nosaka pazīmes, kas raksturo individuālo valodas stilu (specifiski vārdi, izteicieni, teikumu un tekstu uzbūve). • Izstrādā kritērijus individuālā valodas stila noteikšanai. • Izsaka pieņēmumus klasē, kas īpatnējs ir viņu valodā, kurās saziņas situācijās visbiežāk izpaužas individuālais stils; pārrunā, kuras individuālā stila iezīmes būtu attīstāmas un kuras vēlams no valodas izskaust. • Veido nelielu prezentāciju, kurā ar piemēriem demonstrē savas valodas stiprās un vājās puses. • Kopīgi klasē veido secinājumus par skolēnu valodas īpatnībām un individualitātes izpausmēm runā.
Kā vērtējam individuālas izpausmes valodā? Autora individuālā stila analīze un vērtējums	• Lasa publicistiska vai daiļliteratūras stila tekstu; pēta teksta struktūru, teksta valodas leksiskās, morfoloģiskās un stilistiskās īpatnības; atrod piemērus, kas raksturo autora individuālo stilu. • Apspriež, kā īpatnējie valodas līdzekļi ietekmē teksta saturu un kvalitāti, kā veicina satura uztveri; apkopo tekstos sastopamos vārdus un izteicienus, kurus varētu izmantot savas valodas pilnveidē. • Meklē individuālā stila piemērus interneta komentāros un emuāros, kas liecina par zemu valodas kultūru un neizkoptu stilu; secina, kāpēc rakstītāji lieto šādu valodu un kā tas ietekmē savstarpējo saziņu; piedāvā neliterāros vārdus un frāzes aizstāt ar literārās valodas leksiskajiem un stilistiskajiem ekvivalentiem.
Manas valodas spēks Individuālā stila izpausme komentāros un emuāros. Argumentētā eseja	• Raksta komentāru vai emuāru par kādu sev aktuālu problēmu, apzināti lietojot tekstā savai individuālajai valodai raksturīgus līdzekļus (vārdus, frāzes, teikumus). • Apspriež tekstu pārī/grupā; pēc iepriekš izstrādātajiem kritērijiem savstarpēji vērtē valodas īpatnības tekstā. • Raksta ieteikumus, kā veicināt saziņas partnera individuālās valodas attīstību, kādas kļūdas un nepilnības jānovērš runā. • Plāno un raksta argumentēto eseju par tematu "Manas valodas spēks".

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā "Mācību literatūra")

Starppriekšmetu saikne

Literatūra	Rakstnieka individuālais stils.

Metodiskais komentārs

Temata apguves ievadā, reflektējot par savu tuvāko vai tālāko dzīves mērķi un analizējot, kā tas būtu sasniedzams, skolēni var veidot savu mērķu piramīdu, savukārt skolotājs – pastāstīt par saviem dzīves mērķiem un to īstenošanu. Diskutējot, ar kādām grūtībām iespējams sastapties mērķu īstenošanā atbilstoši katra personības īpašībām un kādas iespējas pastāv to pārvarēšanai, skolēnus var mudināt atcerēties dažādus literāros darbus, kuros varoņi īstenojuši vai nav īstenojuši izvirzītos mērķus, un pārrunāt, kāpēc tas nav izdevies.

Latviešu valodas stundās var klausīties/skatīties tiešsaistē dažādas diskusijas, piemēram, Latvijas Radio 1 publicistisko raidījumu "Krustpunktā" (https://lr1.lsm.lv/lv/lr1/raidijumi/krustpunkta/) un "Kultūras rondo"(https://lr1.lsm.lv/lv/lr1/raidijumi/kulturas-rondo/) un vērtēt tās.

Skolēniem iespējams aplūkot publikācijas (rakstus) par vienu un to pašu notikumu interneta vietnēs un pētīt, kā autoru izvēlētie izteiksmes līdzekļi veido pozitīvus vai negatīvus viedokļus.

Skolēniem var piedāvāt uzdevumu veidot e-žurnālu, ievietojot tajā radošus, valodas ziņā oriģinālus rakstus. Sākumā formē žurnāla redakcijas kolektīvu (redaktors, korektors, žurnālisti, maketētājs, vizuālais noformētājs u. c.). Skolēni izvēlas vienu no nosauktajiem amatiem, un tiek sagatavots žurnāls. Pēc tam kad žurnāls izveidots, skolēni to lasa, izsaka savu vērtējumu un raksta komentārus.

9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	9.2. Valoda kino un kino valoda Kādā valodā runā kino?	9.3. Literatūra vienatnē un kopā ar citiem Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	9.4. Miera un konfliktu valoda Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	9.5. Manas valodas stiprās puses Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	9.6. Iespēju valoda Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

9.6. Iespēju valoda. Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

Ieteicamais laiks temata apguvei: apmēram 18 % no kopējā stundu skaita mācību gadā.

Temata pārskats

Nostiprināt pamatskolā apgūtās gramatikas zināšanas, veidojot izpratni par valodas sistēmu un veicinot prasmīgu valodas lietojumu praksē.

Iedvesmojoties no citu radītiem tekstiem, veidot un izkopt savu individuālo valodas stilu, mācīties to izmantot arī lietišķajā komunikācijā, radot pozitīvu ietekmi uz adresātu un attīstot savu individualitāti.

Pilnveidot un attīstīt prasmi rakstīt dzīvesgājumu (*CV*) un motivācijas vēstuli.

Pilnveidot lasīšanas un valodas analīzes prasmi, strādājot ar daiļdarbu un informatīvajiem tekstiem (sludinājumiem).

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Valodai ir gan zīmju sistēma, kas sastāv no vairākām savā starpā sakārtotām apakšsistēmām. (V.Li.3.) • Lietišķo rakstu valodas stils un lietišķie raksti jeb darījumraksti tiek izmantoti oficiālajā saziņā. (V.Li.2.)	**Saziņa kontekstā** • Novērtē darba sludinājumā ietvertās informācijas ticamību un noderīgumu. • Formulē atslēgvārdus/jautājumus; izmanto tos, lai iegūtu informāciju. • Izpilda testu un analizē tā rezultātus. **Teksts un tekstveide** • Raksta motivācijas vēstuli, atsaucoties uz konkrētu darba sludinājumu. • Raksta un noformē dzīvesgājumu (*CV*). • Saprot lietišķo rakstu valodas stila specifiku; lieto piemērotus valodas līdzekļus, ievēro noteiktu teksta struktūru, veidojot lietišķos tekstus. **Valodas struktūra** • Analizē valodas līdzekļus daiļdarbā un lietišķos tekstos.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	**Ieradumi**
• Ar izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus, saskatot valodas lietojuma būtiskākās īpatnības. Analizē un skaidro tekstu, novērtē savu izpratni. Salīdzina izlasīto ar iepriekš zināmo, nosaka, kādas pārdomas izlasītais teksts ir radījis. (VL.9.1.1.3.) • Salīdzina vairākus informācijas avotus, izvēlas ticamākos, pamato savu izvēli. Integrē un interpretē informāciju no dažādiem avotiem. Izvēlas mērķim atbilstošu informācijas apstrādes un strukturēšanas veidu. Saskata un salīdzina sakarības, notikumu secību, cēloņus un sekas. (VL.9.1.1.9.) • Izmanto atslēgvārdu noteikšanas paņēmienus un zināšanas par teksta vizuālā noformējuma grafiskajiem līdzekļiem, lai interpretētu un novērtētu tekstu un tā galveno domu. Salīdzina ar citu viedokli un veido secinājumus. (VL.9.2.1.1.) • Raksta patstāvīgi ielūgumu, apsveikumu, lietišķo vēstuli, iesniegumu, paskaidrojumu, dzīvesgājumu, vēstuli digitālajā formā un e-vidē. (VL.9.2.1.5.) • Izmanto rakstzīmju sistēmu atbilstoši saziņas situācijai un savam individuālajam stilam. Salīdzina, novērtē dažādus rakstīšanas stilus, veidojot sev piemērotāko. (VL.9.2.1.6.) • Rediģē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti. Izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu. (VL.9.2.1.7.)	• Attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju. (Tikumi – atbildība, godīgums) • Veido ieradumu apzināties teksta veidošanu kā ilgstošu, secīgu un rūpīgu darba procesu. (Tikumi – centība, gudrība; vērtība – darba tikums) • Veido ieradumu lasīt augstvērtīgus literāros darbus un aizgūt no tiem ierosmes savas valodas attīstībai. (Tikumi – centība, gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda)

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Raksta vārdus atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas normām. Ja nepieciešams, izmanto vārdu pareizrakstības pārbaudes līdzekļus savas valodas pilnveidei. Pamato noteikta avota izvēli. (VL.9.3.1.4.)	
Jēdzieni: motivācijas vēstule, dzīvesgājums jeb *curriculum vitae* (*CV*), sludinājums, lietišķo rakstu valodas stils, lietišķie raksti jeb darījumraksti, sociālie mediji.	
Teksti: • klausās, lasa, vēro, izmanto testu, daiļdarbu, darba sludinājumu, atsauksmes, dzīvesgājumu (*CV*). • raksta, veido kolāžu, infografiku, motivācijas vēstuli, dzīvesgājumu (*CV*).	

Temata apguves norise

Pašizziņa Tests, tā saturs un valoda. Kopā un šķirti rakstāmi vārdi	• Aizpilda dažādus personības testus, lai sāktu pašizziņas procesu ar mērķi apsvērt ieceres tuvākai un tālākai nākotnei; vērtē testu saturu un jautājumu formulējumus; izsaka priekšlikumus, kā paplašināt un pilnveidot jautājumu un uzdevumu saturu. • Klasē kopīgi lasa kādu daiļdarbu, kas saistīts ar personības pašizziņas un sevis meklējumu tematiku; pēta teksta valodas stilu, tā elementus pēc iepriekš izstrādātiem kritērijiem. • Pārskata informāciju par kopā un šķirti rakstāmiem vārdiem; izstrādā sev noderīgas stratēģijas, kā tos iegaumēt, lai pareizi lietotu savos tekstos. • Diskutē par daiļdarba noskaņu, tajā lietoto valodas līdzekļu iedarbīgumu uz lasītāju.
Vīzija par savu nākotni Atslēgvārdi. Sludinājums. Motivācijas vēstule	• Strādājot mācību grupā, rada iztēli veicinošu atmosfēru, raksta radošo darbu "Vīzija par mani pēc 10 gadiem"; prezentē to klasesbiedriem. • Apkopo un atlasa klasē visbiežāk izmantotos atslēgvārdus, kuri nepieciešami darba sludinājumu meklēšanai; formulē precīzus jautājumus ar atslēgvārdiem un izmanto, lai tīmeklī meklētu sludinājumu tekstus. • Secina, kāda ir atslēgvārdu un jautājumu lietošanas nozīme informācijas meklēšanā un tekstveidē (atkārtošanās, izcēlumi). • Pēta darba sludinājumus un mācās orientēties sludinājumu datubāzēs gan lingvistiski, gan saturiski. • Izpēta un, strādājot pārī, analizē sludinājumu tekstu saturu, uzbūvi, noformējumu, izmantotos valodas līdzekļus. • Atrod savām interesēm vispiemērotāko sludinājumu. • Iepazīstas ar motivācijas vēstules uzbūvi un aplūko attiecīgus piemērus; meklē atbilstošas lietišķā rakstu valodas stila pazīmes, nosaka kopīgo un atšķirīgo un secina, kas veido motivācijas vēstules specifiku. • Pētot motivācijas vēstules, izvēlas dažas, kuru autorus aicinātu uz darba interviju kā darba devējs; nosaka pazīmes (korekts teksta izkārtojums, pareizrakstība, individuāls valodas stils u. tml.), kas veido pozitīvu ietekmi uz teksta adresātu. • Klasē kopīgi izstrādā vērtēšanas kritērijus motivācijas vēstulei. • Raksta motivācijas vēstuli; apmainās klasē viedokļiem par to; rediģē uzrakstīto, uzlabo motivācijas vēstules saturu un pareizrakstību; raksta tīrrakstu. • Izvērtē motivācijas vēstules kvalitāti pēc iepriekš izstrādātajiem kritērijiem.

Tuvākās nākotnes ceļš
 	
Informācijas ieguve, ticamība un noderīgums
	• Iepazīstas ar izglītības iespēju piedāvājumu pēc 9. klases.
	• Izvirza kritērijus izglītības iestādes izvēlei atbilstoši savām izglītības interesēm un iespējām; salīdzina un analizē trīs piedāvājuma variantus.
	• Strādājot mācību grupā,
	  • izvēlas kādu no iepriekš atrastajām tālākās izglītības iespējām;
	  • atrod un apkopo atsauksmes par tām;
	  • izmantojot sociālos medijus, sazinās ar citu skolu skolēniem vai absolventiem;
	  • vērtē atsauksmju ticamību, to noderību lēmuma pieņemšanā;
	  • noformē iegūto informāciju vizuāli (digitāli), lietojot dažādas teksta izcēluma iespējas.
	• Analizē iepazīto izglītības piedāvājuma variantu atbilstību vīzijai par savu nākotni.

Dzīvesgājums (*CV*)	• Izpēta dažādus dzīvesgājuma (*CV*) paraugus, vērtē to daudzveidīgumu satura ziņā. • Analizē dažādo dzīvesgājuma (*CV*) variantu atbilstību darba piedāvājumiem. • Veido savu dzīvesgājumu (*CV*) un noformē to atbilstoši kādam no iepriekš izpētītajiem paraugiem. • Pamato savā dzīvesgājumā (*CV*) ietvertās informācijas un noformējuma atbilstību mērķim saistībā ar iepriekš izpētīto par tālākās izglītības iespējām vai darba sludinājumu piedāvājumu. • Klasē prezentē savu dzīvesgājumu (*CV*); savstarpēji izvērtē cits cita izstrādātos tekstus. • Reflektē par atkārtotajām un nostiprinātajām zināšanām latviešu valodas gramatikā, leksikoloģijā, stilistikā, darījumrakstu izveidē. • Secina, kādas ir latviešu valodas zināšanas un prasmes kopumā pamatskolas nobeigumā, uzsverot pozitīvo un nosakot jautājumus/tematus, kuri pilnīgojami un padziļināmi; izstrādā individuālu risinājumu šo tematu pilnvērtīgai apguvei.

Mācību līdzekļi

Mācību materiāli

- *Skola2030* mācību līdzeklis
- Valsts izglītības satura centra apstiprinātā mācību literatūra (publicēta internetā VISC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”)

Starppriekšmetu saikne

Datorika	Informācijas meklēšana tīmeklī; motivācijas vēstule un dzīvesgājuma (*CV*) rakstīšana elektroniski un tiešsaistē; komunikācija.
Literatūra	Literārie teksti par pašizziņu, sava ceļa meklējumiem.
Sociālās zinības	Komunikācija, izmantojot sociālos medijus.

Metodiskais komentārs

Temata apguves sākumā, veidojot radošo darbu "Vīzija par mani pēc 10 gadiem", skolēni veic šādas darbības:

- uzraksta atslēgvārdus, iztēlojoties sevi pēc 10 gadiem (studijas, ģimenes stāvoklis, darbs, vaļasprieki, draugi, pieredze, izjūtas, apmierinātība ar dzīvi u. c.);
- veido vizualizāciju (kolāžu, zīmējumu, grafiku, attēlus digitālajā formātā u. tml.) par iepriekš uzrakstītajiem atslēgvārdiem;
- raksta īsu stāstījumu, kas skaidrāk atklāj vizualizācijas saturu; pēc uzrakstīšanas prezentē to klasesbiedriem, strādājot mazā grupā.

Noslēdzot 2. apakštemata apguvi, skolēni var organizēt lomu spēli, izspēlējot darba interviju.

3. apakštemata ietvaros, kad klasē mācību grupas prezentē dzīvesgājumu (*CV*), uz šo stundu var uzaicināt karjeras konsultantu vai kādu uzņēmēju, kas objektīvi izvērtētu skolēnu paveikto un sniegtu padomus.

Skolēni labāk apgūst tematu, ja stundās reāli organizē amata pretendentu pārrunas, resp., izspēlē darba tirgus situāciju. Skolēni var sadalīties šādās grupās:

- 1. grupa – sabiedrisko attiecību speciālisti, kuri izstrādā darba sludinājumus attiecīgajiem amatiem un sagatavo tos publicēšanai;
- 2. grupa – redaktori, kuri rediģē izveidotos sludinājumu tekstus;
- 3. grupa – darba ņēmēji, kuri raksta pieteikuma iesniegumu, motivācijas vēstuli un *CV*;
- 4. grupa – darba devēju personāla atlases komanda, kura vērtē iesniegtos dokumentus, organizē pārrunas.

Sabiedrisko attiecību speciālists gatavo sludinājumus un nodod redaktoram, kurš rediģē, komentē un iesaka. Darba ņēmējs sagatavo iesniegumu, motivācijas vēstuli un *CV*, visus dokumentus iesniedz redaktoram, kurš rediģē, komentē un iesaka. Darba devēju personāla atlases komanda izskata iesniegtos dokumentus un aicina darba ņēmējus uz pārrunām. Notiek darba pārrunas.

Visā lietišķās spēles procesā skolotājs ir vērotājs, palīgs, domubiedrs un konsultants: palīdz atrast nepieciešamo informāciju par lietišķo rakstu izstrādi, piedāvā lietišķo rakstu paraugus, iesaka globālā tīmekļa vietnes, piedāvā populārzinātniskus un zinātniskus rakstus par konkrēto jautājumu (piemēram, izmanto LVA izdotos rakstu krājumus "Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi" u. c.).

Pēc paveiktā skolotājs izsaka vērtējumu, kas izdevies, kas jāuzlabo, kādas zināšanas, prasmes pilnveidojamas. Skolēni reflektē par gūtajām zināšanām, prasmēm, kuras pilnveidojuši, izsaka savus secinājumus un ieteikumus, vērtē paveikto pēc pašu izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.

Pielikumi

1. pielikums

Mācību priekšmetu programmu paraugos lietotie kodi

Atsaucei uz standartu* mācību priekšmetu programmās izmantoti šādi plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu (SR) un lielo ideju (Li) kodi. (Standarta pielikumi, kuros lietoti šie kodi, atrodami *Skola2030* tīmekļa vietnē.)

VLM.3.2.1.9.

VLM. Mācību joma (visu mācību jomu apzīmējumus sk. tabulā)

3. Izglītības posma pēdējās klases numurs

2.1.9. Mācību jomas SR kārtas numurs standartā

2.1.9. Saprot, ka tekstveide ir process, kura laikā tekstu vairākkārt var uzlabot. Pēc parauga un pedagoga ieteikumiem labo un pilnveido tekstu	2.1.9. Labo un pilnveido savu tekstu, sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta saturu un noformējumu. Prot strādāt individuāli un sadarboties teksta pilnveides laikā	2.1.9. Rediģē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti. Izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu

Li kodi

Piemērs:

S.Li.8.

S. Mācību joma

Li. Lielā ideja

8. Mācību jomas Li kārtas numurs standartā

8. Informācijas avoti, kas atspoguļo norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir izvērtējami kritiski		
8.1. Raksturo dažādu plašsaziņas līdzekļu sniegtās informācijas izmantošanas iespējas, atrod un atlasa faktus	8.1. Kritiski izvērtē un izmanto dažādu plašsaziņas līdzekļu un vēstures avotu sniegto informāciju. Salīdzina dažādos informācijas avotos atrodamos faktus, meklē līdzības un atšķirības	8.1. Analizē un skaidro plašsaziņas līdzekļu iespējas atspoguļot un ietekmēt cilvēku politiskos, sabiedriskos, estētiskos priekšstatus un uzskatus, manipulēt ar personisko un kultūras identitātes izpratni, priekšstatiem par kultūras mantojumu un vērtībām

Mācību jomu apzīmējumi

V	Valodu mācību joma	
	VL	Latviešu valoda
	VLM	Latviešu valoda un literatūra izglītības iestādēs, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas
	VS	Svešvaloda
	VM	Mazākumtautības valoda
K	Kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību joma	
S	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	
D	Dabaszinātņu mācību joma	
M	Matemātikas mācību joma	
T	Tehnoloģiju mācību joma	
F	Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	

* Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem".

2. pielikums

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana		
1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus ar personisko pieredzi saistītās situācijās. Vienkāršu informāciju salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē pēc dotajiem kritērijiem. Meklē pārbaudītus faktus, pats tos pārbauda.	1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus situācijās ar dažādiem kontekstiem. Salīdzina, interpretē, novērtē, savieno informāciju, grupē to pēc dotajiem un paša radītajiem kritērijiem. Pārliecinās, vai iegūta pietiekami vispusīga un precīza informācija, pārbauda tās ticamību.	1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus problēmsituācijās un situācijās, kas ietver vairākas jomas. Izvērsti un plānveidīgi raksturo rezultātus, savu darbību. Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažādu veidu informāciju un situācijas, izprot to kontekstu. Tiecas iegūt vispusīgu un precīzu informāciju, nosaka atsevišķus faktorus, kas traucē iegūt patiesu informāciju.
1.2. Veido savā pieredzē un viedoklī balstītu argumentāciju. Formulē savus secinājumus pēc norādījumiem.	1.2. Spriež no konkrētā uz vispārīgo. Atšķir svarīgo no mazāk svarīgā, situācijai atbilstošo no neatbilstošā. Veido dotajā kontekstā faktos balstītu argumentāciju. Formulē tiešus, vienkāršus secinājumus.	1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Abstrahē, vispārina vienkāršās situācijās. Atšķir faktos balstītu apgalvojumu no pieņēmuma, faktus no viedokļa. Izvirza argumentus un vērtē to atbilstību. Secina, vai argumentācija ir pietiekama un korekta. Formulē pamatotus secinājumus.
1.3. Atpazīst un formulē problēmu saistošā, ar personisko pieredzi saistītā kontekstā. Ar pedagoga atbalstu izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko risinājumu.	1.3. Ar pedagoga atbalstu nosaka reālas vajadzības – atpazīst un formulē problēmu saistībā ar noteiktu lielumu (īpašībām, uzbūvi, darbību, izpausmēm u. tml.), parādību, procesu dotajā kontekstā, izsaka un skaidro idejas problēmsituācijās. Izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.	1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi lielumi, aspekti, cēloņsakarības. Izsaka, skaidro un analizē idejas problēmsituācijās, formulē kontekstā balstītu un strukturētu pieņēmumu. Izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.
1.4. Raksturo savu pieredzi līdzīgās situācijās, izsaka idejas risinājumam. Ar pedagoga atbalstu veido izvēlētās problēmas risinājuma plānu, īsteno to, mācoties vairākas problēmrisināšanas stratēģijas, un izvērtē rezultātu.	1.4. Veido izvēlētās problēmas risinājuma plānu, īsteno to, izmantojot situācijai piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, – eksperimentē domās un praktiski, veidojot reālus modeļus un objektus, izpētot īpašības un pārbaudot pieņēmumu, veic pilno pārlasi, sadala problēmu daļās, pāriet uz vienkāršāku problēmu, izvērtē paveikto pēc paša radītiem kritērijiem un iesaka uzlabojumus.	1.4. Veido izvēlētās problēmas risinājuma plānu, īsteno to un, ja nepieciešams, darba gaitā plānu pielāgo situācijai. Kompleksās situācijās lieto piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas – veic plānveida eksperimentu pieņēmuma pamatošanai. Spriež "atpakaļgaitā", atrod pretpiemēru, veido situācijas abstrakto, vispārīgo modeli, pārbauda iegūtos rezultātus problēmas kontekstā. Meklē citu pieeju, paņēmienu, ja tas nepieciešams. Izvērtē paveikto un plāno uzlabojumus turpmākajam darbam.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
2. Jaunrade un uzņēmējspēja		
2.1. Ir atvērts jaunai pieredzei. Ar prieku fantazē par iespējamiem neierastiem risinājumiem.	2.1. Nebijušas situācijas uztver ar ieinteresētību, izmanto iztēli un spontanitāti, lai veidotu neikdienišķas sakarības. Uzdrīkstas mēģināt paveikt kaut ko jaunu.	2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus. Ir gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus.
2.2. Uzdod jautājumus par esošo situāciju un ar pieaugušā atbalstu izmanto vairākas radošās domāšanas stratēģijas. Lai radītu idejas, iedvesmojas no citu darbiem.	2.2. Izvērtē situāciju un izmanto radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie idejām tās pilnveidei, iedvesmojas no citu idejām, tās papildina. Izzina pieejamos resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras) un rod jaunus, lai īstenotu ieceri.	2.2. Izzina situāciju no dažādiem skatpunktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošas radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojas no citu pieredzes. Elastīgi un izsvērti izmanto pieejamos resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras) un rod jaunus, lai īstenotu savu ieceri.
2.3. Ar pedagoga atbalstu nonāk pie sev jaunas un noderīgas idejas un īsteno to, nepadodas, ja neizdodas to īstenot, bet mēģina vēlreiz.	2.3. Viens vai grupā spēj jau esošiem risinājumiem vai produktiem vairot pievienoto vērtību, plāno darbu un apzina resursus, lai īstenotu radīto ideju. Saskaroties ar grūtībām, meklē atbalstu un izmanto to.	2.3. Viens vai grupā spēj radīt jaunu un sev vai citiem noderīgu produktu vai risinājumu, prot vadīt procesu no idejas radīšanas līdz tās īstenošanai. Saskaroties ar grūtībām, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
3. Pašvadīta mācīšanās		
3.1. Ar pieaugušā atbalstu izvirza mērķi mācību uzdevumā un plāno savas darbības soļus, lai to izpildītu.	3.1. Patstāvīgi izvirza vairākus mācīšanās mērķus un plāno, kā tos īstenot gan vienatnē, gan grupā.	3.1. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, plāno to īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi.
3.2. Pastāsta par savas mācīšanās progresu un prasmēm, kas padodas vislabāk, kā arī neizdošanos un kļūdām.	3.2. Nosauc savas darbības stiprās un vēl pilnveidojamās puses, analizē personiskās īpašības un uzvedību, kas ietekmē izvēli, panākumus vai neizdošanos. Prot pastāstīt par sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu.	3.2. Patstāvīgi analizē savas darbības saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību. Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušā atbalstu rod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses.
3.3. Nosauc un izmanto vairākas uzmanības noturēšanas, iegaumēšanas un atcerēšanās stratēģijas.	3.3. Lieto dažādas domāšanas stratēģijas atbilstoši mācību kontekstam.	3.3. Izmanto savas domāšanas stiprās puses un situācijai atbilstošas domāšanas stratēģijas, lai attīstītu savas spējas un uzlabotu sniegumu.
3.4. Skaidro dažādu emociju ietekmi uz savu domāšanu un uzvedību. Ikdienišķās situācijās emocijas pauž sociāli pieņemami.	3.4. Pauž savas emocijas sociāli pieņemami arī neikdienišķās situācijās. Skaidro faktorus, kas mācību situācijā rada dažādas emocijas, motivē sevi darbībai. Patstāvīgi lieto apgūtos stresa pārvaldīšanas paņēmienus.	3.4. Mācību procesa laikā vada emocijas un uzvedību sociāli pieņemami. Analizē domu un emociju ietekmi uz atbildīgu personisko lēmumu pieņemšanu.
3.5. Mācību procesā ar pedagoga atbalstu seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un novērtē savu mācību darbu un mācīšanās pieredzi.	3.5. Patstāvīgi seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un mācību procesā nosaka, vai un kā sniegumu uzlabot.	3.5. Patstāvīgi veido savus kritērijus, kas liecina par mērķa sasniegšanu, izzina sava padarītā progresu un nosaka, vai un kā uzlabot sniegumu. Kļūdas izmanto, lai mērķtiecīgi mainītu savu darbību. Mācīšanās gaitā pārplāno dažus soļus, lai nonāktu pie labāka risinājuma.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
4. Sadarbība		
4.1. Pauž vārdos savas vajadzības, domas un emocijas, kā arī skaidro, kā citu sejas izteiksme un ķermeņa valoda saistās ar konkrētu emociju un kā emocijas ietekmē attiecības ar citiem.	4.1. Ar pedagoga atbalstu aktualizējot savu rīcību, mācās patstāvīgi pārvaldīt savas emocijas un saglabā labvēlīgu attieksmi saskarsmē ar citiem.	4.1. Izvērtē citu cilvēku emocijas un rīcības iemeslus, izrāda empātiju un pielāgo savu uzvedību un komunikācijas veidu atbilstoši situācijai.
4.2. Pārliecinās, kā sarunas partneris ir sapratis teikto. Ar pedagoga atbalstu mērķtiecīgi virza sarunu, lai saprastos, un apzināti lieto savas sociālās prasmes, lai ar citiem nodibinātu un uzturētu pozitīvas attiecības un iesaistītos sociālās aktivitātēs.	4.2. Saziņā ar citiem atbilstoši situācijai lieto dažādus saziņas veidus un veido sarunu ar cilvēku, kuram ir atšķirīgs viedoklis. Atzīst un respektē viedokļu dažādību, pieņem kopējus lēmumus par piemērotāko rīcību un risina konfliktus pazīstamās situācijās.	4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati. Ja nepieciešams, uzņemas sarunas vadību. Sasniedz abpusēji pieņemamus kompromisus un tiecas pēc taisnīga risinājuma.
4.3. Sadarbojas ar citiem kopēju konstruktīvu uzdevumu veikšanai.	4.3. Strādā komandā, orientējas uz līdzvērtīgu ieguldījumu, pieņem un sadarbojas ar dažādiem cilvēkiem, lai sasniegtu konkrētu mērķi.	4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
5. Pilsoniskā līdzdalība		
5.1. Saskata vienkāršas kopsakarības sabiedrībā (klasē, skolā, ģimenē un vietējā kopienā).	5.1. Saskata kopsakarības sabiedrībā, vidē un kopienā nacionālā mērogā, kā arī savu ietekmi, lomu un nepieciešamību iesaistīties savas kopienas dzīves uzlabošanā. Skaidro vienas rīcības dažādās sekas (to ietekmi uz citiem cilvēkiem, attiecībām, vidi).	5.1. Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām sabiedrībā, vidē, kopienā Eiropas mērogā un pamato to, saistot ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem. Analizē, kā atsevišķu indivīdu rīcība ietekmē sabiedrību un vidi.
5.2. Ievēro, ka dažādiem cilvēkiem ir atšķirīgi viedokļi, nosauc savas vērtības. Ar pedagoga atbalstu rīkojas saskaņā ar savām vērtībām.	5.2. Meklē pamatojumu citu rīcībai un viedokļiem, nosauc un pamato savas, ģimenes locekļu, skolas vērtības. Rīkojas saskaņā ar savām vērtībām.	5.2. No pieredzes, kā arī analizējot dažādus avotus secina, kā vērtības laika gaitā var mainīties. Balstoties savās vērtībās, izvēlas pasākumus, kuros iesaistīties, un, ja nepieciešams, iesaista citus, paskaidro un pamato savu izvēli vai iemeslus neiesaistīties. Virza savu rīcību saskaņā ar savām vērtībām, pamato savas izvēles.
5.3. Piedalās noteikumu un ar mācīšanos saistītu lēmumu pieņemšanā un ar pedagoga atbalstu rīkojas atbilstoši sabiedrībā pieņemtajām normām. Veic uzticētos pienākumus, saskata, ka rīcībai ir sekas, un uzņemas atbildību par savu darbu.	5.3. Piedalās noteikumu un ar mācīšanos saistītu lēmumu pieņemšanā, mācību procesa plānošanā, pamato ar to saistītās izvēles, meklē visiem iesaistītajiem labāko risinājumu un ievēro sev izvirzītos noteikumus, lai uz viņu varētu paļauties. Uzņemas atbildību ģimenē un attiecībās ar draugiem, skaidro, kā rīkoties atbildīgi un veidot uzticēšanos.	5.3. Patstāvīgi ievēro sev izvirzītos noteikumus, lai būtu uzticams un uz viņu varētu paļauties. Analizē savu iesaisti globālos procesos un rīkojas atbildīgi. Skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par to atbildību.
5.4. Ar pedagoga atbalstu iesaistās skolas dzīves uzlabošanā un nosaka, kas pēc tam ir mainījies.	5.4. Iesaistās vietējās kopienas dzīves uzlabošanā un analizē, vai un kā iesaiste mainījusi kopienas dzīvi.	5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus vietējās kopienas dzīves uzlabošanai. Sadarbībā ar citiem kādu no tiem īsteno un pamato savas iesaistes jēgu.

Beidzot 3. klasi	Beidzot 6. klasi	Beidzot 9. klasi
6. Digitālā pratība		
6.1. Izmanto digitālās tehnoloģijas mācību uzdevumu veikšanai pēc norādījumiem.	6.1. Izmanto digitālās tehnoloģijas zināšanu ieguvei, apstrādei, prezentēšanai, pārraidei un pamato digitālo tehnoloģiju lietojuma nepieciešamību.	6.1. Izvēlas un izmanto iecerei vai uzdevumam piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lieto tās pašrealizācijai un daudzveidīga satura radīšanai.
6.2. Nosaka digitālās komunikācijas veidus.	6.2. Nosaka digitālās komunikācijas veidus, to mērķus, formātus un ietekmi uz auditoriju. Izmanto digitālās tehnoloģijas komunikācijai un sadarbībai.	6.2. Atbildīgi izmanto digitālo komunikāciju konkrētiem mērķiem, izvērtējot tās piemērotību mērķgrupas vajadzībām.
6.3. Atpazīst mediju radītus un popularizētus tēlus un simbolus.	6.3. Analizē mediju lomu realitātes konstruēšanā un novērtē dažādu informācijas avotu, to skaitā digitālā formā pieejamo avotu ticamību.	6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, rada savu mediju saturu.
6.4. Skaidro, kā digitālās tehnoloģijas ietekmē ikdienu, ar pedagoga atbalstu veido veselīgus un drošus paradumus digitālo tehnoloģiju lietošanā.	6.4. Skaidro savu izpratni par digitālo tehnoloģiju lomu sabiedrībā un pašrealizācijā. Ievēro veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus.	6.4. Analizē un novērtē tehnoloģiju ietekmi uz garīgo un fizisko veselību, sabiedrību un vidi. Ievēro veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, pamato to nepieciešamību. Konstruē, kontrolē un pārvalda savu digitālo identitāti.

3. pielikums

Skolēnam attīstāmie ieradumi latviešu valodas mācību priekšmetā

1.–3. klase

1. Veido ieradumu rakstīt glīti, skaidri un salasāmi, attīstot prieku par spēju pierakstīt sev nepieciešamo un interesanto informāciju.
2. Veido/attīsta ieradumu veidot cieņpilnas attiecības, ievērojot saziņas kultūru saskarsmē.
3. Veido/attīsta ieradumu rūpēties par savu veselību, rakstot ieņemot pareizu ķermeņa pozu, pareizi turot rakstāmpiederumu un novietojot burtnīcu.
4. Veido/attīsta ieradumu korekti pārjautāt un precizēt jautājumu vai citu informāciju, ja to nav sapratis.
5. Veido/attīsta ieradumu palūkoties uz sevi kā ieinteresētu lasītāju un izvēlēties grāmatas, kuru lasīšana aizrauj un sagādā prieku. Attīsta sapratni par aktīva lasītāja un prasmīga rakstītāja cēloņsakarību.
6. Veido/attīsta ieradumu domāt un rakstīt radoši, uzdrīkstēties fantazēt.
7. Analizējot literāro tekstu varoņu īpašības un rīcību, veido/attīsta ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli, uztvert viņu emocijas, lai labāk saprastu sevi un veidotu attiecības ar apkārtējiem.
8. Veido/attīsta ieradumu paveikt mācību uzdevumus līdz galam, pildīt tos, rūpīgi izlasot vai noklausoties izpildes noteikumus.
9. Veido/attīsta ieradumu veikt pierakstus (piezīmes), lai mācītos sevi organizēt darbam un izmantotu šos pierakstus, veidojot mutvārdu vai rakstveida tekstus.
10. Veido/attīsta ieradumu ar cieņu izturēties pret Latvijas valsts simboliem, censties izprast to nozīmi.

4.–6. klase

1. Veido/attīsta ieradumu aktīvi demonstrēt savu dalību un attieksmi sarunas laikā – ar stāju, acu kontaktu, žestiem un mīmiku.
2. Veido/attīsta ieradumu uzmanīgi uzklausīt saziņas partneru izteikumus diskusiju laikā, būt iecietīgam pret atšķirīgiem viedokļiem.
3. Veido/attīsta ieradumu skaidri un saprotami izteikt savas domas.
4. Veido/attīsta ieradumu iepriekš rūpīgi pārdomāt publisku izteikumu saturu un snieguma formu.
5. Veido ieradumu atklāti paust un aizstāvēt savus uzskatus, ja nepieciešams, izteikt arī nepopulāru viedokli.
6. Veido ieradumu paust pieklājīgu attieksmi un lietot korektu valodu elektroniskajos saziņas līdzekļos (īpaši – sociālajos medijos).
7. Veido/attīsta ieradumu precīzi un adresātam saprotami lietot rakstzīmes, simbolus un saīsinājumus elektroniskajos saziņas līdzekļos.
8. Veido/attīsta ieradumu izmantot dažādus uzziņu avotus un elektroniskos pārbaudes rīkus sava teksta kvalitātes uzlabošanai.

7.–9. klase

1. Veido/attīsta ieradumu paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju.
2. Veido/attīsta ieradumu apzināties teksta veidošanu kā ilgstošu, secīgu un rūpīgu darba procesu.
3. Veido ieradumu respektēt citu kultūru cilvēku saziņas tradīcijas un runas uzvedību starpkultūru dialogā.
4. Veido/attīsta ieradumus izturēties iecietīgi un pielāgot savu runu klausītājiem, kas šo valodu labi nepārvalda vai sazinās ar grūtībām.
5. Veido/attīsta ieradumu cieņpilni rīkoties, pamanot un labojot savas un citu personu valodas kļūdas runā un rakstos.
6. Veido/attīsta ieradumu ar sapratni izturēties pret dažādiem runātās valodas variantiem, to lietojumu noteiktās saziņas situācijās.
7. Veido/attīsta ieradumu pieklājīgi izturēties diskusiju laikā, uzklausīt un objektīvi novērtēt dažādus viedokļus, skaidri un korekti izteikt savus argumentus, iebildumus vai kritiku.
8. Veido ieradumu ar cieņu izturēties pret latviešu valodu un citu tautu valodām.
9. Veido/attīsta ieradumu lasīt augstvērtīgus literāros darbus un aizgūt no tiem ierosmes savas valodas attīstībai.

4. pielikums

Latviešu valodas mācību priekšmeta programmas tematu pārskats

1. klase	**1.1. Es esmu skolēns** Kā lasīt un rakstīt vārdus?	**1.2. Gads un svētki** Kā veidot, pierakstīt un lasīt teikumus?	**1.3. Mana raibā ikdiena** Kā raksturot literāros tēlus un reālus cilvēkus?	**1.4. Reiz es būšu...** Kā veidot aprakstu?	**1.5. Es smaidu, tu smaidi, mēs smaidām** Kā iegūt, saprast un atcerēties svarīgāko informāciju par literāru tekstu?	**1.6. Parastais un neparastais** Ko es zinu? Ko es protu?
2. klase	**2.1. Manas ģimenes, pilsētas, novada valodu pasaulē** Kas ir latviešu valoda citu valodu vidū?	**2.2. Fantāzijas pasaulē** Kā iegūt informāciju un veidot vēstījumu?	**2.3. Prieka un joku pasaulē** Kas ir teikuma gramatiskais centrs?	**2.4. Piedzīvojumu pasaulē** Kas palīdz lasīt un saprast, stāstīt un rakstīt par notikumiem tagadnē, pagātnē, nākotnē?	**2.5. Izgudrojumu un atklājumu pasaulē** Kā iegūt faktus, veikt nelielu pētījumu un veidot tā gaitas aprakstu?	**2.6. Dažādu notikumu pasaulē** Ko es zinu? Ko es protu?
3. klase	**3.1. Es – valodu detektīvs** Kā pētīt savu un citu valodu?	**3.2. Uzdrīksties sapņot!** Kāpēc ir vajadzīgs melnraksts un tīrraksts?	**3.3. Pārsteidzošā pasaule** Kas ir vienkāršs nepaplašināts un vienkāršs paplašināts teikums?	**3.4. Uz piedzīvojumu pūķa spārna** Kā veidot mutvārdu uzstāšanos, lietojot darbības vārdus vienkāršajos laikos?	**3.5. Radu jauno un nebijušo!** Kā saprast vārda nozīmi un frazeoloģismus? Kā izmantot frazeoloģismus savā reklāmas tekstā un prezentācijā?	**3.6. Joki un jokošana** Ko es zinu? Ko es protu? Kā pastāstīt par smieklīgu notikumu un uzrakstīt nelielu joku stāstu?
4. klase	**4.1. Māju valoda** Kā radīt savu tekstu – aprakstu un lietišķu vēstuli?	**4.2. Spēļu valoda** Kā spēlēties ar valodu, un kā spēlējoties mācīties latviešu valodu?	**4.3. Maizes valoda** Kā iegūt informāciju, un kā pasniegt to citiem?	**4.4. Vai dzīvniekiem ir valoda?** Kā veidot monologu, rakstīt sludinājumu un lietišķu e-pasta vēstuli?	**4.5. Gadalaiku valoda** Kā meklēt un novērtēt informāciju? Kā rakstīt dialogu, vēstījumu, lietojot uzrunu un uzrunas grupu?	**4.6. Telefonsarunu valoda** Kā izteikt savu viedokli un pamatot to? Kas jāzina un jāprot, rakstot instrukciju un ieteikumus?

5. klase	**5.1. Valodu brīnumainā pasaule** Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?	**5.2. Tas nav kino, tā ir dzīve** Kas ir saziņas situācija, un kā lietot tai atbilstošus valodas līdzekļus?	**5.3. Vārdi manā ģimenē** No kā sastāv vārds, un kā darina jaunus vārdus?	**5.4. Manas ielas/pagasta vēstījums** Kāda ir valoda apkārtējā vidē?	**5.5. Spēlējas, spēlējas, kamēr sāk spēlēt** Kā sasaistīt teksta saturu ar vizuālo noformējumu?	**5.6. Fantazējam kopā!** Kas ir vienkāršs teikums, un kas ir salikts teikums?
6. klase	**6.1. Informācijas ieguve, apstrāde, tālāk nodošana** Kā veidot runu, ievērojot tās atbilsmi vizuālajai informācijai? Kāda nozīme valodā ir vietniekvārdiem?	**6.2. Darbs pagātnē, tagadnē un nākotnē** Kā veidot tekstu atbilstoši mērķim un adresātam? Kā darina jaunus vārdus?	**6.3. Modes daudzveidīgā pasaule** Kā piedalīties diskusijā? Kāda nozīme valodā ir īpašības vārdiem ar nenoteikto un noteikto galotni un frazeoloģismiem?	**6.4. Zvaigznes visapkārt** Kā analizēt, vērtēt un veidot interviju?	**6.5. Labs stāsts** Kādas ir teksta pazīmes? Kā pareizi pierakstīt pamata un kārtas skaitļa vārdus?	**6.6. Ceļojums laikā** Kādi valodas un vizuālie līdzekļi tiek izmantoti, lai veidotu tekstu? Kā lietot apstākļa vārdus un darbības vārdus?
7. klase	**7.1. Uz priekšu, apmaldoties un jaunus ceļus meklējot** Kāda nozīme ir darbības vārdam divdabja formā?	**7.2. Es, mani draugi un draugu draugi** Kā iedala saliktus teikumus pēc uzbūves? Ko ievēro, rakstot neformālu vēstuli?	**7.3. Vārda spēks** Kādus valodas līdzekļus izmanto formālā un neformālā saziņā? Kā lieto dažādas darbības vārda izteiksmes?	**7.4. Sociālie tīkli un tīklošanās** Kāpēc darbības vārdam ir darāmā un ciešamā kārta?	**7.5. Avīžu un žurnālu valoda** Kas raksturīgs preses izdevumu valodai?	**7.6. Valodas spēks un nespēks laiku griežos** Kas raksturīgs valodai apkārtējā vidē?
8. klase	**8.1. Dzīve šeit un tīmeklī** Kā es veidoju saziņu ar sevi un citiem?	**8.2. Miers un konflikti** Kā valoda atklāj savstarpējās attiecības?	**8.3. Stiprums un vājums** Kā tiek darināti jauni vārdi?	**8.4. Vienatnē un starp cilvēkiem** Kā pilnveidot tekstveides prasmes?	**8.5. Valoda agrāk un tagad** Kurām ortogrāfijas normām ir jāpievērš uzmanība?	**8.6. Krustceles un jauni ceļi** Kāda ir latviešu valodas un literatūras nozīme izglītībā?
9. klase	**9.1. Sociālo mediju lietošana profesionālos nolūkos.** Kā kritiski lasīt vēstījumu sociālajos medijos un radīt savus vēstījumus?	**9.2. Valoda kino un kino valoda** Kādā valodā runā kino?	**9.3. Literatūra vienatnei un kopā ar citiem** Kā lasīt un uztvert dažādu žanru un veidu tekstus?	**9.4. Miera un konfliktu valoda** Kā veidot dialogu un veiksmīgu komunikāciju?	**9.5. Manas valodas stiprās puses** Kā izkopt savu individuālo valodas stilu, lai saziņa būtu veiksmīga?	**9.6. Iespēju valoda** Kas raksturīgs lietišķās valodas stilam runā un rakstos?

5. pielikums

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļi
Mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Metodiskie materiāli	• VISC izstrādātie metodiskie materiāli [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/metmat.shtml • VISC apstiprinātā mācību literatūra [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/maclit.shtml • *Skola2030* mācību līdzekļi
	Darba piederumi	Kancelejas piederumi
	Uzskates materiāli, modeļi	Attēlu komplekti (sižetiski un priekšmetu attēli), vizuāli materiāli, plakāti, didaktiskās spēles, audio un video materiāli u. c.
	Iekārtas	Dators, datu kamera, projektors, interaktīvā tāfele, programmatūras tekstapstrādei, videoapstrādei u. tml.
Skolēniem darbam (individuāli/pārī/mācību grupā) un informācijas ieguvei	Mācību materiāli	• VISC apstiprinātā mācību literatūra [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/maclit.shtml Saraksts publicēts bibliotēku informācijas sistēmā "ALEPH 500" • *Skola2030* mācību līdzekļi • Elektroniskie izziņas avoti, piem., Latviešu valodas rokasgrāmata [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/; • Elektroniskā latviešu valodas vārdnīca *e-pupa* [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: http://epupa.valoda.lv/ • Māci un mācies latviešu valodu [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: http://maciunmacies.valoda.lv/ • Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: https://www.valodaskonsultacijas.lv/ • Letonika.lv. [tiešsaiste] – [skatīts 10.01.2020.]. Pieejams: https://www.letonika.lv/default.aspx • Dažādu žanru teksti, publikācijas par valodas un literatūras jautājumiem, vārdnīcas, enciklopēdijas, rokasgrāmatas, kuru saturs atbilst plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu īstenošanai
	Piederumi, iekārtas, ierīces mācību vides nodrošināšanai	Viegli pārvietojami skolēnu darba galdi, datori vai planšetdatori ar interneta pieslēgumu, datu kamera, projektors, interaktīvā tāfele, kancelejas piederumi

DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Valsts izglītības satura centrs

NACIONĀLAIS ATTĪSTĪBAS PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā